

Översiktsplan 2040

– med utblick mot 2050

En hållbar kommun att verka, vistas och växa i

Antagen av kommunfullmäktige
den 24 februari 2025 § 7

Innehållsförteckning

Börja läsa här	5
Välkommen att ta del av kommunens nya översiktsplan!	6
Vad är en översiktsplan?	7
Planprocessen	7
Tidig dialog	9
Samråd	10
Granskning	11
Antagande	11
Bilagor	12
Referenser	12
Ordlista	16
 Inledning	 17
Förord	18
Sammanfattning	19
Framtidsspaning och omvärldsanalys	21
Mellankommunala frågor	33
Allmänna intressen	34
Syfte, vision och strategier	34
 Nulägesbeskrivning	 39
Mönsterås i regionen	41
Kommunen idag	42
Förutsättningar och utmaningar	52
 Utvecklingsinriktning	 63
Bebyggelse	65
Natur och friluftsliv	68
Kommunikationer	70
 Mark- och vattenanvändning	 75
Mångfunktionell bebyggelse och Sammanhängande bostadsbebyggelse	77
Grönområden	80
Landsbygd	82
Natur och friluftsliv	84
Teknisk anläggning	86
Transportinfrastruktur	99
Vatten	101
Verksamheter och industri	103
Koppling till globala, nationella och lokala mål samt barnkonventionen	104
 Våra fem samhällen	 123
Blomstermåla	125
Fliseryd	132
Mönsterås	141
Timmernabben	155
Ålem	164

Landsbygdsorter, byar, kusten och LIS-områden.....	173
Landsbygdsorter	175
Byar	185
Kusten och skärgården	186
LIS-områden	190
 Riksintressen, skyddade områden och andra värden.....	 201
Om riksintressen	203
Riksintresse yrkesfiske	203
Riksintressen för natur, kultur och friluftsliv	204
Riksintresse för vindbruk.....	212
Riksintressen för kommunikationer	213
Riksintresse för totalförsvarets militära del	215
Riksintresse Högexploaterad kust.....	217
Riksintresse Skyddade vattendrag	218
Natura 2000	219
Jordbruksmark	223
Förordnanden och områdesskydd.....	230
 Miljökvalitetsnormer, risker och konsekvenser	 243
Miljökvalitetsnormer	245
Hälsa och säkerhet	258
Risk och sårbarhet	264
Påverkanszoner	269
Genomförande	275
Konsekvenser	277
Nollalternativ	287
 Bilaga - Länsstyrelsens granskningsyttrande.....	 288

Börja läsa här

Välkommen att ta del av kommunens nya översiktsplan!

Mönsterås är en mindre kommun belägen längs den vackra Smålandskusten i Kalmarsundsregionen. Det är lika nära till vattnet som det är till skogen och det öppna odlingslandskapet. Här blandas kustlandskapet med öppna ängs- och hagmarker, soliga ekmiljöer och de klassiska småländska stenmurarna. Våra fem samhällen erbjuder både offentlig och kommersiell service vilket gör det enkelt att verka, vistas och växa i Mönsterås. Med ett strategiskt läge längs ostkusten mellan Oskarshamn och Kalmar är kommunikationerna goda oavsett om det gäller arbete, utbildning eller nöje. Det finns en stark tradition av eget företagande med en god samverkan mellan kommun och näringsliv vilket gett oss regionens bästa företagsklimat. Det gör våra fem samhällen och de kringliggande bygderna till ett levande landskap!

Läsanvisning

Mönsterås kommuns översiktsplan är digital och läses enklast i den så kallade StoryMapen, en hemsida med text, bilder och interaktiva kartor.

Textmässigt är översiktsplanen uppbyggd av ett antal rubriker. Kapitlet *Börja läs här* beskriver vad en översiktsplan är och hur framtagandet gått till. *Inledning* sammanfattar översiktsplanen, beskriver trender som påverkar samhällsutvecklingen och redogör för de målsättningar som ligger till grund för planen. I kapitlet redogörs det för referenser, källor och underlag som använts, tillsammans med en ordlista.

Här återfinns även översiktsplanens syfte samt visionen för utvecklingen.

Nulägesbeskrivning innefattar kommunens förutsättningar och utmaningar ur både ett regionalt och kommunalt perspektiv.

Utvecklingsinriktning samt *Mark- och vattenanvändning* utgör själva planen och visar hur kommunens mark- och vattenområden ska utvecklas. Under kapitlet *Våra fem samhällen* ges en djupare inblick i utvecklingen av Mönsterås samhällen och under *Landsbygdsorter, byar, kusten och LIS-områden* ges en kortare redogörelse för hur utvecklingen av dessa kommer ske. Kapitlet *Riksentressen, skyddade områden och andra värden* beskriver vad planen behöver ta hänsyn till. Under *Miljö kvalitetsnormer, risker och konsekvenser* beskrivs miljö kvalitetsnormer samt risk och sårbarhetsfrågor gällande bland annat klimatförändringar. I kapitlet redogörs det också för konsekvenser av planen ur ett miljömässigt, socialt och ekonomiskt perspektiv.

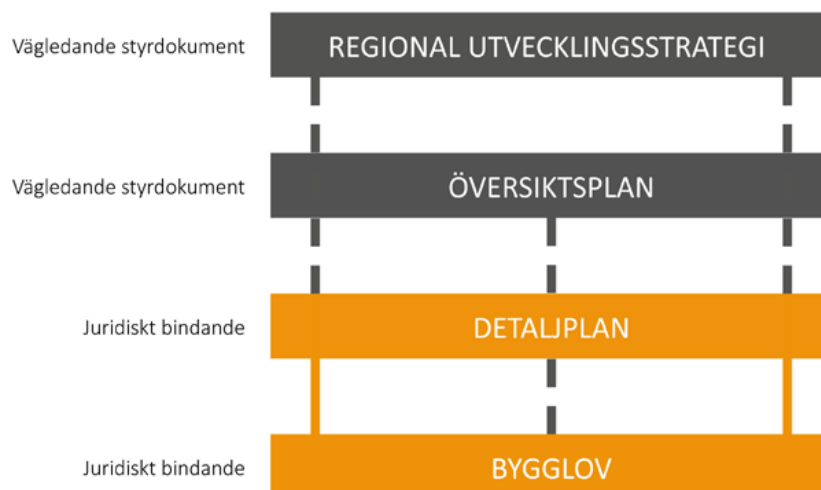

Vad är en översiktsplan?

En översiktsplan visar kommunens viljeriktning gällande den fysiska planeringen. Alla kommuner måste enligt plan- och bygglagen (PBL 2010:900) ha en aktuell översiktsplan och den ska utformas på ett tydligt och lättförståeligt sätt så att den enkelt kan användas av alla. Översiktsplanen ska visa hur kommunen på ett övergripande sätt tänker skapa förutsättningar för en långsiktig och hållbar utveckling. Detta genom att ange inriktningar för hur mark- och vattenområden ska användas, utvecklas och bevaras.

Med stöd av översiktsplanen är det möjligt att sätta enskilda beslut i ett större perspektiv och på så sätt gynna utvecklingen på lång sikt. Översiktsplanen ett viktigt politiskt styrdokument. Den är inte juridiskt bindande men har stor tyngd i sin vägledning och ska utgöra ett underlag för kommunens beslut vid detaljplanering, planbesked, bygglov och tillståndsansökningar. Planen vägleder kommuninvånarna, näringsliv och myndigheter i hur kommunen ställer sig till förfrågningar av olika slag, exempelvis var det är möjligt att uppföra nya bostadsområden.

Översiktsplanen beskriver också hur mark- och vattenanvändningen tar hänsyn till allmänna intressen, hur riksintressen tillgodoses och hur miljö kvalitetsnormer följs. Samtidigt ska väsentliga konsekvenser redovisas för att främja en långsiktig och hållbar utveckling.

Figur 1. Illustrationen visar hierarkin inom samhällsplanering. Den regionala utvecklingsstrategin och översiktsplanen är vägledande medan detaljplan och bygglov är juridiskt bindande.

Planprocessen

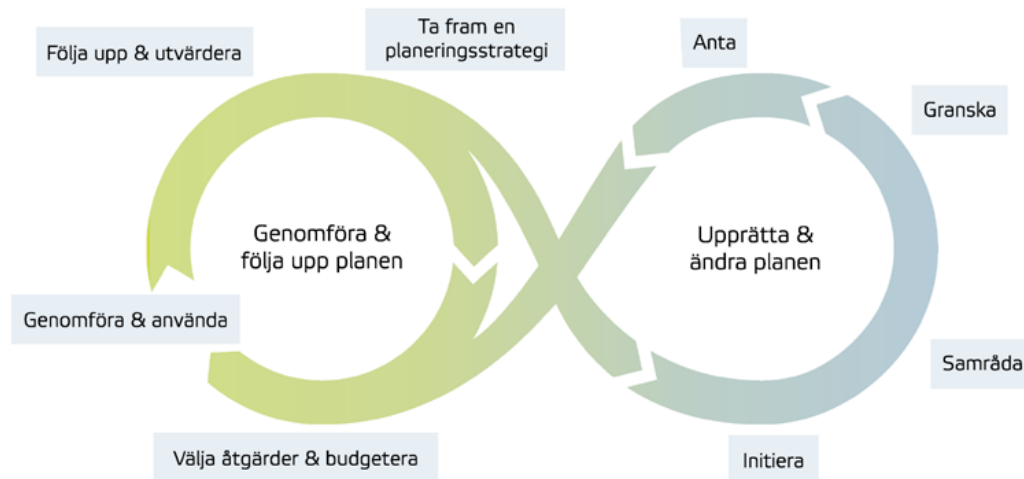
Processen för hur en översiktsplan ska tas fram styrs av PBL. Innan kommunen antar en översiktsplan ska planförslaget ha genomgått ett samråd och en granskning, och det är under dessa skeden som synpunkter kan lämnas på översiktsplanen.

För att få ett bredare underlag till översiktsplanen har kommunen valt att utöver samråd och granskning hålla en tidig dialog. Mer om den processen går att läsa under rubriken *Tidig dialog*.

Synpunkter från samrådet sammanställs i en samrådsredogörelse där kommunen bemöter synpunkterna. Planförslaget revideras utifrån synpunkterna och sammanställs till granskningshandlingar. Den reviderade översiktsplanen ställs ut på nytt och det finns en ny möjlighet att lämna synpunkter på de förändringar som gjorts efter samrådet. Inkomna synpunkter under granskningen sammanställs sedan och kommenteras i ett granskningsutlåtande som senare bifogas till den antagna översiktsplanen. Efter granskningsskedet tas den slutgiltiga versionen av översiktsplanen fram och kommunfullmäktige antar planen. Översiktsplanen får

laga kraft tre veckor efter beslut om antagande. Då en översiktsplan inte är juridiskt bindande kan inte själva innehållet i översiktsplanen överklagas. Överklagan kan enbart ske på formella grunder, det vill säga om översiktsplanen inte har tagits fram på ett lagenligt sätt.

Översiktsplaneringen slutar inte med planens antagande. För att översiktsplanen ständigt ska vara aktuell och på ett effektivt sätt fungera som ett verktyg för kommunens planering, lovprövning och beslutsfattande tas en planeringsstrategi fram minst en gång under varje mandatperiod. Strategin antas av kommunfullmäktige senast 24 månader efter ordinarie val om det inte nyligen tagits fram en översiktsplan. I planeringsstrategin tas ställning till förändrade planeringsförutsättningar, utpekade prioriteringar och planeringsinriktningar liksom behov av revideringar och beslut om tillägg och fördjupande översiktsplaner samt redovisning av hur översiktsplaneringen ska drivas vidare.

Figur 2. Bilden illustrerar översiktsplaneprocessen och är hämtad från Boverket.

Framtagen av

Den nya översiktsplanen har tagits fram av en arbetsgrupp bestående av tjänstepersoner på kommunens tekniska förvaltning, miljö- och byggförvaltning samt konsulterande samhällsplanerare från WSP. Gruppen har bestått av samhällsbyggnadschef, planarkitekter, kommunekolog, miljöingenjör och GIS-ingenjör.

Uppdragsgivare har varit kommunstyrelsen och styrgruppen har bestått av kommunstyrelsens arbetsutskott samt presidiet från miljö- och byggnadsnämnden.

Tidig dialog

För att tidigt förankra arbetet med översiktsplanen och få medskick i arbetet har dialoger hållits med olika grupper. Översiktsplanearbetet startade med fyra workshoptillfällen i kommunfullmäktige våren 2021, där politikerna deltog med att fånga viljeinriktningen i översiktsplanen. Utöver dialogen med politikerna anordnades även en liknande workshop där ett fyrtiotal tjänstemän från olika förvaltningar och avdelningar på kommunen deltog. I oktober 2021 anordnades ett tidigt möte med Region Kalmar län, inklusive Kalmar länstrafik och Trafikverket för att tillsammans diskutera de utmaningar och förutsättningar som kommunen står inför, framför allt gällande transportinfrastruktur.

Under våren 2022 har arbetsgruppen informerat om arbetet med översiktsplanen i samtliga politiska rådgivande organ: Tillgänglighetsrådet, Folkhälsorådet, Pensionärsrådet, Näringslivsrådet samt kommunens barnrättsteam och de olika partigrupperna. Här gavs tillfälle att lyfta viktiga frågor från respektive grupp som gav ett tidigt medskick i arbetet.

Avgränsningssamråd med länsstyrelsen - Miljöbedömning

Eftersom en översiktsplan antas innebära betydande miljöpåverkan ska en strategisk miljöbedömning tas fram enligt 6 kap. 3 § miljöbalken (MB 1998:808). I miljöbedömningen ingår bland annat att genomföra ett avgränsningssamråd med länsstyrelsen och berörda kommuner. Där bestäms omfattning och detaljeringsgrad för miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) som måste tas fram. När översiktsplanen går ut på samråd ska det finnas möjlighet att lämna synpunkter även på MKB. Ett avgränsningssamråd för MKB hölls med Länsstyrelsen i Kalmar län den 10 maj 2022. Se vidare under rubriken *Konsekvenser*.

Barnperspektivet

En översiktsplan tar sikte på flera decennier framåt i tiden och påverkar alla som bor i ett samhälle på ett eller annat sätt. För att barnperspektivet och barnrättsfrågor ska vara så väl förankrat i planen som möjligt är det viktigt att involvera barn och unga i arbetet. Barn och unga har utifrån sitt perspektiv och sina erfarenheter viktig kunskap om den fysiska miljön som behöver fångas upp och tas tillvara. Barn och unga utgör inte en homogen grupp utan har olika åldrar, kön, socioekonomiska förhållanden, bakgrund, behov, erfarenheter och kunskaper. Tidig dialog har utförts med barn och ungdomar från hela kommunen, läs mer om dialogen under *Barnkonventionen*.

Samråd

Samrådet i den översiktliga planeringen är viktig för delaktighet och insyn samt ger en demokratisk förankring i kommunens planarbete. Kommunstyrelsen beslutade i december 2022 att översiktsplanen skulle ställas ut för samråd. Översiktsplanens samråd kungjordes i den lokala ortstidningen Barometern-OT den 24 december 2022 och på kommunens anslagstavla den 26 december. Planförslaget var föremål för samråd mellan 26 december 2022 till och med den 5 februari 2023. Under samrådstiden fanns det digitala förslaget tillgängligt på kommunens webbplats. Det fysiska planförslaget tillgängliggjordes i kommunhuset och även biblioteken i Mönsterås och Blomstermåla efter önskemål från kommuninvånare. Allmänna samrådsmöten hölls i kommunens samhällen Blomstermåla, Fliseryd, Mönsterås, Timmernabben och Ålem. Ett samrådsmöte hölls även med elevrådet på Mönsteråsgymnasiet den 2 mars 2023.

Under samrådstiden har länsstyrelsen, regionen, kommuner, myndigheter, sammanslutningar, invånare och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse av förslaget givits möjlighet att yttra sig. Kommunen har sammanställt och kommenterat respektive yttrande i en samrådsredogörelse.

Granskning

Efter samrådet reviderades planförslaget utifrån tillgodosedda synpunkter, ändrade förutsättningar, nytt kunskapsunderlag och interna diskussioner. Kommunstyrelsen beslutade den 10 oktober 2023 att godkänna det reviderade förslaget till översiktsplanen för granskning. Översiktsplanens granskningsperiod kungjordes på kommunens anslagstavla den 20 oktober 2023 och i Barometern-OT den 23 oktober 2023. Planförslaget var föremål för granskning mellan 23 oktober 2023 till och med den 31 januari 2024. Under granskningsperioden fanns det digitala planförslaget tillgängligt via kommunens hemsida och PDF-versionen av planförslaget med tillhörande handlingar fanns tillgängliga på biblioteken i Blomstermåla, Fliseryd, Mönsterås, Timmernabben och Ålem samt i kommunhuset.

Granskningen har skett med kommuninvånare, myndigheter, grannkommuner, organisationer och andra berörda och syftade till att inhämta synpunkter på det reviderade förslaget.

Figur 3. Planprocessen för översiktsplaneringen.

Antagande

Planförslaget har reviderats utifrån tillgodosedda synpunkter från granskningen. De revideringar som gjorts bedöms vara redaktionella och planförslaget har därmed inte ändrats väsentligt efter granskningstiden. Ändringarna ger inte anledning till att låta förslaget granskas på nytt. Ett granskningsutlåtande har upprättats där samtliga yttranden som inkom under granskningsperioden har sammanställts med svar från kommunen. Enligt 3 kap. 19 § ska länsstyrelsens granskningsyttrande redovisas tillsammans med översiktsplanen, och finns som bilaga i slutet av dokumentet.

Enligt 3 kap. 19 § beslutar kommunfullmäktige i frågor om antagande av översiktsplanen. Efter att antagandebeslutet tillkännagetts och tiden för överklagande löpt ut utan att någon har överklagat får planen laga kraft.

Kommunfullmäktige antog översiktsplanen den 24 februari 2025, 7 § och den fick laga kraft den 25 mars 2025.

Bilagor

- Mark- och vattenanvändningskarta
- Miljökonsekvensbeskrivning
- Länsstyrelsens granskningsyttrande
- Granskningsutlåtande
- Samrådsredogörelse
- Vattentjänstplan, tematiskt tillägg till översiktsplanen

Referenser

Mönsterås kommun

Utredningar framtagna till översiktsplanen

Dagvatten-, risk-, och sårbarhetsanalys (2022). WSP

Dagvattenanalys och recipientutredning (2022). WSP

Nulägesbeskrivning med kulturhistorisk utgångspunkt - kunskapsunderlag till ÖP (2022). Kalmar läns museum

Kommunala styrdokument

Avfallsplan 2018–2023. Antagen av KF 2018-03-26

Bostadsförsörjningsprogram 2020–2023. Antaget av KF 2020-02-24

Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer i centrala Mönsterås samhälle. Antaget av KF 2017–11–27

Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer i Timmernabbens samhälle. Antaget av KF 2020-02-23

Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer i Ålems kyrkby och Pataholm, antaget av KF 2022-11-28.

Kulturminnesvårdsprogram för Mönsterås kommun. Antaget av KF 2003

Miljömål 2020–2025 Mönsterås kommun. Antagna av KF 2020-05-18

Ortsanalys Blomstermåla. Fastställd 2016

Ortsanalys Ålem. Fastställd 2019

Ortsanalys Fliseryd. Fastställd 2021

Ortsanalys Timmernabben. Fastställd 2023

Vattentjänstplan, tematiskt tillägg till översiktsplanen. Antagen av KF 2024

Vindbruksplan, tematiskt tillägg till översiktsplanen. Antagen av KF 2010

Övrigt kommunalt underlag

Värdering av ekosystemtjänster och samhällsnyttor i och anknäytning till Emån (2017). WSP

Regionala och delregionala underlag

Region Kalmar län, *Bredbandsstrategi för Kalmar län 2018–2025*.

Region Kalmar län, *Digital agenda för Kalmar län 2021–2022*.

Region Kalmar län, *Klimat att växa i - Regional utvecklingsstrategi för Kalmar län 2030*.

Region Kalmar län, *Kultur att växa i - Kulturplan för Kalmar län 2023–2024*.

Region Kalmar län, *Regional cykelinfrastrukturplan för Kalmar län 2023–2033*

Region Kalmar län, *Regional transportplan för Kalmar län 2022–2032*

Region Kalmar län, *Regionalt serviceprogram för Kalmar län 2020–2024*.

Region Kalmar län, *Regionplan 2022–2024*.

Region Kalmar län, *Trafikförsörjningsprogram 2021–2029*.

Region Kalmar län & Länsstyrelsen i Kalmar län (2023) *Fossilbränslefri region 2030 – NoOil*

Statliga underlag

Boverket (1995). *Bättre plats för arbete - Planering av arbetsområden med hänsyn till miljö, hälsa och säkerhet*.

Boverket (2018). *Tillsynsvägledning avseende översvämningsrisker*. 2018:8, februari 2018.

Boverket (2019). *Biologisk mångfald ger motståndskraft*. PBL Kunskapsbanken. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/ekosystemtjanster/naturen/motstandskraft/> [2023-08-31]

Boverket (2023). *Segregationsbarometern för Mönsterås kommun*. Ett digitalt verktyg från Boverket. <https://segregationsbarometern.boverket.se/kommun/monsteras/> [2023-08-31]

Folkhälsomyndigheten (2022) *Vägledning och riktvärden buller och höga ljudnivåer*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/miljohalsa-och-halsoskydd/tillsynsvagledning-halsoskydd/buller/vagledning-och-riktvarden/> [2023-08-31]

Hav- och vattenmyndigheten (2022). *Havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet*. Del 4, Östersjön: Vägledning och överväganden.

Jordbruksverket (2023). *Jordbruksmarkens värden*. <https://jordbruksverket.se/jordbruket-miljon-och-klimatet/jordbruksmarkens-varden> [2023-08-02]

Länsstyrelsen i Kalmar län (2023). *Förorenade områden*. <https://www.lansstyrelsen.se/kalmar/miljo-och-vatten/fororenade-omraden.html> [2023-08-31]

Länsstyrelsen i Kalmar län (2021). *Riskhanteringsplan för Kalmar 2022–2027*. Enligt Översvämningsförordningen SFS 2009:956.

Länsstyrelsen i Kalmar län (2021). *Sammanfattande redogörelse över statliga och regionala intressen av betydelse för översiktsplanens aktualitet*.

Länsstyrelsen i Kalmar län (2019). *Klimat- och energistrategi för Kalmar län 2019–2023*.

Länsstyrelsen i Kalmar län (2018). *Ett jämställt Kalmar län 2017–2027*.

Länsstyrelsen i Skåne län (2007). *Riktlinjer för riskhänsyn i samhällsplaneringen - Bebyggelseplanering intill väg och järnväg med transport av farligt gods*.

MSB- Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (2023). *Föreskrifter om transport av farligt gods på järnväg*. MSBFS 2022:4.

MSB- Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (2023). *Föreskrifter om transport av farligt gods på väg och i terräng*. MSBFS 2022:3.

Naturvårdsverket (2023) *Ekosystemtjänster*. <https://www.naturvardsverket.se/ekosystemtjanster> [2023-08-31]

Naturvårdsverket (2019) *Luftguiden - Handbok om miljökvalitetsnormer för utomhusluft*.

Regeringskansliet (2017). *Politik för gestaltad livsmiljö*. Proposition 2017/18:110

Regeringskansliet (2021). *Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030*. Skr. 2020/21:133

SMHI, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (2023). *Stigande havsnivåer*. <https://www.smhi.se/klimat/stigande-havsnivaer/stigande-havsnivaer>. [2023-08-31]

Statistikmyndigheten SCB (2023). *Befolkningsstatistik*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/> [2023-08-31]

Statistikmyndigheten SCB (2023). *Lokala arbetsmarknader (LA)*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/sysselsattning-forvarvsarbete-och-arbetsstider/registerbaserad-arbetsmarknadsstatistik-rams/produktrelaterat/Fordjupad-information/lokala-arbetsmarknader-la/> [2023-08-31]

Strålsäkerhetsmyndigheten (2023). *Radon*. <https://www.stralsakerhetsmyndigheten.se/omraden/radon/> [2023-08-31]

Sveriges miljömål (2023). <https://www.sverigesmiljomal.se/> [2023-08-31]

Trafikverket (2017). *ÅVS Åtgärdsvalsstudie för E22 genom Mönsterås inklusive kollektivtrafikanläggning för stråktrafik TRV 2017/16750*

Trafikverket (2018). *ÅVS Åtgärdsvalsstudie Väg 641 genom Grimhult TRV 2018/12577*

Övrigt material

Barnombudsmannen (2023). *Barnkonventionen*. FN:s konvention om barnets rättigheter. <https://www.barnombudsmannen.se/barnkonventionen/> [2023-08-31]

Kairos Future (2018). *Stora jobbstudien företag – framtiden för platsbundna företag*.

Svensk Fastighetsförmedling (2021) *Hemmets nya betydelse - Trendrapporten 2021*.

Svenskt Näringsliv (2021). *Lokalt företagsklimat*. <https://www.foretagsklimat.se/> [2023-08-31]

WSP Future ready (2019.). *Bostadsmarknadsanalys för Kalmar län 2019*, SCB (Flyttmönster)

WSP Future ready (2021). *Pandemins påverkan på hållbara städer och samhällen*, En undersökning på uppdrag av Rådet för hållbara städer (Digitalisering)

WSP Future ready (2021). *Pandemins påverkan på hållbara städer och samhällen*. En undersökning på uppdrag av Rådet för hållbara städer. (Folkhälsa)

WSP Future ready (2023). *Klimatförändringar*. <https://www.wsp.com/sv-se/insikter/klimatforandringar> [2023-08-31]

Geodata

Länsstyrelserna (2023). *Geodatakatalog*. <https://ext-geodatakatalog.lansstyrelsen.se/GeodataKatalogen/srv/swe/catalog.search#/home> [2023-08-31]

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2023).

Kartportal. <https://gisapp.msb.se/apps/kartportal/> [2023-08-31]

Lagar och förordningar

Förordning (2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader

Förordning (2006:311) om transport av farligt gods

Kulturmiljölag (1988:950)

Lag (2006:263) om transport av farligt gods

Miljöbalk (1998:808)

Miljöbedömningsförordning (2017:966)

Miljöprövningsförordningen (2013:251)

Plan- och bygglag (2010:900)

Plan- och byggförordning (2011:338)

Strålskyddslag (2018:396)

Trafikförordning (1998:1276)

Ordlista

BRT: Bus Rapid Transit, ett transportsystem med bussar som ska åstadkomma en snabb kollektivtransport med hög framkomlighet och stor passagerarkapacitet per timme.

By: byar inom landsbygdsområden eller natur och friluftslivsområden där befolkningen inte överstiger 40 invånare.

Centralort: kommunens största tätort, Mönsterås.

”Den uppkopplade oasen”: en boendeort där det är lugnt, tryggt och attraktivt att bo med goda kommunikationer till större städer. (Begrepp från Kairos Future)

Ekosystemtjänster: alla produkter och tjänster som ekosystemen ger människan och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet, exempelvis bättre lokalklimat, livsmedelsproduktion och naturupplevelser.

Grönområde: offentligt tillgängliga, vegetationsklädda ytor i eller i nära anslutning till våra samhällen med visst behov av skötsel.

Grönstruktur: ett nätverk av små och stora gröna områden av olika karaktär och funktion.

Landsbygdsort: ort i landsbygdsområde med över 40 invånare.

LIS: Landsbygdsutveckling i strandnära lägen. Kommuner kan i sina översiktsplaner peka ut områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen, så kallade LIS-områden. Inom dessa områden kan det särskilda skälet för landsbygdsutveckling användas när man prövar dispenser och upphäver strandskyddet.

Lokal arbetsmarknad (LA): Begreppet är ett sätt att beskriva hur arbetsmarknaden fungerar i ett geografiskt område som är relativt oberoende av omvärlden med avseende på utbud och efterfrågan av arbetskraft.

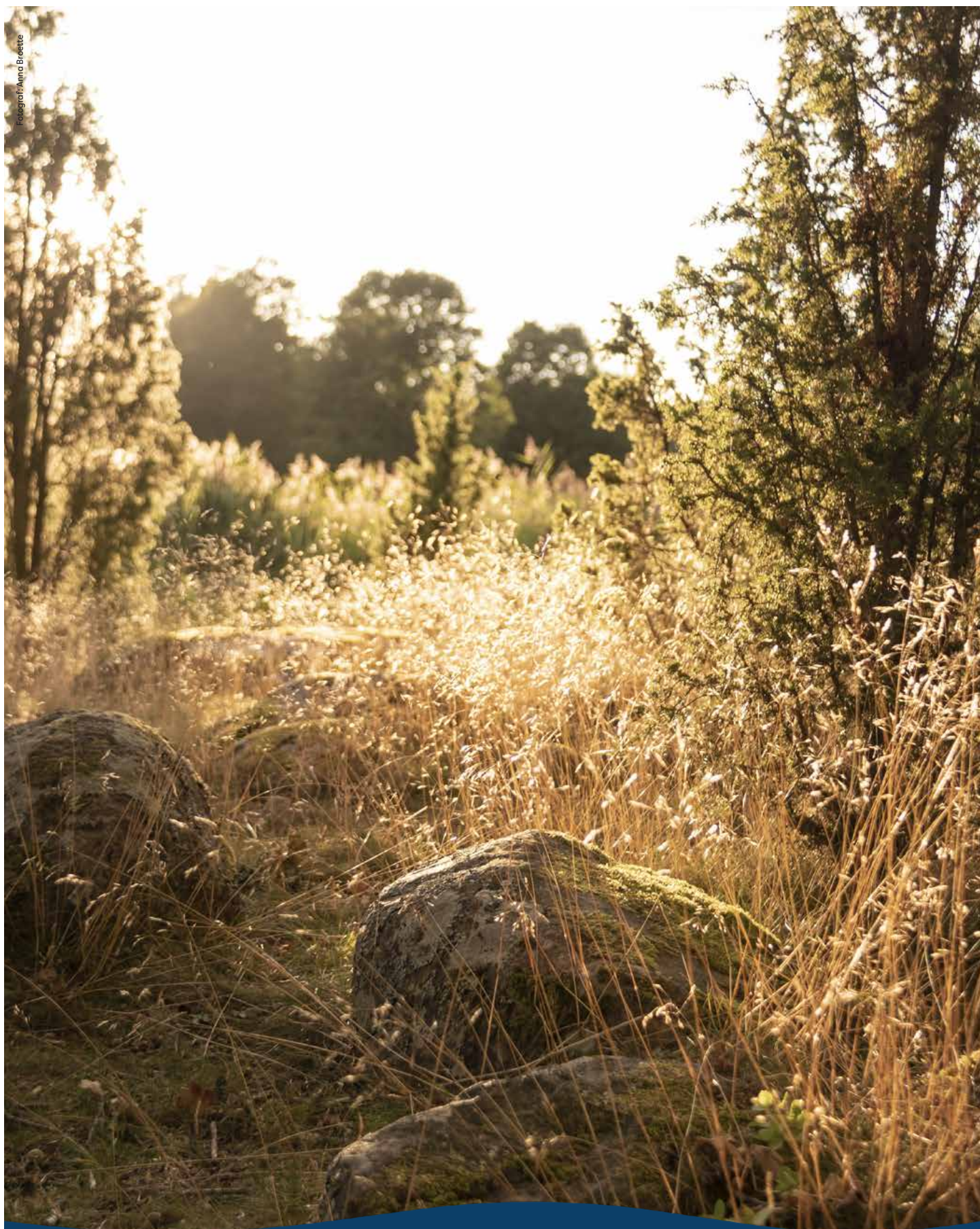
Miljökvalitetsnormer (MKN): bestämmelser om kvaliteten på mark, vatten, luft eller miljö i övrigt. Miljökvalitetsnormer regleras i miljöbalken och beslutas genom förordningar eller föreskrifter av regeringen eller av andra myndigheter som utses av regeringen.

Nollplan: geoiden i det höjdssystem som detaljplanen är upprättad enligt. Geoiden kan förenklat beskrivas som den yta som sammanfaller med den ostörda medelhavsytan och dess tänkta förlängning in under kontinenterna.

Serviceort: kommunens fem större samhällen som tillhandahåller offentlig och kommersiell service. Blomstermåla, Fliseryd, Mönsterås, Timmernabben och Ålem.

Skadelindringshierarkin: skador vid exploatering ska i första hand undvikas genom god planering, i andra hand ska hänsyn tas vid utformning av verksamheten för att minimera skadan av exploatering och i tredje hand ska efterbehandling och andra avhjälpande åtgärder på plats genomföras för att så långt det är möjligt mildra de negativa effekter som uppstår. Det är först om skada kan förväntas återstå trots att samtliga dessa åtgärder vidtagits som kompensation kan bli aktuellt.

Suburbanisering: utflyttning från tätorter till tätorternas ytterområden.

Inledning

Förord

Översiktsplanen är ett av kommunens viktigaste strategiska dokument för hur vi ska använda, bevara och utveckla Mönsterås kommun. Den ska ta hänsyn till hela kommunens behov och ge människor goda möjligheter att bo och verka i hela kommunen. Både i tätorterna och på landsbygden. Här samlas visioner, mål och strategier som ska styra hur vi använder vår mark, bygger infrastruktur och främjar ett gott livsklimat för invånarna.

Översiktsplanen är ett levande dokument som utgör grunden för kommunens fysiska planering och utveckling. Den tar hänsyn till både nuvarande behov och framtida utmaningar. Genom samarbete och dialog med alla intressenter – invånare, företag, föreningar och myndigheter – strävar vi efter att skapa ett samhälle som är hållbart, utvecklande och tillgänglig för alla.

Arbetet med översiktsplanen har pågått i fyra år. Det har varit medborgardialoger i alla kommunens tätorter och många har bidragit med goda förslag som gjort planen till vad den är idag.

Vid behov kommer revideringar att göras för att Mönsterås kommuns invånare ska känna tillit och förtroende för kommunens långsiktiga vilja att planera mot en hållbar samhällsutveckling och en fortsatt attraktiv kommun att bo, leva och förverkliga sina idéer i.

Slutligen vill jag tacka alla som arbetat med att ta fram den här översiktsplanen eller på något annat sätt bidragit till arbetet.

Anders Johansson.

Kommunstyrelsens ordförande

2025-02-24

Sammanfattning

Mönsterås kommuns föregående översiktsplan bestod av tre delar. Den första delen *Mål och Vision – En översiktsplan för hållbar utveckling och tillväxt* antogs av kommunfullmäktige 2002. Del två *Kusten* samt del tre *Inlandet* med ställningstaganden och konsekvenser antogs av kommunfullmäktige 2006 respektive 2012.

Den nya översiktsplanen utgår från visionen *en hållbar kommun att verka, vistas och växa i* och visar den önskade utvecklingen för hela kommunen till år 2040, med utblick till 2050. Vägen mot visionen beskrivs i stora drag genom fyra strategier, med utgångspunkt i de globala hållbarhetsmålen:

- Prioritera en bra livsmiljö i hela kommunen
- Fokusera på företag och näringsliv
- Arbeta för en regional samverkan i Kalmarsund
- Möjliggöra en hållbar och grön framtid

Mönsterås kommun har stabil befolkningsmängd, ett gott företagsklimat för både stora och mindre verksamheter, ett varierat och historiskt rikt landskap med kust, vattendrag, skog och jordbruk. Här finns också samhällen som erbjuder goda boendemiljöer med pendlingsmöjligheter både inom kommunen och regionen. Den långa kuststräckan och väl utbyggda infrastrukturen ger många möjligheter men innebär också utmaningar i form av stigande havsnivåer och hantering av risker och störningar. Motorvägen är en tillgång för kommunen men utgör också en barriär mellan kusten och inlandet. Här finns ett stort behov av fler säkra och trygga korsningspunkter. Längs kusten har en påverkanszon pekats ut för att ange det område där det krävs särskilt fokus på en möjlig havsnivåhöjning.

En grundläggande fråga för den översiktliga planeringen är hur kommunen kan möta klimatförändringarna genom minskade koldioxidutsläpp och anpassning till ett mer extremt

väder. För detta krävs strategier för dagvattenhantering och dricksvattenförsörjning, liksom underlättande av hållbara kommunikationer genom fossilfria transporter, utbyggd kollektivtrafik och utveckling av cykel- och gångstråk. Översiktsplanen bidrar till en resurseffektiv markanvändning genom att peka ut lämpliga områden för bebyggelse, verksamheter och infrastruktur i förhållande till risker, skyddade områden och andra förutsättningar. För att möjliggöra utveckling av befintliga och nya verksamheter utan konflikter med naturvärden eller bostadsbebyggelse föreslår översiktsplanen främst verksamhetsområden i anslutning till Södra skogsägarnas anläggningar och vid Europaväg 22 (E22).

Kommunens utvecklingsinriktning fokuserar på bebyggelse, natur och friluftsliv, kommunikationer och de mellankommunala frågor som anses vara av stor vikt i den övergripande visionen. Den regionala samverkan är central för planen ur många aspekter: befintlig och ny infrastruktur för person- och godstrafik, näringsliv och kompetensförsörjning, friluftsliv, turism och naturvärden.

Närheten till natur, kultur, vatten och grönområden är en av kommunens stora kvaliteter och naturområdena har stora ekologiska värden och rekreationsvärden där naturen präglar kulturlandskapets karaktär och struktur som utgör en stor tillgång och kvalitet. De blågröna kopplingarna ska stärkas genom en sammanhängande grönstruktur och blågröna stråk pekas ut längs kusten samt längs och mellan de båda åarna. För att kunna uppfylla kommunens vision om en ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar framtid utgår bebyggelseutvecklingen från att stärka kommunens samhällen genom förtätning och utveckling av befintlig bebyggelse, infrastruktur och service - samtidigt som det säkerställs att det finns goda boendemiljöer också på landsbygden. Bebyggelsen ska vara varierad med olika bostadstyper och upplåtelseformer för att kunna möta olika människors behov i livets alla skeden.

En översiktsplan omfattar stora områden, långa tidsperspektiv och många olika intressen som måste vägas mot varandra. De avvägningar och ställningstaganden som presenteras i denna översiktsplan behandlar ett brett spann av frågeställningar, från dagvattenhantering och bostadsnära grönområden till regional utveckling och nationell infrastruktur. Målet är dock hela tiden detsamma: att Mönsterås ska vara en hållbar kommun att verka, vistas och växa i, både nu och i framtiden.

Vidare arbete

- Här listas behov av fortsatt arbete med fördjupningar, program och planer som identifierats under planprocessen.
- Ta fram ett tematiskt tillägg till översiktsplanen för vindkraft
- Ta fram ett tematiskt tillägg till översiktsplanen för grönstruktur
- Aktualisera avfallsplanen
- Aktualisera kulturmiljöprogram
- Ta fram rapporter om kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer för Blomstermåla och Ålems stationssamhälle
- Ta fram/aktualisera energi- och klimatstrategi
- Ta fram ett åtgärdsprogram för klimatförändringar

Framtidsspaning och omvärldsanalys

Översiktsplanen är ett långsiktigt strategidokument som sträcker sig fram till år 2040 med utblick mot 2050. Den långa tidshorisonten gör det svårt att förutse hur samhället kommer att utvecklas och vilka utmaningar framtiden kan ge, men genom att belysa pågående och förväntade trender i regionen och omvärlden går det att skapa sig en bild av vad som kan påverka planeringen. För att den planering som görs idag ska vara långsiktigt hållbar behöver översiktsplanen förhålla sig till den kunskap som finns om framtiden.

Digitalisering och teknikutveckling

Digitaliseringen och teknikutvecklingen har drastiskt förändrat vår vardag och möjliggjort nya sätt att leva. När nya tekniker utvecklas ökar omställningen från ett analogt till ett digitalt samhälle. Tekniken har utvecklats i hög takt de senaste tio åren och haft stor betydelse för samhällsutvecklingen eftersom information är så lättillgänglig och sprids så snabbt. Det innebär att många ärenden och tjänster kan utföras helt elektroniskt och på distans, genom robotisering/automation och artificiell intelligens (AI). Under pandemin år 2020–2022 snabbades digitaliseringstakten upp eftersom många började arbeta på distans och undvek att handla i fysiska butiker. Genom möjligheten att arbeta hemifrån kan människor mer fritt välja var de vill bo. Att handla på nätet blir därtill allt vanligare vilket kan påverka det lokala butiksutbudet. Samtidigt blir förekomsten av närbutikerna och servicen allt viktigare när fler arbetar hemifrån. Vilket kan leda till att kollektivtrafiken kan behöva anpassas till följd av nya arbets- och resvanor.

En förändrad arbetsmarknad genom digitalisering bidrar till och stödjer en hållbar utveckling. Större arbetsmarknad, större tjänstemarknad, bredare utbildning och kulturutbud bidrar till ett mer demokratiskt, jämlikt och jämställt samhälle. Digitaliseringen ställer också krav på en hållbar bredbandsinfrastruktur, där tillgänglighet och uppkoppling måste säkerställas för att kommunens invånare och företag ska känna sig trygga och delta i digitaliseringens utveckling. Fibernätet byggs fortfarande ut och i slutet av år 2023 hade 98 % av kommunens hushåll tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s, eller fiber i absolut närhet samt nära 96 % av alla arbetsställen. Utbyggnaden av fibernätet pågår framför allt i kommunens landsbygdsorter och landsbygd.

Flyttmönster

Historiskt sett är urbaniseringen en av de största förändringarna i människans levnadssätt vilket innebär att allt fler väljer att flytta från landsbygd och mindre samhällen till städer. Det ställer höga krav på planeringen av samhällena där allt fler människor och funktioner ska rymmas på en liten yta. I Mönsterås kommun bor cirka 77 % av befolkningen idag inom de fem samhällena Blomstermåla, Fliseryd, Mönsterås, Timmernabben och Ålem.

Genom pandemin har nackdelar som trängsel, smittspridning och brist på grönområden i städer blivit alltmer framträdande vilket kan leda till nya ideal inom samhällsplaneringen. Suburbaniseringen är en växande trend, där det blir alltmer populärt att bo strax utanför länets centralorter och på landsbygden. För Mönsterås kommun är suburbanisering ett positivt fenomen då fler söker sig till kommunens mindre samhällen och den kringliggande landsbygden. En annan trend som går att utläsa är fritidshusområden som alltmer omvandlas till permanenta bostadsområden. År 2021 har 23 % av de som äger ett fritidshus funderat på att göra om det till permanentboende. Även i Mönsterås blir allt fler fritidshus permanenta, främst på Oknö och i Timmernabben.

Folkhälsa och tillgänglighet

Dagens levnadsvanor har skapat nya hälsorisker där ensamhet är ett växande samhällsproblem, både i städer och på landsbygden. Offentliga platser, bostäder och bostadsmiljöer som främjar social interaktion blir allt viktigare. Ett ökat stillasittande gör vardagsmotionen alltmer betydelsefull för folkhälsan. När fler jobbar hemifrån blir bostadsnära grönytor, större grönområden och offentliga rum allt viktigare att prioritera i planeringen. Den fysiska planeringen kan främja människors hälsa genom att underlätta och tillgängliggöra möjligheter för fysisk aktivitet genom exempelvis attraktiva och trygga gångstråk, grönområden, gång- och cykelvägar, rekreationsområden och utegym.

För att uppnå en god folkhälsa för alla behöver även jämlikhet, tillgänglighet och delaktighet lyftas i den fysiska planeringen. År 2017 införde riksdagen ett nationellt mål för funktionshinderspolitiken som innebär att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska vara funktionshinderspolitikens utgångspunkt. Syftet med målet är att bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas. En viktig del i genomförandet av det nationella målet är principen om universell utformning. Det innebär att samhällsutvecklingen och den fysiska planeringen måste göras rätt från början genom att till exempel redan på planeringsstadiet säkerställa tillgängligheten i en byggd miljö eller utemiljö så att den kan användas av så många som möjligt och inte på förhand utesluter vissa. På detta sätt kan onödiga hinder i miljön undvikas och ökad tillgänglighet och delaktighet skapas, vilket bidrar till ett jämlikt samhälle.

Fossilfri och resurseffektiv ekonomi

För att bekämpa klimatförändringar behövs en omställning till en mer fossilfri och resurseffektiv ekonomi. Användningen av förnybara energikällor som sol, vatten och vindkraft kommer med största sannolikhet att öka och fler personer kan antas producera delar av sin el hemma, vilket ökar behovet av mer flexibla elnät. Transportsektorn utvecklas konstant och teknikutveckling inom autonoma fordon, delad mobilitet, drönare och andra framtida innovationer kan ställa nya krav på infrastrukturen. Inom byggsektorn växer trenden med återvinning och återanvändning av material. Exempelvis kan biomassa från skogen användas som energikälla och kan bli betydande i framtiden. Nya material kan också komma att ersätta miljöfarliga byggmaterial i framtiden. Den fysiska strukturen, kommunens planering och lagstiftning behöver främja och vara mottaglig för nya innovationer för ett hållbart byggande.

I handlingsprogrammet *Fossilbränslefri region 2030* framtaget av Region Kalmar län och Länsstyrelsen Kalmar län redovisas strategier, mål och aktiviteter som utgår från Agenda 2030 och främjar val och åtgärder som tar hänsyn till miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet, men även hänsyn till regional nytta och livscykelperspektivet. Delmålen behandlar bland annat fossilbränslefri och förnybar energiproduktion. För framtida effektiva energilösningar behöver lokala lösningar genomföras för att tillsammans uppnå de satta målen. Det ställs högre krav på en god planering av elförsörjning från bland annat sol, vatten och vind, och en aktuell energi- och klimatstrategi bör vara styrdokumentet för dessa frågor i kommunen.

Krisberedskap och civilförsvaret

Sverige påverkas av omvärlden vi lever i och vi behöver därför vara förberedda på att kriser, olyckor och världsomskakande händelser kan inträffa. År 2015 antog regeringen mål för Sveriges krisberedskap. De innebär att risken för olyckor och kriser som hotar vår säkerhet ska minska samt att människors liv och hälsa ska värnas. Grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter ska värnas genom att upprätthålla samhällsviktig verksamhet och hindra eller begränsa skador på egendom och miljö då olyckor och krissituationer inträffar. Krisberedskapsarbetet utgör en utgångspunkt för arbetet med det civila försvaret och dessa ska stärka varandra i gemensamma processer för samordning, planering och förberedelser. Civilförsvaret innebär samhällets motståndskraft vid krigsfara och krig vilket

är det arbete som utgörs av statliga myndigheter, kommuner, regioner, privata företag och frivillighetsorganisationer. Arbetet syftar till att skydda civilbefolkningen och vid krigsfara eller krig ska civilförsvaret även kunna stödja Försvarsmakten. Sveriges kommuner har till uppdrag att minska sårbarheten i sin verksamhet samt ha en god förmåga att hantera kriser i fredstider. Därigenom ska även en grundläggande förmåga till civilt förvar uppnås.

Klimatförändringar

Klimatförändringarna blir alltmer påtagliga i vår vardag vilket medför ett stort ansvar för kommunen i planeringen av mark och vatten. Kommunen behöver ha beredskap för att kunna hantera ett föränderligt klimat med både varmare och torrare perioder, samtidigt som större nederbördsmängder med ökad risk för översvämningar är att vänta. För Mönsterås kommun med kust och flera vattendrag är strategisk vattenplanering viktigt. Det handlar bland annat om att säkerställa att vatten- och avloppssystemet (VA) är tillräckligt utbyggt och att beakta bebyggelseområden som riskerar att skadas av översvämning. Samtidigt blir torrare perioder allt vanligare förekommande och därmed en minskad vattentillgång vilket kräver en större medvetenhet och sparsamhet kring vår vattenanvändning. Grönstrukturen fyller en viktig funktion för att möta klimatutmaningarna. Därför är grönytor i bostadsområden viktiga komponenter för att absorbera dagvatten och infiltrera nederbörd liksom att skapa skugga och svalka vid ett varmare klimat. Genom klimatanpassningsåtgärder kan konsekvenserna av klimatförändringarna mildras men det behövs även ett aktivt arbete för att minska utsläppen av koldioxid.

Kunskapsförsörjning

Utbildning och kompetensförsörjning är viktigt för tillväxten i det nya kunskapssamhället. En trend mot automatisering och digitalisering av tjänster kommer i framtiden skapa nya behov av kompetens. Samtidigt kan jobb som finns idag försvinna eller förändras och fler kan behöva omskola sig. Med teknikutvecklingen blir distansutbildning alltmer vanligt, vilket kan

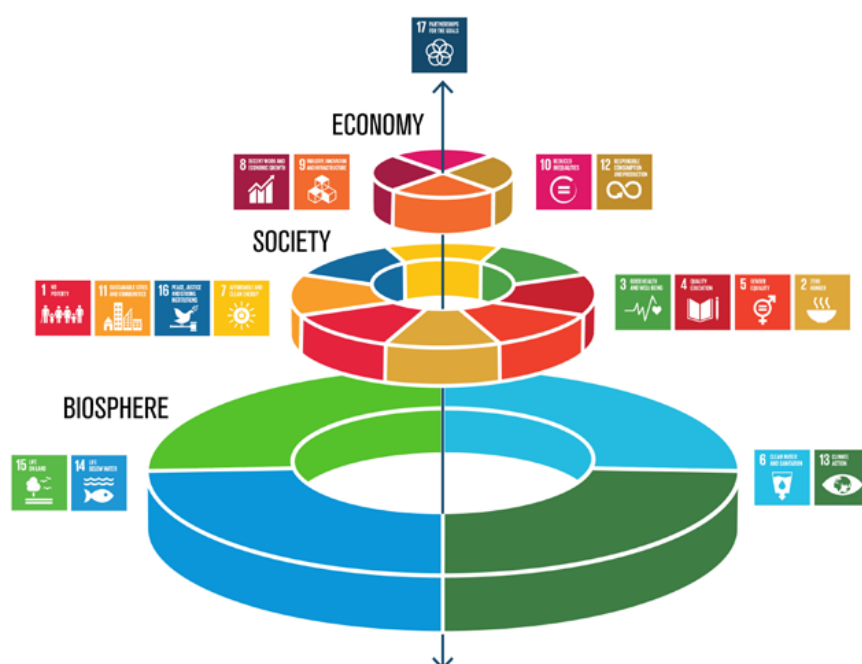

skapa behov av nya typer av lokaler och offentliga miljöer för utbildning. I Kalmar län finns en kompetensbrist inom kvalificerad arbetskraft i offentlig sektor och inom industrin ställer den ökade rationaliseringen nya krav på arbetssökande. Ett konkret problem gällande framför allt högutbildade är att ena parten i hushållet får arbete men inte den andra, vilket hindrar en flytt och därmed kompetensförsörjningen. Mönsterås kommun har idag en större utpendling än inpendling av arbetskraft, då många boende i kommunen arbetar på annan ort. Attraktiva miljöer och boenden samt goda möjligheter till arbetspendling kan locka mer arbetskraft och fler invånare till kommunen.

Globala, nationella, regionala och kommunala mål

De globala målen för hållbar utveckling - Agenda 2030

Sverige har antagit FN:s 17 globala hållbarhetsmål inom ramen för Agenda 2030. De globala målen är riktlinjer för det gemensamma arbetet att nå balans mellan sociala, ekonomiska och miljömässiga perspektiv på hållbar utveckling, de tre hållbarhetsdimensionerna. Det övergripande syftet är att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser.

Figur 4. De globala miljömålen utifrån Agenda 2030, uppdelade i de tre hållbarhetsdimensionerna. Illustration: Stockholmresilience.org

De globala målen är integrerade och beroende av varandra, vilket innebär att något av målen inte kan nås på bekostnad av något annat. Genom att översiktsplanen anger mark- och vattenanvändningen som ligger till grund för kommunens långsiktiga planering är den därmed ett viktigt vägledande dokument att arbeta efter för att nå de globala målen. Mönsterås kommun har valt att fokusera särskilt på de mål som kopplar till mark- och vattenanvändningen.

De mål som kommunen fokuserar särskilt på är:

- Mål 3. God hälsa och välbefinnande
- Mål 6. Rent vatten och sanitet för alla
- Mål 7. Hållbar energi för alla

- Mål 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur
- Mål 10. Minskad ojämlikhet
- Mål 11. Hållbara städer och samhällen
- Mål 13. Bekämpa klimatförändringarna
- Mål 14. Hav och marina resurser
- Mål 15. Ekosystem och biologisk mångfald

Figur 5. Målen som särskilt kopplar till översiktsplanen är markerad med färg. Illustration: globalamalen.se

Sveriges miljömål

Det övergripande målet för Sveriges miljöpolitik är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att ha orsakat ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Generationsmålet, de 16 miljökvalitetsmålen och etappmålen bildar tillsammans miljömålssystemet. Generationsmålet anger den allmänna inriktningen på miljöarbetet. För att underlätta det arbetet och göra generationsmålet mer konkret finns miljökvalitetsmålen och etappmålen. Miljömålssystemet är det nationella genomförandet av den ekologiska dimensionen av Agenda 2030. Därför kan Mönsterås kommun genom att arbeta med de globala hållbarhetsmålen samtidigt arbeta för att uppfylla de svenska miljömålen. Flera av de 16 miljökvalitetsmålen har kopplingar till samhällsplanering och översiktsplanen spelar en viktig roll genom att pröva lokaliseringen och behovet av olika markanvändningar. I översiktsplanen har de mest relevanta globala hållbarhetsmålen konkretiserats i kommunens fyra strategier, läs mer under kapitlet *Syfte, vision och strategier*.

För översiktsplanen har följande miljömål identifierats som mest relevanta:

- Mål 1. Begränsad klimatpåverkan
- Mål 2. Frisk luft
- Mål 13. Ett rikt odlingslandskap
- Mål 15. God bebyggd miljö
- Mål 16. Ett rikt växt och djurliv

Vissa miljömål påverkas indirekt av planen, exempelvis:

- Mål 7. Ingen övergödning
- Mål 8. Levande sjöar och vattendrag
- Mål 9. Grundvatten av god kvalitet
- Mål 10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
- Mål 11. Myllrande våtmarker
- Mål 12. Levande skogar

Figur 6. Sveriges miljömål.

Barnkonventionen

Barnkonventionen är sedan år 2020 lag i Sverige. Kommunen har en viktig roll i uppfyllandet av barnkonventionen. Alla artiklar i barnkonventionen ska tillämpas och läsas som en helhet enligt FN:s kommitté för barnets rättigheter.

De artiklar ur barnkonventionen som valts ut med särskild relevans för samhällsplanering är:

- Artikel 2. Barns lika värde
- Artikel 3. Barnets bästa
- Artikel 6. Rätt till liv och utveckling
- Artikel 12. Rätt att uttrycka åsikter och få dem respekterade
- Artikel 23. Barn med funktionsnedsättning och deras rätt till aktivt deltagande i samhället
- Artikel 31. Rätt till vila, fritid, lek och rekreation

I den översiktliga planeringen kan kommunen skapa förutsättningar för att underlätta och stärka barnens vardagsliv med skola, fritidsaktiviteter och närmiljö, oavsett var i kommunen barnen bor. Att planera för livs- och uppväxtnmiljöer kan innebära att prioritera lekmiljöer, grönytor samt att skapa säkra trafiksituationer där barn kan känna sig trygga. Barnkonsekvensanalyser kan tas fram i tidiga skeden i detaljplaneprocessen eller i andra strategiska dokument för att belysa

brister och behov inför planering. Barnperspektivet behöver lyftas fram i all planering och barns synpunkter bör plockas upp i dialogarbeten.

I arbetet med översiktsplanen har tidiga dialoger utförts med barn och ungdomar från kommunens olika geografiska områden. Arbetsgruppen har genomfört workshops i årskurs 7–9 på Krungårdsskolan i Blomstermåla och Parkskolan i centrala Mönsterås, där elever har fått diskutera och analysera sina perspektiv på livsmiljö och den fysiska planeringen. Under workshoptillfällena har eleverna både individuellt och i grupp fått diskutera stora och små frågor som har med hållbarhet, livsmiljöer och samhällsutveckling att göra. De frågor som fick störst utrymme från Krungårdsskolan var vindkraft, kollektivtrafik, säkra skolvägar och vikten av ett levande samhälle där både positiva och negativa aspekter lyftes. På Parkskolan diskuterade eleverna främst frågor kring trygghet och otrygghet i kommunen, möjlighet till vidareutbildning och arbete samt även här vikten av handel och servicefunktioner för ett levande samhälle.

För att även fånga upp de yngre barnens perspektiv skickades en uppgift ut till årskurs 3–5 i samtliga kommunens samhällen. Svar mottogs från elever på Fliseryds skola och Ljungnässkolan i Mönsterås. Här fick eleverna möjlighet att fundera på vad hållbarhet och ett hållbart samhälle är. Det som lyftes här var att inte skräpa ner, att hushålla med de resurser vi har och att minska utsläppen. Eleverna har också fått illustrera hur de vill att framtidens Mönsterås ska se ut år 2050.

Figur 7. Exempel på de teckningar som elever i Fliserýds skola gjort inför arbetet med översiktsplanen.

Gestaltad livsmiljö

Riksdagen antog år 2018 nationella mål för arkitektur, form och design samlat under begreppet *gestaltad livsmiljö*. Gestaltad livsmiljö handlar om en helhetssyn på utformningen av våra livsmiljöer - platserna där vi bor, arbetar och lever våra liv. Arkitektur, form, design, konst och kulturmiljö ska stärka varandra för att hantera de samhällsutmaningar vi står inför och tillsammans bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregat samhälle där alla ska få möjlighet att påverka vår gemensamma miljö.

De nationella målen för hur en god gestaltad livsmiljö ska uppnås innebär att:

- Hållbarhet och kvalitet underställs inte kortsiktiga ekonomiska överväganden.
- Kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids.
- Det offentliga agerar förebildligt.
- Estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas till vara och utvecklas.
- Miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla.
- Samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.

Målen ska vara styrande för statens initiativ när det gäller arbetet med gestaltade livsmiljöer, arkitektur, form och design och ska vara vägledande för kommuner och landsting. Mönsterås kommun vägleds av de nationella målen för gestaltad livsmiljö, den regionala *Policy och riktlinjer för offentlig konst* (2020) samt Mönsterås kommuns *Policy för offentlig konst* (2022). Även kommunens rapporter om kulturhistoriska värdefulla bebyggelsemiljöer är vägledande i frågor kring kulturmiljöer och byggnader kopplat till gestaltad livsmiljö.

Regionala dokument

Det finns flera viktiga regionala styrdokument som är regionalt vägledande i frågor kring samhällsutveckling och som är relevanta för översiktsplanen i Mönsterås kommun. För Kalmar län finns en gemensam målbild genom *Klimat att växa i - Regional utvecklingsstrategi för Kalmar län 2030*. Det är visionen för år 2030 och syftar till en hållbar region där människor växer, företag kan etableras och utvecklas samt där kopplingen mellan staden och landsbygden är stark. I samspel med den regionala utvecklingsstrategin finns andra kompletterande styrdokument för Kalmar län. *Kalmar läns regionplan* syftar till att kunna följa upp mål och målsättningar genom ett långsiktigt och ett kortsiktigt målvärde. Det *Regionala serviceprogrammet* är ett handlingsprogram för landsbygden med fokus på servicefrågor. Inom samma område finns även den *Regionala digitala agendan*, *Bredbandsstrategin*, *Trafikförsörjningsprogrammet*, *Kollektivtrafikstrategin* och *Regional kulturplan*. Ett viktigt övergripande dokument från Länsstyrelsen i Kalmar län är *Klimat- och energistrategin* vilken syftar till att minska utsläppen

av växthusgaser genom att vägleda både näringsliv, offentlig verksamhet och medborgare mot en mer hållbar framtid. Precis som *Fossilbränslefri region 2030* som är en handlingsplan som utgår från Agenda 2030 och redovisar strategier med hänsyn till miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet, men också med hänsyn till regional nytta och livscykelperspektivet. Även den *Regionala vattenförsörjningsplanen* är en viktig vägledning för att säkra tillgången till vattenresurser för dricksvattenförsörjningen i ett flergenerationsperspektiv.

Kommunala dokument

De styrdokument i Mönsterås kommun som kopplas till samhällsplaneringen redovisas här. Dokumenten är vägledande för den fysiska planeringen.

Avfallsplan

Syftet med avfallsplanen är att ange mål och åtgärder för att minska avfallets mängd och farlighet samt att bidra till ökad återvinning. Avfallsplanen är ett verktyg för att utveckla hanteringen av avfall i Mönsterås kommun och således styra mot ett hållbart samhälle. Den ska också bidra till att lokala, regionala och nationella miljömål uppfylls. Avfallsplanen ska revideras kontinuerligt för att vara aktuell.

Bostadsförsörjningsprogram

Bostadsförsörjningen handlar om att planera för att nya bostäder ska kunna byggas och se över hur det befintliga beståndet ska utvecklas. Syftet med bostadsförsörjningsprogrammet är att ange strategiska ställningstaganden angående bostadsbehov, befolkningsutveckling och bostadsutveckling. Mönsterås kommun arbetar efter målet att kommunen ska leva. Behovet av bostäder är nära sammanknutet till arbetsmarknad, utbildning, hälsa, familjebildning och ekonomiskt tillväxt. Därför är boendeplanering en central del i kommunens arbete för utveckling och tillväxt. Programmet används som kunskapsunderlag i kommunens

samhällsplanering och Mönsterås kommun arbetar aktivt för en hållbar miljö både för befintliga och nya kommuninvånare. Detta ger goda förutsättningar för den kommunala utvecklingen. Förutom att ange mål och riktlinjer visar programmet även en samlad bild av kommunens befolkningssituation, boendesituation samt boendebehov vilket även kopplas till situation och behov för skola, förskola och omsorg. Bostadsförsörjningsprogrammet revideras varje mandatperiod.

Kommunens lokala miljömål

Syftet med de lokala miljömålen för Mönsterås kommun är att konkretisera vilka mål som prioriteras och hur de ska uppnås. De visar vad kommunen ska göra på lokal nivå för att nå de nationella miljömålen och de ekologiska målen i Agenda 2030. Miljömålen används som kunskapsunderlag och styrdokument i kommunens samhällsplanering. Tidshorisonten för de lokala miljömålen är 2025 och därefter revideras de. De lokala miljömålen har delats upp i fyra fokusområden:

- Ett hållbart liv i Mönsterås kommun
- Fossilbränslefri och energieffektiv kommun
- En tillgänglig natur med stärkt mångfald
- Rent vatten i Mönsterås kommun

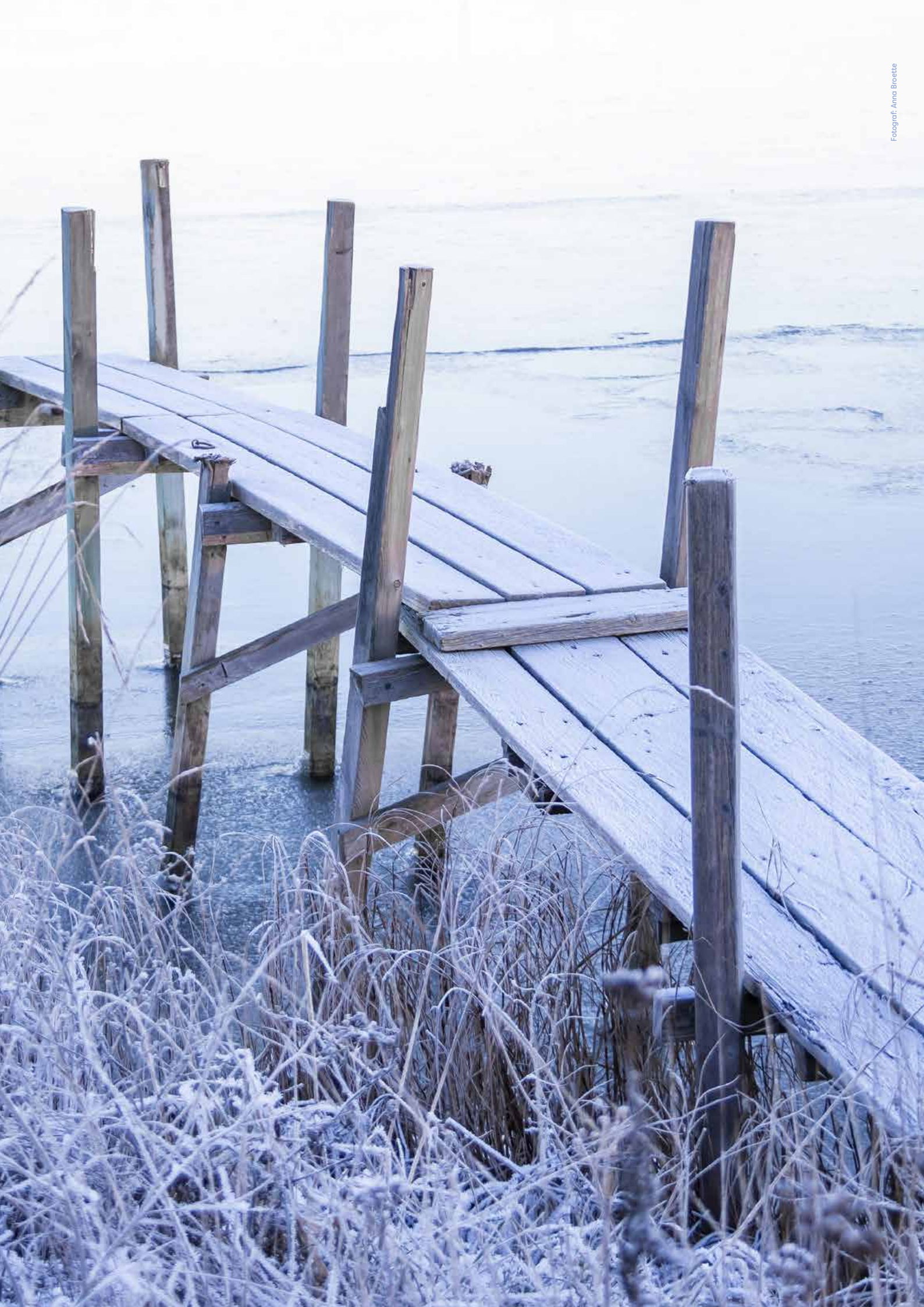
Inom respektive fokusområde finns ett antal miljömål. Genom att arbeta antingen med specifika mål eller med fokusområdena arbetar kommunen även för att nå både Sveriges miljömål och berörda globala hållbarhetsmål.

Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer

Kategoriseringen av kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer är ett arbete som utförts i tre av kommunens fem samhällen, Mönsterås, Timmernabben och Ålem (Ålems kyrkby och Pataholm). Under år 2024 påbörjades även en inventering av Fliseryd samhälle och Finsjö. Arbetet har resulterat i rapporter för kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer. Syftet med dessa är att fungera som underlag för bevarandet och utvecklandet av värdefulla bebyggelsemiljöer, speciellt då Mönsterås kommun helt eller delvis omfattar fyra riksintresseområden för kulturmiljövården. Dokumenten fungerar som underlag i den fysiska planeringen, bygglovshantering och fastighetsreglering men används även av förvaltningar, fastighetsägare och privatpersoner. Avtrycket från olika tider inverkar på helhetsbilden av samhället och tillägg som görs ska berika de befintliga värden. Kulturhistoria är därför en kvalitet som bör ses som utgångspunkt för utveckling då det finns ett behov av förändring och inte som ett hinder för den framtida utvecklingen.

Kulturminnesvårdsprogram

Kulturminnesvårdsprogrammet för Mönsterås kommun fastställdes i kommunfullmäktige 2003. Syftet och målsättningen med kulturminnesvårdsprogrammet är att öka kunskapen om Mönsterås kommuns historia och kulturmiljöer samt att skapa förståelse för miljöernas värde. Programmet fungerar som ett vägledande dokument och är underlag till planarbeten och bygglovsprövningar. Sedan kulturminnesvårdsprogrammet togs fram har synen på kulturmiljöernas betydelse och värde förändrats. Nu finns ett annat perspektiv på bevarandet där användning och utveckling ofta är förutsättningar för bevarande. Dessutom ses kulturmiljöerna numera som än viktigare för kommunens attraktionskraft såväl för boende som besökare. Därför finns ett behov av att uppdatera kulturminnesvårdsprogrammet från 2003 till ett aktuellt kulturmiljöprogram.

Ortsanalyser

År 2016 färdigställdes kommunens första ortsanalys för Blomstermåla, ett arbete där Mönsterås kommun tillsammans med dåvarande Regionförbundet och den lokala banken tog initiativet till *Blomstermålyftet*. Arbetet innebar att stärka företagandet i orten och analysera den fysiska strukturen för att skapa en bättre livsmiljö för invånarna. Resultatet av ortsanalysen presenterades som ett gott exempel i dåvarande Sveriges kommuner och landstings rapport *God samhällsbyggnad: med kommunal samordning*. Mönsterås kommun har därefter arbetat med ortsanalys i Ålem, fastställd år 2019, i Fliseryd, fastställd år 2021 och i Timmernabben, färdigställt år 2023. Styrkan med ortsanalyserna är att orterna dels analyseras utifrån den fysiska miljön, men analyserna involverar även stora medborgardialoger för att få in invånarnas synpunkter och tankar om den egna orten. Ortsanalyserna har stor betydelse för kommande planering i samhällena då de är baserade på invånarnas egna idéer och tankar, och har därmed genomgått en demokratisk process som kan hjälpa planeringen i rätt riktning.

Vattentjänstplan, tematiskt tillägg till översiktsplanen

Den 1 januari 2023 skedde en förändring i lagen om allmänna vattentjänster (LAV, 2006:412) som innebär att alla kommuner ska ha en vattentjänstplan som ska vara upprättad innan sista december 2023. Vattentjänstplanen ska innehålla en heltäckande långsiktig planering för vatten- och avloppsförsörjning i kommunen. Vattentjänstplanen ska visa hur kommunen långsiktigt planerar för att tillgodose behovet av allmänna vattentjänster samt vilka åtgärder som ska vidtas för att den allmänna VA-anläggningen ska fungera vid skyfall. Mönsterås kommun har i samband med det nya lagkravet valt att omvandla befintlig VA-plan till vattentjänstplan. I vattentjänstplanen har befintlig VA-plan (antagen 2017) aktualiserat och nya, kompletterande delar har arbetats in i dokumentet.

Den nya vattentjänstplanen antogs av kommunfullmäktige i april 2024. Vattentjänstplanen är ett tematiskt tillägg till översiktsplanen, men relevant information och väsentliga ställningstaganden från vattentjänstplanen har införlivats i översiktsplanen. Det är dock viktigt att poängtera att vattentjänstplanen är ett levande dokument där behovet av revidering ska ses över minst en gång per mandatperiod. Ändringar kan således komma att genomföras i vattentjänstplanen under översiktsplanens planperiod och då gäller de riktlinjer och ställningstaganden som finns i vattentjänstplanen.

Vindbruksplan, tematiskt tillägg till översiktsplanen

Vindbruksplanen är ett tematiskt tillägg till kommunens översiktsplan och antogs av kommunfullmäktige 2010. Syftet med vindbruksplanen är att utreda vilket utrymme som finns för utbyggnad av vindkraft i kommunen, där områden med goda förutsättningar för vindkraft och liten inverkan på närboende pekas ut samt riktlinjer för hur eventuella kommande etableringar kan utformas.

År 2020 gjordes en aktualiseringsprövning av vindbruksplanen där slutsatsen var att planen är inaktuell. Detta berodde främst på att ett antal viktiga aspekter förändrats sedan antagandet, särskilt gällande höjd på vindkraftverken. Även den tekniska utvecklingen har gjort kraftverken mycket mer effektiva idag, vilket i sin tur resulterar i en annan typ av påverkan på landskapet och för de närboende. En aktuell vindbruksplan ska tas fram som ett nytt tematiskt tillägg.

Mellankommunala frågor

Kommunen ska vara en attraktiv boendekommun med goda pendlingsmöjligheter till den regionala tillväxtmotorn Kalmar och den regionala kärnan Oskarshamn, städer som bidrar till regionens fortsatta tillväxt och utveckling. För att bibehålla och skapa goda pendlingsmöjligheter samverkar Mönsterås kommun med Region Kalmar län, Trafikverket och kollektivtrafikbolagen

för en välfungerande och hållbar kollektivtrafik. För att kunna utreda huruvida ett framtida kommunikationsstråk kan möjliggöras behöver frågan diskuteras tillsammans med de övriga kustkommunerna i regionen men även med berörda myndigheter. Genom exempelvis näringslivsråd kan den gemensamma arbetsmarknaden i Kalmarsund stärkas och kompetenshöjningen ökas vilket gynnar alla berörda kommuner.

För ett aktivt friluftsliv och möjlighet till rekreation möjliggörs vandrings- och cykelleder över kommungränserna. Kommunen samarbetar med Oskarshamns kommun, Högsby kommun, Nybro kommun och Kalmar kommun för att bidra till en hälsofrämjande livsstil där såväl kommuninvånare som besökare får större möjligheter att uppleva vår vackra natur. Det är viktigt att arbeta med utpekade blågröna stråk vilket kräver gränsöverskridande samarbeten eftersom vattendrag och natur inte rättar sig efter administrativa gränser. Även rekreationsstråk längs kusten och ut i havet kan utvecklas, exempelvis genom en färjeförbindelse till Öland, vilket kräver samverkan över Kalmarsund och med privata aktörer för själva driften. Genom olika vattenråd samarbetar Mönsterås kommun med berörda kommuner och aktörer kring våra vattendrag för att säkerställa en god vattenkvalitet.

Allmänna intressen

I översiktsplanen ska de allmänna intressena främjas och tas hänsyn till, enligt 2 kap. 3 § och 3 kap. 4 § PBL. Kommunen ska i översiktsplanen visa hur kommunen avser ta hänsyn till och tillgodose samhällets gemensamma intressen.

Användningen av mark- och vattenområden ska ha det ändamål som området är mest lämpat för avseende beskaffenhet, läge och behov. Kommunen måste därmed göra avvägningar mellan olika allmänna intressen. De allmänna intressena inkluderar bland annat de förutsättningar som finns på en plats, som natur- och kulturmiljöer, geologiska förhållanden, infrastruktur och tekniska anläggningar. Hänsyn ska också tas till utformning av bebyggelse, grönområden, transportinfrastruktur och dessutom måste planeringen beakta kommande generationers framtid där mark, vatten, energi och resurser används på ett hållbart sätt. Enskilda intressen bör inte hindra en från allmän synpunkt betydelsefull utveckling men det ska finnas en motiverad avvägning mellan den allmänna samhällsutvecklingen och de konsekvenser som avvägningen får för den enskilda.

Syfte, vision och strategier

Översiktsplanens syfte är att bestämma hur mark- och vattenområden ska användas och att skapa en långsiktigt hållbar utveckling för kommunen. Översiktsplanen är ett av flera verktyg för att förverkliga och konkretisera kommunens vision. Tidshorisonten är bestämd till 2040 med utblick mot 2050. Översiktsplanen lägger grunden till kommande strategidokument, detaljplaner, lov och tillstånd samtidigt som effekter och konsekvenser kan komma långt efter den angivna tidshorisonten.

Visionen för Mönsterås kommuns översiktsplan är en hållbar kommun att verka, vistas och växa i och visar framtidsbilden av kommunens önskade utveckling till år 2040, med utblick till 2050. Denna tar avstamp i globala, nationella och regionala mål samt planer för att forma Mönsterås kommuns utveckling utifrån givna förutsättningar. Visionen är uppdelad i fyra strategier som i stora drag beskriver vägen till att uppfylla visionen. Strategierna utgör en viktig del av översiktsplanen. De ska genomsyra hela översiktsplanen och därmed kommunens önskade utveckling. Under varje strategi beskrivs den önskade utvecklingen och målsättningen för att konkretisera visionen. Kopplade till visionen och strategierna finns tydliga ställningstaganden som hittas under respektive kategori i *Mark- och vattenanvändning*.

Strategierna baseras på den politiska viljeinriktningen och de globala hållbarhetsmålen som har störst koppling till översiktlig planering och lyftes under kapitlet *De globala målen för hållbar utveckling – Agenda 2030*.

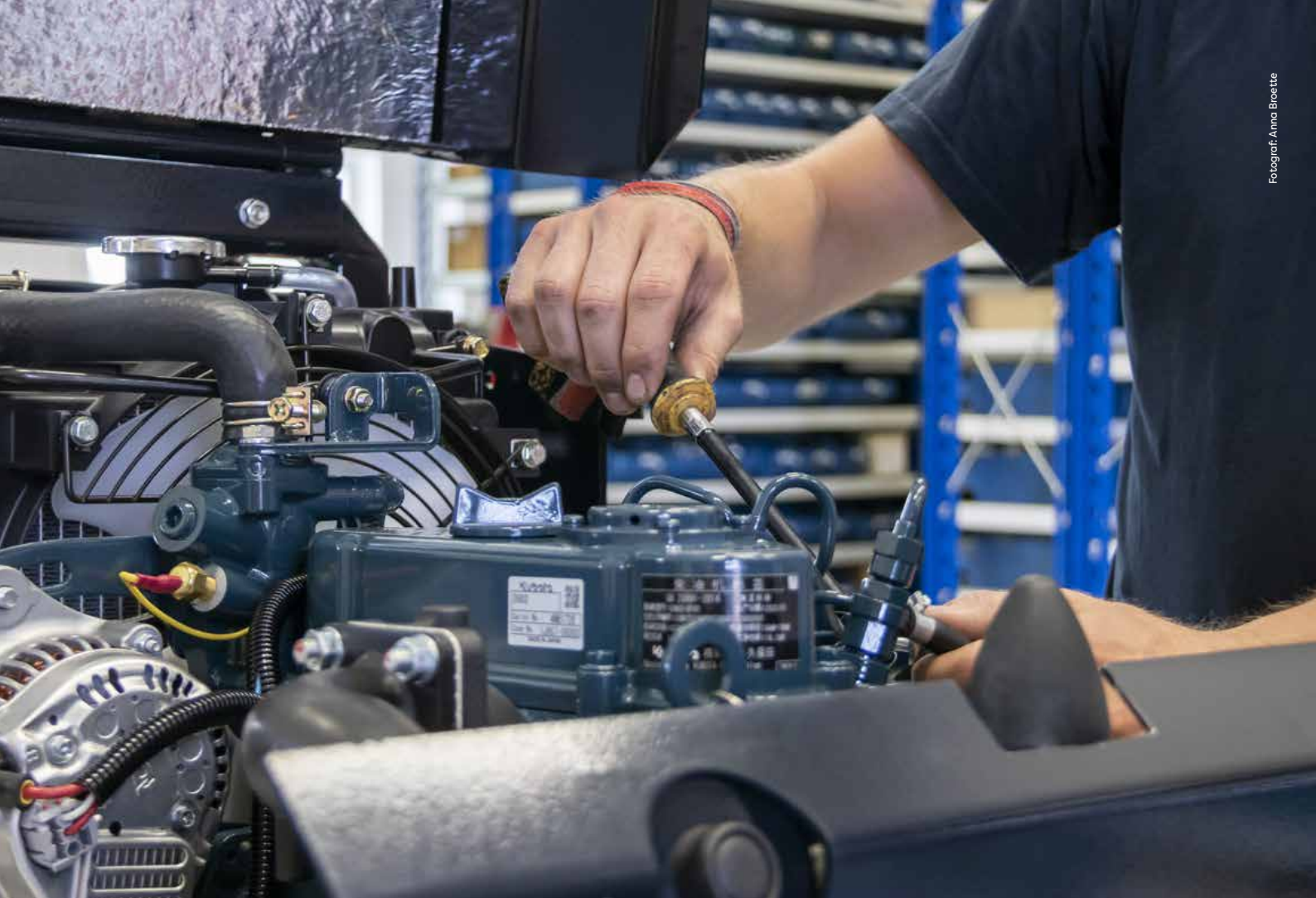
Prioritera en bra livsmiljö i hela kommunen

Strategin handlar om att alla kommunens invånare ska trivas och känna sig trygga under hela livet i kommunen samtidigt som barnens bästa sätts i fokus. Centralorten ska knytas samman med de övriga samhällena och landsbygden genom goda kommunikationer och infrastruktur. Tillgången på olika typer av bostäder, arbete och service ska upprätthållas i samhällena, förvaltande av kommunens historiska byggnader, infrastruktur och kulturlandskap samtidigt som satsningar ska göras på grönområden och allmänna ytor.

Strategin kopplar till de globala målen för hållbar utveckling genom:

- Mål 3. God hälsa och välbefinnande.
- Mål 10. Minskad ojämlikhet.
- Mål 11. Hållbara städer och samhällen.

Fokusera på företag och näringsliv

Strategin handlar om att säkerställa att det finns plats där företag kan etablera sig och växa. För att möjliggöra etablering eller utveckling ska det även säkerställas att det finns ändamålsenlig infrastruktur i anslutning till verksamheterna. Kommunen värnar näringslivet och prioriterar därför ändring och framtagande av detaljplaner där detta krävs för verksamhetsetablering och utveckling.

Strategin kopplar till de globala målen för hållbar utveckling genom:

- Mål 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur.
- Mål 11. Hållbara städer och samhällen.

Arbeta för en regional samverkan i Kalmarregionen

Strategin handlar om att se bortom de administrativa gränserna och arbeta gemensamt i hela regionen för att stärka känslan av en gemensam identitet. Ett utvecklat samarbete i Kalmarregionen bidrar till att skapa mervärden för samtliga aktörer och en gemensam plattform för den fysiska planeringen. Därför ska utvecklingen av regional infrastruktur, bostads- och arbetsmarknad samt regionala kultur-, miljö- och fritidsfrågor ske i nära samarbete med de kringliggande kommunerna, Region Kalmar län samt andra berörda aktörer.

Strategin kopplar till de globala målen för hållbar utveckling genom:

- Mål 10. Minskad ojämlikhet.
- Mål 11. Hållbara städer och samhällen.
- Mål 14. Hav och marina resurser.
- Mål 15. Ekosystem och biologisk mångfald.

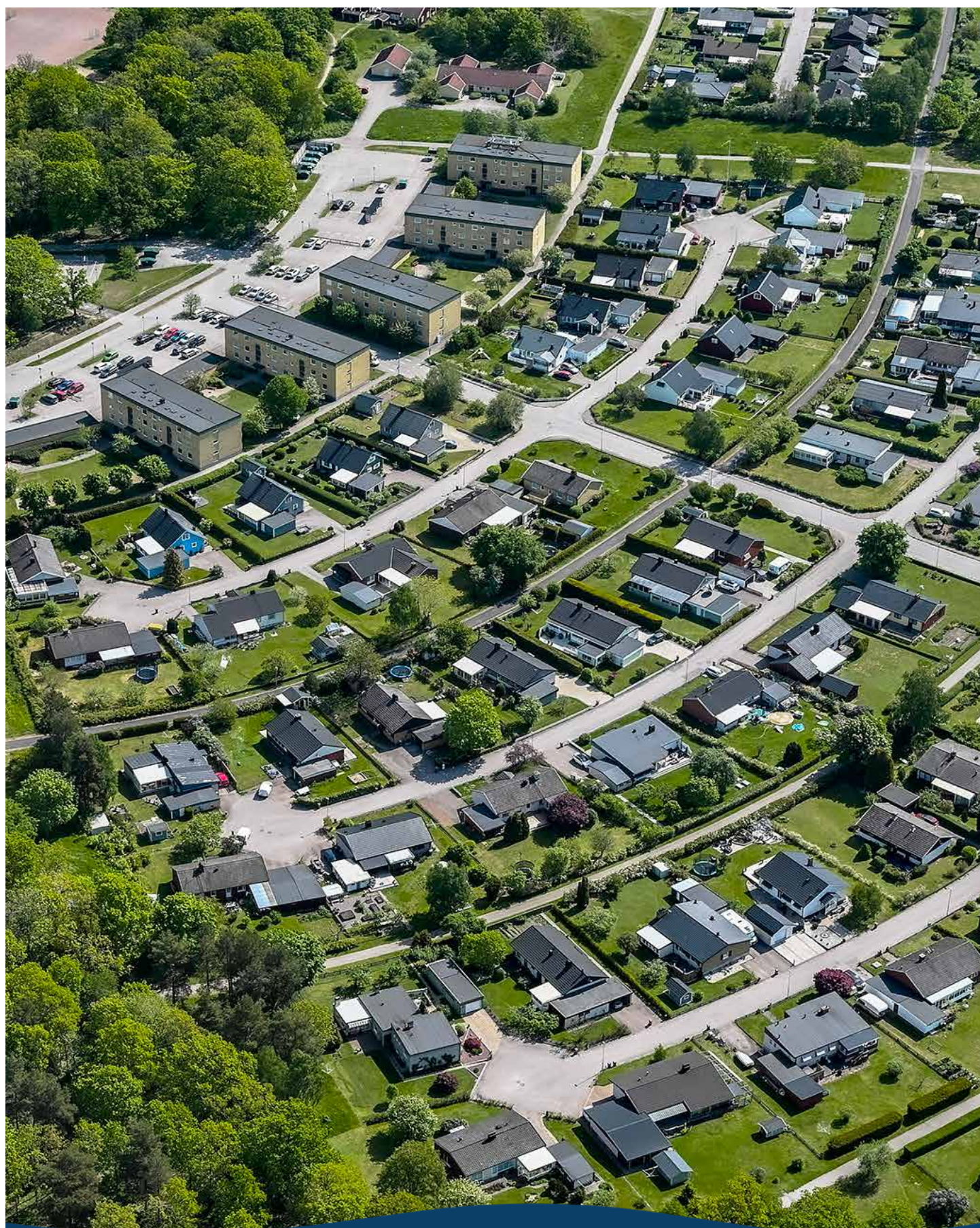
Möjliggöra en hållbar och grön framtid

Strategin handlar om att invånare ska kunna leva ett hållbart liv i Mönsterås kommun med avseende på det vardagliga livet, resande, avfallshantering och närhet till naturen. Genom att implementera globala och nationella mål i den strategiska planeringen arbetar Mönsterås kontinuerligt för att nå miljö- och hållbarhetsmål. Kommunen ska arbeta för att vara fossilbränslefri och energieffektiv med god tillgänglighet till naturen samtidigt som den biologiska mångfalden ska stärkas, både på land och i vatten. Kommunen arbetar för ett rent vatten både vad gäller våra naturliga vatten såsom sjöar, vattendrag och kustvatten men även dricksvatten och avloppsvatten, där hantering av dagvattnet spelar en viktig roll i samhällsplaneringen.

Strategin kopplar till de globala målen för hållbar utveckling genom:

- Mål 6. Rent vatten och sanitet för alla.
- Mål 7. Hållbar energi för alla.
- Mål 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur.
- Mål 11. Hållbara städer och samhällen.
- Mål 13. Bekämpa klimatförändringarna.
- Mål 14. Hav och marina resurser.
- Mål 15. Ekosystem och biologisk mångfald.

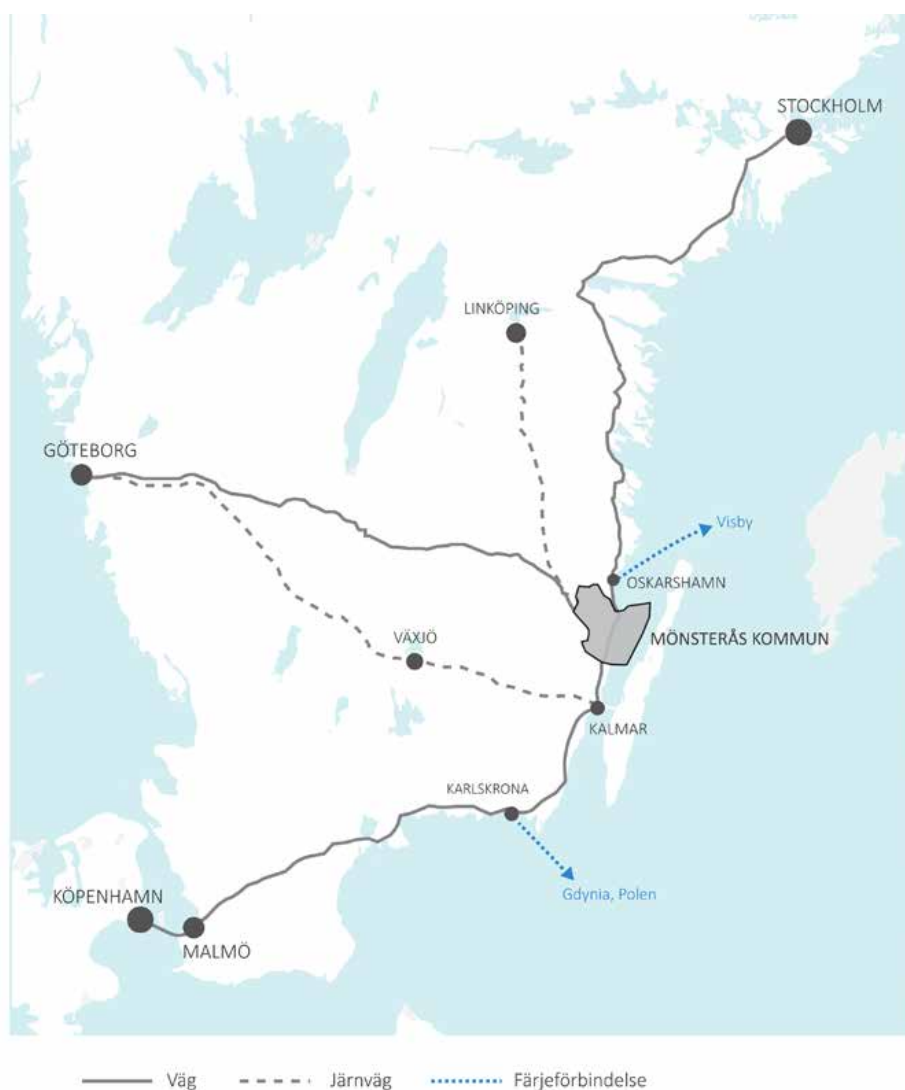
Nulägesbeskrivning

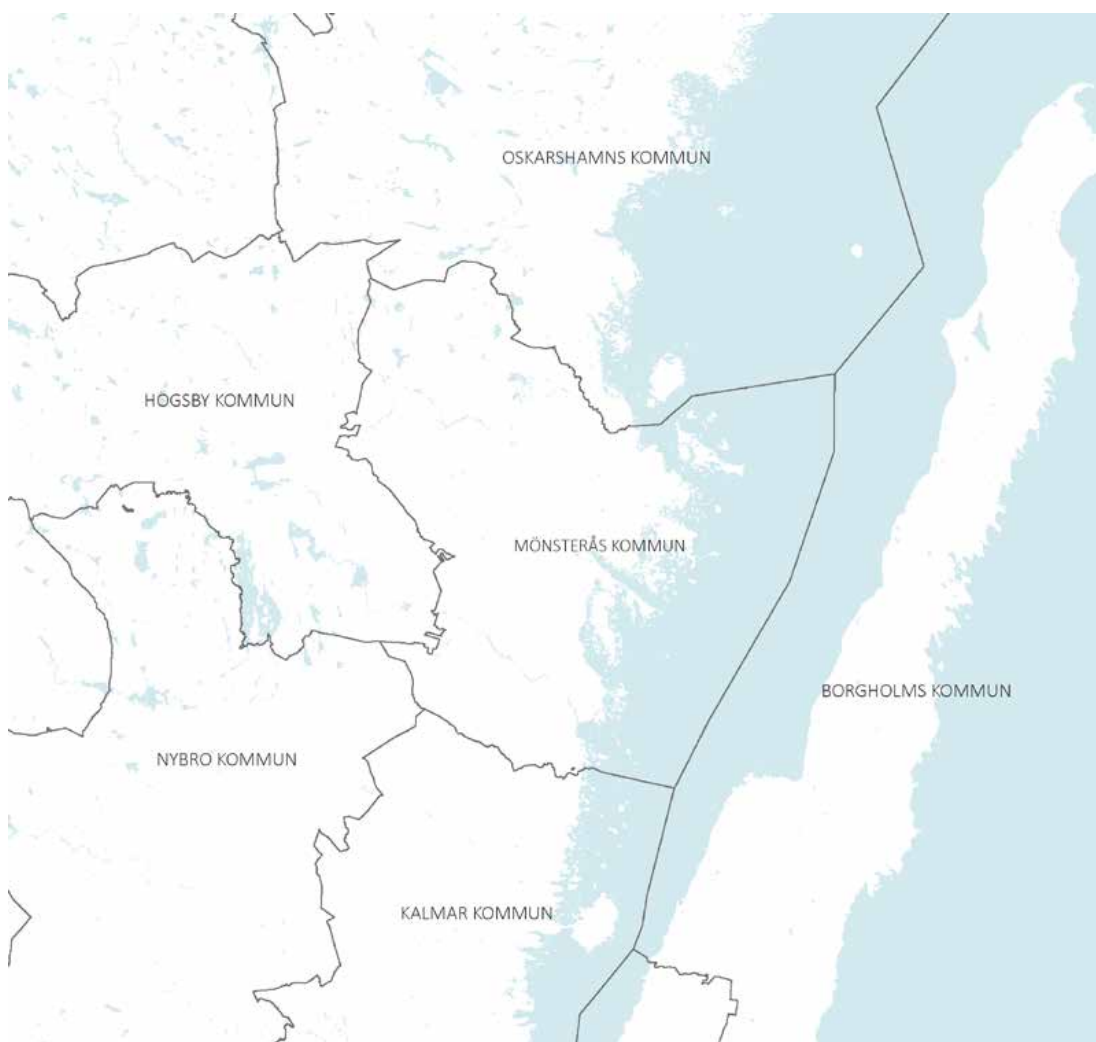
Översiktsplanen omfattar hela kommunens yta på 941 km² vilket inkluderar 598 km² mark och 343 km² vatten. I norr gränsar kommunen till Oskarshamns kommun medan Borgholms kommun är grannkommunen österut, på andra sidan Kalmarsund. Mönsterås gränsar till Kalmar kommun i söder, Nybro kommun i sydväst och Högsby kommun i väster. I kommunen finns centralorten Mönsterås och fyra serviceorter – Blomstermåla, Fliseryd, Timmernabben och Ålem.

Mönsterås i regionen

Mönsterås kommun ligger i Kalmar län med E22 som passerar rakt igenom kommunen. Det är en viktig transportförbindelse för såväl gods som resor för studier, arbete och nöje. Mönsterås ligger mellan Oskarshamn och Kalmar, vilket gör kommunen till en attraktiv boendeort på pendlingsavstånd med antingen buss eller tåg. Kommunen har också ett fördelaktigt läge vid Stångådalsbanan mellan Linköping och Kalmar. Cirka tio mil västerut finns Växjö och 36 mil norrut Stockholm. Kommunens läge gör Mönsterås till en central del av både Kalmar län och Kalmarsund. Det attraktiva och kustnära läget bidrar med identitet och ökad samhörighet över de administrativa gränserna. Boendeorienterade kommuner som är tätt integrerade med större städer kan nyttja det goda läget samtidigt som kommunen själv fungerar som oas där det är lugnt, tryggt och attraktivt att bo.

Figur 8. Förenklad kartvy över Mönsterås kommuns läge i södra Sverige.

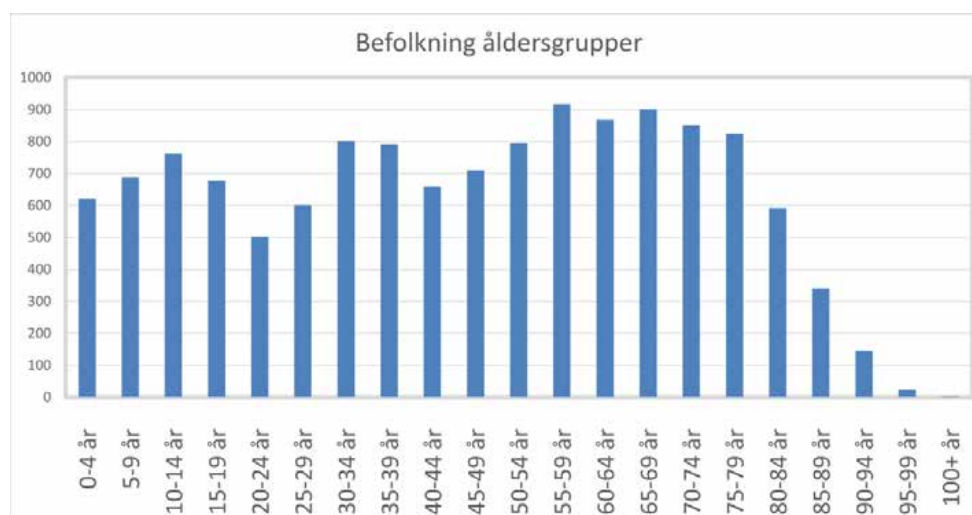
Figur 9. Mönsterås kommun i regionen

Vattenfrågorna blir alltmer regionala och nationella. Vattenkvaliteten i vårt kustvatten och i vattendragen Emån och Alsterån är ett gemensamt ansvar för flera kommuner i regionen. Vattenförvaltningen utgår från avrinningsområden och inte från administrativa gränser. Vattenmyndigheten för södra Östersjöns vattendistrikt fastställer de kvalitetskrav som gäller för vattnen i vår region. Samverkan kring kustvattenfrågorna sker genom Kalmarsundskommissionen. För både Emån och Alsterån finns vattenråd där samverkan sker mellan kommuner, länsstyrelser, företag och föreningar inom avrinningsområdet.

Kommunen idag

Befolkning

Mönsterås kommun har 13 079 invånare, baserat på siffror från Statistiska centralbyrån (SCB) från augusti 2024. Befolkningsmängden är stabil och har legat på ungefär samma nivåer sedan slutet av 1960-talet. Genom inflyttningen av framför allt utrikes födda så har befolkningsmängden ökat med cirka 35 personer per år sedan 2011. I Kalmar län är födelsenettot negativt vilket innebär att det dör fler än det föds. På sikt kan det leda till en befolkningsminskning i länet. Den genomgående trenden är dock att det negativa födelsenettot minskat i Kalmar län under hela 2000-talet vilket tyder på att fler ser Kalmar län som en attraktiv plats att bilda familj på. Mönsterås kommun följer en liknande utveckling där födelsenettot varit negativt sedan år 1994 men år 2021 var positivt, vilket kan vara början till en uppgång.

Figur 10. Befolkningsstatistik över antal invånare inom olika åldersgrupper i Mönsterås kommun (2025-02-21). Källa: SCB.

Medelåldern på 44,8 år är något högre än länsgenomsnittet på 44,1 år vilket beror på utflyttningen av yngre personer runt 19–30 år som troligen flyttar för att studera eller arbeta på en större ort. Dock visar flyttnettot positivt för andra åldersgrupper, som barnfamiljer eller nyblivna pensionärer, vilket visar att kommunen ses som en attraktiv bostadsort. Av kommuninvånarna bor 77 % i samhällena medan 23 % bor på landsbygden. Samtidigt är endast 4 % av kommunytan bebyggd vilket ger en befolkningstäthet på 22 invånare per km², precis som länsgenomsnittet. Värt att notera är att det under 2020–2022 pågått en global pandemi och att intresset för boende på landsbygden eller landsbygdsnära orter ökat vilket även kunnat ses som en begynnande trend under det senaste decenniet.

Kommunen jobbar med statistik och befolkningsprognoser över olika områden i kommunen för att kunna förutse var behovet av olika typer av kommunal service kommer att öka. Den senaste prognosen förutspår en svag minskning av befolkningens mängd i merparten av kommunens nyckelkodsområden, samtidigt som andelen äldre över 80 år förväntas öka.

I kommunen finns en blandning av människor från olika bakgrunder och socioekonomiska förhållanden. Delegationen mot segregation (Delmos) har i samarbete med SCB och Boverket tagit fram en rikstäckande analys över socioekonomiska förutsättningar, segregationsbarometern. Analysen visar att merparten av invånarna i Mönsterås kommun bor i områden med goda socioekonomiska förutsättningar. År 2021, vilket är det senaste år det i nuläget går att få statistik över, bodde 11% av kommunens invånare i områden med socioekonomiska utmaningar. Det är i den centrala delen av Mönsterås samhälle som socioekonomiska utmaningar har konstaterats, utifrån skillnader i inkomst, utbildningsnivå och andel som uppbär ekonomiskt bistånd. Från analysen kan utläsas att kommunen inte har några områden med stora socioekonomiska utmaningar. Så sent som 2019–2020 bedömdes dock även Blomstermåla och de norra och västra delarna av Mönsterås samhälle rymma socioekonomiska utmaningar. Därtill har inkomstskillnaderna mellan inrikes och utrikes födda ökat i kommunen det senaste decenniet, och arbetslösheten är betydligt högre bland utrikes födda. Kommunen jobbar med att underlätta för nyanlända att komma in på marknaden genom bland annat språkcaféer, en introduktionskurs i samhällsorientering och lokala praktikplatser för att ytterligare utveckla språkförmågan.

Social hållbarhet och folkhälsa

Social hållbarhet utgår från alla människors lika värde, där alla ges möjlighet att delta i samhället oavsett bakgrund och personliga förutsättningar. För att uppnå hållbarhet behöver arbete ske inom flera olika områden, såväl utformningen av det offentliga rummet som arbetsmetoder bör anpassas för att göras mer inkluderande. Mönsterås har ställt sig bakom Kalmar läns regionala utvecklingsstrategi *Klimat att växa i* och jämställdhetsstrategin *Ett jämställt Kalmar län 2017–2027*. I dessa finns underlag över länets utmaningar samt strategier att arbeta efter för att nå målbilden om ett hållbart samhälle med jämlika villkor.

I Kalmar län är den självskattade hälsan god även om det finns skillnader mellan olika socioekonomiska grupper. Hälsopåverkande levnadsvanor som rökning och riskkonsumtion av alkohol minskar, främst bland den yngre befolkningen, samtidigt som medvetenheten kring en hälsosam livsstil ökar. Paradoxalt nog ökar den psykiska ohälsan både bland barn och vuxna men främst bland unga kvinnor. Det sker även en ökning av övervikt och fetma inom alla åldersgrupper vilket ökar behovet av hälsofrämjande åtgärder samt möjligheter till aktivitet och rörlighet. För en god folkhälsa behövs även sociala interaktioner vilket kan möjliggöras genom implementerandet av mötesplatser, aktivitetsplatser och stråk i den fysiska planeringen.

I Mönsterås kommun är folkhälsofrågor starkt knutna till de globala målen i Agenda 2030, bland annat mål 3, där kommunen arbetar för att säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla åldrar. Då Mönsterås är en landsbygdskommun med relativt stora avstånd är bilen ofta det smidigare alternativet. Bilen är svår att konkurrera med men för att bidra till en god folkhälsa är det viktigt att möjliggöra en aktiv vardag där det är enkelt att transportera sig på gator och gång- och cykelvägar, oavsett destination eller ärende. Regelbunden rörelse, interaktion med andra människor och utevistelse i grönområden är starka faktorer som bidrar till en god hälsa och livsstil.

Kommunens folkhälsoarbete fokuserar på att skapa stödjande miljöer för grupper i samhället på olika arenor som till exempel i skolan, arbetet, hemmet eller i stadsmiljön. Det kan handla om att göra förebyggande insatser genom information till föräldrar om ungdomars drogvanor eller om hälsofrämjande insatser som föräldrautbildning. Man har även ett tillgänglighetsråd som följer upp kommunens tillgänglighetsarbete både i offentliga miljöer och avseende sociala funktioner.

Även trygghetsaspekten är av vikt för människors möjlighet att delta i det offentliga rummet samt samhället i övrigt. Mönsterås brottsförebyggande arbete sker förvaltningsövergripande och i samarbete med polisen. Fokus ligger på ökad trygghet i både offentlig miljö och boendemiljö, samt på förebyggande insatser för att minska narkotikabruk hos ungdomar. Incidenter och problembild följd regelbundet upp och ligger till grund för det löpande trygghetsarbetet.

Bostadsförsörjning

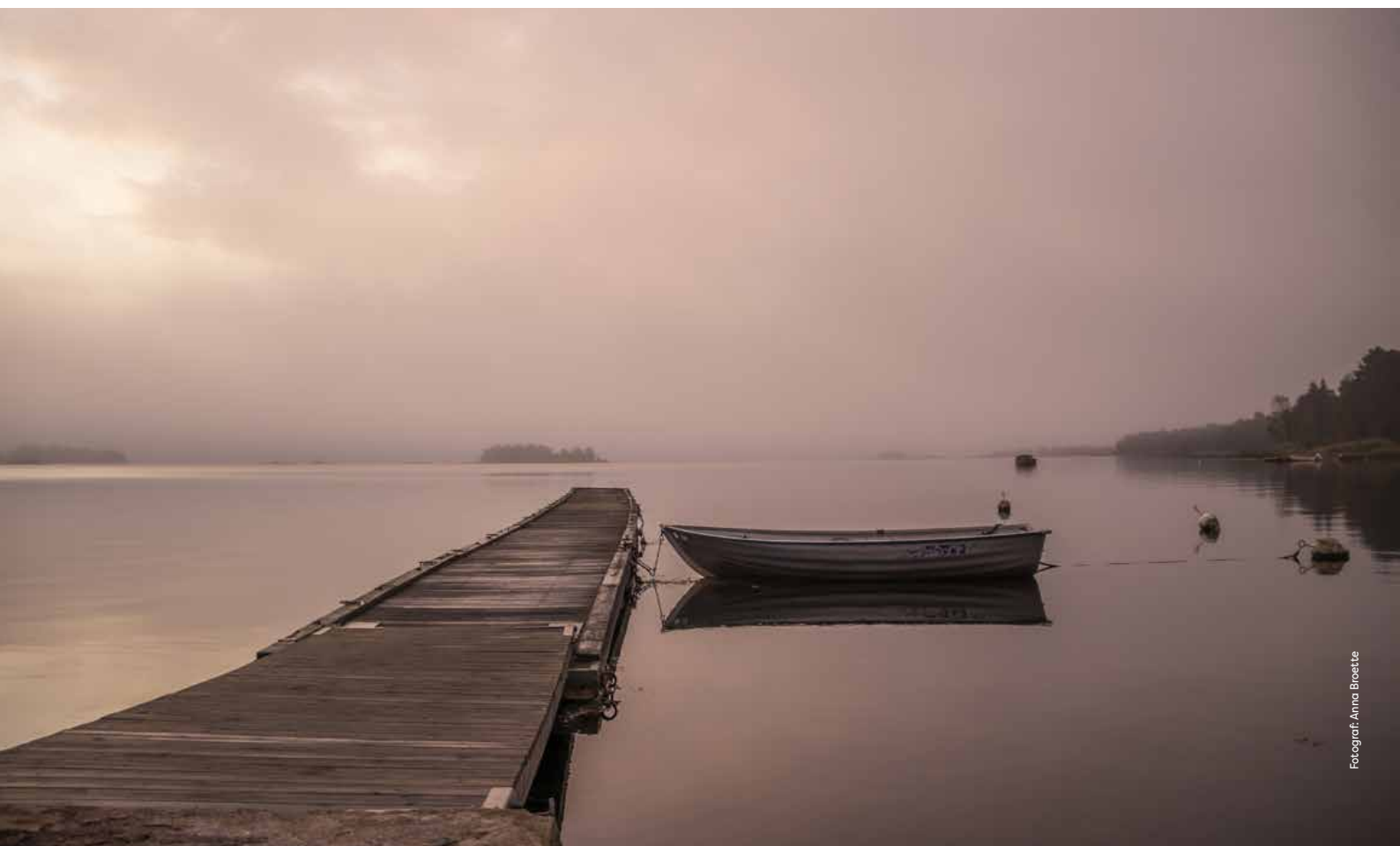
Totalt finns cirka 6 660 bostäder i kommunen. Äganderätt i form av småhus dominerar i alla kommundelar, med undantag för den centrala delen av Mönsterås samhälle där 60 % bor i hyresrätt. Andelen bostadsrätter i kommunen är mycket låg, enbart 4 %. Störst andel bostadsrätter finns i den södra delen av Mönsterås samhälle.

I framtagandet av kommunens bostadsförsörjningsprogram 2020–2023 intervjuades olika grupper såsom pensionärer, nyanlända och ansvariga handläggare på socialförvaltningen om bostadssituationen. Flera av de intervjuade grupperna lyfter att bostadsrätt är ett efterfrågat alternativ för att komma in på ägandemarknaden. Bostadspriserna är betydligt högre i centralorten och Timmernabben, vilket kan vara bra att ha i åtanke i strävan efter att åstadkomma bostäder för alla. I programmet konstateras också att antalet service- och

seniorlägenheter behöver öka. Statistik visar även att invånarna som är 65+ i kommunen bor större än någon annan åldersgrupp. En anledning är att många äldre vill bo kvar i sitt hem, men det kan även bero på bristen av lämpliga flyttalternativ. Ifall fler alternativ finns kan det skapa flyttkedjor som innebär ett mer ändamålsenligt boende för fler. Det kommunala bostadsbolaget Mönsterås Bostäder AB har lägenheter i Mönsterås tätort, Blomstermåla, Ålem, Fliseryd och Timmernabben. Bolaget jobbar aktivt med att tillgänglighetsanpassa det befintliga beståndet, och strävar efter att på sikt utöka beståndet i samtliga serviceorter. Att främja ett varierat boende och möjliggöra för komplettering av bebyggelse och servicefunktioner i kommunens centralort och serviceorter möjliggör för fler människor att kunna flytta inom sin ort om livssituation eller behov ändras. Kommunen kan inte styra upplåtelseformer men kan genom detaljplanering möjliggöra för byggande av en mer varierad bebyggelsestruktur som exempelvis flerfamiljshus. Planen möjliggör för detta genom att utvecklingsområden pekas ut som blandad bebyggelse.

Kommunen har ett extra ansvar när det gäller boendeförsörjningen för vissa särskilda grupper. Det kan bland annat handla om gruppboendestäder i socialförvaltningens regi, men också personer med ansträngd boendeekonomi eller missbruksproblematik. Angående hemlöshet har individ- och familjeomsorgen i Mönsterås kommun ett regelbundet samarbete med Mönsterås bostäder. Enligt socialförvaltningen finns få kända hemlösa inom kommunen. Givetvis kan det finnas ett mörkertal i kommunen av människor som av någon anledning inte vill vända sig till socialtjänsten. Kommunens storlek gör det dock inte troligt att det skulle finnas ett påtagligt problem med människor som är helt bostadslösa utan att det kom till kommunens kännedom. Bostadsförsörjningsprogrammets handlingsplan fastslår att kommunen ska arbeta uppsökande för att förebygga hemlöshet, och även utreda möjligheten att jobba enligt modellen Bostad först. Modellen innebär att hemlösa personer får bostad innan de löst missbruk- eller andra problem, i stället för tvärtom.

Bostadsförsörjning är ett kontinuerligt arbete med strategier och insatser utifrån bland annat befintligt bostadsbestånd, socioekonomisk utveckling och känd problembild. Kommunen ska anta riktlinjer för bostadsförsörjning under varje mandatperiod.

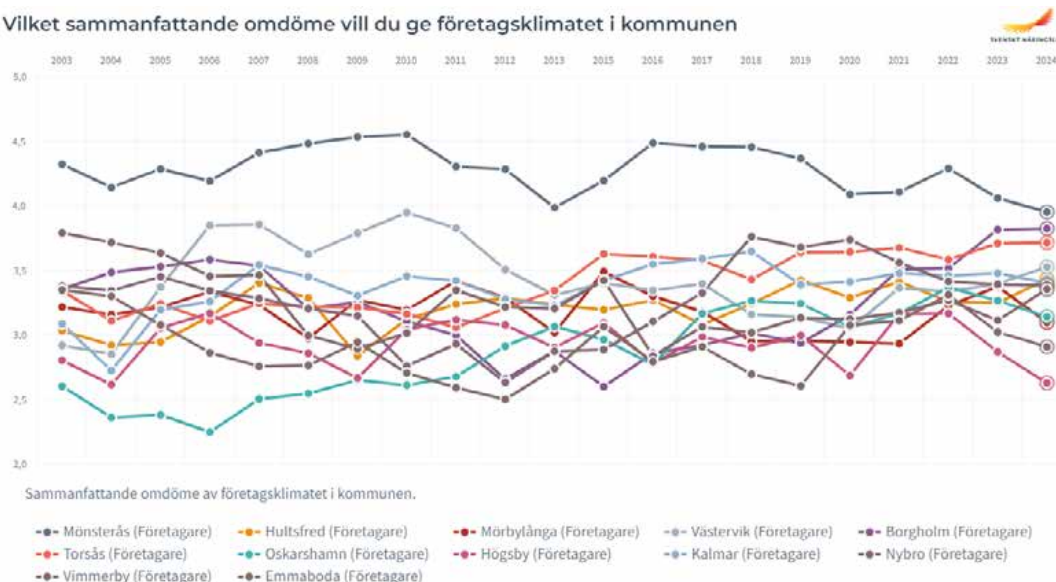

Näringsliv, service och handel

I Mönsterås finns en stark tradition av företagande och kommunen har under de senaste 20 åren haft regionens bästa företagsklimat, enligt Svenskt Näringslivs ranking. I kommunen finns cirka 880 arbetstillfällen inom privata företag. Södra är kommunens största privata arbetsgivare. Verksamheten präglar kommunen starkt genom de många arbetstillfällen som genereras.

I kommunen är nio av tio företag så kallade mikroföretag med färre än tio personer anställda vilket visar en god företagsanda och vilja att starta nya företag. Oavsett företagets storlek skapar nystartade företag jobb för fler människor vilket ökar sysselsättningsgraden.

Vilket sammanfattande omdöme vill du ge företagsklimatet i kommunen

Figur 11. Mönsterås kommun har det bästa företagsklimatet i regionen de senaste 20 åren. Källa: Företagsklimat.se

Den största branschen i kommunen är tillverknings- och utvinningsindustrin, tätt följd av vård och omsorg. Samtidigt finns här många jord- och skogsbruk vilket gör Mönsterås till en stor landsbygds kommun och bidrar till en högre andel egenföretagare med ett mindre antal anställda. Trenden i näringslivet är att de lokala arbetsmarknaderna blir större och färre. År 1970 fanns 187 lokala arbetsmarknader i Sverige medan antalet år 2015 minskat till 69. För en kommun som Mönsterås innebär det att näringslivet behöver ta plats i ett större sammanhang allt eftersom arbetsmarknaden utökas. Samtidigt finns det idag ett alltmer integrerat arbetsmarknadsnätverk vilket digitaliseringen i samhället bidrar till. Mönsterås kommun arbetar aktivt med fiberutbyggnaden och idag har 90 % av hushållen fiberanslutning. I och med utbyggnaden ökar möjligheterna att arbeta hemifrån och möjligheterna till att utvidga sitt nätverk via digitala kopplingar. Genom att fortsätta vara en attraktiv boendekommun kan Mönsterås fortsätta att locka arbetskraft. Även om en av parterna i hushållet får nytt arbete inom kommunen kan det finnas fler arbetstagare inom hushållet som behöver sysselsättning eller barn som behöver tillgång till skola. Då Mönsterås kommun kan erbjuda en trygg boendemiljö med tillgång till arbete, skola och service ökar kommunens attraktivitet i regionen vilket bidrar till större inflyttning.

In- och utpendling

Mönsterås kommun har ett fördelaktigt läge som en del i Kalmarsund mellan Oskarshamn och Kalmar, länets starkaste pendlingsstråk. Det är många som pendlar både in till och ut från kommunen. Den arbetsföra befolkningen består av drygt 7 500 personer mellan 15 och 64 år och av dessa arbetar cirka 3 700 i den egna kommunen. Ungefär 2 400 personer pendlar ut och 1 200 personer pendlar in (2017). Mönsterås kommun ses alltså av många som en attraktiv plats för boende även om arbetsplatsen finns utanför kommungränsen. En stor majoritet av de som pendlar ut från kommunen är män. Bland kvinnorna är det jämnt fördelat mellan hur många som pendlar in respektive ut från kommunen. Också fördelningen mellan hur många män och kvinnor som både bor och arbetar i kommunen är jämn: cirka 3 700 personer totalt.

Det är viktigt att behålla goda kopplingar till kringliggande tillväxtcentrum. Pendling, näringsliv och bostadsmarknad gynnar alla inblandade parter och bidrar med synergieffekter. Pendlingsrelationen mellan Mönsterås och Oskarshamns kommuner är starkast. Detta tack vare det kortare avståndet på cirka tre mil från centralorten och liknande arbetsprofiler i form av tillverkningsindustri. Kalmar är mer av en tjänsteorienterad kommun på något längre avstånd, drygt fyra mil mätt från centralorten. Kalmar fungerar som nod och tillväxtmotor i Region Kalmar län vilket ger Mönsterås ett fördelaktigt läge längs E22.

Landskapet

Mönsterås kommun har en mycket varierad natur. Längs kusten präglas vyerna av skärgårdslandskapet med strandängar, kobbar och skär. Här är båtlivet aktivt med mängder av vikar att besöka utöver de större vikarna Mönsteråsviken och Timmernabbenviken. De kustnära delarna av kommunen utgörs till stor del av jordbruksmark medan de nordvästra bygderna domineras av skogsbruk. De mest intensiva jordbrukslandskapen är belägna både norr och söder om Mönsterås samhälle samt i kommunens sydöstra delar, vilket kan ses som ett stråk i nord-sydlig riktning, parallellt med kustlandskapet. Odlingslandskapet är till stor del småskaligt och mosaikartat med starka band till de betade ängs- och hagmarkerna. Tidigare var landskapet mer öppet med ängar som slogs och betesmarker som betades. Dessa naturtyper har minskat drastiskt på grund av att färre djur hålls på bete. Betesdjur är en förutsättning för att fortsätta hålla de svenska landskapen öppna.

Utöver åkerlandskapet är Mönsterås starkt präglad av barrblandskog med karaktäristiska ekmiljöer och flack terräng som ibland genomskärs av åsar och moränhöjder. Eklandskapet är unikt ur ett internationellt perspektiv. Det råder stor brist på gamla, döende ekar i hela Europa men i Kalmar län finns denna biotop fortfarande kvar i relativt stor omfattning och i Mönsterås kommun finns några av landets mest artrika ekmiljöer. I de norra delarna av kommunen är urberget dominerande då det ligger nära markytan och naturtypen domineras i stället av hållmarkstallskog. Den norra delen av kommunen är mer kuperad och sjörik. Här flyter Emån, det största vattendraget i östra Småland, som är mycket viktig för djur- och naturliv, rekreationsmöjligheter och sportfiske. Ån har präglad bebyggelsens placering och odlingslandskapets framväxt. Idag är höga naturvärden och en stor artrikedom starkt knutna till åriket med det kringliggande jordbrukslandskapet, våtmarker och skogar. Alsterån som ligger längre söderut är liksom Emån ett av Mönsterås kommuns karaktäristiska vattendrag med sin meandrande form och artrikedom. Även här har ån haft stor inverkan på bebyggelsen och industrin.

Marken rymmer inte bara ekonomiska värden utan innefattar stora ekologiska och kulturella värden. Olika typer av bygder och trakter ger olika delar av landskapet en särpräglad karaktär och speglar den historiska utvecklingen.

Kultur och kulturmiljö

Kulturlandskapet och bebyggelsens karaktär och struktur präglas i mycket hög grad av naturens förutsättningar. Rullstensåsar som påverkade det äldre vägnätets och bebyggelsens placering samt vattendrag som Emån och Alsterån som påverkat etableringar av olika industrier och flottningsleder. Östersjön har bidragit till typiska verksamheter som fiskelägen och skeppsbyggerier. Det finns många olika typer av miljöer med höga kulturvärden inom kommunen; från herrgårdar med herrgårdsskapskap, tätortsmiljöer, industrilandskap till traditionella bymiljöer med historiska vägsträckningar och odlingslandskap. Kommunens kulturmiljöer kan delas in i kategorier som med sina olika karaktärer bidrar till den kulturmiljöprofil som är speciell för Mönsterås kommun.

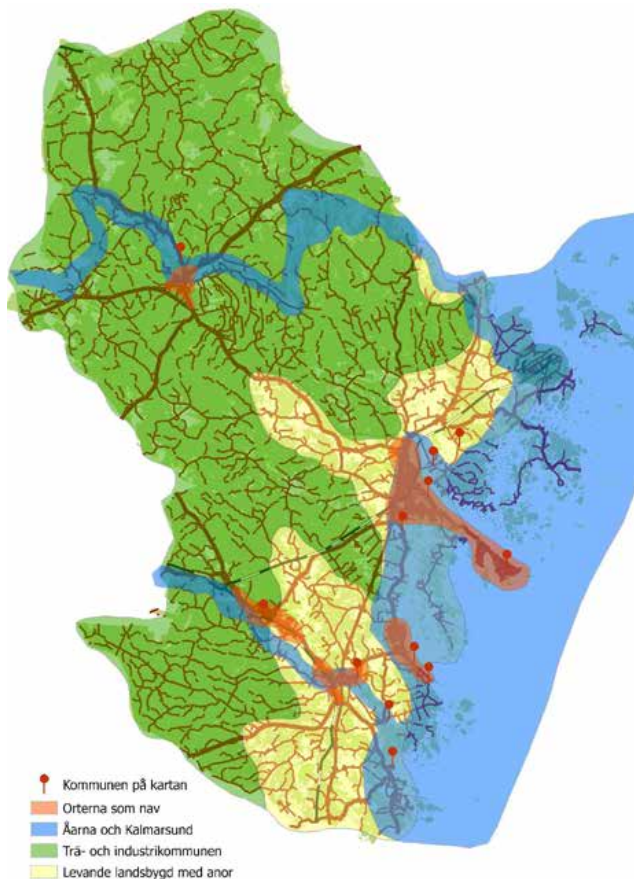
Åarna och kustlandskapet i Kalmarsund har fungerat som livsnerv med varv, handel och fiske som näringar samtidigt som transport på vattnet varit ett effektivt kommunikationssätt. Skärgården och kustnära platser fungerar idag även som besöksmål och turistnäring i kombination med attraktiva, kustnära bosättningar med lång kontinuitet.

Trä- och industriområdena har varit och är fortfarande till viss del beroende av vattennära lägen och flera orter i Mönsterås kommun har haft en lång tradition av industriella verksamheter, framför allt när järnvägen kom och gav nya förutsättningar för utvecklingen. Skogen och träåvaren har haft en betydande roll i utvecklingen av de industriella verksamheterna och orterna. Exempelvis genom trähus, handeln, skeppsbyggeri, verkstäder och den kemiska industrin.

Den levande landsbygden med gamla anor har under framväxten starkt präglats av rullstensåsarna. Landskapet varierar stort med klassiska herrgårdslandskap, storgårdar, småjordbruk, byar och slättlandskap med ekmiljöer. Det finns dessutom en mängd fornlämningar som vittnar om svunna tider och påminner om samhällenas utveckling.

Kommunens samhällen som nav har samlat människor för verksamhet, handel och boende men de har även varit av central betydelse för kommunens utveckling i form av kommunikationer och ett starkt föreningsliv. Mönsterås kommun har en stor variation av kulturmiljöer och det är därför viktigt att lyfta olika typer av värden.

Kommunen sätts på kartan genom tillgången på kulturmiljöer både när det gäller det kunskapsmässiga och historiska arvet samt turism och besöksnäring. Kulturmiljöer som är särskilt kopplade till besöksnäringen är bland annat Pataholm (smålandskustens äldsta handelsplats), Kronobäckens klosterruin och Jungnerholmarna med dess industrihistoria. Den oexploaterade kusten är av stort värde både för kulturmiljö och friluftsliv. Det finns även platser som har koppling till kända personligheter. Exempel på dessa platser är Heliga Birgitta-korset, Strömsrumsområdet och Skytteanska skolan i Ålems kyrkby. Dessutom finns spår av industrier med anor som Norba (AB Norrbackens Gjuteri och Mekaniska Verkstad), Jungnerfabriken och Gabriel keramik, där Gabriel kakelugnar fortfarande har pågående tillverkning.

Figur 12. De olika karaktärerna som bidrar till kommunens kulturmiljöprofil.
Illustration: Kalmar Läns Museum, 2021.

Bevarandet av kulturvärden måste samspela med den varsamma utvecklingen och tillgängliggörandet av värdena för att allmänheten ska kunna ta del av dem. Avtryck från olika tider inverkar på helhetsbilden och de tillägg som görs i den befintliga miljön ska berika utan att motverka värden. Det är därför viktigt att kulturhistoria inte ska ses som ett hinder i planeringen utan snarare som en kvalitet och utgångspunkten för utveckling. Mönsterås kommun har ett kulturminnesvårdsprogram från år 2003, där 24 områden av kulturhistoriskt intresse beskrivs. Det finns ett behov att revidera eller upprätta ett nytt kulturmiljöprogram.

I kommunen finns sex områden som klassats som riksintressen för kulturmiljö. Läs mer om dessa under *Riksintressen, skyddade områden och andra värden*. Kulturmiljövärden regleras framför allt i kulturmiljölagen, miljöbalken, plan- och bygglagen, samt att krav på hänsyn till kulturmiljövärden bland annat finns i väglagen och skogsvårdslagen.

Fornlämningar ger en unik möjlighet för invånare och besökare att uppleva historien i den fysiska miljön. Fornlämningar ger landskapet en historisk dimension och utgör en väsentlig del av den kulturhistoriska miljön. Fornlämningar med en lokalisering som förstärker förståelsen eller upplevelsen av olika historiska strukturer eller tidsskeden har en särskild betydelse.

Kulturen är en viktig del i att skapa livskvalitet och gemenskap: den kan bidra till att människor kan förstå varandra och fungera som en sammanhållande länk mellan generationer. Kulturen ger möjlighet att uttrycka tankar och känslor och att kunna påverka och förändra. Grunden för kultur är den enskilda individens intresse att kunna utöva, delta och uppleva olika former av kultur.

Bibliotek, museum, församlingar, studieförbund, hembygds- och folkparker och föreningar är alla viktiga aktörer för kulturlivet som bedriver ett aktivt kulturarbete med arrangemang och kulturaktiviteter på de olika orterna. Mönsterås kommun har ett aktivt musikliv med flera föreningar, körer och band inom en bred variation av genrer, inte minst genom Musik- och Kulturskolan som är mycket aktiv. I kommunen anordnas årligen en väl etablerad bluesfestival som sätter Mönsterås på kartan samt genererar ett aktivt folkliv i centralorten.

Förutsättningar och utmaningar

Nedan följer en nulägesbeskrivning av de förutsättningar och utmaningar som kommunen tagit hänsyn till vid planeringen av mark- och vattenområdena i planen. Underrubrikerna i nedanstående kapitel återfinns även i kapitlet om mark- och vattenanvändning där fokus läggs på utvecklingen.

Mångfunktionell bebyggelse

I Mönsterås fem samhällen finns områden med så kallad *Mångfunktionell bebyggelse* där bostäder blandas med centrumfunktioner som är viktiga för kommuninvånarnas dagliga liv. Funktioner inom *Mångfunktionell bebyggelse* kan vara skola, vårdcentral, äldreboende, kontor, detaljhandel, begravningsplats och mycket mer. Dock behöver funktionerna finnas i kombination och i enlighet med en god gestaltad livsmiljö som ställer krav på att arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregat samhälle. Livsmiljöerna ska vara omsorgsfullt gestaltade och alla ska ges goda förutsättningar att påverka den gemensamma utvecklingen av fysiska miljöer. Ett av Sveriges miljömål fokuserar på en god bebyggd miljö. Det innebär att alla typer av bebyggda miljöer ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt även medverka till en god regional och global miljö. Det är viktigt att tillvarata och bevara men också utveckla höga natur- och kulturvärden medan ny bebyggelse ska lokaliseras på ett lämpligt, resurseffektivt och hållbart vis. Vid utvecklingen av nya bebyggelseområden är det därför viktigt att se helhetsperspektivet med avseende på attraktiva och trygga livsmiljöer.

Mångfunktionell bebyggelse kräver en välfungerande infrastruktur i form av bland annat transportinfrastruktur, VA-ledningsnät, dagvattenlösningar och fiberanslutning. Mönsterås kommun har en stark tradition av lokala handelsföretag, framför allt i centralorten men även i de flesta av serviceorterna. Handeln utgör grunden till ett levande centrum. Med närhet till både Kalmar och Oskarshamn och deras större utbud av både centrumhandel och externhandelsområden finns en risk att den lokala handeln på sikt kan försvagas.

Sammanhängande bostadsbebyggelse

Majoriteten av bebyggelsen i kommunen består av *Sammanhängande bostadsbebyggelse*. Den finns inom alla fem samhällen samt i landsbygdsorterna, alltså orter i landsbygdsområden med över 40 invånare. Här är det viktigt att det finns bostäder för människor med olika behov samt för olika skeden i livet eftersom nya tillskott i kommunbefolkningen beror av att det finns lediga tomter eller bostäder som någon annan flyttat ifrån. I bostadssammanhang talas det ibland om flyttkedja. Detta innebär att en person som flyttar in i en nybyggd bostad lämnar efter sig en tom bostad vilket möjliggör inflyttning för en annan person, som i sin tur lämnar en tom bostad efter sig vilket bildar en kedja. För att flyttkedjan ska kunna gå hela vägen måste det finnas ett brett spann av bostäder- från mindre hyreslägenheter lämpade för unga vuxna till seniorboenden.

Detta för att möjliggöra både inflyttning till kommunen och flytt inom kommunen för så många som möjligt. Pendlingsmöjlighet och serviceutbud i anknytning till bostaden är funktioner som efterfrågas av många olika samhällsgrupper, såväl yngre som äldre, nyanlända och socialt utsatta grupper. Med anledning av detta behövs variation i bostadsutbudet i kommunens utpekade serviceorter, där det är viktigt att inte enbart uppföra småhus. Även om många vill bo i villa så vill alla att samhället ska ha ett starkt och bärkraftigt centrum, och då krävs en tätare boendemiljö centralt i samhällena.

Mönsterås kommun är en attraktiv boendekommun med många fina lägen, oavsett om de är centrumnära, landsbygdsnära, naturnära eller strandnära. Här finns också goda kommunikationer och pendlingsstråk. Därför ska den sammanhängande bostadsbebyggelsen utvecklas både i samhällena och de kringliggande landsbygdsorterna för att tillgodose det behov och de preferenser som finns, samtidigt som platsernas värden tillvaratas och värnas. I ett förändrat klimat blir grönområden och ekosystemtjänster allt viktigare, inte minst för människors hälsa. Kommunen består till stor del av skog men för en god livsmiljö bör det även finnas tillgång till bostadsnära grönområden samtidigt som grönstrukturen i samhällena kan stärkas.

Grönområden

Närheten till gröna miljöer är en av Mönsterås kommuns stora kvaliteter. I denna översiktsplan definieras grönområden som offentligt tillgängliga, vegetationsklädda ytor i eller i nära anslutning till kommunens samhällen med visst behov av skötsel. Grönområdena i våra samhällen utgör ett tydligt möte mellan natur och bebyggelse och är viktiga för människors hälsa och välbefinnande. Vistelse i gröna miljöer bidrar bland annat till att stärka korttidsminnet, sänka blodtrycket och minska risken för psykisk ohälsa. Barn som vistas utomhus i naturlika miljöer stimuleras till lek och utvecklar sina motoriska färdigheter. För att bidra med detta behövs tillgängliga och attraktiva grönområden med möjlighet till möten. Olika grönområden har olika uppgifter. Det kan handla om lekytor, platser i både sol och skugga, en välklippt fotbollsplan eller en lummig dunge som ökar attraktiviteten i bostadsområdet. Därför behöver det finnas en variation av grönområden i våra samhällen där de bidrar med olika funktioner och samverkar i en större helhet.

Grönområden i och runt våra samhällen kan fylla viktiga ekologiska funktioner. På samma sätt som det behövs varierade funktioner för kommuninvånarna behöver iordningställda grönområden blandas med mer naturliga miljöer. Välplanerade grönområden med anpassade skötselåtgärder kan utgöra värdefulla habitat och spridningskorridorer för djur och växter. Bevarandet, utvecklingen och variationen av grönområden behöver därför vara en naturlig del av vår samhällsplanering för att främja en hållbar utveckling. Enligt ett av de kommunala miljömålen 2020–2025 ska de kommunala grönområdena skötas på ett sätt som gynnar den biologiska mångfalden samtidigt som människors tillgång till områdena bibehålls.

Landsbygd

Mönsterås kommun består till stor del av landsbygd där ungefär en fjärdedel av kommunbefolkningen bor. Begreppet landsbygd är brett och det är viktigt att poängtera att det inte bara finns en typ av landsbygd utan flera. Den kustnära delen av kommunen är en utpräglad jordbruksbygd där ett tydligt nord-sydligt stråk kan ses. Längs kustremsan finns naturligt betad havsstrandäng medan skogsbruk förekommer i större omfattning mot inlandet. Tack vare det goda klimatet är skogsproduktionen mycket gynnsam samtidigt som den har förändrats mycket under årens lopp. Ett av kommunens miljömål 2020–2025 specificerar att rekreations- och naturvärden har hög prioritet i kommunens skogsbruk samt att kommunägd skog ska vara fri från kalhyggen. En av de större utmaningarna inom landsbygden är ianspråktagandet av brukningsvärd jordbruksmark, en fråga som inte bara lyfts i Mönsterås kommun utan av kommuner i hela Sverige. Enligt miljöbalken får jordbruksmark endast tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar då det kan motiveras med att ett väsentligt samhällsintresse tillgodoses och att intresset inte kan tillgodoses genom att annan mark tas i anspråk.

Inbäddat i jord- och skogsbrukslandskapet finns kulturmiljöer som herrgårdslandskap med större gods- och gårdsmiljöer blandat med småjordbruk och byar i nära anslutning till de historiska vägarna som berättar om svunna tiders handelsvägar. Kulturmiljöerna på landsbygden minner om den tid som varit och bör ses som utgångspunkten för utvecklingen. Samtidigt som kulturmiljöerna fungerar som ett viktigt kunskapsunderlag och har ett kulturhistoriskt värde behöver många miljöer skötas för att de inte ska förfalla. Genom en varsam utveckling kan också kommande generationer få ta del av historien då dessa synliggörs.

Inom landsbygdsområden är det inte ovanligt med ytkrävande anläggningar som exempelvis solcellsparker, vindkraftverk eller biogasanläggningar. Detta är anläggningar som är viktiga i omställningen från ett samhälle beroende av fossila bränslen till ett fossilfritt samhälle. I Mönsterås kommun finns riksintresse för energiproduktion med avseende på vindkraft och flera vindkraftparker, både inom och utanför det utpekade riksintresseområdet. Vindkraftsparker är kanske ofta den typ av anläggning som tar mest plats i landskapet med tanke på det hänsynsavstånd som krävs och att verken idag syns vida över trädtopparna. Samtidigt är utbyggnaden av vindkraften på landsbygden en balansgång där det allmänna intresset för elproduktion ställs mot det enskilda intresset vad gäller negativ påverkan och är fortsatt en utmaning för många kommuner.

Sedan länge sker en urbanisering där människor flyttar från landsbygden och mindre orter till större städer. Under det senaste decenniet kan dock en begynnande trend ses där landsbygden blir alltmer attraktiv, vilket kan ha påskyndats av pandemin 2020–2022. Generellt sett har kustkommuner en starkare tillväxt både till befolkning och ekonomi jämfört med inlandet vilket verkar till Mönsterås fördel, även om urbaniseringen upplevs här med. För att landsbygden ska upplevas som attraktiv behövs goda kommunikationer, närhet till service samt infrastruktur i form av exempelvis transportstråk, VA och fiber.

Natur och friluftsliv

Mönsterås kommun har en rik natur med många värdefulla naturtyper som ek- och ädellövskog, barrblandskogar, betesmarker, strandängar och skogbevuxen moränskärgård. Emån och Alsterån med omgivande skogar och våtmarker har unika naturvärden, såväl ur nationellt som internationellt perspektiv. Naturområdena utgör livsmiljöer för växter och djur, används för friluftsliv, bidrar till hälsa och livskvalitet samt ger oss en rad olika ekosystemtjänster.

Mer än hälften av alla ekosystemtjänster är beroende av biologisk mångfald. Mänskligheten står inför stora utmaningar då en miljon av världens arter idag är utrotningshotade. Överexploatering och biotopförstörelse tillhör de absolut största hoten. Det är av yttersta vikt att hänsyn tas till biologisk mångfald i samhällsplaneringen och att arbeta med att bevara och utveckla värdefulla naturområden samtidigt som människors tillgång till områdena bibehålls.

Inom områden för natur och friluftsliv finns olika typer av värdefulla kulturmiljöer som, precis som kulturmiljöer på landsbygden, är viktiga att tillvarata och bevara men även utveckla. Alsterån och Emån har länge varit viktiga rekreations- och kommunikationsstråk och bidragit med attraktiva lägen för den tidiga bosättningen samt den industriella verksamheten i och med vattentillgången. Kulturhistoriskt värdefulla miljöer inom natur och friluftsliv är därför ofta kopplade till dessa och utmaningen är både sköta och utveckla dem, utan att inkräkta på andra värden.

Mönsterås kommun erbjuder ett stort utbud av platser för friluftsliv och motion. Motionsspår och utegym finns i samtliga fem samhällen. Längs Alsterån och Emån är sportfiske och kajakpaddling populära aktiviteter. I friluftsområdet vid Långehäll, sydväst om Blomstermåla, finns det största området för mountainbikecykling i Kalmar län tillsammans med vandringsleder och skidspår. Den 80 kilometer långa Mönsteråsleden börjar i norr i anslutning till Ostkustleden, går genom hela kommunen och ansluter i sydväst till Högsbyleden. Dessutom finns det ett antal kortare vandringsleder i fina naturområden nära våra samhällen. Utveckling av friluftsområdena och förbättrad tillgänglighet till dem behövs för att främja människors hälsa och livskvalitet.

Transportinfrastruktur

Mönsterås kommun är kopplad till de två arbetsmarknadsregionerna Kalmar och Oskarshamn. E22 är en viktig förbindelse genom hela sydöstra Sverige och går genom hela kommunen från norr till söder. Vägen har direkt anslutning till både Mönsterås och Ålem, och närhet till Timmernabben och Blomstermåla. Riksväg 34, som sträcker sig från Ålem norrut via Högsby mot Linköping, är en viktig transportled både regionalt och nationellt och är den väg som förbinder inlandet med kusten. Vägen går förbi Ålem och Blomstermåla och trafikeras med tung trafik i hög hastighet vilket bidrar till en bullrig och otrygg centrummiljö. Mönsterås kustväg (länsväg 602, 594 och 627) är en utpekad turistväg med vackra omgivningar av hav och kulturmiljölandskap. Kustvägen går mellan Mönsterås via Timmernabben, Strömsrum och Patamalm vidare ned mot E22 i Kåremo. Trafikverket är väghållare för E22, riksväg 34 och Mönsterås kustväg. Trafikverket är även väghållare för övriga större regionala länsvägar inom kommunen; 603 (Ålem-Bäckebo), 628 (Blomstermåla-Mönsterås), 641 (Mönsterås-Fliseryd), 646 (Fliseryd-Oskarshamn) och väg 649 (Fliseryd- Finsjö- Bockara).

E22 ingår i riksintresse för kommunikationer, enligt 3 kap. 8 § MB. Läs mer under *Riksintressen, skyddade områden och andra värden*.

Stångådalsbanan mellan Linköping och Kalmar passerar samhällena Blomstermåla och Ålem på sin väg genom Mönsterås kommun. Järnvägen trafikeras med både gods- och persontrafik. Vad gäller persontrafiktåg trafikerar *Krösatågen* sträckan Linköping – Kalmar men även andra järnvägssträckor i södra Sverige. Utöver Stångådalsbanan finns också järnväg som sträcker sig från Sandbäckshult via Tålebo genom Mönsterås samhälle och vidare mot Södras verksamhetsområde. Det är en primär transportled för industriellt bruk och farligt gods som

trafikeras fyra gånger per dygn (2021). Trafikverket äger merparten av anläggningarna för järnvägen i kommunen. Stångådalsbanan och järnvägen genom Mönsterås samhälle ingår i riksintresse för kommunikationer, enligt 3 kap. 8 § MB. Läs mer under *Riksintressen, skyddade områden och andra värden*.

Mönsterås kommun har ett väl utbyggt gång- och cykelnät med separerad gång- och cykelväg mellan flera av kommunens samhällen. Kommunen arbetar aktivt med att binda ihop gång- och cykelnätet för att möjliggöra hållbara transportsätt både i och mellan kommunens alla samhällen.

I kommunen finns både buss- och tågförbindelser. Kalmar länstrafik trafikerar samtliga samhällen med linjetrafik och närtrafik. Idag har kommunen fem större hållplatser för kollektivtrafik. Utöver de regionala linjerna går även kommersiell busstrafik mot Stockholm/Uppsala norrut och Öland söderut med stopp i Mönsterås samhälle. Längs E22 vid Ålem och trafikplats Ristomta finns en större hållplats med pendlarparkering. Hållplatsen utgör en viktig bytespunkt för resenärer som ska vidare mot Blomstermåla och Timmernabben. För tågtrafiken är Blomstermåla den enda stationen i kommunen.

Mönsterås har en större hamnverksamhet som är belägen vid och tillhör Södras verksamhetsområde. Södras hamn hanterar cirka tre miljoner ton gods årligen, framför allt pappersmassa och trävaror. Mönsterås kommun har ett antal gästhamnar och småbåtshamnar i Mönsterås (Mönsterås, Oknö och Nynäs), Korpemåla och Timmernabben. Till Södras hamn går farled 308 i sträckningen Dämman-Jättesön vilken är viktig för den fortsatta verksamhetsutövningen. Från Södras hamn vid Jättesön till Runnö i Oskarshamns kommun fortsätter farled 333 norrut. Sträckningen Kalmar-Dämman utgörs av farled 301 vilken möjliggör båttrafik i Kalmarsund. Från Kalmarsund går farled 331 in i Mönsteråsviken vilket möjliggör för mer djupgående båttrafik in till Mönsterås samhälle då hamnbassängen har ett djup på tre meter.

Farlederna ingår i riksintresse för kommunikationer, enligt 3 kap. 8 § MB. Läs mer under *Riksintressen, skyddade områden och andra värden*.

Kommunens transportinfrastruktur är en stor tillgång för kommunen, men kan även vara begränsande då den kan innebära utmaningar kopplade till hälso- och säkerhetsfrågor.

E22 genom Mönsterås samhälle har endast en trafiksäker korsning, bevakad med trafikljus och med tunnel för gång- och cykelväg. Bara förbi Mönsterås samhälle finns över 14 osäkra in- och utfarter mot E22. I Ålem möts E22 och riksväg 34 genom en fyrvägs-korsning: idag en stor trafikfara. Flera olyckor, dessvärre också dödsolyckor, har inträffat vid korsningen. En vägplan för E22 har tagits fram av Trafikverket (2020) för att förbättra trafiksituationen vid korsningen. Även vid Ristomtas anslutning till E22 behövs en planskild korsning för att säkra en trygg trafiksituation. I kommunen finns många kollektivtrafiknoder och hållplatser, främst trafikerade av Kalmar länstrafik. För att fortsätta tillhandahålla en god turtäthet och ett hållbart transportsätt behöver det både finnas en lokal efterfrågan och en regional avsikt att tillhandahålla goda kommunikationer i Mönsterås kommun.

Teknisk anläggning

I och med klimatförändringarna kommer kommunen liksom övriga Sverige och världen drabbas av extremväder i högre grad än tidigare, bland annat skyfall och torka. För att kunna fortsätta upprätthålla en god vattenkvalitet i recipienten kommer det behövas en tydlig strategi för omhändertagande av dagvatten. Genom att reservera strategiskt belägna markytor för omhändertagande och rening av dagvatten kan konsekvenser av skyfall mildras.

Klimatförändringar påverkar även dricksvattenförsörjningen. Långa varma perioder med torka som följd bidrar till ett ökat vattenbehov både i kommunala och enskilda vattentäkter. Torrare perioder och ändringar i grundvattennivån samt ytvattenflöden påverkar tillgång och kvalitet på dricksvatten. Kommunen har idag två vattenverk med tillhörande vattenskyddsområde, ett i Finsjö och ett i Sandbäckshult. Upprustning av vattenverken och möjligheter till nya vattentäkter kan behöva mark reserverad för att säkerställa en god vattenkvalitet och dricksvattenförsörjning. Idag går järnvägen genom vattentäkten i Sandbäckshult och dess inre skyddsområde. Här behövs en lösning för att skydda vattentäkten och säkerställa den fortsatta järnvägstransporten.

Idag är cirka 86 % av kommuninvånarna anslutna till kommunalt VA (årsskiftet 2021/2022). VA-ledningsnäten behöver anpassas och uppgraderas för att möta behov. Där sker arbete enligt kommunens vattentjänstplan. Det finns behov av upprustning och renovering av både avloppsreningsverk och vattenverk inom de närmsta tio åren. Större yta för fortsatt drift och för att möta framtida reningskrav kan behövas.

Dagvatten är regnvatten, smältvatten eller dräneringsvatten som rinner av från exempelvis tak, gator, parkeringar eller gårdar. Tidigare har dagvattenhantering inneburit att så snabbt som möjligt bli av med dagvattnet men idag ligger fokus på en hållbar dagvattenhantering. Dagvattnet ses alltmer som en resurs och är en viktig fråga då klimatförändringarna ger upphov till kraftigare regn och därmed större dagvattenflöden. Genom att omhänderta dagvattnet så nära källan som möjligt kan belastningen på ledningsnät, reningsverk, och recipienter minskas. Kommunen arbetar exempelvis med dagvattendammar, översilningsytor, genomsläppliga fogar och växtbegräddade tak för att omhänderta, fördröja och rena dagvattnet.

Kommunen har kommit långt i fiberutbyggnaden och i slutet av år 2023 hade 98 % av kommunens hushåll tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s eller fiber i direkt närhet till hushållet. Samtidigt blir utvecklingen med flexibla arbetsplatser allt starkare, vilket innebär att fler behöver åtkomst till en snabbare uppkoppling. I och med utbyggnaden av 5G- och 6G-nätet kommer det troligen behövas en utbyggnad av telemaster som behöver vägas samman med andra intressen.

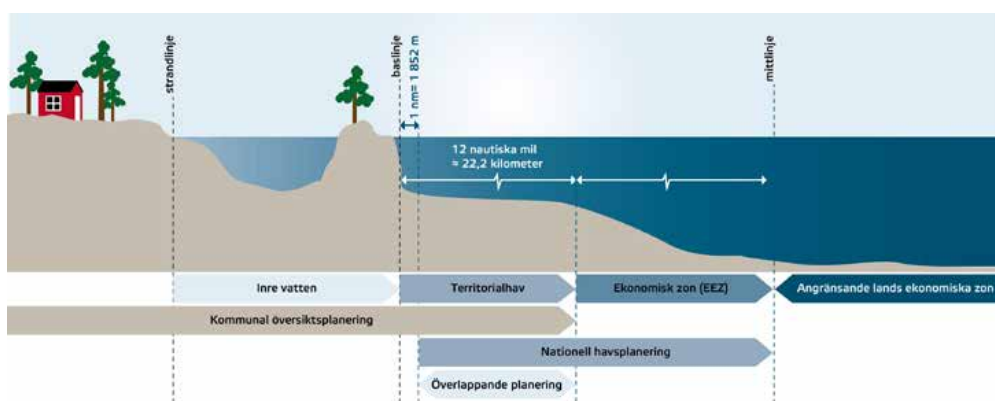
Det mesta avfallet i kommunen hanteras av Mörkeskogs avfallsanläggning men framöver går sannolikt utvecklingen mot fastighetsnära insamling, vilket innebär att förpackningar och tidningar kommer lämnas för återvinning direkt i anslutning till boendet. I framtiden kommer platsen för Mörkeskogs avfallsanläggning att behöva utökas och omlokaliseras. För att hantera kommande behov, utveckla hanteringen av avfall samt arbeta för ett mer hållbart samhälle avser kommunen revidera avfallsplanen.

Vatten

Mönsterås kommun har 150 kilometer kuststräcka, två större åar och en mosaik av mindre vattendrag, sjöar och våtmarker, vilket innebär att vatten utgör en naturlig del av Mönsterås kommuns identitet. Såväl kusten som vattendragen är betydelsefulla för boende, näringsliv, sjöfart, turism och fritidsboende. I vissa fall uppstår intressekonflikter mellan dessa medan det i andra fall finns tydliga synergier. Hållbarhetsaspekten för samhällsplaneringen av våra vattenmiljöer handlar om att balansera de olika intressen och anspråk som finns.

Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram havsplaner som anger vilken användning som ska ha företräde i olika delar av havsområdet. Havsplanerna anger också områden där särskild hänsyn ska tas till höga naturvärden, höga kulturmiljövärden eller totalförsvarets intressen. De nationella havsplanerna hanterar den yttre delen av territorialhavet och Sveriges ekonomiska zon. Mönsterås kommun har kust mot havet, men inte hav som ingår i de statliga havsplaneområdena. Den statliga havsplaneringen och planeringsansvaret i territorialhavet ingår inte i Mönsterås kommun, men området i kust- och havsområdet mot Borgholm kommun ingår i vattenanvändningen i översiktsplanen.

Figur 13. Illustration över geografisk utbredning av den kommunala översiktsplaneringen och den nationella havsplaneringen. Illustration: Boverket.

Även om Mönsterås kommun inte ingår i den nationella havsplaneringen är det viktigt att kommunens vattenplanering går i linje med havsplanernas huvuddrag gällande natur- och rekreation, näringsliv, sjöfart och totalförsvarets intressen i havsplaneområdena.

Emån och Alsterån är kommunens största vattendrag och av stor betydelse för den allmänna dricksvattenförsörjningen. Emån utgör råvattentäkt för dricksvatten vid Finsjö vattenverk. I Sandbäckshult, vid Högsbyåsen, tas råvatten till kommunalt dricksvatten. För att förstärka grundvattentäkten i Sandbäckshult tas vatten ur Alsterån. Mönsterås kommun är medlem i både Emåns och Alsteråns vattenråd vilket innebär att kommunen aktivt arbetar med den samordnade recipientkontrollen för kvalitetsuppföljning samt för samverkan i olika vattenfrågor över de administrativa gränserna.

Våra vattenmiljöer har under lång tid påverkats av människan, vilket i många fall lett till omfattande miljöproblem. Övergödningens effekter är synliga i kustvattnet i Mönsterås kommun precis som i övriga Östersjön. Algbloomning, grumligt vatten och en förändrad sammansättning av fisksamhället är några av de effekter som indikerats under de senaste decennierna. För våra bäckar och åar är fysisk förändring av vattendragens form kanske den största påverkan. Exempel på detta kan vara rensning och rätning av vattendragen eller tillskapande av olika former av vandringshinder för fisk. Gällande den regionala miljösamverkan är Mönsterås kommun medlem i Kalmarsundkommissionen som syftar till att stötta och utvidga samarbetet kring kustmiljön, vatten och Östersjöfrågor. Kommunen är även med i Kustvattenkommittén, där miljöövervakning sker i kommunens kustvatten.

Sverige följer EU:s vattendirektiv. Direktivet har tagits fram för att skapa likadan förvaltning av medlemslänarnas vatten och för att kommande generationer ska få tillgång till vatten av god kvalitet i tillräcklig mängd. Medlemsstaterna har därmed förbundit sig till att arbeta för att alla vattenförekomster ska uppnå en god ekologisk och kemisk status. Statusklassificeringen är ett sätt att mäta hur vattnet mår. Ett sätt att säkra Sveriges vattenkvaliteter är att följa miljökvalitetsnormerna (MKN) för vatten. MKN för vatten omfattar ytvatten och grundvatten och beskriver kvaliteten som vattenförekomsten ska ha nått vid en viss tidpunkt, där målet är att uppnå god status. Endast en minoritet av vattenförekomsterna i Mönsterås kommun når idag kravet på både God ekologisk och kemisk status och åtgärdsbehovet är mycket stort, en utmaning många andra kommuner belägna vid Östersjökusten står inför. Läs mer om MKN för vatten under *Miljökvalitetsnormer, risker och konsekvenser*.

Mellankommunala frågor

I ett större sammanhang ingår Mönsterås kommun bland 91 andra kommuner i Södra Östersjöns vattendistrikt och omfattas av det åtgärdsprogram som togs fram för åren 2022–2027. En av kommunernas främsta åtgärder är att genomföra en förvaltningsövergripande planering för åtgärdsprogrammets genomförande med fokus på de yt- och grundvattenförekomster där det behövs för att MKN ska kunna följas.

Ett avrinningsområde är det område från vilket vatten dräneras till ett vattendrag. Mönsterås kommun berör fyra huvudavrinningsområden; Emån, mellan Emån och Alsterån, Alsterån och mellan Alsterån och Snärjebäcken. Dessa är i sin tur uppdelade i ett antal delavrinningsområden utifrån hur vattnet når huvudavrinningsområdets mynning. I Mönsterås fall mynnar allt vatten i Östersjön, även om vattendragens källa ofta ligger långt utanför kommungränsen. Därför tar kommunen hand om vatten som redan runnit långväga vilket generellt sett kan leda till sämre statusklassningar för kustkommuner. Genom samhällsplaneringen behöver kommunen erbjuda förutsättningar för att förbättra statusen i våra vatten och genom mellankommunal samt regional samverkan bidra till en hållbar utveckling.

Verksamheter och industri

I alla fem samhällen finns antingen ett eller flera större verksamhetsområden vilka inkluderar en stor variation av verksamheter. Mönsterås är en attraktiv kommun för egenföretagare. Det allra viktigaste i framgången är framför allt god samverkan mellan kommunen och näringslivet, men även mellan olika företag inom näringslivet vilket resulterat i regionens bästa företagsklimat enligt Svenskt Näringslivs undersökning av det lokala företagsklimatet. Kommunen värnar den starka företagsandan och säkerställer därför att det finns mark för befintliga verksamheter och industri. För att kommunen ska fortsätta vara en attraktiv plats för verksamheter behövs en god planberedskap i form av detaljplanlagd mark för näringslivet i kombination med möjlighet till utveckling och nyetablering där en variation av verksamheter och industrier främjas.

Användningsområdet för verksamheter och industri är brett och omfattar bland annat företagsområden, besöksanläggningar samt omgivningspåverkande och tillståndspliktiga verksamheter. Ofta är områdena ytkrävande och genererar tung trafik. De kan även påverka närmiljön genom buller eller lukt. Placeringen av dessa områden blir därmed viktig för att undvika konflikt med naturvärden, djurliv eller närhet till bostadsbebyggelse.

Inom användningen verksamheter och industri ryms även större handelsområden för handel med skrymmande varor. En utmaning för Mönsterås kommun är att balansera handeln mellan samhällena och eventuell utveckling av externhandelområden. Centrumhandeln är stark i Mönsterås kommun och av stor vikt för levande samhällen. Om detaljhandel förläggs utanför samhällena finns risken att dessa handelsområden börjar konkurrera med den lokala handeln i samhällena vilket skulle få stora negativa effekter för de lokala handlarna och det lokala näringslivet. Större handelsområden utanför samhällena kräver också stora ytor för anläggningen och parkeringsytor, vilket ställer krav på att tillföra grönska och en god dagvattenhantering inom dessa områden.

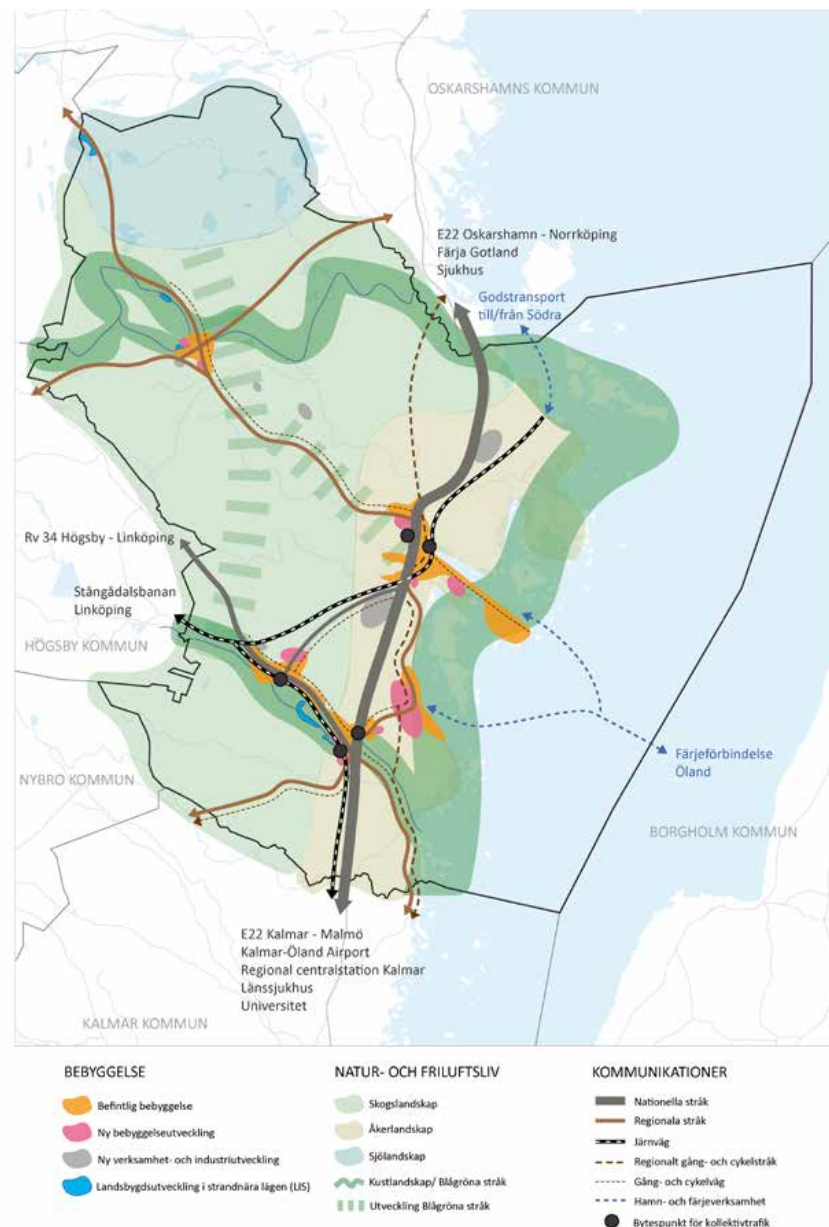

Utvecklingsinriktning

Visionen för Mönsterås kommun är att vara en hållbar kommun att verka, visas och växa i år 2040 med utblick mot 2050. Visionen tydliggörs i kommunens fyra strategier som innebär att kommunen ska prioritera en bra livsmiljö för alla, fokusera på företag och näringsliv, arbeta för en god regional samverkan i Kalmarsund samt möjliggöra en hållbar och grön framtid. Läs mer om översiktsplanens strategier under avsnittet *Syfte, vision och strategier*.

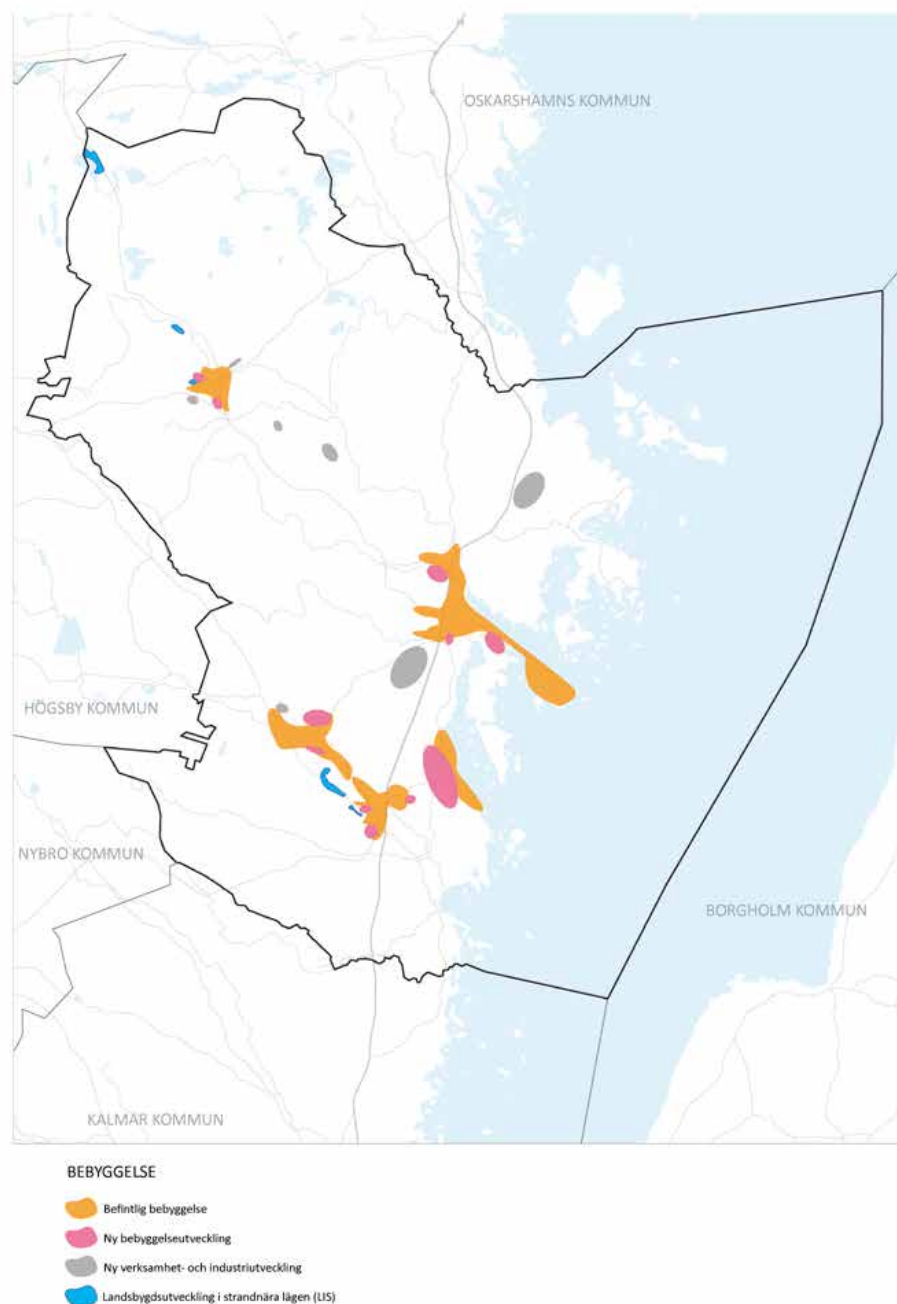
Utvecklingsinriktningen för Mönsterås fokuserar på bebyggelse, natur och friluftsliv, kommunikationer samt de mellankommunala frågor som anses vara av stor vikt i den övergripande visionen. Med breda penseldrag beskrivs funktioner och funktionella samband snarare än de befintliga strukturerna. Här lyfts de viktigaste prioriteringarna och utvecklingsinsatserna för hur strukturer bör utvecklas i ett kommunalt, mellankommunalt och regionalt sammanhang till år 2040, med utblick mot 2050.

För att kommunens vision ska bli verklighet genom strategierna och utvecklingsinriktningen har särskilda ställningstaganden tagits fram för de olika mark- och vattenanvändningarna. Läs mer om ställningstaganden och utvecklingen för bebyggelsen under *Mark- och vattenanvändning, Våra fem samhällen* och *Landsbygdsorter, byar, kusten och LIS-områden*.

Figur 14. Utvecklingsinriktningen för Mönsterås kommun i breda penseldrag.

Bebyggelse

Figur 15. Figuren visar befintliga bebyggelseområden för kommunens samhällen och nya utvecklingsområden för bebyggelse samt verksamheter och industri.

Kommunen ska vara en attraktiv boendekommun där vi skapar plats och förutsättningar för en bra livsmiljö för alla och möjliggör en hållbar framtid. Vi säkerställer att en god boendemiljö och gestaltad livsmiljö kan skapas såväl i våra samhällen som på landsbygden. Ambitionen är att åstadkomma miljöer som kan nyttjas av alla kommunens invånare, oavsett ålder, funktionsförmåga, etnicitet, könsidentitet eller socioekonomisk bakgrund. Bebyggelseutvecklingen i kommunen innebär att stärka både centralorten och samtliga serviceorter genom förtätning och utveckling av befintliga strukturer. Den största bebyggelseutvecklingen sker i Mönsterås och Timmernabbens samhällen. I Mönsterås samhälle föreslås förtätning i stort för att få en tydligare sammanhållen struktur men även ett nytt område för bostadsutveckling väster om E22 under förutsättning att trafiksituationen på vägen löses och

öppnar upp för säkra och trygga trafikplatser. I Timmernabben pekas ett större område ut väster om det befintliga samhället med utveckling för både bostäder och mångfunktionell bebyggelse.

Genom att vara en attraktiv boendekommun med goda pendlingsmöjligheter till den regionala tillväxtmotorn Kalmar och den regionala kärnan Oskarshamn bidrar Mönsterås till regionens fortsatta tillväxt och utveckling. Mönsterås har ett bra utgångsläge för utveckling med sitt strategiskt geografiska läge i Kalmarsundsregionen och fungerar därför som boendekommun där det är lugnt, tryggt och attraktivt att bo och samtidigt pendlingsavstånd till större städer.

Nya bebyggelseområden bör där det är möjligt placeras i anslutning till befintliga kommunikationer, infrastruktur, kollektivtrafik och service för att åstadkomma en hållbar utveckling både socialt, ekonomiskt och miljömässigt. Det breda utbudet av strandnära, naturnära och lantliga lägen stärker kommunens identitet som en del av Kalmarsund. Bostadsbebyggelsen ska fortsätta utvecklas i kommunens fem samhällen där utvecklingstakten följer efterfrågan för att bidra till bostadsförsörjningen. Centralorten och våra serviceorter bör ha en tydlig centrummiljö med fungerande samhällsservice, möjlighet till utveckling av både offentlig och kommersiell service samt kultur- och fritidsutbud. Kommunen ska förvalta och värna om kulturhistoriska byggnader och miljöer och ombyggnadsalternativet förespråkas för att ta vara på det befintliga bostadsbeståndet som kan bidra till en hållbar och levande landsbygd.

Bebyggelsen ska vara varierad med olika bostadstyper och upplåtelseformer. Bostadsutbudet ska kunna möta olika människors behov och preferenser för livets alla skeden.

Bebyggelseutvecklingen ska prioritera och garantera en tillgänglig boendemiljö som är jämlik för alla, oavsett vilken bakgrund, ålder, kön eller funktionsförmåga som invånarna har.

Kommunen arbetar med prognoser för att kunna förutse befolkningsutvecklingen och ha en god planberedskap som möjliggör för exploatering av skolor, förskolor, äldreboenden, särskilda boenden eller andra samhällsviktiga funktioner. I nuläget finns en mycket låg andel bostadsrätter i kommunen, vilket är ett efterfrågat mellansteg för de som inte har ekonomi att köpa hus. Därtill väntas behovet av anpassade lägenheter att öka i samband med att befolkningen åldras. Intresset för att bygga bostadsrättsföreningar har ökat i kommunen de senaste åren, där ett par projekt nyligen har färdigställts. Kommunen kommer även fortsatt att jobba aktivt med att stimulera lägenhetsbyggandet och samtidigt tillgänglighetsanpassa det befintliga kommunala beståndet. Prisbilden för småhus ligger betydligt högre i Mönsterås och Timmernabben än i kommunens övriga samhällen. Att stärka kollektivtrafik och serviceutbud i de övriga orterna kan därför också vara ett sätt att skapa flyttkedjor i kommunen.

För landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) föreslås sex mindre områden längs kommunens åar och sjöar. LIS-områdena möjliggör utveckling av landsbygden där attraktiva bostäder och anläggningar för friluftsliv och naturturism kan förläggas i direkt närhet till vattendrag, natur och landsbygd. Läs mer om de utpekade LIS-områdena under *Landsbygdsorter, byar, kusten och LIS-områden*.

Kommunen ska fokusera på företag och näringsliv. Bebyggelseutvecklingen för verksamheter och industri kan ske på olika sätt beroende på vilken typ av verksamhet som kan tänkas etableras. Verksamheter som är lämpliga vid bostadsbebyggelse, exempelvis detaljhandel, kontorsverksamhet eller annan typ av service, placeras med fördel i befintliga mångfunktionella bebyggelseområden eller i direkt närhet till våra samhällen. Verksamheter eller industri som kan påverka omgivningen på ett annat sätt med buller eller liknande ska placeras i något av de större verksamhets- och industriområden som föreslås i mark- och vattenanvändningskartan. Det är framför allt Kronobäcks verksamhets- och industriområde, området intill till Södras verksamhetsområde samt ett område i närheten av Grimhult.

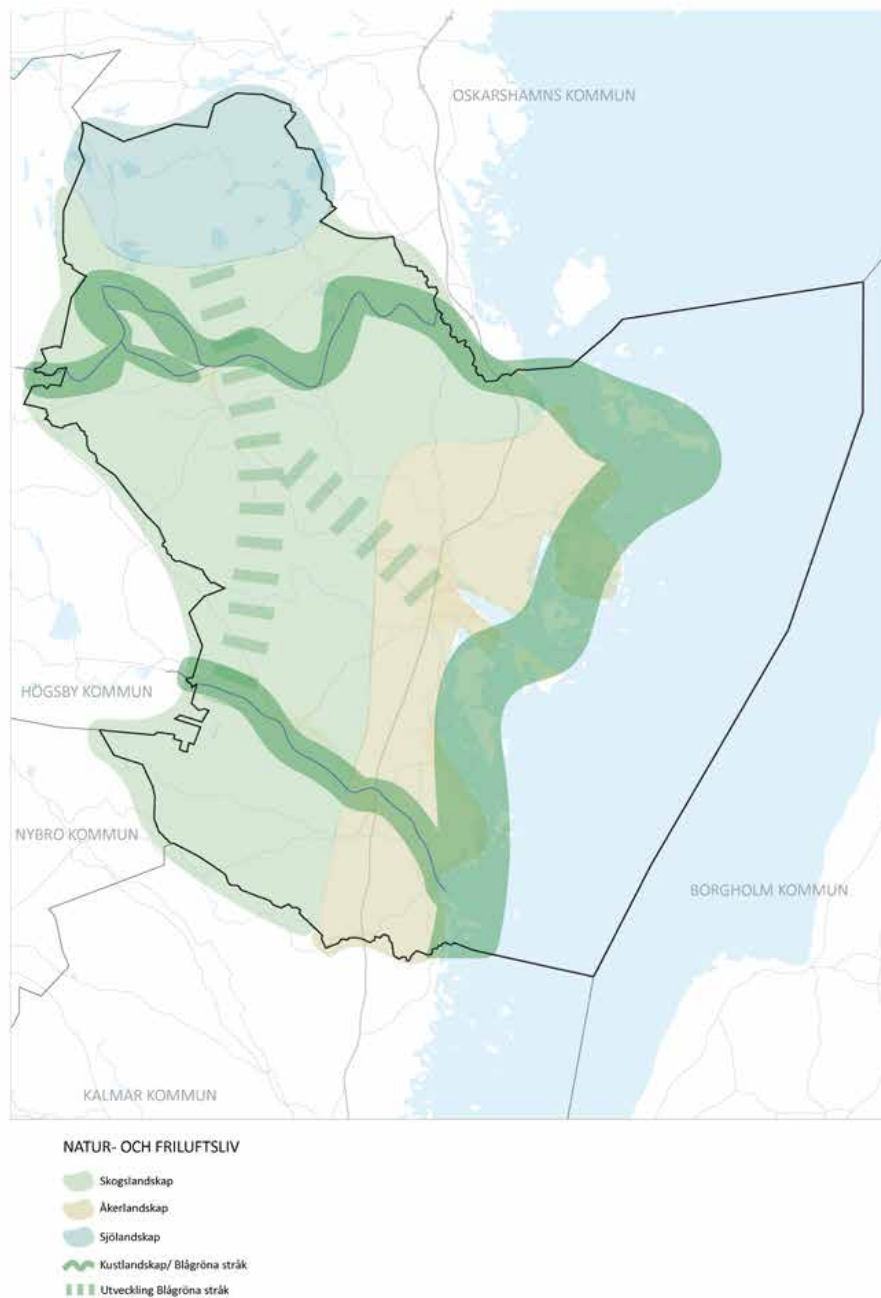
I takt med att kommunen växer och nya bebyggelseområden skapas behöver hänsyn tas till den gestaltade livsmiljön, värdefulla kulturmiljöer samt allmänna intressen. För att uppnå kommunens vision om att prioritera en bra livsmiljö i hela kommunen krävs ett helhetsgrepp kring den gestaltade livsmiljön och hur bebyggelsestrukturer och områden ska utformas.

Mellankommunala frågor

Bebyggelseutvecklingen i kommunen sker främst i centralorten och serviceorterna där befintliga bebyggelsestrukturer utvecklas för att stärka våra samhällen. För att uppfylla kommunens strategi om en hållbar och grön framtid har ny bebyggelseutveckling till stor del placerats i närhet till befintlig infrastruktur och kollektivtrafik. Detta för att uppnå en tillfredsställande livsmiljö i hela kommunen med en god boendemiljö och pendlingsmöjligheter. Det kan i längden gynna den regionala tillväxtmotorn Kalmar och den regionala kärnan Oskarshamn dit många av Mönsterås kommuns invånare arbetspendlar. Om fler bostäder förläggs i kommunens västra delar, omkring Fliseryd, kan arbetsplatser i Högsby kommun gynnas och om bostäder tillförs i Blomstermåla kan det möjliggöra pendling åt nordväst.

Natur och friluftsliv

Figur 16. De identifierade karaktärsområdena för natur och friluftsliv samt utvecklingsriktningen för blågröna stråk.

Mönsterås kommun har en stor variation av landskapstyper vilket i kartan symboliseras av sjölandskapet, skogskulturlandskapet, jordbrukslandskapet och kustlandskapet. Tillgången till de olika naturtyperna i form av det rörliga friluftslivet är en del i vad som gör kommunen attraktiv och ger goda möjligheter till att stärka naturvärden och utveckla rekreativsmöjligheter. Kommunen ska prioritera en god livsmiljö för alla där tillgång till grönområden, natur och friluftsliv - som i sin tur kan bidra till en förbättrad folkhälsa - ska säkerställas och utvecklas. Genom detta möjliggörs en hållbar och grön framtid, enligt en av översiktsplanens strategier.

Längs kusten återfinns ett blågrönt stråk som symboliserar naturvärden och habitat kopplade till både hav och land. Inom stråket återfinns stora delar av kusten och skärgården som utgör viktiga friluftsområden för både kustbefolkningen och besökande, men även innehåller naturvärden som exempelvis lekområden för fisk. Här är bevarandet och utvecklandet av friluftslivet i

samspel med naturvärden en viktig del för att fortsätta gynna både den biologiska mångfalden och rekreationsmöjligheter. Längs Emån och Alsterån återfinns ytterligare två blågröna stråk i kartan som syftar till att lyfta åarnas vikt för attrikedom, ekosystem och besöksmål. Att utveckla Mönsteråsleden eller göra satsning på en framtida led längs kusten skulle bidra till att de identifierade blågröna stråken stärks ytterligare.

De blågröna kopplingarna ska stärkas i skapandet av en sammanhängande grönstruktur som sträcker sig över alla våra fem samhällen och bidrar till upprätthållandet av ekosystemtjänster. Här har avsaknaden av en tydlig koppling från Alsterån i söder mot Emån i nordväst identifierats. I området mellan åarna finns miljöer med höga naturvärden och för att tillvarata dessa samt nyttja tillhörande synergieffekter behöver denna tvärgående koppling mellan åarna stärkas. Då stor del av marken ägs av privata fastighetsägare där kommunen inte har rådighet över marken, visas endast kommunens vision för utvecklingen. Eventuella åtgärder för att koppla samman värdefulla miljöer ska ske i samverkan med intresserade markägare. Utvecklingsinriktningen tvingar inte fram åtgärder på privat mark utan ger markägare möjlighet till att bevara, stärka och utveckla värdefulla miljöer. Utvecklingsinriktningens identifierade stråk och utveckling av korridorer eller stråk är en schematisk illustration för att i stora drag påvisa tydliga strukturer. Det hindrar inte en bebyggelseutveckling inom ytorna, men blågröna intressen och värden behöver beaktas i efterföljande planarbete inom områdena för att säkerställa utvecklingen av den gröna infrastrukturen.

Besöksmål kopplade till naturmiljöer, friluftsmiljöer och kulturmiljöer ska varsamt bevaras eller utvecklas utifrån platsens unika förutsättningar för att tillvarata värden som gör kommunen attraktiv både för kommuninvånare och besökande. Kommunen har behov av att ta fram ett aktuellt kulturmiljöprogram för att kunna hantera hur kulturvärden, byggnadsminnen och fornminnen i samband med utveckling av besöksmål och våra samhällen i stort ska ske. Bevarandet och utvecklingen av grönområden behöver vara en naturlig del av vår samhällsplanering för att främja en hållbar utveckling. Allmänhetens tillgång till bostadsnära grönområden behöver tryggas för att säkerställa möjligheten till en god livsmiljö och folkhälsa.

Mellankommunala frågor

Utpekade blågröna stråk för natur och friluftsliv kan med fördel utvecklas för att ytterligare stärka deras värdefulla natur och upplevelser inom friluftslivet. Natur, vattendrag och kust har inga administrativa gränser. För frågor och åtgärder kring utvecklingsinriktningen behövs därmed ett mellankommunalt och gränsöverskridande samarbete mellan berörda kommuner och aktörer. Emån och Alsterån har goda förutsättningar till utveckling av rekreation och friluftsliv. Här kan bland annat nya vandringsleder, motionsslingor eller friluftsanläggningar skapas, där samverkan med framför allt Högsby och Oskarshamns kommun krävs. Även rekreatiionsstråk och friluftsliv längs kusten och ut i havet kan utvecklas, exempelvis genom en båtförbindelse till Öland, vilket även kräver god samverkan med Borgholms kommun men även med Oskarshamn och Kalmar. Mönsterås kommun har också värdefull och skyddad natur i närhet till flera av grannkommunerna. Även frågor gällande värdefull natur eller utveckling av naturområden kräver en bra dialog med grannkommuner och eventuella berörda myndigheter.

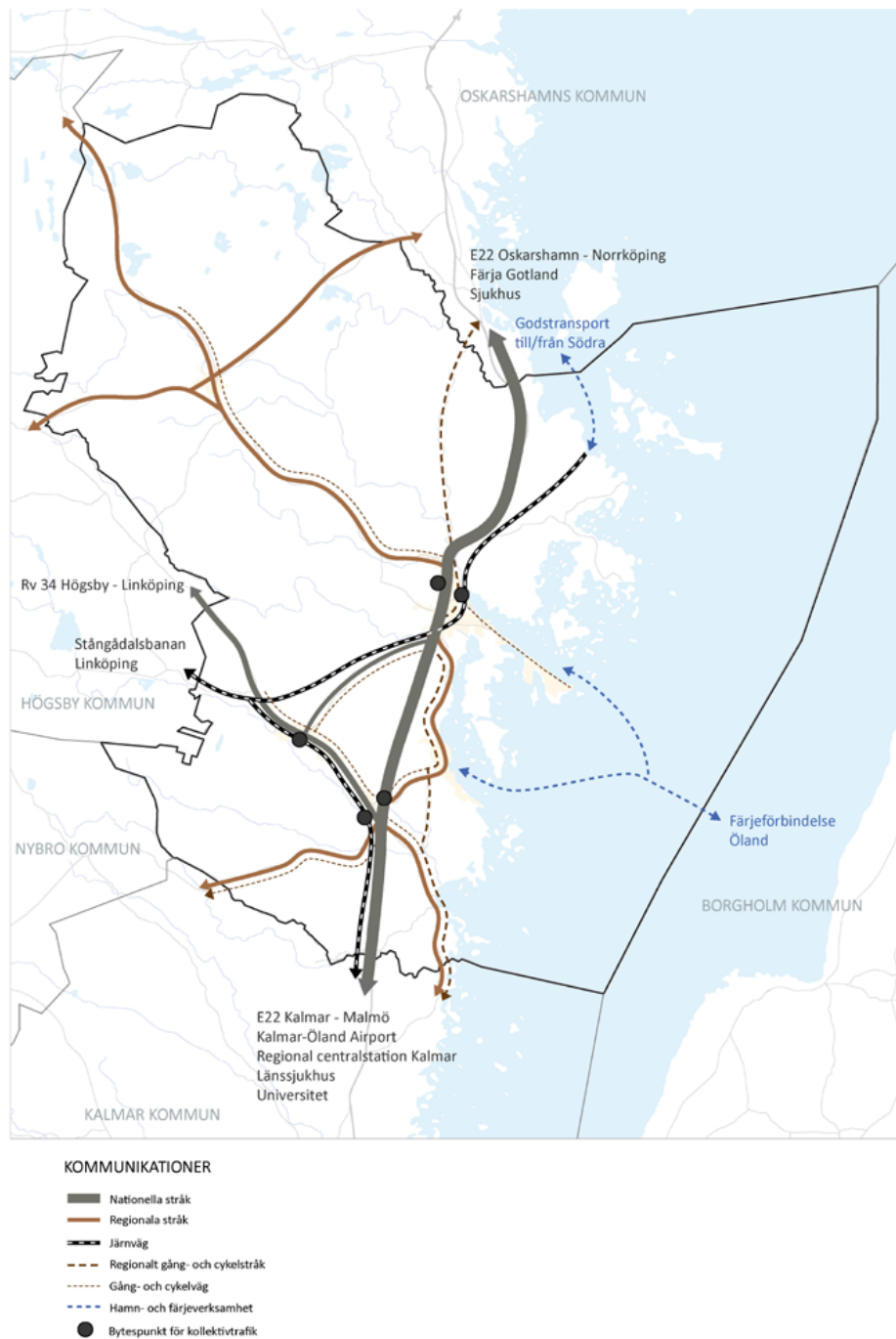
Mönsteråsleden slingrar sig genom hela kommunen längs lummiga stigar, Alsterån och Emån, stränder och naturreservat. Leden ansluter i norr till Ostkustleden och i sydväst till Högsbyleden. Leden och dess närområde kan med fördel utvecklas ytterligare för att stärka kopplingarna till Högsby kommun och Oskarshamns kommun. Exempelvis genom att tillföra ytterligare vindskydd eller övernattningsmöjligheter, eldstäder för grillning och bänkar.

I kommunens sydvästra delar finns i förlängningen av Alsterån närhet till Ekopark Hornsö som sträcker sig över stora områden i Högsby och Nybro kommun. Området är ett av västra Europas viktigaste områden för bevarande av hotade insekter och har ett rikt djurliv med många sällsynta skalbaggar, fjärilar och fåglar. Ekoparken omfattas även av värdefulla vattenmiljöer med möjlighet för vandring, fiske, kanotpaddling och bad. Ett av Mönsterås kommuns större

friluftsområde Långehäll tar vid där ekoparken slutar i kommungränsen mot Högsby. Här finns goda möjligheter till mellankommunala diskussioner för utveckling av värden för natur och rekreation.

Kalmarsundsleden som går genom Kalmar kommun startar i precis anslutning till den södra kommungränsen. Mönsterås kommun ser positivt på en utveckling och förlängning av leden för att även inkludera större delar av Mönsterås kommun eller koppla på exempelvis Mönsteråsleden.

Kommunikationer

Figur 17. De viktigaste kommunikationsstråken som kommunen prioriterar i utvecklingsinriktningen.

Kommunikationer och transportinfrastruktur utgör en viktig och självklar del av samhällsutvecklingen och är det som länkar samman kommuner och regioner samt kopplar kommunen mot omvärlden. I kommunens strategi att arbeta för en regional samverkan i Kalmarsund har transportinfrastruktur och kommunikationer en stor del i att se bortom de administrativa gränserna och arbeta gemensamt. Kommunen ska arbeta för hållbara, miljövänliga och effektiva resor både för person- kollektiv- och godstransporter. Kommunen står dessutom inför en omställning där infrastrukturen bör möjliggöra plats för laddning och tankning av fossilfria fordon. Genom att stärka gång- och cykelnätet blir det enklare att välja bort bilen vilket gör att luftkvaliteten förbättras och bullernivåerna minskar samtidigt som folkhälsan och vardagsmotionen stärks. Värt att poängtera är att mindre kommuner med stora naturområden oftast inte har samma omfattande problem med luft- och bullerföroreningar som storstadskommuner.

Kommunen ska arbeta strategiskt och övergripande med trafikfrågor för att främja bland annat framkomlighet och trafiksäkerhet som tillgodoser alla trafikgrupper i hela kommunen. Kommunen ska ha en välfungerande infrastruktur som stödjer smidiga transporter för både fordonstrafik samt gång och cykel där miljö- och hållbarhetsaspekter bör bevakas.

- Främja framkomligheten genom att säkerställa ett välplanerat vägnät, förbättra kollektivtrafikens tillgänglighet och att bygga bort hinder.
- Öka trafiksäkerheten genom att identifiera och åtgärda osäkra och olycksdrabbade platser, förbättra trafikmiljöer i tätbebyggda områden och vid skolor samt arbeta med hastighetsbegränsningar och säkerhetsfrågor.
- Hållbar trafikplanering där miljövänliga och klimatsmarta transporter främjas, som ett välplanerat gång- och cykelvägnät, laddinfrastruktur och tillgång till en smidig kollektivtrafik.

Kommunen bör samverka med invånare, näringsliv, grannkommuner och regionen för att identifiera lokala trafikproblem, men också hitta hållbara och långsiktiga lösningar som främjar och förbättrar säkerheten samt tillgängligheten för dels kommunen, dels för regionen i stort.

Nationellt viktiga stråk

Tillgängligheten inom regionen ska öka genom en hållbart uppbyggd infrastruktur och kollektivtrafik. Kommunens viktigaste nationella kommunikationsstråk är E22, den viktigaste länken genom sydöstra Sverige. För att upprätta en hållbar och trafiksäker kommunikation samverkar kommunen med Trafikverket, Region Kalmar län och andra berörda aktörer för planskilda korsningar och nya trafikplatser genom Mönsterås och Ålem, bland annat genom den nationella planen för transportinfrastruktur. Kommunen arbetar för att tre trafikplatser ska finnas i Mönsterås samhälle och minst två trafikplatser vid E22 längs Ålem.

Läget längs E22 utgör även en strategisk plats för ett framtida kommunikationsstråk som kan innebära nya och bättre förutsättningar framför allt för pendling, turism och näringsliv. Ifall en sådan fråga skulle realiseras behöver den samordnas med de övriga kustkommunerna i regionen. Riksväg 34 är också ett nationellt viktigt stråk som länkar samman inlandet och kusten. Vägen sträcker sig genom både Ålem och Blomstermåla. Då den även trafikeras av tung trafik är vägområdets utformning i samhällena oerhört viktig för att kunna upprätthålla en säker och trygg miljö, framför allt för oskyddade trafikanter men även för boende längs sträckan.

Stångådalsbanan är en nationell transportlänk för järnvägen och en viktig transportled som kopplar samman flera kommuner och regioner. För att utveckla Stångådalsbanan är målet att få till fler mötesspår samt att en elektrifiering genomförs. Detta kan innebära en ökad hastighet på banan och därmed skapa förutsättningar för utveckling av person- och godstrafiken. Med rätt åtgärder kommer Stångådalsbanan bidra till både regionförstoring och regional utveckling i sydöstra Sverige.

Regionalt viktiga stråk

Genom Mönsterås kommun går flera viktiga regionala stråk som länkar samman kommunens samhällen med Högsby, Oskarshamn, Nybro och Kalmar kommun. I samverkan med Trafikverket, Region Kalmar län och andra berörda aktörer verkar kommunen för att kunna upprätthålla hållbara, säkra och trygga transportleder mellan kommunens samhällen samt till och från grannkommunerna.

Från Sandbäckshult, via Tålebo och Mönsterås samhälle, går järnvägen till Södras verksamhetsområde. Denna sträcka är av regional och nationell vikt för att möjliggöra godstransporter via järnvägen till Södra.

Ett regionalt gång- och cykelstråk är utpekat längs kusten. Delar av stråket har befintliga cykelvägar, mellan Ålem och Mönsterås via Timmernabben. Vid sträckan Ålem-Kåremo, i kommunens sydöstra delar bör utvecklingen av en separerad cykelväg undersökas och utredas. Dels för att stärka kopplingarna mellan Mönsterås och Kalmar, dels som del i det regionala kuststråket.

Kollektivtrafik

Kommunen behöver ha en fungerande och väl sammankopplad kollektivtrafik inom kommunens gränser, i länet och nationellt. I utvecklingsinriktningen visas de noder för kollektivtrafik som är viktiga för att kunna uppnå visionen och strategierna i planen. För kollektivtrafik med buss har hållplatsläget Ristomta vid E22 identifierats som en viktig nod. Denna plats ska fortsatt fungera som en plats för byten mellan olika linjer och även en central plats för pendeltrafiken där tillhörande pendelparkering för bil och cykel prioriteras. Det är av stor vikt att byten mellan olika linjer fungerar tidsmässigt och att vidare transport till kommunens olika samhällen kan erbjudas. Platsen i stort kan utvecklas för att skapa ett väl fungerande och lättillgängligt resecentrum samt bytespunkt för kollektivtrafik. En annan viktig nod för busstrafik som identifierats är ett område för nytt resecentrum för buss och snabbuss vid korsningen E22/Åsevadsgatan i Mönsterås samhälle. Målbilden för området är ett koncept för *BRT- Bus Rapid Transit*, snabbussar som ska erbjuda komfort i resande, och hållplatsläge för direkttrafik i och utanför regionen. I anslutning till detta resecentrum bör även pendelparkering för bil och cykel, möjlighet till linjebyte samt annan reserelaterad service möjliggöras.

För kollektivtrafik med tåg har tre viktiga noder i kommunen identifierats. Blomstermåla station som är kommunens enda hållplats för Stångådalsbanan kommer fortsatt vara en viktig plats för tågresenärer. I anslutning till tågstationen behöver en väl fungerande kollektivtrafik med buss kunna ansluta och erbjuda vidare resa i kommunen. En möjlig ny bytespunkt för kollektivtrafik för tåg har även identifierats i Ålem längs Stångådalsbanan. Pendling med tåg både inom regionen och till närliggande regioner ger invånarna i Ålem goda förutsättningar för en hållbar livsstil och kan göra Ålem till en mer attraktiv ort att bosätta sig i. Sträckan Kalmar-Linköping är av storregional och nationell vikt. En ny station i Ålem bör inte stå i konflikt med den befintliga linjetrafiken. Vid framtida utredningar gällande Stångådalsbanan bör Ålem finnas med som ny station i beräkningarna. Förutsättningar finns för dels ett tågstopp på linjetrafiken mellan Kalmar och Linköping, dels om en mer regional pendling skulle möjliggöras framöver, med fokus på exempelvis Ålem-Kalmar eller Ålem- Högsby/Vimmerby/Hultsfred.

Järnvägssträckningen genom centralorten skapar möjlighet att även nyttja anläggningen för framtida persontrafik och därmed möjliggöra ett mer hållbart resealternativ mellan Mönsterås och Kalmar. Därför har en möjlig bytespunkt för kollektivtrafik även identifierats vid Mönsterås samhälles nuvarande resecentrum för att i kommande planering kunna utreda området som lämpligt för ny tågstation.

För att öka kommunens attraktivitet för både kommuninvånare och besöksnäringen verkar Mönsterås kommun för att upprätta en ny färjeförbindelse till Öland. En ny regional koppling till Öland kan få fler att upptäcka kustlandskapet, naturen och folklivet i Mönsterås kommun och samtidigt möjliggöra en hållbar och tidseffektiv resväg till Öland med dess unika karaktär och utbud.

Gång och cykel

Mönsterås kommun har ett väl utbyggt cykelnät som länkar samman kommunens olika samhällen. För att erbjuda ett än mer sammanhållet cykelnät behöver sträckorna Finsjö-Habbestorp, Blomstermåla-Sandbäckshult, Ålem- Häggemåla, Ålem- Kåremo via Patamalm och Kuggås- Drakenäsvägen utökas med trygga och säkra gång- och cykelvägar. Att utveckla dessa sträckor skulle bidra till ett sammanhållet cykelnät inom kommunen, men även stärka regionala cykelstråk och koppla samman kommunerna i länet. Cykelvägar längs Emån och Alsteråns miljöer hade kunnat stärka kopplingarna till Högsby kommun och Nybro kommun.

Kommunen ser positivt på ett framtida kuststråk för cykel inom länet.

Genom att stärka gång- och cykelnätet kan invånarna erbjudas en mer hälsosam och långsiktig hållbar livsmiljö samt främja fossilfritt resande. Att cykla bidrar till en bättre folkhälsa, attraktiva stadsmiljöer med minskad trängsel samt minskade koldioxidutsläpp. En utvecklad cykelinfrastruktur ställer krav på trygga och säkra cykel- och gångvägar med god belysning, och visar på ett jämlikt och jämställt transportsystem då framför allt barn och ungdomar ges möjlighet till trygga och säkra vägar till och från skolor, och i sin vardag.

I den regionala cykelinfrastrukturplanen för Kalmar län 2023–2033 pekas två sträckor i Mönsterås kommun ut för framtida cykelinvesteringar i länet; Blomstermåla- Sandbäckshult samt Finsjö- Fliseryd. Dessutom namnges sträckan Kuggåsvägen- Långåsen som inte finns med i den regionala transportplanen men där kommunen tillsammans med regionala medel kan generera en hög kommunal nytta för att utveckla ett hållbart cykelnät i kommunen.

Mellankommunala frågor

Infrastruktur och kollektivtrafik har stor betydelse för regionen i stort. Mönsterås kommun har en kontinuerlig dialog med både Region Kalmar län, Kalmar länstrafik och Trafikverket vid förändring eller utveckling av de större infrastrukturerna. Även återkommande dialoger med grannkommuner och övriga kommuner i regionen hålls i samband med olika projekt inom regionen, främst vid frågor som rör E22 eller Stångådalsbanan. Utvecklingsfrågor kring Stångådalsbanan kräver även ett gott samarbete med de kommuner som berörs av järnvägen, framför allt Högsby kommun och Kalmar kommun. Mönsterås kommuns vision om att skapa nya resecentrum vid Ålem och Mönsterås påverkar kollektivtrafiken och trafikflöden mellan Högsby och Kalmar och kräver därmed även en god dialog med Region Kalmar län, Kalmar länstrafik och Trafikverket.

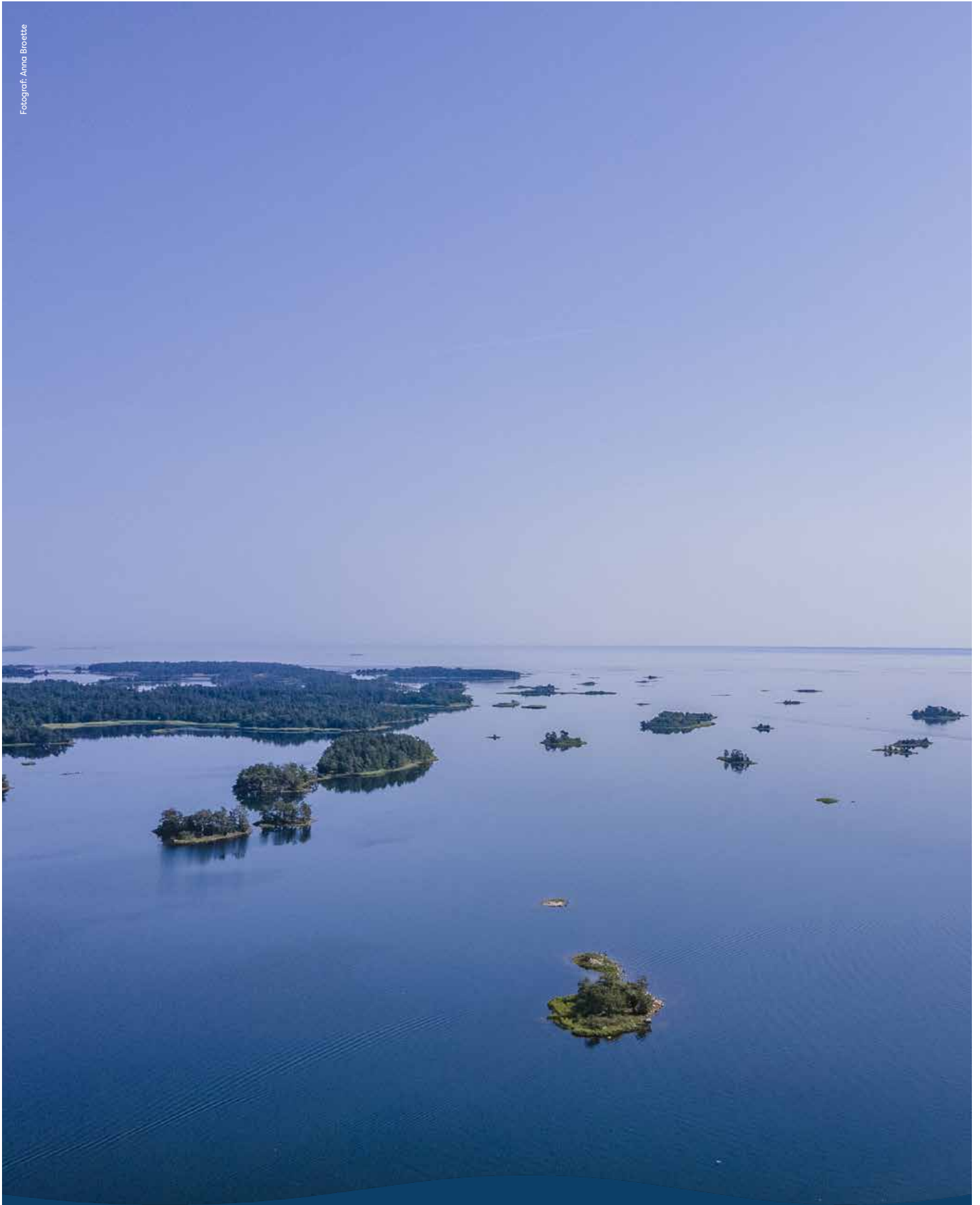
För att kunna utreda huruvida ett framtida kommunikationsstråk kan möjliggöras behöver frågan till att börja med diskuteras tillsammans med de övriga kustkommunerna i regionen, men det behövs också dialog med berörda myndigheter.

För att stärka de hållbara resalternativen och samtidigt främja rörelse och en god folkhälsa behöver cykelstråk mellan Mönsterås kommun och grannkommunerna utvecklas. Detta för att uppfylla strategierna om en god livsmiljö, möjliggöra en hållbar och grön framtid samt arbeta för en regional samverkan i Kalmarsund. Cykelvägar mellan kommunerna för racercykel, landsvägscykel eller till och med elcykel kan med fördel anordnas för att möjliggöra pendling och friluftsleder, särskilt på sommarhalvåret. I utvecklingsinriktningskartan finns ett regionalt

gång- och cykelstråk som knyter ihop kustkommunerna. Stråket är av regional betydelse för utvecklingen av längre cykelstråk, enligt den regionala transportplanen för 2022–2033.

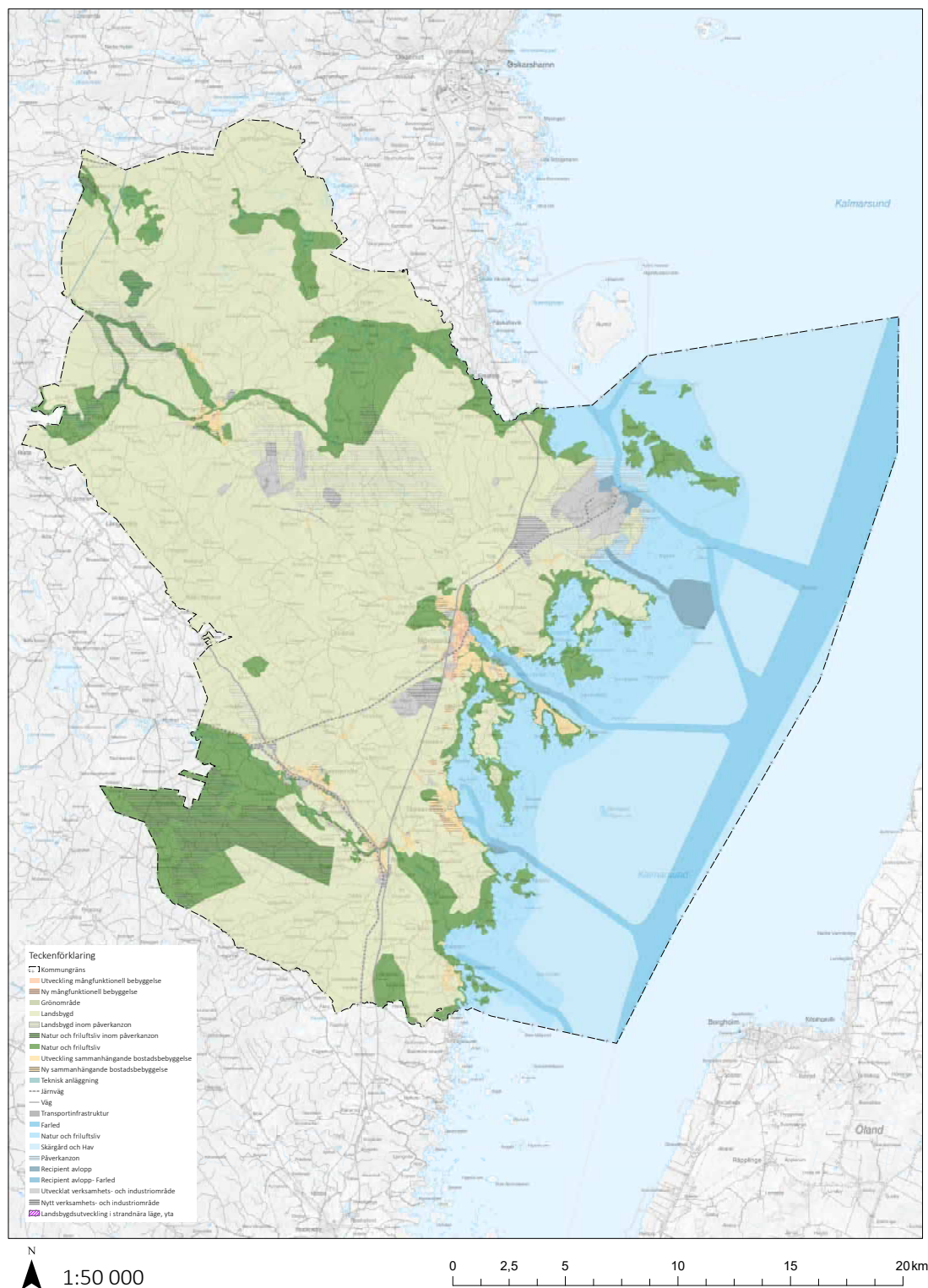
Gång- och cykelvägar till Högsby kommun skulle kunna bidra till att binda ihop kommunerna och stärka kopplingarna, bland annat mellan Sandbäckshult-Långehäll och Hornsö samt områden längs Emån.

Utvecklingsinriktningen föreslår utredning av en ny färjeförbindelse från Mönsterås kommun till Öland där både Borgholm och Mörbylånga kommun kan inkluderas beroende på var en förbindelse är av intresse. En sådan möjlighet kräver, förutom en iordninggjord yta för ett eller flera färjelägen, privata initiativ för att driva verksamheten.

Mark- och vattenanvändning

Ett av översiktsplanens syften är att redovisa grunddragen i den avsedda användningen av alla mark- och vattenytor i kommunen. Ytorna har delats in i kategorier som preciserar den användning av marken som avses. Nedan beskrivs kommunens ambitioner för respektive användning och ställningstaganden kopplade till användningen. Utpekandet av olika användningar baseras på kommunala, regionala och nationella underlag och påverkar inte den enskilda markägarens rådighet över eller anspråk på marken. Ställningstagandena visar tydligt kommunens önskade inriktning och konkretiserar utvecklingen inom respektive användning.

Figur 18. Kommunens mark- och vattenanvändningskarta. Kartan finns som bilaga i A3-format i dokumentets sista sida.

Mångfunktionell bebyggelse och Sammanhängande bostadsbebyggelse

I mark- och vattenanvändningskartan visas de områden i Mönsterås kommun som är markerade som *Mångfunktionell bebyggelse* (rosa) och *Sammanhängande bostadsbebyggelse* (gul). De helfärgade ytorna visar områden där utveckling av befintlig användning prioriteras. De streckade områdena visar var nya områden föreslås. Läs mer om kommunens strategier för att utveckla mark- och vattenanvändningen.

Hänsyn till stigande havsnivåer och konsekvenser av kraftiga skyfall är nödvändig vid all fysisk planering för att säkerställa en hållbar och långsiktig samhällsutveckling. Att belysa dessa områden ger vid efterföljande planläggning eller bygglovsprövning en tydlig indikation på att hänsyn måste tas och vidare utredning kring risker ska klarläggas innan förändringar av den fysiska miljön kan göras. Bedömningen bör göras från fall till fall och som stöd har Mönsterås kommun valt att närmast kusten markera ut en påverkanszon för havsnivåhöjning. Påverkanszonen sträcker sig från kustlinjen upp till en höjd på +3,1 meter över havsnivån enligt RH 2000. Läs mer om klimatanpassning och påverkanszon under *Miljö kvalitetsnormer, risker & konsekvenser*.

Den mångfunktionella bebyggelsen har en viktig plats i kommuninvånarnas vardagsliv och livsmiljö eftersom det är här en stor del av centrumfunktionerna finns. Den mångfunktionella bebyggelsen innefattar funktioner som handel, kontor, vårdcentral, skola, förskola och kyrkogård men även bostäder. Mönsterås kommun månar om att servicefunktioner ska finnas tillgängliga i alla samhällena och strävar efter levande centrum. Grunden i ett levande samhälle är att ha ett brett utbud och variation av handel för att stärka och skapa liv i centrumkärnan. Centrumhandeln är viktig, inte bara för invånare och besökare utan även för de lokala företagen. Ny etablering av detaljhandel ska därför i första hand placeras vid befintliga centrummiljöer för att utveckla och stärka handeln i samhällena. Om verksamheter med skrymmande varor anses

konkurrera med centrumhandel kan verksamheter med skrymmande varor med fördel placeras i goda skyltlägen utmed E22.

Ett levande centrum handlar också om att möjliggöra för kulturella och konstnärliga verksamheter vilket i kombination med blågröna miljöer och tillgängliga mötesplatser skapar en varierad och levande miljö.

Kommunen arbetar aktivt med fiberutbyggnaden och idag har 98 % av hushållen möjlighet till fiberanslutning. I och med utbyggnaden ökar möjligheterna att arbeta hemifrån och möjligheterna till att utvidga sitt nätverk via digitala kopplingar. För att alla invånare ska ta till ett aktivt samhälls- och demokratiansvar krävs planering av trygga och tillgängliga fysiska- och digitala miljöer, såväl i våra samhällen som på landsbygden.

Mönsterås kommun har en stabil befolkningsmängd och arbetar för att skapa goda livsmiljöer för kommuninvånarna i attraktiva lägen med närhet till servicefunktioner. Bebyggelse i anslutning till goda kommunikationer och infrastruktur skapar bäst förutsättningar för ett välfungerande vardagsliv. För att den enskilda individen ska ha möjlighet att välja boende efter livssituation behövs en variation av bostäder med olika upplåtelseformer i kommunens alla delar. En blandning av upplåtelseformer ger valmöjligheter oavsett var i kommunen man är eller vilken livssituation. Variationer i utformning ger variation och bidrar till ett levande samhälle. En god gestaltad livsmiljö har människans behov och vardagsliv som utgångspunkt i planeringen och utformningen. Genom den gestaltade livsmiljön ska arkitektur, form, design, konst och kulturmiljö stärka varandra och bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregat samhälle.

Kommunen verkar för en grön livsmiljö i nya bostadsområden med dagvattenlösningar som säkerställer god vattenkvalitet. Omsorgsfullt utformad dagvattenhantering kan dessutom utgöra en viktig del av den blågröna strukturen och bidra till rekreationsmöjligheter, klimatanpassning och ett rikt växt- och djurliv. Gröna miljöer är också ofta starkt sammankopplade med mötesplatser, stråk och aktivitetsytor som spelar en viktig roll för folkhälsan och är en central del i arbetet med gestaltad livsmiljö. Skapandet av attraktiva, blågröna bebyggelsemiljöer kan därför bidra till att förbättra både livskvalitet och folkhälsa.

Ställningstaganden för *Mångfunktionell bebyggelse och Sammanhängande bostadsbebyggelse*

- Vi ska främja utvecklingen av olika typer av bostäder och blandade upplåtelseformer.
- Vi verkar för att nya bostadsområden där det är möjligt tillkommer i anslutning till kommunikationer, infrastruktur och service.
- Vi eftersträvar en mångfald av service och verksamheter i kommunens samhällen.
- Detaljhandel ska i första hand placeras i centrummiljöer.
- Vi verkar för förtätning inom områden med centrumverksamhet.
- Vi ska främja den sociala infrastrukturen i form av utvecklade mötesplatser.
- Vi ska fortsätta arbeta aktivt med fiberutbyggnad för att säkerställa att alla som bor och verkar i kommunen kan ta del av det digitala samhället.
- Vi ska främja kulturella och konstnärliga verksamheter.
- Vi ska utforma offentliga utomhusmiljöer med tillgänglighet i fokus för att möjliggöra utevistelse för alla.
- Vi säkerställer att förskola och grundskola finns i kommunens centralort och serviceorter.
- Vi verkar för att kommuninvånare inte ska ha längre än 300 meter till grön- eller naturområden från bostaden och skolan.
- Vi ska verka för en hållbar dagvattenhantering i nya områden och vid förtätning.

- Vid förtätning och nya utbyggnadsområden kan parkeringsytor tas i anspråk.
- Vi utgår från barnens perspektiv och behov av trygga och säkra skolvägar.
- Vid framtagande av detaljplaner ska det utredas om planen kan påverka barns livsmiljö. Är så fallet ska en barnkonsekvensanalys tas fram för att belysa brister och behov samt möjlighet till barns delaktighet i planeringen.
- I plan- och lovärenden säkerställer vi att nya huvudbyggnader ska uppföras så att naturligt översvämmande vatten upp till +3,05 meter över nollplanet enligt RH 2000 inte skadar byggnadens konstruktion.
- Vi verkar för hållbara system för avfallshantering och fastighetsnära insamling.

Riktlinjer för utveckling av *Mångfunktionell bebyggelse* och *Sammanhängande bostadsbebyggelse*

Vid utveckling av *Mångfunktionell bebyggelse* och *Sammanhängande bostadsbebyggelse* behövs en balanserad och sammanhållen utveckling där befintliga områden kan integreras med nya. Placering och utformning av ny bebyggelse bör på ett medvetet sätt förhålla sig till den befintliga bebyggelsens karaktär. Ny bebyggelse behöver inte kopiera kringliggande bebyggelse utan kan ta fasta på exempelvis den befintliga bebyggelsens stil, formspråk eller volym. En bedömning görs i varje enskilt fall genom en lämplighetsprövning och prövning av god helhetsverkan och färg-, form- och materialverkan.

Den mångfunktionella bebyggelsen och den sammanhängande bostadsbebyggelsen är två viktiga utgångspunkter för den gestaltade livsmiljön i Mönsterås kommun, eftersom många av kommunens offentliga platser finns inom dessa. Vid plan- och lovärenden är det därför viktigt att ta målen för den gestaltade livsmiljön i beaktning. Ifall planläggning för exploatering sker på naturmark med höga naturvärden bör alltid en naturvärdesinventering enligt svensk standard ske tidigt i planprocessen. Höga naturvärden, värdefulla spridningssamband och objekt som omfattas av biotopskydd bör värnas.

Vid förtätning av befintliga områden bör ny bebyggelse vara väl sammankopplad med befintlig bebyggelse och ansluta till kommunikationsstråk på ett trafiksäkert sätt. Det bör dessutom finnas utrymme för gång- och cykelvägar inom nya bebyggelseområden för att möjliggöra ett aktivt och hållbart transportsätt. Vid ny bebyggelse ger placering nära befintlig infrastruktur en närmre koppling till arbetsmarknad, service och kollektivtrafik vilket bidrar till en ökad livskvalitet. I eller i närheten till ny bebyggelse bör det finnas platser för sociala interaktioner och gröna miljöer för att bidra till en attraktiv livsmiljö och ett levande samhälle. Liksom i övriga delar av kommunen där det finns risk för naturligt översvämmande vatten inom påverkanszonen på +3,1 meter ska en lämplighetsbedömning genomföras.

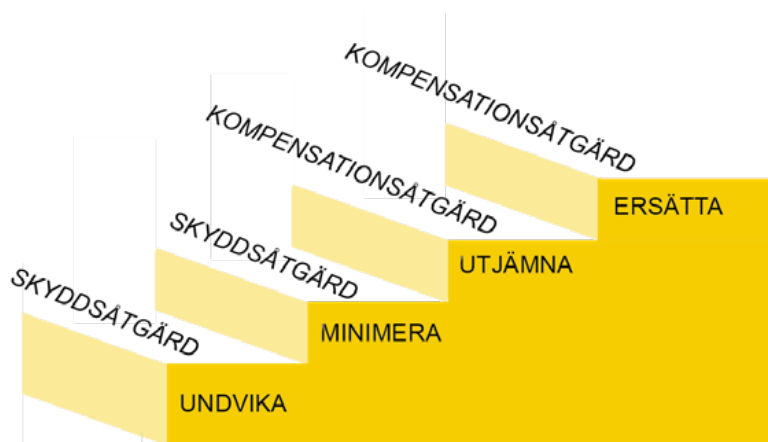
Grönområden

I mark- och vattenanvändningskartan visas de områden i Mönsterås kommun som är markerade som *Grönområde* (ljusgröna). De helfärgade ytorna visar områden där utveckling av den befintliga användningen prioriteras. Läs mer om kommunens strategier för att utveckla mark- och vattenanvändningen.

Mönsterås kommun har god tillgång till tätortsnära natur och grönområden. I översiktsplanen definieras användningen *Grönområde* som offentligt tillgängliga, vegetationsklädda ytor i eller i nära anslutning till våra samhällen med visst behov av skötsel. Gröna miljöer präglar våra samhällens identitet och bidrar till en attraktiv livsmiljö. Vi mår också bättre när vår närmiljö innehåller inslag av grönska eller vatten, vilket kommunens alla fem samhällen innehar på ett eller annat vis. Med ökande psykisk ohälsa och mer stillasittande blir tillgängligheten till grönområden och möjligheten till rekreation och utomhusaktiviteter viktigare.

Grönområden bidrar inte bara med en god livsmiljö utan även nödvändiga ekosystemtjänster. Ekosystemtjänster är funktioner, strukturer och processer i naturen som gör nytta för oss människor. Ett ekosystem ger inte bara en enda nytta utan bidrar med många olika typer av tjänster. Dessa är avgörande för vår hälsa och förmåga att kunna hantera framtidens utmaningar i form av klimatförändringar. Grönområden och vattendrag i samhällen ger ekosystemtjänster som luftrening, bättre lokalklimat, bullerdämpning, möjlighet till närodlad mat, naturupplevelser och mycket mer.

Sammantaget är det oerhört viktigt att vid exploatering från början planera in och spara blågröna ytor. Vid förlust av värdefulla blågröna ytor bör kompensationsåtgärder göras. Kompensationsåtgärder innebär att funktioner och värden som går förlorade vid en exploatering kompenseras. Det kan ske genom åtgärder inom planområdet eller på en annan plats i kommunen. Ett vanligt arbetssätt är att använda sig av skadelindringshierarkin. Med skadelindringshierarkin utgår man ifrån en kompensationstrappa där punkt 1–2 är skyddsåtgärder och 3–4 är kompensationsåtgärder, se Boverkets illustration nedan. Arbetssättet innebär att skador vid exploatering i första hand ska undvikas genom god planering, i andra hand ska hänsyn tas vid utformning nya bebyggelse för att minimera skadan och i tredje hand ska åtgärder på plats genomföras för att så långt det är möjligt mildra negativa effekter. Det är först om skada kan förväntas återstå trots att samtliga dessa åtgärder vidtagits som kompensation kan bli aktuellt. Om kompensation skulle bli aktuellt i kommande planarbete så förespråkar kommunen frivilliga kompensationsåtgärder som görs tillsammans med den berörda exploatören.

Figur 19. Skadelindringshierarkin. Illustration från Boverket.

I våra samhällen finns många villaträdgårdar som utgör en viktig länk i det gröna nätverket och privata fastighetsägare har stora möjligheter att exempelvis välja växter som gynnar en biologisk mångfald eller spara en bit ängsmark. För de stora sambanden krävs dock gemensamma åtgärder. Nedan redovisas de ställningstaganden som gjorts för att bidra till en grönare kommun samt utveckla och stärka de blågröna stråken.

Ställningstaganden för Grönområden

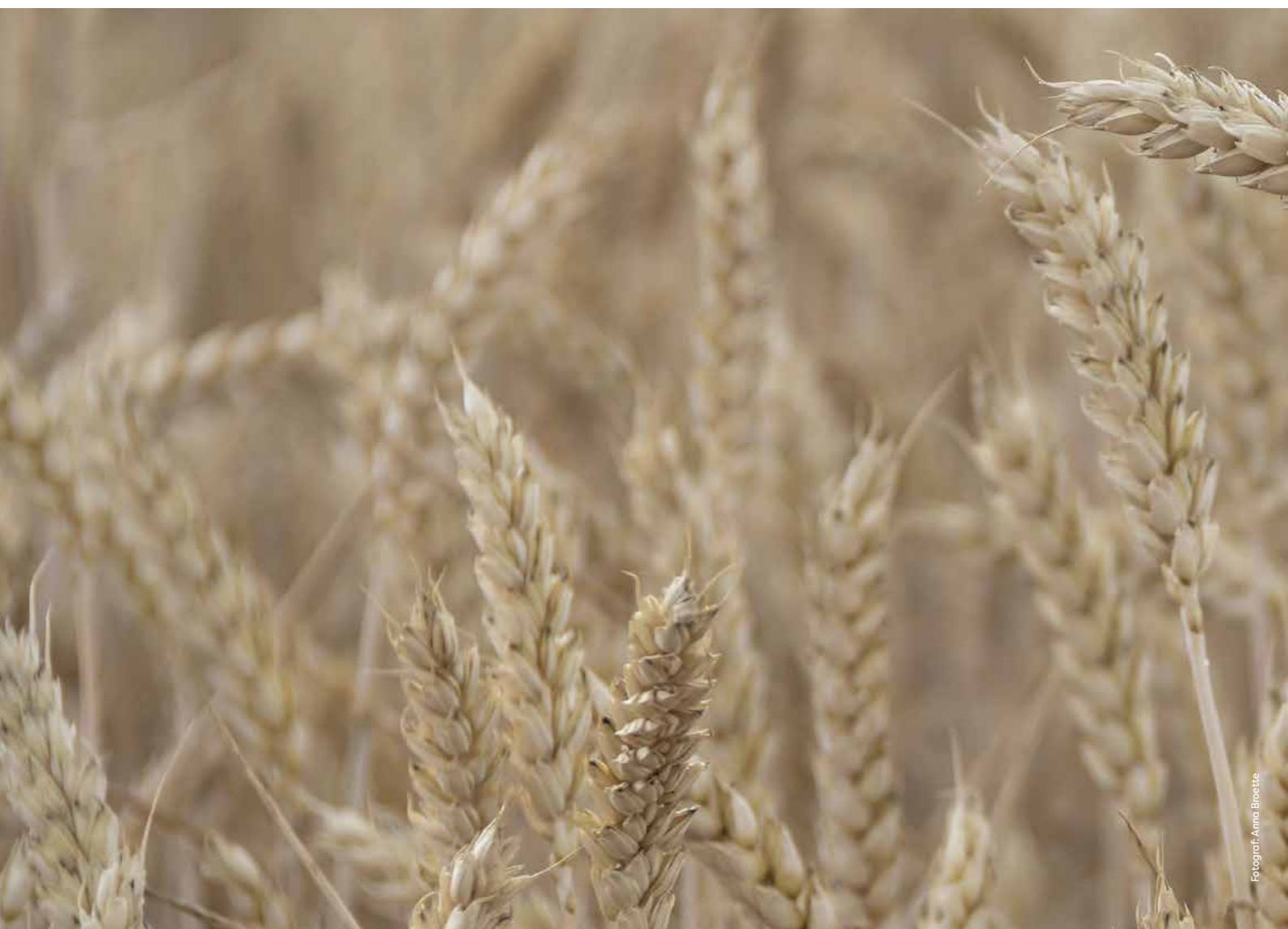
- Vi ska ha en aktuell grönstrukturplan som ett tematiskt tillägg till översiktsplanen.
- Vi förespråkar en variation av olika typer av grönområden.
- Vi verkar för att kommuninvånare inte ska ha längre än 300 meter till grön- eller naturområden från bostaden och skolan.
- Vi verkar för att det ska finnas tätortsnära grönområden som är lättillgängliga och tillgänglighetsanpassade.
- I nya detaljplaner och strategidokument arbetar vi där så är lämpligt med ekosystemtjänster i planeringen genom att bevara, förstärka och skapa ekologiska samband.
- Vi beaktar skadelindringshierarkin i detaljplaneläggning.
- Vi verkar för att skötsel av kommunens grönområden sker på ett sätt som gynnar den biologiska mångfalden och stärker ekosystemtjänster.
- Vi säkerställer att det finns storlekplatser i kommunens centralort och serviceorter.

Landsbygd

I mark- och vattenanvändningskartan visas områden i Mönsterås kommun som är utpekade som *Landsbygd* (beige). I användningen Landsbygd ingår bland annat åkermark, betesmark och skogsbruksmark. De helfärgade ytorna visar områden där utveckling av den befintliga användningen prioriteras. De streckade ytorna visar områden för *Landsbygd inom påverkanszon*. Påverkanszonerna kan symbolisera olika typer av påverkan. Exempelvis närhet till omgivningspåverkande verksamheter eller närhet till vindkraft. Läs mer om kommunens strategier för att utveckla mark- och vattenanvändningen.

Åkermark, betesmark och skogsbruksmark är viktiga resurser som globalt sett minskar. Enligt Jordbruksverket fanns år 2021 ungefär 2,6 miljoner hektar åker och 0,4 miljoner hektar betesmark i Sverige, men arealen minskar för varje år som går. Åkermark har möjlighet att buffra stora vattenflöden vid exempelvis skyfall och binder koldioxid i marken, vilket minskar utsläppen av koldioxid. Utan åkermark och betesmarker skulle det öppna landskapet dessutom snabbt växa igen där många växter och djur riskera att dö ut när deras habitat försvinner. I framtiden beräknas klimatförändringar leda till minskad tillgång på jordbruksmark på många håll i världen och den svenska jordbruksmarken därmed bli ännu mer värdefull. Det är därför viktigt att åstadkomma en hållbar utveckling av våra samhällen.

Både jord- och skogsbruket är viktiga näringar i kommunen som sysselsätter många människor och håller landskapet öppet. Ungefär 14 % av kommunens markyta, ej inräknat vattenområden, utgörs av åkermark medan 74 % består av skog i form av produktionsskog, rekreationsområden och övrig skog. Inom *Landsbygd* har verksamheter kopplade till jord- och skogsbruket företrädare framför andra användningar och det är deras långsiktiga utveckling som ska prioriteras. Det hindrar dock inte att enstaka hus eller mindre grupperingar upp till tio bostadshus lokaliseras

till lämpliga lägen nära både skogen och jordbrukslandskapet, exempelvis genom utpekade LIS-områden. Bebyggelselokalisering och utformning ska ske med hänsyn till förutsättningarna på landsbygden. Inom *Landsbygd* är störningar från jord- och skogsbruket i form av exempelvis lukt, buller, allergener och långsamtgående fordon vanliga och får i viss mån accepteras. Vad som är en lämplig placering av ny bebyggelse avgörs i varje enskilt fall.

Inom *Landsbygd* finns en mängd olika kulturmiljöer då Mönsterås kommun har en rik historia och har varit en attraktiv plats för både boende och handel under en lång tid. För att våra kulturmiljöer inte ska försvinna behöver de synliggöras och skötas. Kulturmiljöerna minner om den tid som varit och bör ses som förutsättningen för utvecklingen. De kulturhistoriskt värdefulla miljöerna bör därför ses som utgångspunkten för en varsam utveckling så att kommande generationer kan få ta del av historien.

På samma sätt som kulturmiljöer kan ingå i *Landsbygd* kan även olika typer av värdefulla naturtyper och miljöer ingå. Då översiktsplanen endast visar den översiktliga utvecklingen av *Landsbygd* behöver detta inte innebära någon negativ påverkan på andra värden eller intressen. Även om det finns många kulturmiljöer inom *Landsbygd* är det jord- och skogsbruk som är den primära användningen även om hänsyn naturligtvis ska tas till riksintressen, skyddade områden och områden med andra värden. Utpekandet av markanvändningen *Landsbygd* påverkar inte den enskilda markägarens anspråk på eller rådighet över marken. Utöver jord- och skogsbruk, kulturmiljöer samt naturmiljöer finns även mindre bebyggelsegrupper, enstaka hus, gårdar och andra verksamheter inom *Landsbygd*. Vid utveckling av områden inom *Landsbygd* ska en prövning göras utifrån området unika förutsättningar.

Mönsterås kommun har kommit långt i fiberutbyggnaden då alla samhällen och en stor del av landsbygden är anslutna. En robust och välutbyggd digital infrastruktur är en förutsättning för

att kunna bo och verka på landsbygden. Den digitala infrastrukturen skapar förutsättningar för bland annat näringslivsutveckling, kompetensförsörjning samt social delaktighet på landsbygden. För att alla invånare ska ta ett aktivt samhälls- och demokratiansvar krävs planering av trygga och tillgängliga fysiska och digitala miljöer.

Nedan redovisas de ställningstaganden som gjorts för att bidra till den hållbara utvecklingen av landsbygden.

Ställningstaganden för *Landsbygd*

- På utpekad användning för landsbygd prioriterar vi jord- och skogsbrukets långsiktiga intressen.
- På landsbygden eftersträvar vi en levande landsbygd som möjliggör verksamheter kopplade till besöksnäringen.
- Vid nybyggnation av bostadsbebyggelse och infrastruktur ska lokalisering i första hand göras till redan ianspråktagen mark eller till produktionsskog utan höga naturvärden.
- Vi ska fortsätta arbeta aktivt med fiberutbyggnad för att säkerställa att alla som bor och verkar i kommunen kan ta del av det digitala samhället.
- Vi är positiva till och möjliggör för eventuell etablering av fossilfria energilösningar på landsbygden där så är lämpligt.
- I plan- och lovärenden säkerställer vi att nya huvudbyggnader ska uppföras så att naturligt översvämmande vatten från havet upp till +3,05 meter över nollplanet inte skadar byggnadens konstruktion.

Riktlinjer för byggande inom *Landsbygd*

På landsbygden kan enstaka bostadshus eller mindre grupper om upp till tio bostadshus prövas genom förhandsbesked eller bygglov om inte detaljplan krävs av andra skäl.

Enligt 3 kap. 4 § MB är jord- och skogsbruk av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk. Ifall planläggning för exploatering sker på naturmark med höga naturvärden bör alltid en naturvärdesinventering enligt svensk standard ske tidigt i planprocessen.

För vägledning om byggande på jordbruksmark, läs mer under *Riksintressen, skyddade områden och andra värden* i avsnittet *Jordbruksmark*.

Natur och friluftsliv

I mark- och vattenanvändningskartan visas områden i Mönsterås kommun som är utpekade som *Natur och friluftsliv* (mörkgrön). De helfärgade ytorna visar områden där utveckling av den befintliga användningen prioriteras med specificering mot natur eller friluftsliv. De streckade ytorna visar områden för *Natur och friluftsliv inom påverkanszon*. Påverkanszonerna kan symbolisera olika typer av påverkan. Exempelvis närhet till vindkraft. Läs mer om kommunens strategier för att utveckla mark- och vattenanvändningen.

En stor del av kommunen består av natur, ett brett begrepp som inte kan beskriva det mångfacetterade och varierande landskapet. Här finns öppna landskap men även löv- och blandskog som växlas med barrskog. Värdefulla naturmiljöer är viktiga att bevara och

kommunen arbetar enligt miljömålen för att öka andelen skyddad natur genom både egna initiativ och samarbeten. I utvecklingsinriktningen identifierades ett grönt stråk i nord-sydlig riktning mellan Alsterån och Emån som kopplar samman värdekärnor och därmed stärker spridningsvägar. För att stärka de ekologiska kopplingarna finns möjligheter till naturvårdsåtgärder på kommunägd mark samt privat mark i samverkan med intresserade markägare. Det kan till exempel handla om att avsätta mark i detaljplaner, att anpassa skötseln efter platsens naturvärden eller att restaurera betesmarker. Den svenska naturen har blivit alltmer fragmenterad till följd av mänsklig påverkan. Detta har lett till förlust av livsmiljöer för många arter. För att trygga arternas långsiktiga bevarande behöver livsmiljöer av tillräcklig storlek och kvalitet hänga ihop i en grön infrastruktur. Utpekandet av markanvändningen *Natur och friluftsliv* baseras på underlag gällande de naturvärden som finns på platsen och påverkar inte den enskilda markägarens anspråk på eller rådighet över marken.

För att ge invånarna möjligheter till ett tillgängligt och enkelt friluftsliv ska satsningar på naturupplevelser och friluftslivet göras genom att värna och stärka våra badplatser, stråk och leder även över kommungränserna. En sammanhängande blå- och grönstruktur i hela kommunen främjar ekologiska värden och ger rekreationsmöjligheter. Tillgång till naturområden stimulerar utevistelse och aktivitet vilket bidrar till bättre fysisk och psykisk hälsa.

En sammanhängande struktur av vattendrag och gröna miljöer är grunden i ett fungerande ekosystem som kan skapa ekosystemtjänster. Dessa är avgörande för vår hälsa, välfärd och förmåga att kunna hantera framtidens utmaningar i form av klimatförändringar. I skogen kan ekosystemtjänster exempelvis bidra med vattenreglering, kolbindning, pollinering och produktion av livsmedel, träråvara och bioenergi. Därför är det viktigt att vid den strategiska planeringen från början tillvarata blågröna ytor.

Kommunens miljömål 2020–2025 redogör för att Mönsterås kommun ska utreda möjligheter att anlägga våtmarker på egen mark, både på jordbruksmark och i skog. Kommunen ska hjälpa markägare som vill anlägga våtmarker, tvåstegsdiken eller liknande att hitta finansiering, söka tillstånd och annat som krävs för att kunna genomföra åtgärder. Kommunen ska aktivt delta i samverkansprojekt som syftar till att öka våtmarksarealen i landskapet.

Inom områden utpekade som *Natur och friluftsliv* finns olika typer av kulturmiljöer. För att dessa ska fortsätta berika boendes och besökares vardag behöver de synliggöras. Därför bör de kulturhistoriskt värdefulla miljöerna ses som utgångspunkten för en varsam utveckling. Vid utveckling eller exploatering av områden inom användningen ska ställning tas utifrån områdets unika förutsättningar i varje enskilt fall för att säkerställa att inga värden förbises. Nedan redovisas de ställningstaganden som gjorts för att bidra till en grönare kommun samt utveckla och stärka de blågröna stråken.

Ställningstaganden för *Natur och friluftsliv*

- Vi prioriterar bevarande och utveckling av områden med höga biologiska eller rekreationsvärden, där så är möjligt bör jord- eller skogsbruk kunna samexistera med dessa värden.
- Utveckling av friluftslivet ska ske med stor hänsyn till biologiska värden.
- Vi verkar för att etablera fler natur och friluftslivsområden och att andel skyddad natur ska öka.
- Vi ska utreda möjligheterna till att etablera natur- och kulturcentrum.
- Kommunägd tätortsnära skog ska i möjligaste mån vara fri från kalhyggen.
- Vi ska underlätta för att kommuninvånare och besökare ska kunna ta sig till natur och friluftslivsområden genom hållbara transportsätt.
- Vi arbetar för att det ska finnas tillgänglighetsanpassade friluftslivsområden och badplatser.
- Vi säkerställer att de kommunala badplatserna är trygga, säkra och attraktiva.

- Ny bebyggelse inom natur och friluftslivsområde ska ta stor hänsyn till de natur- eller friluftsvärden som finns i området.
- Vi verkar för att andelen våtmarksareal i kommunen ska öka.
- Där kommunen har rådighet restaurerar vi naturliga vattendrag så att funktioner och naturvärden höjs.

Teknisk anläggning

I mark- och vattenanvändningskartan visas områden i Mönsterås kommun som är utpekade som *Teknisk anläggning* (turkos). De helfärgade ytorna visar områden där utveckling av den befintliga användningen prioriteras. Läs mer om kommunens strategier för att utveckla mark- och vattenanvändningen.

Digital infrastruktur

Mönsterås kommun har kommit långt i fiberutbyggnaden då alla samhällen och en stor del av landsbygdsorterna samt byarna är anslutna. Kommunen ska fortsätta arbeta aktivt med fiberutbyggnad för att säkerställa att alla som bor och verkar i kommunen ska kunna ta del av det digitala samhället. En robust och välutbyggd digital infrastruktur ger goda förutsättningar för bland annat näringslivsutveckling, sysselsättning, forskning och innovationer, vård och omsorg, utbildning och kompetensförsörjning samt social delaktighet, såväl i stadsmiljö som på landsbygden. För att alla invånare ska ta ett aktivt samhälls- och demokratiansvar krävs planering av trygga och tillgängliga fysiska och digitala miljöer.

Den digitala infrastrukturen ska möjliggöra digital kommunikation med hög kvalitet. Kommunen ska sträva efter de nationella mål som finns för digital infrastruktur och bevaka utvecklingen av 5G och 6G. Utbyggnader av telemaster med 5G och 6G kan medföra intressekonflikter med motstående intressen, och vid efterföljande planarbete eller tillståndsprövning bör ytterligare analyser eller utredningar göras för att kunna bedöma lämpligheten i varje enskilt fall.

Ställningstagande digital infrastruktur

- Vi ska fortsätta arbeta aktivt med fiberutbyggnad för att säkerställa att alla som bor och verkar i kommunen kan ta del av det digitala samhället.

Elnätet

För kommunens fortsatta arbete mot ett mer hållbart samhälle behövs en effektiv energianvändning och en ökad mängd fossilfria energikällor. Genom att ha en aktuell energi- och klimatstrategi kan kommunen öka energieffektiviseringen och hushållningen med våra resurser samtidigt som vi ställer om till ett klimatneutralt och fossilbränslefritt samhälle. I en energi- och klimatstrategi säkerställs att lagkravet på energiplan uppfylls.

I dag råder kapacitetsbrist i elnäten på flera platser i Sverige, vilket kan ha negativa effekter på samhällsutvecklingen. I framtiden ser man dessutom att elanvändningen kommer öka till förmån för ett minskat beroende av fossila bränslen och en minskad klimatpåverkan. En tillräcklig och tillförlitlig tillförsel av el är en förutsättning för att vårt samhälle ska fungera. Det är dock mycket viktigt att inte glömma bort den tekniska infrastrukturens förutsättningar och inte minst dess markanspråk.

Det svenska elnätet kan delas in i transmissionsnät (stamnätet), regionnät och lokalnät. Transmissionsnätet ägs av staten genom Svenska kraftnät, medan region- och lokalnäten ägs av elföretagen.

Transmissionsnätet

Det befintliga transmissionsnätet är en förutsättning för storskalig samhällsplanering och utgör samhällsviktig infrastruktur som tryggar Sveriges energiförsörjning. Elsystemet är en förutsättning för samhällets primära funktioner och för att Sverige ska klara av såväl internationella som nationella miljö- och klimatmål.

Transmissionsnätets verksamhet med dess tillhörande mark- och vattenanspråk är även ett allmänt intresse enligt plan- och bygglagen samt miljöbalken eftersom elförsörjningen är en grundförutsättning för att samhället ska fungera i fred, kris och krig.

Svenska kraftnät har ledningsrätt för alla ledningar i transmissionsnätet, då dessa är av betydelse för Sveriges elförsörjning. Ledningsrätten innebär att åtgärd eller verksamhet som på något sätt inskränker Svenska kraftnäts verksamhet inte får vidtas på fastighet som belastas av ledningsrätt. Samtliga bygglov, förhandsbesked och detaljplaner som ligger inom 250 meter från kraftledningar och tillhörande anläggningar ska sändas på remiss till nätägaren.

I den nordvästra delen av Mönsterås kommun finns en 400 kV-ledning som ingår i transmissionsnätet för el. Svenska kraftnät planerar även för en ny 400 kV-ledning i området där den befintliga ledningen finns.

Regionnätet

Regionnätet transporterar el från transmissionsnätet till lokalnäten över medellånga sträckor på spänningsnivåer som vanligtvis är på 130 kV. I vissa fall transporterar regionnäten elen direkt till större elanvändare. Även inmatning av producerad el sker på regionnät (till exempel vindkraft).

Det tar tid att bygga ut elnätet, varför det är viktigt att på ett tidigt planeringsstadium signalera och informera elnätsföretagen. Samtliga bygglov, förhandsbesked och detaljplaner som berör nätägarna ska sändas på remiss.

Lokalnätet

Lokalnätet kan liknas vid elnätets finmaskiga småvägar som transporterar elen den sista biten fram till hushåll och andra slutanvändare. Till lokalnäten sker även inmatning av producerad el från små anläggningar.

Ställningstagande för elnätet

- Vi säkerställer elnätets markbehov i den fysiska planeringen.
- Vi ska ha en aktuell energi- och klimatstrategi.

Vindkraft

Kommunens vindbruksplan antogs av kommunfullmäktige år 2010. År 2020 utreddes vindbruksplanens aktualitet, där slutsatsen visade att planen bedöms vara inaktuell. Förutsättningarna för vindkraft har förändrats då den tekniska utvecklingen har inneburit allt högre och mer effektiva verk. Detta innebär konsekvenser för landskapsbild, natur och friluftslivet, liksom begränsningar av nya bostads- och fritidshus och störningar som buller och skuggor. En omsorgsfull planering och analys av konsekvenserna har stor betydelse för att minimera vindkraftens eventuella omgivningspåverkan.

Mönsterås kommun har kommit långt i vindkraftsetableringen jämfört med övriga kommuner i länet. År 2022 invigdes en större vindkraftpark i Åby-Alebo som omfattas av 36 vindkraftverk. Kommunens långsiktiga vision är att öka mängden förnyelsebara energikällor och en av översiktsplanens strategier är att möjliggöra en hållbar och grön framtid. Vindkraften utgör en stor del av möjligheterna till en hållbar energiförsörjning.

Vid framtida etablering av vindkraft behöver analys och kartläggning göras för att utreda lämpliga lokaliseringsområden och visa på kumulativa effekter som vindkraftsetableringar kan innebära. Ny etablering av vindkraft kräver antingen bygglov enligt plan- och bygglagen och anmälan enligt miljöbalken. Där vindkraftverk överstiger 150 meter i totalhöjd krävs även tillstånd som beslutas av länsstyrelsen, enligt miljöbalken. I 21 kap. Miljöprövningsförordningen (2013:251) anges vilka vindkraftsanläggningar som är anmälningspliktiga hos en tillsynsmyndighet och vilka som kräver tillstånd från Miljöprövningsdelegationen vid en länsstyrelse. Även kommunens tillstyrkan krävs.

Parallellt med översiktsplanen pågår arbetet att ta fram en aktuell vindbruksplan som framtida underlag vid beslut om vindkraftsetableringar.

Ställningstagande vindkraft

- Vi ska ha en aktuell vindbruksplan.

Solcellsparker

En solcellspark är en större solcellsanläggning som installeras på marken och används för kommersiellt bruk. Solcellsparker kräver i regel inget bygglov om den uppförs utanför detaljplanelagt område, däremot kräver transformatorstationer och teknikbodar bygglov.

Samråd enligt 12 kap. 6 § MB görs om det finns en risk för väsentlig påverkan på naturmiljön. När anläggandet av en solcellspark innebär ianspråktagande av jordbruksmark görs en prövning enligt bestämmelserna i 3 och 4 kap. MB. I bedömningen beaktas även nationella mål, regionala strategier och handlingsplaner, samt livsmedelsstrategier och klimat- och energistrategier.

Om solcellsparken berörs av områdesskydd, som exempelvis strandskydd och naturreservat, krävs dispens från bestämmelserna. En sådan prövning ersätter då samråd enligt 12 kap. 6 § MB. Om det finns särskilt höga natur- eller kulturvärden kan det krävas att en miljökonsekvensbeskrivning tas fram.

Vissa landskapstyper kan vara känsliga för storskaliga solcellsparker. Hänsyn bör tas exempelvis till områdets kulthistoriska värden, topografi, natur- och odlingslandskap. Att beakta värdefulla bebyggelsemiljöer, viktiga siktstråk och utblickar i landskapet är också viktigt. Solcellsparkens placering i landskapet kan även påverka eventuella fornlämningar, riksintressen för kulturmiljövården eller områden som omfattas av landskapsbildskydd.

Kommunen ser positivt på etableringen av solcellsparker, särskilt inom områden där andra verksamheter inte lämpligen kan bedrivas eller områden som saknar betydande natur- och kulturmiljövården. Solcellsparker på exempelvis nedlagda deponier eller industrimark prioriteras före ianspråktagande av jord- och skogsbruksmark. En solcellsanläggning har en generellt beräknad livstid på 25 – 30 år. Vid ianspråktagande av jordbruksmark ska marken kunna återställas så långt det är möjligt till sin tidigare användning och risker som kan påverka framtida odlingsmöjligheter bör tas i beaktning av platsens lämplighet. Kommunen är positiv till möjligheten att kombinera solcellsparker och jordbruksmark med till exempel vall eller bete.

Ställningstagande solcellsparker

- Vi ser positivt på etablering av solcellsparker där det inte kan anses utgöra en betydande störning för närboende.

VA-utbyggnad

Idag är cirka 86 % av kommuninvånarna anslutna till kommunalt VA (årsskiftet 2021/2022). I kommunens vattentjänstplan anges de områden där kommunen har för avsikt att bygga ut den allmänna VA-anläggningen utanför nuvarande verksamhetsområde. Identifiering av områden, prioritering och tidplan redovisas i planen. Nedan följer en sammanfattning av kommunens plan för VA-utbyggnad, helheten går att läsa i vattentjänstplanen.

Identifiering av områden

De senaste åren har cirka 15–20 nya bostäder uppförts i kommunen. Många byggs inom eller i närheten av befintligt verksamhetsområde för kommunalt VA. Områden som kan vara aktuella för nya tomter inom de närmsta åren finns främst i kommunens tätorter. Det finns även omvandlingsområden där fritidshus omvandlas till permanentbostäder.

För att identifiera vilka områden som kan vara i behov av framtida VA-utbyggnad har en GIS - analys genomförts inom ramen för arbetet med vattentjänstplanen. Utgångspunkten har varit beslutade områden för sammanhållna bebyggelse tillsammans med översiktsplanens utvecklingsområden samt områden med stor risk för påverkan på grund- och ytvatten (små avlopp) utifrån VA-arbetsgruppens erfarenheter.

Behovsbedömning och prioritering av områden

Identifierade VA-planområden har analyserats och prioriterats utifrån en sammanvägning av kriterier och samtliga områden har bedömts utifrån 6 § (LAV, 2006:412).

Samhälle

- Antal bostäder.
- Bebyggelsetryck (permanent/fritidsboende, exploateringsplaner).

Miljö

- Risk för påverkan på grund- och ytvatten, (MKN för vattenförekomster – ekologisk status/risk).
- Risk för negativ påverkan på grund- och ytvatten (små avlopp - normal/hög skyddsnivå).
- Närhet till vattenskyddsområde eller annat särskilt skyddsvärt grundvattenområde.

Hälsa

- Dricksvattenstatus (befintlig försörjning, kända kvalitets- eller kvantitetsproblem, risk för förorening från befintliga avloppslösningar)

Förutsättningar för enskilda anläggning

- Finns förutsättningar att tillgodose behovet genom en enskild anläggning?

Möjlighet

- Närhet till befintlig kommunal VA-anläggning
- Anläggningstekniska förutsättningar.

Det finns förhållanden som inte är möjliga att analysera med GIS, men erfarenhet och kunskap finns på kommunens förvaltningar. Utifrån den första analysen har det därför genomförts en manuell bearbetning av VA-arbetsgruppen. Exempelvis har arbetsgruppen tittat närmare på hälsoproblem i samband med dricksvattenförsörjningen. Vattenanalyser från enskilda brunnar har här varit ett underlag, som dock inte är tillräckligt komplett för att dra några statistiska slutsatser från de data som finns. Miljö- och byggförvaltningen har även vetskap om områden där det är svårare/lättare att anlägga och åtgärda enskilda avlopp. Det finns områden som är så tätbebyggda och där de geologiska förutsättningarna gör det svårt att anlägga avlopp.

Efter bearbetning och prioritering har identifierade områden placerats i olika prioriteringsklasser. Se kartbild och beskrivningar av prioriteringsklasser. Viktigt att notera är att prioriteringar av kommunens VA-utbyggnad kan revideras under översiktsplanens tidshorisont.

Figur 20. Kartbild över kommunens plan för VA-utbyggnad tillsammans med översiktsplanens utvecklingsområden. Karta från Vattentjänstplanen.

Prioriteringsklass	Beskrivning
Redan beslutade utbyggnadsområden	Politiskt beslut om planerad utbyggnad finns.
Utbyggnadsområden	Ett VA-utbyggnadsområde är ett område som idag har helt eller delvis en enskild VA-försörjning men som har behov av en förändrad VA-struktur. Dessa områden planeras att införlivas i verksamhetsområde för allmänt vatten och spillvatten.
Områden där kommunal VA-utbyggnad ej är aktuell. Enskilda lösningar eller gemensamhetsanläggningar förordas.	Område med en sådan karaktär att godtagbart omhändertagande av avlopp och godkänt dricksvatten kan lösas genom enskilda VA-anläggningar. Varje fastighetsägare ansvarar för att försörjningen av dricksvatten och omhändertagandet av spillvatten och dagvatten fungerar tillfredsställande. Området kommer dock bevakas till kommande revideringar av Vattentjänstplanen om andra behov uppkommer, ex. genom förändrad bebyggelse eller behov avseende miljö och hälsa.
Utredningsområde	Område som behöver behovet behöver utredas ytterligare utifrån miljö- och hälsa.

Figur 21. Tabell som visar beskrivningen av de olika prioriteringarna för VA-utbyggnad. Från vattentjänstplanen.

Ställningstagande för VA-utbyggnad

- Vi ska ha en aktuell vattentjänstplan.
- Vi möjliggör utbyggnad av vatten och avlopp i enlighet med kommunens vattentjänstplan.

Vattenförsörjning

Den kommunala och enskilda vattenförsörjningen måste under alla omständigheter vara säkerställd för invånaren. Kommunens allmänna dricksvattentäkter ska ha aktuella vattenskyddsområden och skyddsföreskrifter som bidrar till att de kan brukas på ett långsiktigt hållbart sätt.

Cirka 80 % av hushållen i Mönsterås kommun försörjs av allmänt dricksvatten, 16 % har enskild brunn och 4 % har vatten genom samfällt ägda vattentäkter. I kommunen finns fyra allmänna vattentäkter, två reservvattentäkter och två vattenverk. Huvuddelen av det kommunala dricksvattnet kommer från Emån och renas i ytvattenverket vid Finsjö. I Sandbäckshult vattenverk används grundvatten som distribueras till den södra kommundelen. För att klara framtida behov och säkerställa en god dricksvattenkvalitet utreds ny dricksvattentäkt och reservvattentäkt. Med nya vattentäkter följer även krav på nya vattenskyddsområden med tillhörande skyddsföreskrifter.

I kommunen finns tre vattentorn i samhällena Mönsterås, Fliseryd och Blomstermåla. Vattentornet i Blomstermåla renoverades under 2023 för att kunna säkra dricksvattenförsörjningen i många år framöver. Vattentornet i Fliseryd har renoveringsbehov och ska renoveras inom fem till tio år.

Det pågår arbete med revidering av vattenskyddsområdet för Sandbäckshult och kommer att fastställas när vattenverket byggs om och alla undersökningar i vattentäkten är färdiga. Ett av vattenverken, Sandbäckshult, är äldre och i stort behov av renovering för att möta gällande krav. De större investeringarna som kan bli aktuella framöver handlar, i Finsjö, om den stigande vattentemperaturen på inkommande råvatten under sommartid.

I Sandbäckshult kan det fysiska grundvattenskyddet längs riksväg 34 behöva utökas. Längs järnvägen inom inre vattenskyddsområde finns grundvattenskydd. Vid vattentäkten Tjuvemosse finns mer kapacitet att utnyttja, dock begränsas uttaget av höga halter järn och mangan

som påverkar reningsprocessen i vattenverket negativt. De senaste årens torra somrar har påverkat dricksvattenförsörjningen i form av låga nivåer och flöden i vattentäkter samt hög vattenförbrukning. För att säkerställa framtida dricksvattenförsörjning utreds ett antal åtgärder.

Se figur 27 i vattentjänstplanen för en sammanställning av åtgärdsbehov för dricksvattenhantering inom den allmänna VA-anläggningen.

Ställningstagande för vattenförsörjning

- Vi prioriterar dricksvattenförsörjningen före alla andra intressen och vi säkerställer en god dricksvattenkvalitet.
- Vi arbetar för en långsiktigt hållbar vattenförsörjning.
- Vi säkerställer att kommunala vattenresurser skyddas och brukas uthålligt.
- Vi verkar för att alternativa vattenförekomster och vattentäkter värnas för långsiktig vattenförsörjning.
- Vi säkerställer dricksvattnets kvalitet genom hela distributionsnätet.
- Vi arbetar för att säkerställa tillgången av dricksvatten samt driften av kommunala vattenverk med tillhörande täkter genom att kontinuerligt förbättra vattenverken, se över vattenskyddsområden samt uppdatera skyddsföreskrifter.
- Vi informerar om riskområden för kemiska föroreningar i grundvattnet.
- Vi säkerställer vattenverkens och vattentäkternas behov av plats och utrymme.
- Vi verkar för att inte försämra grundvattentillgången för enskilda vattentäkter på grund av pågående eller ändrad markanvändning eller miljöstörningar.
- Vi informerar enskilda vattentäktsägare om vikten av att noga följa grundvattnets kvalitet och kvantitet, och att regelbundet provta sitt vatten.

Avloppshantering och spillvatten

Mönsterås kommun har två avloppsreningsverk, ett vid Nynäs i Mönsterås och ett vid Gaddenäs i Timmernabben. Reningsverket i Nynäs genomgår under år 2023 en omfattande renovering. Reningsverken finns utpekade på plankartan. I reningsverken renas vattnet från fosfor, kväve och organiskt material, innan det släpps ut i Mönsteråsviken och Kalmarsund. Kommunens avloppsvatten ska alltid omhändertas och renas på ett effektivt sätt som inte äventyrar miljön eller människors hälsa.

I vattentjänstplanen, figur 28, finns en redogörelse för åtgärdsbehovet för spillvattenhantering inom den allmänna VA-anläggningen.

Enskilda/små avlopp

I kommunen finns cirka 1 500 enskilda avloppsanläggningar. Flera bedöms ha otillräcklig rening och kommer att behöva göras om. En otillräcklig rening av avloppsvatten från avlopp bidrar till övergödningen av vattendrag och hav. Kommunen inventerar för närvarande enskilda avlopp, där prioritet ligger på kustnära områden. Målet är att samtliga avlopp ska vara inventerade senast år 2025 och ha en godtagbar standard senast år 2031. Dokumentet *Små avlopp – Handlingsplan och riktlinjer*, som återfinns i vattentjänstplanen, tydliggör hur kommunens arbete med tillsyn av små avlopp ser ut. Syftet med dokumentet är att skapa förutsättningar för en enhetlig och enkel bedömning i frågor som rör små avlopp.

Läs mer om kommunens avloppshantering i vattentjänstplanen, i del 2: VA-Policy: Avloppshantering.

Ställningstaganden för avloppshantering/spillvatten

- Vi säkerställer avloppsreningsverkens behov av plats och utrymme.
- Vi säkerställer en långsiktigt hållbar spillvattenrening inom områden med kommunalt avlopp.
- Vi säkerställer driften av de kommunala spillvattennäten och reningsverken genom kontinuerliga förbättringar och aktuella saneringsplaner.
- Vi verkar för att utbyggnad av kommunal vattenförsörjning och kommunalt spillvattennät följs åt.
- Vi anpassar kommunala reningsverk till en fortsatt befolkningsökning utan att föroreningsbelastning till recipienten ökar.
- Vi ska inte ansluta industriavlopp som kan störa reningsprocessen till det kommunala spillvattennätet utan förbehandling.

Ställningstagande för små avlopp/enskild spillvattenhantering

- Vi arbetar för långsiktigt hållbart omhändertagande av slam från enskild spillvattenhantering.
- Vi ställer funktionskrav samt krav på skyddsnivå enligt miljö- och byggnadsnämndens beslut om Riktlinjer och handlingsplan för små avlopp.
- Vi uppmuntrar användande av ny teknik och innovativa lösningar.
- Vi informerar fastighetsägare att ta ansvar för små avlopp och anläggningens funktion.

Kretsloppsanpassning

Kommunen har som målsättning att förbättra kvaliteten på slammet från de kommunala reningsverken. I dagsläget omhändertas slammet av entreprenör för avsättning på åkermark. Uppströmsarbete är en viktig del för att minska mängden av miljö- och driftstörande ämnen till avloppsnät och reningsverk. I gällande ABVA (Allmänna bestämmelser vatten och avlopp) för kommunen anges riktvärden för vad som får släppas ut till spill- och dagvattennätet. För att minska oönskade ämnen i slam och avloppsvatten ska kommunen genomföra riktade informationsinsatser till abonnenter såsom hushåll, företag och industri. Under år 2023 möjliggörs viss återanvändning vid Nynäs avloppsreningsverk då man bygger en anläggning för framställande av tekniskt vatten där man via ytterligare rening skapar ett vatten som kan användas för spolning och bevattning. Mönsterås kommun följer utvecklingen kring kretsloppsanpassade lösningar och ser över möjligheterna kring kretsloppsanpassning vid nybyggnation och ombyggnation av kommunala anläggningar.

Ställningstagande för kretsloppsanpassning

- Vi verkar för en långsiktigt hållbar spillvattenrening inom områden med kommunalt VA.
- Vi betraktar reningsverksslammet innehåll av näringsämnen, organiskt material och energi som en resurs i kretsloppet.
- Vi verkar för återföring av näringsämnen till naturens kretslopp.
- Vi arbetar för att möjliggöra återföring av avloppsvatten (tekniskt vatten) från reningsverk.
- Vi informerar kontinuerligt abonnenter om vad som inte får tillföras spill- och dagvattensystemen.

Dagvatten

Dagvattendammen på Kuggås fyller en viktig funktion för Mönsterås samhälle genom att den minskar belastningen på ledningsnätet samtidigt som risken för översvämningar och ledningsskador blir mindre.

Dagvatten från Kronobäcks industriområde avleds till två dagvattendammar och släpps via dike till Kronobäcken. Dagvattendammarna är belägna utefter Företagsvägen i Mönsterås samhälle. Dagvatten kommer huvudsakligen in i den västra dammen där rening sker genom växtbäddar som vattnet passerar innan det rinner vidare till den östra dammen.

Nedan följer kommunens dagvattenstrategi som även finns att läsa vattentjänstplanen. I planen redovisas kommunens alla dagvattendammar/utjämningsmagasin och dagvattenavlopp samt åtgärdsbehovet för dagvattenhantering inom den allmänna VA-anläggningen.

Detaljplanering

Redan i ett tidigt stadie i planarbetet är det viktigt att bilda sig en uppfattning om vilka förutsättningar och möjligheter det finns för avledning, fördröjning och rening av dagvattnet inom planområdet och anslutande ytor. Planområdets hydrologiska förhållanden och föreslagen dagvattenhantering ska granskas av kommunens VA-avdelning innan detaljplaneförslaget skickas på samråd eller granskning. I arbetet med vissa detaljplaner i känsliga områden så är det lämpligt att ta fram en dagvattenutredning.

Föroreningar i dagvatten

Att begränsa föroreningar till dagvattnet redan vid föroreningskällan är ett långsiktigt hållbart och kostnadseffektivt tillvägagångssätt. På så vis undviks behovet av att omhänderta förorenat dagvatten, vilket bidrar till lägre kostnader för reningsanläggningarna och mindre

recipientpåverkan. Arbetet med att angripa föroreningskällorna ska bland annat ske genom att minska dagvattenmängder genom såväl lokalt omhändertagande som öppen avledning på allmän mark. Minska tillfällen och volymer från nödavlopp till dagvattennätet. Vid tillståndsprövning och tillsyn av verksamheter beakta behovet och ställa krav på renat dagvatten enligt miljöbalken. Kommunen ska informera allmänheten om föroreningar som påverkar dagvattnet, som exempelvis bekämpnings- och gödningsmedel, eller biltvätt på gatan. Bensinstationer och liknande anläggningar ska ha särskild oljeavskiljning för dagvatten.

Lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD)

Lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD) innebär åtgärder som syftar till att förhindra eller minska mängden dagvatten. Där LOD tillämpas leds dagvattnet inte bort i ledning direkt från stupröret utan vattnet infiltreras vanligen i närliggande mark. Genom att tillämpa LOD minskar dagvattnets belastning på ledningsnät, reningsverk och recipienter. Kommunen ska förespråka lokalt omhändertagande av dagvatten bland annat genom att uppmuntra fastighetsägare att tillämpa LOD. Kommunen förespråkar också LOD i nya planer och i samband med ny exploatering. Möjligheterna att utnyttja grönytor och andra lösningar för utjämning och rening av dagvatten ska beaktas, exempelvis med växtbäcklädda tak och plattsättning med genomsläppliga fogar.

Öppen dagvattenavledning

För att minska och uppehålla mängden dagvatten som belastar ledningsnät och recipienter kan öppen dagvattenavledning användas. Om det inte är möjligt att omhänderta dagvattnet lokalt kan det i stället fördröjas ytligt vid källan. Exempel på öppen dagvattenavledning är olika varianter av trög avrinning och fördröjning. Trög avrinning kan ske genom att ytvatten avleds i diken eller över gräsbevuxen mark. Denna metod kan tillämpas både före och som en del av det allmänna dagvattensystemet. En anledning till öppen dagvattenhantering kan även vara den estetiska faktorn. I detaljplaner ska mark, om möjligt, avsättas för öppen avledning och infiltration av dagvatten. Möjligheterna att samordna kompletterande våtmarksrening av dagvatten ska uppmärksammas. Vid utformning av öppen dagvattenanläggning, exempelvis dammar och magasin, ska säkerhetsaspekter beaktas. Öppna dagvattenanläggningar ska utformas så att de upplevs som ett positivt inslag i miljön. Möjligheterna till ökad trivsel, estetik och biologiska värden ska beaktas.

Typ av teknisk lösning	Exempel
Lokalt omhändertagande (privat mark)	Gröna tak, träd, anlagda infiltrationsytor, genomsläppliga beläggningar, dammar, uppsamling av takvatten
Fördröjning nära källan (allmän platsmark)	Anlagda infiltrationsytor, genomsläppliga beläggningar, översvämningsytor, dammar, träd
Trög avledning (allmän platsmark)	Bäckar, diken, svackdiken, kanaler
Samlad fördröjning (allmän platsmark)	Dammar, våtmarker, översvämningsytor

Figur 22. Exempel på tekniska lösningar för öppen dagvattenhantering.

Ställningstagande för dagvattenhantering

- Vi strävar efter lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD), så nära källan som möjligt.
- Vi ska tillse att tillförseln av föroreningar till dagvatten begränsas så långt som möjligt och förebyggs redan vid källan.
- Vi ska tillse att föroreningar, till så stor del som möjligt, kan avskiljas under vattnets väg till recipienten.
- Vi främjar en hållbar dagvattenhantering i nya bebyggelseområden och vid förtätning.
- Vi säkerställer ytor för dagvattenhantering på allmän plats i våra detaljplaner.
- Vi verkar för våra ytor för dagvattenhantering fungerar för klimatanpassning och, om så är möjligt, se till att ytan blir mångfunktionell.
- Vid plan- och lovgivning ska vi säkerställa att dagvatten inte försämrar vattenkvaliteten enligt vattendirektivets krav på god yt- och grundvattenstatus.

Avfall

För hantering av grovavfall används Mörkeskog som är kommunens huvudanläggning för omhändertagande av avfall och återvinning. Området ligger längs länsväg 628 mellan Mönsterås och Blomstermåla. Avfallsplanen är kommunens verktyg för att arbeta med utvecklingen av avfallshanteringen och styra mot ett hållbart samhälle. Den bidrar också till att lokala, regionala och nationella miljömål uppfylls. Avfallsplanen uppdateras regelbundet för att hållas aktuell.

Ställningstagande för avfallshantering

- Vi möjliggör en omlokalisering av Mörkeskogs återvinningscentral.
- Vi verkar för hållbara system för avfallshantering.

Transportinfrastruktur

I mark- och vattenanvändningskartan pekas prioriterade ytor för transportändamål ut som *Transportinfrastruktur* (grå). Prioriterade järnvägar och vägar pekas ut som linjer. Läs mer om kommunens strategier för att utveckla mark- och vattenanvändningen. I utvecklingsinriktningen redovisas de kommunikationsstråk och platser som kommunen anser vara av stor vikt i en transportinfrastruktur.

Kommunen arbetar aktivt med utvecklingen av transportinfrastrukturen i samhällsplaneringen. Det gäller alla transportnätverk i form av järnväg, bilväg, gång- och cykelväg. Den önskade utvecklingen av *Transportinfrastruktur* tydliggörs för nationella och regionala transportplaner genom dialog med Region Kalmar län, Trafikverket och Kalmar länstrafik.

Vägnätet ska vara sammanbundet och välfungerande mellan våra samhällen oavsett transportmedel och bidra till ett hållbart resande samt förbättrad folkhälsa. Därför arbetar Mönsterås kommun för en förbättrad gång- och cykelinfrastruktur vilket även syftar till att trygga barns säkra skolvägar. Vidare samarbetar Mönsterås med Trafikverket, Region Kalmar län och andra berörda aktörer för ett välfungerande kollektivtrafiknät och verkar för enkla byten mellan olika transportmedel.

Ett av de viktigaste transportstråken är E22 som används för både person- och godstransporter. Längs E22 arbetar kommunen för planskilda korsningar för att öka trafiksäkerheten genom Mönsterås och Ålem. Trafikplatserna finns principiellt inritade i en avsiktsförklaring för ombyggnation E22 från 2019.

Kommunen verkar för två stora bytespunkter för kollektivtrafik längs E22. Den ena är i Ålem, vid Ristomta, där det finns ett befintligt bussläge med tillhörande pendelparkering för bil och cykel. Platsen kan utvecklas ytterligare till ett väl fungerande och lättillgängligt resecentrum med smidiga och enkla byten mellan bussar samt övriga eventuella bekvämligheter kring stationen som exempelvis toalett, väntsal, kiosk eller liknande. Den andra bytespunkten för kollektivtrafik som pekas ut är i Mönsterås samhälle, vid korsningen E22/Åsevadsgatan. Målbilden för området är ett koncept för *BRT- Bus Rapid Transit*, snabbussar som ska erbjuda komfort i resande, och hållplatsläge för direkttrafik i och utanför regionen. Åsevadsgatan utgör en välkomnande entré till centralorten och knyter samman E22 med samhället ända in till hamnområdet i Mönsterås.

En ÅVS (åtgärdsvalsstudie) för länsväg 641 genom Grimhult färdigställdes 2022 och där utreds möjlighet till en förbifart för att säkerställa en trygg och säker trafikmiljö, både för skyddade och oskyddade trafikanter. Området för förbifarten pekas ut som en yta i mark- och vattenanvändningskartan.

Idag går järnvägsspåret till Södras anläggning via Mönsterås samhälle. Genom utpekandet av en järnvägsstation i Mönsterås ges förutsättningar för att i framtiden åka kollektivt och mer hållbart. Restiden med tåg är kortare än med buss, vilket ger bättre förutsättningar för pendling både

till och från Mönsterås. Ett stationsläge pekas även ut i Ålem då en ny station skulle möjliggöra ökad pendling söderut till Kalmar men även norrut mot Linköping. Ett tågstopp i Ålem skulle stärka samhället, minska restiden till Kalmar avsevärt och bidra till en smidigare resande. Fler pendlare minskar bilanvändningen och bidrar därför till minskade utsläpp vilket även är en del i arbetet för fler hållbara transporter.

Järnvägen utgör ett viktigt transportstråk och genom elektrifieringen av Stångådalsbanan kan hastigheterna öka vilket leder till en bättre kapacitet som möjliggör utökad trafik. Vidare minskar restiden vilket ger större förutsättningar för pendling. Det ger inte bara fördelar för Mönsterås kommun utan för hela Region Kalmar län.

Idag går godstransporterna enbart till Södras anläggning från Kalmar men genom utvecklingen av ett triangelspår vid Sandbäckshult möjliggörs godstrafik från Mönsterås även norrut till bland annat Oskarshamn, Hultsfred och Nässjö. Triangelspåret skulle därför ha stor betydelse för Mönsterås verksamheter och industrier.

Nedan redovisas de ställningstaganden som gjorts för att utveckla en hållbar *Transportinfrastruktur*.

Ställningstaganden för *Transportinfrastruktur*

- Vi tydliggör kommunens viljeriktning och påverkar regionala och nationella transportplaner.
- Vi verkar för planskilda korsningar längs E22 genom Mönsterås och Ålem.
- Vi verkar för ett välfungerande transportnätverk i regionen och inom kommunen.
- På lång sikt verkar vi för att ett framtida kommunikationsstråk mellan Karlskrona och Norrköping via Mönsterås ska utredas.
- Vi prioriterar hållbara och hälsofrämjande transportsätt genom att förbättra befintliga och verka för nya gång- och cykelvägar mellan samhällena.
- Vi verkar för god belysning och sikt intill kommunens befintliga och nya gång- och cykelvägar.
- Vi samverkar med grannkommunerna samt med Region Kalmar län, Trafikverket och kollektivtrafikbolagen för en välfungerande och hållbar kollektivtrafik.
- Vi säkerställer plats för en BRT-station längs E22 i anslutning till centralorten.
- Vi underlättar bytet mellan trafikslag genom exempelvis pendlarparkeringar med plats för olika färdmedel.
- Vi verkar för att Blomstermåla, Mönsterås och Ålem ska ha persontågstrafik och strategiska hållplatslägen.
- Vi är positiva till en elektrifiering av Stångådalsbanan inklusive bandelen till Södras verksamhetsområde.
- Vi möjliggör för ett triangelspår för järnvägen vid Sandbäckshult.
- Vi verkar för att tillgodose näringslivets behov av godstransporter.
- Vid planläggning och lovgivning tar vi hänsyn till transporterleder av farligt gods.
- Vid planläggning och lovgivning tar vi hänsyn till risker och beaktar framkomligheten för vår järnväg.

Vatten

Mönsterås är en kustkommun vid Kalmarsund med både åar, mindre sjöar och våtmarker vilket gör vattnet till en viktig resurs. Vatten utgör transportvägar för fartyg till och från hamnar, arbetsmiljö för yrkesfiskare, reproduktions- och uppväxtområde för fisk, råvatten för dricksvattenproduktion, rekreationsområde för det rörliga friluftslivet och attraktiva boenden i strandnära lägen. Vattnet är en stor del i det som ger Kalmarsundskommunerna sin identitet och vi arbetar därför aktivt för att tillgängliggöra kustmiljön och ett levande båtliv. För bebyggelsen nära vatten är det av stor vikt att hänsyn till stigande havsnivåer.

I och med klimatförändringarnas effekter som stigande havsnivåer, översvämningar, mer frekvent extremväder och ökad nederbörds mängd arbetar Mönsterås kommun för att säkerställa ytor för klimatanpassningsåtgärder. Genom hållbara lösningar ska dagvatten omhändertas för att säkerställa god avrinning, rening och vattenkvalitet. Kommunen arbetar aktivt med frågor rörande vattenmiljöer och bedriver bland annat miljöövervakning av de kustmynnande vattendragen. Tillsammans med tillsyn av olika typer av miljöfarlig verksamhet är syftet att bibehålla en god vattenkvalitet och uppnå God ekologisk status enligt MKN. Läs mer om MKN för vatten under kapitlet *Miljö kvalitetsnormer, risker och konsekvenser*.

Genom Kalmarsundskommisionen deltar Mönsterås kommun i en regional miljösamverkan för kustmiljöfrågor vars uppgift är att stödja, samordna och utvidga samarbetet kring kustmiljön, vatten och Östersjöfrågor. Genom Kustvattenkommittén sker en miljöövervakning i kommunens kustvatten som bidrar till uppföljning av vattenkvaliteten. Kommunen är medlem i både Emåförbundet och Alsteråns vattenråd. Där deltar kommunen i den samordnade recipientkontrollen för kvalitetsuppföljning och samverkar över de administrativa gränserna gällande vattenfrågor. Längre ner redovisas de ställningstaganden som gjorts kopplat till kommunens vatten.

I mark- och vattenanvändningskartan visas områden i Mönsterås kommun som är utpekade som *Vatten*. Vattenanvändningen är i sin tur indelad i olika underrubriker: *Farleder, Natur och friluftsliv, Skärgård och hav, Recipient avlopp, Recipient avlopp och Farled* samt *Påverkanszon*. Läs mer om kommunens strategier för att utveckla mark- och vattenanvändningen.

Farleder

Farleder visar de ytor där större sjöfart och fritidsbåtstrafik bedrivs inom kommunen. Den största sjöfarten bedrivs i första hand till och från Södras verksamhetsområde. Farlederna är viktiga för verksamhetsområdets kommunikation med omvärlden, och ska därför prioriteras. Fritidsbåtstrafiken med småbåts- och gästhamnar är viktiga att värna om ur framför allt rekreationssynpunkt.

Läs mer om kommunens utveckling gällande farlederna, under *Hamn- och båtverksamhet*.

Natur och Friluftsliv

Skärgårdsmiljöer med särskilt höga natur- eller rekreationsvärden pekas ut som *Natur och friluftsliv*. Inom dessa områden prioriteras naturvärden och rekreationsvärden framför andra intressen. Inom dessa vattenområden finns främst öar och skärgård med höga värden för naturvärden och det rörliga friluftslivet. Här finns sällsynta och även utrotningshotade djur- och växtarter. Hela kusten samt de stora vattendragen Emån och Alsterån är av regionalt och nationellt intresse för såväl yrkesfiske som fritidsfiske.

Områdets höga värden, riksintresse för naturvård och värde för det rörliga friluftslivet är väsentligt. Strandskydd råder inom hela området och mark- och vattenanvändning måste ta hänsyn till dessa intressen. De höga naturvärden som finns i skärgårdsmiljöerna rymmer en mängd arter med ett mycket stort bevarandevärde. Bland annat finns ett flertal öar som är avsatta som fågelskyddsområden och har beträdnadsförbud under delar av året.

Tillkommande bebyggelse eller anläggningar får inte hota eller konkurrera allmänna intressen eller höga natur- eller rekreationsvärden för områdena inom vattenanvändningen. Befintliga anläggningar och verksamheter bör anpassas så att risker för negativ påverkan på intressen och värden minimeras. Vid planläggning eller lov- och tillståndsprövning bör naturvärdesinventeringar, analyser och relevanta utredningar tas fram för att skydda vattnets olika värden.

Skärgård och hav

Skärgård och hav innefattar oexploaterade havsområden längs kusten där det endast bedrivs fiske och båttrafik.

Läs mer om kommunens utvecklingsinriktning för *Kusten och skärgården*.

Recipient avlopp

Inom områden som prioriteras som *Recipient avlopp* finns befintliga, renade utsläpp från kommunalt avlopp från avloppsreningsverken. Även befintlig utloppstub från Södras verksamhetsområde ingår i användningen. Inom vissa områden kombineras användningarna *Recipient avlopp* och *Farleder* då de går i samma sträckning. Kontinuerlig uppföljning av utsläppen måste ske för att visa att avloppsreningen är godtagbar.

Påverkanszon

Områden med omgivningspåverkan från Södras verksamhet är markerad med streckad yta, och kallas för påverkanszon. Med hänsyn till verksamhetens strategiska värden är begränsade störningar att vänta inom påverkanszonen.

Ställningstaganden för Vatten

- Vi säkerställer en god vattenkvalitet i recipienten genom att följa miljökvalitetsnormerna för vatten i den fysiska planeringen.
- Vårt vatten ska skyddas mot åtgärder som negativt kan påverka vattenkvaliteten, i anslutning till transporter av farligt gods och andra riskanläggningar ska detta särskilt beaktas.
- Vi samarbetar med berörda myndigheter och aktörer för att skapa fria vandringsvägar för fisk och för att områden som är särskilt viktiga för fiskreproduktion ska få formellt skydd.
- Vi värnar den befintliga vattenkraften och arbetar för att göra den mer miljövänlig.
- Vi ska vara en attraktiv kommun för boende och besökare längs kusten.
- Vi ska värna om Kalmarsunds attraktivitet för friluftsliv och rekreation.
- Ny bebyggelse inom vattnets natur och friluftslivsområde ska ta stor hänsyn till höga natur- eller friluftsvärden.
- Vid kust- och vattennära planarbeten tar vi hänsyn till områden med erosions-, ras- och översvämningsrisk genom påverkanszoner avsedda för klimatanpassningsåtgärder.

Verksamheter och industri

I mark- och vattenanvändningskartan visas områden i Mönsterås kommun som är utpekade som *Verksamheter och industri* (grå). De helfärgade ytorna visar områden där utveckling av den befintliga användningen prioriteras med specificering mot industri eller verksamhet. De streckade områdena visar var nya områden föreslås. Användningen *Verksamheter och industri* innefattar många olika typer av näringsverksamheter, allt från exempelvis traditionella industriområden till företagsområden och besöksanläggningar. Läs mer om kommunens strategier för att utveckla mark- och vattenanvändningen.

Enligt Svenskt Näringslivs årliga ranking av företagsklimat har Mönsterås kommun regionens bästa företagsklimat (2024) vilket gör kommunen till en attraktiv plats för både verksamheter och industrier. I samhällena, de mindre orterna, byarna samt på landsbygden finns företag av olika slag och storlekar och för att möjliggöra deras tillväxt är kommunen mån om att säkerställa att det finns plats att växa och verka på. Det är möjligt att verksamhetslokaler kan användas till olika typer av företagande eller aktiviteter. Därför uppmuntrar kommunen till samlokalisering av företag och förtätning inom områden för *Verksamheter och industri*. Utöver en mer effektiv markanvändning och ett minskat behov av nya hårdgjorda ytor skulle näringslivet gynnas i form av fler besökande, synergieffekter och mer levande företagsområden.

För att attrahera nya företag behövs en god infrastruktur och goda kommunikationer men även ett bra bostadsutbud, skola och närhet till service för de som arbetar i kommunen. De gröna näringarna kräver andra förutsättningar än verksamheter lokaliserade till samhällena och därför finns ställningstaganden kopplade till dessa under rubriken *Landsbygd*.

Utveckling av större verksamhetsområden

I Mönsterås kommun finns det framför allt tre större områden för *Verksamheter och industri*: Södras industriområde, Kronobäcks industriområde och CA Cedergrens verksamhetsområde.

Södra är kommunens största privata arbetsgivare och ligger strategiskt nära E22 norr om Mönsterås samhälle med tillgång till hamn för godstransporter. För stora delar av området ger detaljplaner möjlighet till utbyggnad av kompletterande industriverksamhet. Översiktsplanen öppnar möjligheten för ytterligare utveckling av den befintliga verksamheten. Nya ytor för *Verksamheter och industri* sydväst om Södras verksamhetsområde ger andra företag möjlighet att etablera sig i dess närhet. Därmed kan de nyttja exempelvis överskottsenergi från Södra, transporter via väg och järnväg, hamnen med mera. Att området knyts an till E22 möjliggör även för ett strategiskt läge med goda möjligheter till marknadsföring längs sydöstra Sveriges främsta transportled.

Kronobäcks industriområde har framför allt vuxit fram under det senaste decenniet och här finns detaljpanelagd mark som möjliggör för verksamheter, företag och industrier med omgivningspåverkan att etablera sig. Området har ett strategiskt läge nära E22 vilket möjliggör för goda transportkommunikationer. Det är dessutom nära till Blomstermåla och riksväg 34 vilket tillgängliggör området i ett större perspektiv. Kronobäcks industriområde ligger också i nära anslutning till Mönsterås samhälle vilket kan stärka näringslivet och bidra till fler arbetstillfällen. Området är viktigt för att möjliggöra verksamhetsetableringar strax utanför samhället i stället för att dessa ska fortsätta växa inom samhällena. Då vissa verksamheter och industrier medför påverkan på omgivningen eller kräver skyddsavstånd kan det hindra utvecklingen av bostadsområden i närområdet. Genom att verksamheter med omgivningspåverkan etableras utanför samhällena kan dessa verksamheter fortsätta utvecklas och nya verksamheter etableras. Verksamheterna samlas med fördel i Kronobäck för att skilja verksamheter med omgivningspåverkan, exempelvis buller, från bostadsbebyggelse. Bebyggelseutvecklingen får inte ge negativ påverkan för kapacitet och framkomlighet längs E22. I Kronobäcksområdet med omnejd finns ett stort antal fornlämningar. Vid detaljpaneläggning ska hänsyn tas till fornlämningarna samt sambandet dess emellan.

Omkring 2 kilometer söder om Fliseryd finns ytterligare ett större område för *Verksamheter och industri* som omfattar CA Cedergrens, en av Sveriges största äggproducenter. Området är inte detaljplanlagt men översiktsplanen säkerställer mark för verksamhetens fortsatta utveckling. Genom att möjliggöra utveckling för lokala företag stärks kommunens näringsliv lokalt men bidrar även till den gemensamma arbetsmarknaden inom Kalmarsund.

Vid Grimhult och strax söder om Fliseryd har det uppförts, och planeras för, biogasanläggningar där den första kommer starta upp under år 2024. Områdena är detaljplanlagda och översiktsplanen säkerställer verksamheternas utveckling. I och omkring Mönsterås kommun finns många lantbrukare med djurhållning vilket innebär kortare transportsträckor för gödsel som sedan omvandlas till flytande biogas.

I kommunen finns tre tillståndspliktiga täktverksamheter för berg och morän, Åserum Berg- och moräntäkt som omfattas av en bergtäkt och en grustäkt, samt Åby grustäkt. Verksamheterna är av stor vikt för materialuttag och materialförsörjning och prioriteras som verksamhet och industri i mark- och vattenanvändningskartan.

Centrumhandeln är viktig för levande samhällen i kommunen. Vid den händelse att skrymmande varor anses konkurrera med centrumhandel kan verksamheter med skrymmande varor med fördel placeras i goda skyltlägen utmed E22. Lämplig placering av detaljhandel med skrymmande varor bedöms i varje enskilt fall. Om sådan verksamhet efter prövning anses ha en begränsad omgivningspåverkan hindrar inte placeringen utvecklingen av bostadsbebyggelse eller detaljhandel i närområdet. Områden för *Verksamheter och industri* i strategiska lägen är mycket värdefulla för att stärka näringslivet och därmed även värdefull för kommunens fortsatta utveckling.

Ställningstaganden för *Verksamheter och industri*

- Vi har god planberedskap med detaljplanlagt mark för näringslivets behov.
- Vi har hög prioritet vid ny detaljplanering för verksamheter och industri.
- Vi verkar för flexibla detaljplaner för att kunna möta framtida behov och främja en variation av verksamheter och industrier.
- Vi säkerställer mark för befintliga verksamheter och industrier.
- Vi arbetar tillsammans med Trafikverket och Region Kalmar län för att upprätthålla en god och hållbar infrastruktur för godstransport och logistik.

Koppling till globala, nationella och lokala mål samt barnkonventionen

I det här avsnittet görs en koppling mellan den föreslagna mark- och vattenanvändningen till översiktsplanens fyra övergripande strategier samt till globala målen, nationella och lokala miljömål och till barnkonventionen genom barnperspektivet i samhällsplaneringen.

Mångfunktionell bebyggelse och sammanhängande bostadsbebyggelse

Globala målen

God hälsa och välbefinnande, mål 3. Mönsterås kommun arbetar för en god hälsa och välbefinnande genom ställningstaganden om att eftersträva ett varierat serviceutbud, främja social infrastruktur och kulturella verksamheter. Kommunen verkar för utevistelse för alla och utgår från barnens perspektiv för att säkerställa trygga och säkra skolvägar.

Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, mål 9. Kommunen verkar för att nya bostadsområden placeras i anslutning till bland annat god infrastruktur, kommunikationer och service. Samtidigt arbetar kommunen för en mångfald av service och verksamheter som möjliggör kompetenshöjning och förbättrad teknik.

Minskad ojämlikhet, mål 10. Främjandet av bostäder av blandade upplåtelseformer ger människor från olika ekonomiska förhållanden och bakgrunder möjlighet att bosätta sig i kommunen. Genom ställningstaganden ska den sociala infrastrukturen främjas i form av utvecklade mötesplatser. Även konstnärliga och kulturella verksamheter ska främjas vilket ger kommuninvånarna möjlighet till sociala möten, inkludering och integrering.

Hållbara städer och samhällen, mål 11. Genom att främja utvecklingen av olika typer av bostäder och upplåtelseformer samt verka för att förlägga dessa i anslutning till goda kommunikationer, infrastruktur och service bidrar kommunen till en hållbar samhällsutveckling. Genom utvecklingen av nya områden ska en god dagvattenhantering säkerställas. Utomhusmiljöer ska utformas för att vara tillgängliga för alla och sociala mötesplatser ska främjas. Kommunen eftersträvar en variation av service och verksamheter i centralorten och serviceorterna.

Bekämpa klimatförändringarna, mål 13. Kommunen verkar för en hållbar dagvattenhantering både vid nybyggnadsområden samt vid förtätning. Då kommunen är en kustkommun som riskerar översvämning vid en höjd havsnivå säkerställs även att nya huvudbyggnader uppförs på en höjd över +3,05 meter över havet vid plan- och lovärenden för att minska skador på fastigheter.

Barnkonventionen

Genom barnkonventionen arbetar Mönsterås kommun för barnens perspektiv i samhällsplaneringen. Vid framtagande av detaljplaner som påverkar barns livsmiljöer ska Mönsterås kommun alltid utreda om en barnkonsekvensanalys behöver tas fram för att belysa brister och behov samt ge möjlighet till barns delaktighet i planeringen. Barn har rätt till utbildning vilket kommunen säkerställer genom att förekomsten av förskola och grundskola i kommunens centralort och serviceorter. Genom att utforma tillgängliga offentliga utomhusmiljöer inkluderas barnens rätt till lek och fritid. Främjandet av olika typer av bostäder av blandade upplåtelseformer samt en mångfald av servicefunktioner säkerställs barnens rätt till en skälig levnadsstandard.

Nationella och lokala miljömål

Nationella miljömål: God byggd miljö, Begränsad klimatpåverkan, Ett rikt odlingslandskap

Lokala miljömål: Ett hållbart liv i Mönsterås kommun, Fossilbränslefri och energieffektiv kommun, En tillgänglig natur med stärkt biologisk mångfald

Kommunen arbetar med dessa mål genom

att bland annat: Föreslå en struktur som bygger på att tyngdpunkten för den framtida utvecklingen ska vara knuten till centralorten och

serviceorterna. Genom att peka ut ytor för mångfunktionell bebyggelse och sammanhängande bostadsbebyggelse i mark- och vattenanvändningskartan begränsas i större utsträckning att områden för natur och friluftsliv tas i anspråk. Detta bidrar till mer sammanhängande gröna miljöer som i sin tur bidrar med positiva effekter för bland annat den biologiska mångfalden. Ställningstaganden anger även att bebyggelseutveckling i första hand ska ske i närhet till befintlig infrastruktur och att förtätning bör ske på till exempel parkeringsplatser vilket bidrar till mindre undanträngningseffekter för gröna miljöer och naturen.

Möjligheten till bebyggelse i de mindre samhällena stärker möjligheten till bibehållen service och ökar därmed möjligheten för exempelvis äldre eller barnfamiljer att bo kvar.

Genom att stärka gång- och cykelnätet kan invånarna erbjudas en mer hälsosam och hållbar livsmiljö samt främja ett fossilfritt samhälle. Detta bidrar även till minskande av biltransporter. Ett stärkt gång- och cykelvägnät bidrar även till en ökad tillgänglighet till natur- och rekreationsområden och därigenom till positiva effekter för folkhälsan.

Översiktsplanens övergripande strategier

Mångfunktionell bebyggelse och Sammanhängande bostadsbebyggelse omfattas av de övergripande strategierna:

Prioritera för en bra livsmiljö i hela kommunen. Strategin innebär här att kommunen arbetar med att knyta samman centralorten och serviceorter med landsbygden genom god infrastruktur och goda kommunikationer. Det ska finnas en variation av bostäder, arbete och servicefunktioner samt närhet till grönområden och tillgång till mötesplatser. Målet är att kommuninvånarna ska känna sig trygga och trivas i sin livsmiljö.

Möjliggöra en hållbar och grön framtid. Strategin innebär att förenkla ett hållbart vardagsliv i kommunen genom att bland annat arbeta med hållbart resande, avfallshantering, dagvattenhantering och närhet till naturen.

Arbeta för en regional samverkan i Kalmarsund. Strategin innebär att kommunen genom användningarna för bebyggelse möjliggör ett utvecklat utbud för både bostads- och arbetsmarknaden.

Grönområden

Globala målen

Mål 3. God hälsa och välbefinnande.

En utvecklad grönsstruktur bidrar med många positiva hälsofördelar såväl fysiskt som psykiskt. Målet om maximalt 300 meter till närmsta grönområde från bostaden och skolan möjliggör för en ökad utevistelse i gröna miljöer. Genom att verka för förekomsten av tillgängliga grönområden inkluderas även de som exempelvis har en barnvagn, rollator eller funktionsnedsättning.

Mål 11. Hållbara städer och samhällen.

Hållbara samhällen innefattar ett hållbart byggande av offentliga platser, inklusive grönområden. Det krävs en inkluderande och innovativ stadsplanering för att göra städerna säkra och hållbara för framtiden.

Mål 13. Bekämpa klimatförändringarna.

Genom att både bevara och skapa nya ekologiska kopplingar stärks grönsstrukturen och kan fortsätta bidra med ekosystemtjänster samt öka möjligheterna till klimatanpassning. En större mängd tätortsnära grönområden bidrar bland annat med temperatursänkning under varma dagar och upptag av vatten vid skyfall.

Mål 15. Ekosystem och biologisk mångfald.

För olika arters överlevnad krävs olika typer av habitat vilket gör variationen av olika grönområden viktig. Genom att tillgodose olika arters habitat stärks deras roll i ekosystemen och vi kan därmed bidra till bättre fungerande ekosystem. Genom en ändamålsenlig skötsel kan olika arters levnadsmiljöer säkerställas vilket kommunen arbetar aktivt för.

God hälsa och välbefinnande, mål 3: En utvecklad grönsstruktur bidrar med många positiva hälsofördelar såväl fysiskt som psykiskt. Ställningstagandet om maximalt 300 meter till närmsta grönområde från bostaden och skolan möjliggör för en ökad utevistelse i gröna miljöer. Genom att verka för tillgängliga grönområden inkluderas även de som exempelvis har en barnvagn eller funktionsnedsättning.

Hållbara städer och samhällen, mål 11: En samhällsplanering som tar hänsyn till både människor och natur behövs för att göra våra städer och samhällen hållbara för framtiden. Det handlar bland annat om att tillhandahålla universell tillgång till säkra, inkluderande och tillgängliga grönområden och offentliga platser för alla, i synnerhet för kvinnor och barn, äldre personer och personer med funktionsnedsättning.

Bekämpa klimatförändringarna, mål 13. Genom att både bevara och skapa nya ekologiska kopplingar stärks grönstrukturen och kan fortsätta bidra med ekosystemtjänster samt öka möjligheterna till klimatanpassning. En större mängd tätortsnära grönområden bidrar bland annat med temperatursänkning under varma dagar och upptag av vatten vid skyfall.

Ekosystem och biologisk mångfald, mål 15: Ekosystem på land såsom skogar, våtmarker och berg utgör livsmiljöer för miljontals arter samtidigt som de renar luft och vatten. För olika arters överlevnad krävs olika typer av habitat vilket gör variationen av olika grönområden viktig. Delmål 15.9 handlar om att integrera ekosystem och biologisk mångfald i lokal förvaltning vilket ingår i översiktsplanens ställningstaganden.

Barnkonventionen

En utvecklad grönstruktur bidrar med många hälsoeffekter såväl fysiska som psykiska. Parker, grönområden och natur ger möjlighet till vila och återhämtning och är viktiga för barns lek och rekreation. Grönområden kan också bidra med en pedagogisk aspekt, genom inspiration, kunskap och ökad förståelse för ekosystemens samband och betydelse för människan. Kommunen anger ställningstaganden om en närhet på 300 meter till grön- eller naturområden från bostaden och skolan som är tillgängliga för alla. Med detta inkluderas barns rätt till hälsa, lek, vila och fritid. Kommunen säkerställer också storlekplatser i kommunens centralort och serviceorter vilket bidrar till barns möjlighet till lek, möten och rörelse.

Nationella och lokala miljömål

Nationella miljömål: God byggd miljö, Ett rikt växt- och djurliv

Lokala miljömål: Ett hållbart liv i Mönsterås kommun, En tillgänglig natur med stärkt biologisk mångfald

Kommunen arbetar med dessa mål genom

att bland annat: Ange ställningstaganden som både säkerställer och skyddar de gröna områdena, vilket bidrar till positiva effekter för grön infrastruktur samt ekologiska samband. Det bidrar också till positiva effekter för den understödjande ekosystemtjänsten biologisk mångfald och fotosyntes. Vidare verkar kommunen för bostadsnära grönytor vilket medför positiva effekter på folkhälsan.

Övergripande strategier

Grönområden omfattas av de övergripande strategierna:

Möjliggöra en hållbar och grön framtid. Genom strategin arbetar kommunen med att bevara, förstärka och skapa samband för att bidra till ekosystemtjänsternas funktion och bibehålla en välfungerande grönstruktur i Mönsterås kommun.

Prioritera en bra livsmiljö i hela kommunen. Strategin innefattar kommuninvånarnas trivsel och mående i kommunen. Genom bevarandet och skapandet av varierande gröna miljöer i nära anslutning till boendemiljöer stärks både den fysiska och psykiska hälsan.

Arbeta för en regional samverkan i Kalmarsund är kopplad till användningen genom den gemensamma identiteten för boende i Kalmarsund och genom mellankommunala miljöfrågor.

Landsbygd

Globala målen

Mål 7. Hållbar energi för alla.

Genom en varsam lokalisering av hållbara energislag inom landsbygdsområden kan en större ökad förnybar energi tillhandahållas. En ändrad konsumtion och produktion av energi kan minska vårt beroende av fossil energi vilket även skulle minska koldioxidutsläppen.

Mål 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur.

Innovativa, hållbara lösningar är viktiga såväl för industrier lokaliserade nära samhällen såväl som företag inom landsbygden. Ny teknik bidrar till skapandet av nya marknader och arbetstillfällen som kan bidra till en mer effektiv resursanvändning. Att investera i miljövänliga tekniker och innovationer skapar därför förutsättningar för hållbar utveckling.

Mål 15. Ekosystem och biologisk mångfald.

För olika arters överlevnad krävs olika typer av habitat vilket gör variationen av olika grönområden viktig. Genom att tillgodose olika arters habitat stärks deras roll i ekosystemen och vi kan därmed bidra till bättre fungerande ekosystem. Genom en ändamålsenlig skötsel kan olika arters levnadsmiljöer säkerställas vilket kommunen arbetar aktivt för.

Hållbar energi för alla, mål 7. Genom en varsam lokalisering av hållbara energislag inom landsbygdsområden kan en större ökad förnybar energi tillhandahållas. En ändrad konsumtion och produktion av energi kan minska vårt beroende av fossil energi vilket även skulle minska koldioxidutsläppen.

Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, mål 9. Innovativa, hållbara lösningar är viktiga såväl för industrier lokaliserade nära samhällen såväl som företag inom landsbygden. Ny teknik bidrar till skapandet av nya marknader och arbetstillfällen som kan bidra till en mer effektiv resursanvändning. Att investera i miljövänliga tekniker och innovationer skapar därför förutsättningar för hållbar utveckling.

Ekosystem och biologisk mångfald, mål 15. Landsbygden omfattar unika miljöer med naturvärden av varierande karaktärer. För att våra ekosystem ska fungera är de olika miljöerna och arterna viktiga komponenter. Genom att värna landsbygden stärks även den biologiska mångfalden och tillhörande ekosystem.

Barnkonventionen

Kommunen har en strategi om att prioritera en bra livsmiljö i hela kommunen. Strategin handlar bland annat om att alla kommunens invånare ska trivas och känna sig trygga under hela livet i kommunen samtidigt som barnens bästa sätts i fokus. Centralorten ska knytas samman med de övriga samhällena och landsbygden genom goda kommunikationer och infrastruktur. Bättre kommunikationer underlättar för barns självständighet och möjlighet att ta sig till skolan, fritidsintressen eller natur. Inom landsbygden finns en mängd olika kulturmiljöer som visar på en rik historia och för kommunen är det viktigt med varsam bebyggelseutveckling och omhändertagande av landskapen så att dagens barn men också kommande generationer kan få ta del av historien och det kulturella arvet.

Nationella och lokala miljömål

Nationella miljömål: Ett rikt odlingslandskap, En god bebyggd miljö, Ett rikt växt- och djurliv.

Lokala miljömål: Ett hållbart liv i Mönsterås kommun, En tillgänglig natur med stärkt biologisk mångfald.

Kommunen arbetar med dessa mål genom att bland annat: Ange ställningstaganden som medför att resurserna prioriteras, och att fragmentering av jordbruksmark undviks. Kommunen är positiv till bebyggelse på landsbygden för att på så sätt möjliggöra boende på landsbygden, och eventuellt öka befolknings- och serviceunderlaget i landsbygdsorterna och byarna.

Övergripande strategier

Landsbygd omfattas av de övergripande strategierna:

Möjliggöra en hållbar och grön framtid. Strategin syftar här till att möjliggöra etablering av fossilfria energilösningar där så anses lämpligt. Både jord- och skogsbruksmark tillsammans med annan mark belägen inom landsbygden innehar olika naturvärden värda att värna.

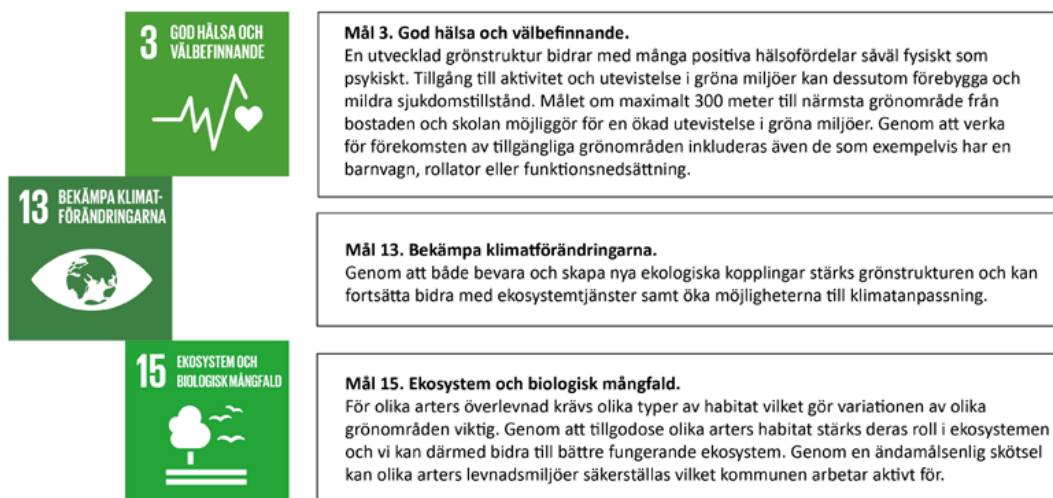
Prioritera en bra livsmiljö i hela kommunen. Då cirka 24% av kommunens invånare bor på landsbygden är strategin av stor vikt. Centralorten och serviceorterna ska knytas samman med landsbygden genom god infrastruktur och kommunikationer. Ny bostadsbebyggelse och infrastruktur ska i första hand lokaliseras till redan ianspråktagen mark för att värna jord- och skogsbruksmark.

Fokusera på företag och näringsliv. Strategin handlar här om att säkerställa att det finns plats där företag kopplade till landsbygden eller besöksnäringen kan etablera sig och växa.

Arbeta för en regional samverkan i Kalmarund. Här handlar strategin om den gemensamma identiteten och samverkan rörande frågor om miljö, fritid samt regional kultur.

Natur och friluftsliv

Globala målen

God hälsa och välbefinnande, mål 3. En utvecklad grönstruktur bidrar med många positiva hälsofördelar såväl fysiskt som psykiskt. Tillgång till aktivitet och utevistelse i gröna miljöer kan dessutom förebygga och mildra sjukdomstillstånd. Kommunen arbetar för att underlätta för kommuninvånare och besökare att kunna ta sig till natur- och friluftsområden genom hållbara transportsätt.

Bekämpa klimatförändringarna, mål 13. Genom att både bevara och skapa nya ekologiska kopplingar stärks grönstrukturen och kan fortsätta bidra med ekosystemtjänster samt öka möjligheterna till klimatanpassning.

Ekosystem och biologisk mångfald, mål 15. Ekosystem på land såsom skogar, våtmarker och berg utgör livsmiljöer för miljontals arter samtidigt som de renar luft och vatten. För olika arters överlevnad krävs olika typer av habitat vilket gör variationen i naturområden viktig. Genom att öka andelen skyddad natur främjas den biologiska mångfalden och de ekologiska kopplingarna kan stärkas. Genom att tillgodose olika arters habitat stärks deras roll i ekosystemen och vi kan därmed bidra till bättre fungerande ekosystem. Genom att verka för att öka andelen våtmarksareal och restaurera vattendrag till sina naturliga funktioner kan naturvärden och värdefulla livsmiljöer återskapas.

Barnkonventionen

Möjlighet till friluftsliv och vistelse i naturen bidrar med många hälsoeffekter såväl fysiska som psykiska. Natur och grönska ger möjlighet till vila och återhämtning och är viktiga för lek och rekreation. Natur kan också bidra med en pedagogisk aspekt, genom inspiration, kunskap och ökad förståelse för ekosystemens samband och betydelse för människan. Genom hållbara transportsätt vill kommunen underlätta för människor att ta sig till natur och friluftsområden och att fler barn har möjlighet till vila, lek och fritid i dessa områden. Med ökande psykisk ohälsa och mer stillasittande blir tillgängligheten till grönområden och möjligheten till rekreation och utomhusaktiviteter viktigare. Kommunen arbetar också för att det ska finnas tillgänglighetsanpassade friluftslivsområden och badplatser som är trygga, säkra och attraktiva för alla barn inklusive de med en funktionsnedsättning. Genom att utreda möjligheten att etablera ett natur- och kulturcentrum och om detta blir realiserat bidrar kommunen till ökad kunskap för kultur och för natur och dess betydelse för människan.

Nationella och lokala miljömål

Nationella miljömål: God byggd miljö, Levande sjöar och vattendrag, Ett rikt växt- och djurliv

Lokala miljömål: Ett hållbart liv i Mönsterås kommun, En tillgänglig natur med stärkt biologisk mångfald

Kommunen arbetar med dessa mål genom att bland annat: Peka ut natur- och friluftsområden samt grönområden i mark- och vattenanvändningskartan samt blågröna stråk i utvecklingsinriktningskartan. Ett antal ställningstaganden anges som både säkerställer och skyddar eller utvecklar områdena vilket bidrar till grön infrastruktur samt ekologiska samband. Säkerställandet bidrar även till positiva effekter för den understödjande ekosystemtjänsten biologisk mångfald och fotosyntes. Vidare satsar kommunen på att utöka gång- och cykelvägar, vilket medför en tillgänglighet till natur- och rekreationsområden. Satsningen på rekreation och friluftsliv som översiktsplanen föreslår bidrar till positiva effekter för befolkning och hälsa.

Övergripande strategier

Natur och friluftsliv omfattas av de övergripande strategierna:

Möjliggöra en hållbar och grön framtid. Natur- och friluftsområden har en viktig roll i kommunens grönstruktur. Genom strategin arbetar Mönsterås kommun med att bevara, förstärka och skapa samband för att bidra till ekosystemtjänsternas funktion och bibehålla en välfungerande grönstruktur.

Prioritera en bra livsmiljö i hela kommunen handlar om kommuninvånares trivsel och trygghet. Genom bevarande och utveckling av områden med höga rekreativa värden kan både den fysiska och psykiska hälsan stärkas genom vistelse i dessa områden.

Arbeta för en regional samverkan i Kalmarsund. Strategin är kopplad till användningen genom den gemensamma identiteten för Kalmarsund och genom samverkan med andra kommuner och berörda aktörer kring regionala kultur-, naturvårds- och fritidsfrågor.

Teknisk anläggning

Globala målen

Mål 6. Vatten och sanitet.

Vatten är en grundförutsättning för liv och människors hälsa. Dricksvattenkvaliteten är därför högt prioriterad i kommunen tillsammans med säkerställandet av vatten- och avloppsreningsverkens behov av utrymme. Även kommunens vattenkvalitet i recipienter är av stor vikt och därför säkerställs kvaliteten i plan- och lovgivningsärenden.

Mål 7. Hållbar energi för alla.

I framtiden förväntas efterfrågan på energi öka vilket innebär att vi behöver ligga i framkant med innovativa lösningar för att kunna tillgodose behovet. Genom att ha en aktuell energi- och klimatstrategi kan energieffektiviseringen öka och omställningen till ett grönt samhälle förenklas. Framtagandet av en vindbruksplan bidrar till att precisera behovet och tydliggöra utvecklingsmöjligheter.

Mål 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur.

För att möta framtidens utmaningar behöver våra industrier och infrastrukturer göras mer hållbara. Genom tekniska framsteg kan vi finna lösningar till både ekonomiska och miljömässiga utmaningar och att investera i forskning, miljövänliga tekniker och innovationer är ett sätt att skapa förutsättningar för en hållbar utveckling.

Mål 13. Bekämpa klimatförändringarna.

På allmän plats säkerställs utrymme för dagvattenhantering i detaljplaner. Detta på grund av den ökade risken för extremväder till följd av klimatförändringar.

Vatten och sanitet, mål 6. Vatten är en grundförutsättning för liv och människors hälsa. Dricksvattenkvaliteten är därför högt prioriterad i kommunen tillsammans med säkerställandet av vatten- och avloppsreningsverkens behov av utrymme.

Hållbar energi för alla, mål 7. I framtiden förväntas efterfrågan på energi öka vilket innebär att vi behöver ligga i framkant med innovativa lösningar för att kunna tillgodose behovet. Genom att ha en aktuell energi- och klimatstrategi kan energieffektiviseringen öka och omställningen till ett grönt samhälle förenklas. Framtagandet av en vindbruksplan bidrar till att precisera behovet och tydliggöra utvecklingsmöjligheter.

Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, mål 9. För att möta framtidens utmaningar behöver våra industrier och infrastrukturer göras mer hållbara. Genom tekniska framsteg kan vi finna lösningar till både ekonomiska och miljömässiga utmaningar och att investera i forskning, miljövänliga tekniker och innovationer är ett sätt att skapa förutsättningar för en hållbar utveckling.

Bekämpa klimatförändringarna, mål 13. På allmän plats säkerställs utrymme för dagvattenhantering i detaljplaner. Detta på grund av den ökade risken för extremväder till följd av klimatförändringar.

Barnkonventionen

Dagens samhällen står inför stora utmaningar så som klimatförändringar men också stora möjligheter i och med dagens och framtidens teknik och kunskap för att skapa en mer hållbar framtid för barn idag och i framtiden. Kommunen anger ställningstaganden om dagvattenhantering och klimatanpassning på allmän plats i detaljplaner för att bland annat undvika översvämningar som riskerar barns säkerhet. Genom mångfunktionella dagvattenlösningar kan barns miljöer berikas med ökade möjligheter till lek och trivsel då mångfunktionella ytor kan fungera som exempelvis parkyta, lekplats, gräsmatta eller bollplan.

Dricksvattenkvaliteten är högt prioriterad tillsammans med säkerställandet av vatten- och avloppsreningsverkens behov av utrymme. Rent dricksvatten och sanitet är en förutsättning för barns hälsa.

Nationella och lokala miljömål

Nationella miljömål: Begränsad klimatpåverkan, Grundvatten av god kvalitet, Ingen övergödning

Lokala miljömål: Fossilbränslefri och energieffektiv kommun, Rent vatten i Mönsterås kommun

Kommunen arbetar med dessa mål genom att bland annat:

Ange ställningstaganden om att ha en aktuell vindbruksplan samt energi- och klimatstrategi i arbetet för en fossilfri och energieffektiv framtid. Kommunen anger även ställningstaganden om att dricksvattenförsörjningen och dess kvalitet är prioriterat framför andra intressen och arbetar aktivt med dessa frågor inom kommunen och över de administrativa gränserna. Kommunen arbetar också med att säkerställa vatten- och avloppsreningsverks markbehov samt med dagvattenhantering och klimatanpassning på allmän plats i detaljplaner.

Övergripande strategier

Teknisk anläggning omfattas av de övergripande strategierna:

Möjliggöra en hållbar och grön framtid. De tekniska anläggningarna är av olika karaktär men gemensamt är arbetet för en fossilfri framtid. Därför är användningen teknisk anläggning nära kopplad till strategin Möjliggöra en grön och hållbar framtid. Genom implementeringen av globala och nationella mål arbetar Mönsterås kommun för att vara fossilbränslefri och energieffektiv. Genom att aktualisera relevanta planer och strategier säkerställs det fortsatta arbetet för ett hållbart nyttjande av resurser och en effektiv användning.

Prioritera en bra livsmiljö i hela kommunen. De tekniska anläggningarna är viktiga för kommunens energi- och vattenförsörjning, avfallshantering samt digital infrastruktur. Genom en väl utbyggd infrastruktur upprätthålls detta vilket bidrar till en välfungerande vardag för kommunens invånare.

Transportinfrastruktur

Globala mål

Mål 3. God hälsa och välbefinnande.

När hållbara transportsätt som gång och cykel prioriteras ökar människors aktivitet vilket stärker både den fysiska och psykiska hälsan. Genom att verka för en god belysning och sikt i anslutning till gång- och cykelbanor ökas trygghetskänslan för kommunens invånare.

Mål 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur.

För att möta framtidens utmaningar behöver vår infrastruktur göras mer hållbar och miljövänlig. Genom att bidra med mer hållbara infrastruktur- och transportlösningar för näringslivet kan kommunen bidra till att minska användandet av fossil energi. Elektrifieringen av Stångådalsbanan är ett steg i omställningen till en grönare framtid.

Mål 11. Hållbara städer och samhällen.

En hållbar infrastruktur och transporter kräver ny teknik och samarbete mellan flera sektorer. Genom en inkluderande och innovativ samhällsplanering kan våra städer, infrastruktur och transportsystem göras mer säkra och hållbara för framtiden. Resande med kollektivtrafik ger ofta mindre utsläpp

God hälsa och välbefinnande, mål 3. När hållbara transportsätt som gång och cykel prioriteras ökar människors aktivitet vilket stärker både den fysiska och psykiska hälsan. Genom att verka för en god belysning och sikt i anslutning till gång- och cykelbanor ökas trygghetskänslan för kommunens invånare.

Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, mål 9. För att möta framtidens utmaningar behöver vår infrastruktur göras mer hållbar och miljövänlig. Genom att bidra med mer hållbara infrastruktur- och transportlösningar för näringslivet kan kommunen bidra till att minska användandet av fossil energi. Elektrifieringen av Stångådalsbanan är ett steg i omställningen till en grönare framtid.

Hållbara städer och samhällen, mål 11. En hållbar infrastruktur och transporter kräver ny teknik och samarbete mellan flera sektorer. Genom en inkluderande och innovativ samhällsplanering kan våra städer, infrastruktur och transportsystem göras mer säkra och hållbara för framtiden. Resande med kollektivtrafik ger ofta mindre utsläpp än vid biltransport vilket är varför kommunen arbetar för en välfungerande kollektivtrafik med tillhörande infrastruktur.

Barnkonventionen

Kommunen arbetar för att minska bilberoendet genom att utveckla hållbara transportsätt. Detta främjar barns hälsa genom att bland annat ge renare luft, mindre buller och ett mer aktivt liv. Hållbara transportslag såsom välfungerande kollektivtrafik och gång och cykel bidrar också till barns självständighet och till att barn kan ta sig till skola, sociala sammankomster och fritidsintressen. Kommunen prioriterar att förbättra befintliga gång- och cykelvägar och verka för nya mellan samhällena. Fler strategiska hållplatslägen underlättar för äldre barn att resa inom kommunen men också till platser utanför kommunen.

Barns säkerhet i trafiken är viktigt för kommunen. Genom att verka för god belysning och sikt intill de befintliga och nya gång- och cykelvägarna stärks säkerheten. Kommunen utgår också från barnens perspektiv och behov av trygga och säkra skolvägar. Kommunen verkar också för säkrare planskilda korsningar längs E22 genom Mönsterås och Ålem.

Nationella och lokala miljömål

Nationella miljömål: Begränsad klimatpåverkan, God bebyggd miljö, Bara naturlig försurning

Lokala miljömål: Ett hållbart liv i Mönsterås kommun, Fossilbränslefritt och energieffektiv

Kommunen arbetar med dessa mål genom att bland annat: Satsa på järnväg, samt att överföra tunga transporter till järnväg. Bland annat ska kommunen verka för en elektrifiering av Stångådalsbanan inklusive bandelen till Södras verksamhetsområde. För att ytterligare stärka möjligheten att cykla föreslås ett antal vägsträckningar inom kommunen att förse med gång- och cykelstråk. Genom att stärka gång- och cykelnätet kan invånarna erbjudas en mer hälsosam och hållbar livsmiljö samt främja ett fossilfritt samhälle.

Övergripande strategier

Transportinfrastruktur omfattas av de övergripande strategierna:

Prioritera en bra livsmiljö i hela kommunen. Strategin handlar här om ett sammanbundet vägnät där centralorten, samhällena och landsbygden är sammankopplade samtidigt som den kommunöverskridande infrastrukturen är välfungerande och väl utbyggd. För att näringslivet ska kunna utvecklas krävs närhet till infrastruktur.

Fokusera på företag och näringsliv. Strategin handlar här om att möjliggöra både etablering och tillväxt genom säkerställandet av lämplig infrastruktur i anslutning till verksamheterna. Kommunen verkar för att tillgodose näringslivets behov av godstransporter.

Vatten

Globala målen

Mål 3. God hälsa och välbefinnande.

En god hälsa är en grundläggande förutsättning för människors välmående. Genom tillgången till vattenmiljöer och rekreation i anslutning till dessa kan både den fysiska och psykiska hälsan stärkas. Utpekandet av områden som kan kräva klimatanpassning säkerställer även människors säkerhet och trygghet.

Mål 6. Rent vatten och sanitet för alla.

Genom att säkerställa en god vattenkvalitet säkerställs även människors förutsättningar till en god hälsa. I och med klimatförändringarna och en ökad frekvens av torra perioder blir det alltmer angeläget att hushålla med vattnet som är en viktig resurs.

Mål 13. Bekämpa klimatförändringarna.

Utsläppen av växthusgaser fortsätter stiga vilket leder till surare hav, sämre vattentillgång, ökad risk för naturkatastrofer samt risk för människors hälsa och säkerhet. Genom att bevara och nyskapa ekologiska kopplingar stärks ekosystemtjänster kopplade till våra vattensystem. För att minska effekterna av klimatförändringarna kommer klimatanpassningsåtgärder behöva göras vid exempelvis havsnivåhöjning.

Mål 14. Hav och marina resurser.

Hanteringen av våra hav är avgörande för vår förmåga att balansera effekterna av klimatförändringarna. Därför säkerställs en god vattenkvalitet och vattendrag skyddas mot skadliga åtgärder.

Mål 15. Ekosystem och biologisk mångfald.

För olika arters överlevnad krävs olika typer av habitat vilket gör variationen av olika naturområden viktig. Genom att verka för att öka andelen våtmarksareal och restaurera vattendrag till sina naturliga funktioner kan naturvärden och värdefulla livsmiljöer återskapas.

God hälsa och välbefinnande, mål 3. En god hälsa är en grundläggande förutsättning för människors välmående. Genom tillgången till vattenmiljöer och rekreation i anslutning till dessa kan både den fysiska och psykiska hälsan stärkas. Utpekandet av områden som kan kräva klimatanpassning säkerställer även människors säkerhet och trygghet.

Rent vatten och sanitet för alla, mål 6. Genom att säkerställa en god vattenkvalitet säkerställs även människors förutsättningar till en god hälsa. Med klimatförändringarna och en ökad frekvens av torra perioder blir det alltmer angeläget att hushålla med vattnet som är en viktig resurs.

Bekämpa klimatförändringarna, mål 13. Utsläppen av växthusgaser fortsätter stiga vilket leder till surare hav, sämre vattentillgång, ökad risk för naturkatastrofer samt risk för människors hälsa och säkerhet. Genom att bevara och nyskapa ekologiska kopplingar stärks ekosystemtjänster kopplade till våra vattensystem. För att minska effekterna av klimatförändringarna kommer klimatanpassningsåtgärder behöva göras vid exempelvis havsnivåhöjning.

Hav och marina resurser, mål 14. Hanteringen av våra hav är avgörande för vår förmåga att balansera effekterna av klimatförändringarna. Därför säkerställs en god vattenkvalitet och vattendrag skyddas mot skadliga åtgärder.

Ekosystem och biologisk mångfald, mål 15. För olika arters överlevnad krävs olika typer av habitat vilket gör variationen av naturområden viktig.

Barnkonventionen

En god hälsa är en grundläggande förutsättning för barns välmående. Kommunen anger ställningstaganden om att värna om Kalmarsunds attraktivitet, friluftsliv och natur. Genom tillgången till vattenmiljöer och rekreation i anslutning till dessa kan både den fysiska och psykiska hälsan stärkas. Skärgård och hav ger möjlighet till vila och återhämtning och är viktiga för lek och rekreation. Det kan också bidra med en pedagogisk aspekt, genom inspiration, kunskap och öka förståelse för ekosystemens samband och naturen och vattnets betydelse för människan.

Uttekandet av områden som kan kräva klimatanpassning säkerställer även barns säkerhet och trygghet. Vid kust- och vattennära planarbeten tar kommunen hänsyn till områden med erosions-, ras- och översvämningsrisk genom påverkanszoner avsedda för klimatanpassningsåtgärder.

Nationella och lokala miljömål

Nationella miljömål: Bara naturlig försurning, Ingen övergödning, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Ett rikt växt- och djurliv

Lokala miljömål: Ett hållbart liv i Mönsterås kommun, en tillgänglig natur med stärkt biologisk mångfald

Kommunen arbetar med dessa mål genom att bland annat: Peka ut områden för vatten i mark- och vattenanvändningskartan. Användningen Vatten har flera underkategorier för att specificera användningen för områden så som Farleder, Natur och friluftsliv och Skärgård och hav. Genom att specificera olika vattenområdens användning samt ange ställningstaganden som både säkerställer och skyddar, begränsas i större utsträckning att områden för till exempel natur och friluftsliv tas i anspråk och att dess värden skyddas.

I översiktsplanen anges ett antal ställningstaganden som medför positiva effekter för MKN för vatten och som är i linje med förbättringskravet. Vidare ska kommunen säkerställa ytor för dagvattenhantering på allmän plats i detaljplanerna samt att vid plan- och lovgivning att vattenkvaliteten inte försämras i recipienterna.

Övergripande strategier

Vatten omfattas av de övergripande strategierna:

Möjliggöra en hållbar och grön framtid. Strategin innebär här att säkerställa en god vattenkvalitet i recipienten och att skydda vattendrag mot åtgärder som kan påverka den. Allmänhetens tillgänglighet till naturen är av stor vikt och Mönsterås värnar om Kalmarsunds attraktivitet för friluftsliv och rekreation längs kust och vattendrag. Både kust och vattendrag påverkas av klimatförändringarna vilket innebär att klimatanpassningsåtgärder behövs inom dessa områden.

Arbeta för en regional samverkan i Kalmarsund. Vatten är en gränsöverskridande resurs och en stor del av Kalmarsunds identitet. Därför kan strategin appliceras inom vattenanvändningen. Kommunen samverkar med berörda aktörer, Region Kalmar och kringliggande kommuner för att stärka känslan av den gemensamma identiteten. Vidare deltar Mönsterås kommun i en regional samverkan för att värna vattenkvaliteten och miljön i Östersjön och vattendragen.

Verksamheter och industri

Globala mål

Hållbar energi för alla, mål 7. I framtiden förväntas efterfrågan på energi öka vilket innebär att vi behöver ligga i framkant med innovativa lösningar för att kunna tillgodose behovet. Näringslivet i kommunen har en stor del i omställningen till ett mer energieffektivt och fossilfritt samhälle, oavsett om det gäller exempelvis transport eller drift av verksamheten.

Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, mål 9. För att möta framtidens utmaningar behöver våra industrier och infrastrukturer göras mer hållbara. Genom tekniska framsteg kan vi finna lösningar till både ekonomiska och miljömässiga utmaningar och att investera i forskning, miljövänliga tekniker och innovationer är ett sätt att skapa förutsättningar för en hållbar utveckling.

Hållbara städer och samhällen, mål 11. Näringslivet är en viktig del i ett hållbart samhälle och därför främjas en variation av olika företag. En hållbar infrastruktur kopplade till verksamheter kräver ny teknik och samarbete mellan flera sektorer. Genom en inkluderande och innovativ samhällsplanering kan våra städer, infrastruktur och transportsystem göras mer säkra och hållbara för framtiden.

Barnkonventionen

Kommunen verkar för att stärka näringslivet genom utvecklingsområden för verksamheter och industri, vilket bidrar till fler arbetstillfällen. Detta kan leda till att barn i större utsträckning har föräldrar som arbetar och därefter får en förbättrad levnadsstandard.

Översiktsplanen möjliggör för en ny biogasanläggning. I och omkring Mönsterås kommun finns många lantbrukare med djurhållning vilket innebär kortare transportsträckor för gödsel som sedan omvandlas till flytande biogas. Detta bidrar till renare luft i och med kortare transportsträckor och därmed en ökad hälsa för barn.

Genom att peka ut ytor för verksamheter och industri i mark- och vattenanvändningskartan kan det i större utsträckning begränsas att områden för barns vistelse tas i anspråk.

Nationella och lokala miljömål

Nationellt miljömål: Begränsa klimatpåverkan, God bebyggd miljö

Lokalt miljömål: Fossilbränslefri och energieffektiv kommun, Ett hållbart liv i Mönsterås kommun

Kommunen arbetar med dessa mål genom att bland annat: Kommunen verkar för att stärka näringslivet genom utvecklingsområden för verksamheter, vilket kan bidra till fler arbetstillfällen och möjlighet till utbildning i kommunen.

Vidare har kommunen en långsiktig vision är att öka mängden förnyelsebara energikällor vilket även är en av översiktsplanens strategier: Möjliggöra en hållbar och grön framtid. En biogasanläggning förslås i översiktsplanen, som kan användas som bränsle både i lastbilar och fartyg, eller inom industrin. Ett antal ställningstaganden redovisas i översiktsplanen som berör vindkraft, samt solcellspark, och som möjliggör framtida etableringar. Kommunen satsar även på järnväg, samt att överföra tunga transporter till järnvägen. Bland annat ska kommunen verka för en elektrifiering av Stångådalsbanan inklusive bandelen till Södras verksamhetsområde.

Övergripande strategier

Verksamheter och industri omfattas av de övergripande strategierna:

Fokusera på företag och näringsliv. Strategin handlar här om att säkerställa att det finns plats där företag kan etablera sig och växa genom en god planberedskap och en hög prioritet vid detaljplanering.

Arbeta för en regional samverkan i Kalmarsund. Strategin belyser vikten av en gemensam arbetsmarknad vilket möjliggör för kompetenshöjning både inom kommunen och regionen. En bredare arbetsmarknad möjliggör för att fler bosätter sig och arbetar inom kommunen. Genom en god tillgång på bland annat arbetsplatser och därmed både offentlig och kommersiell service prioriteras en bra livsmiljö i hela kommunen.

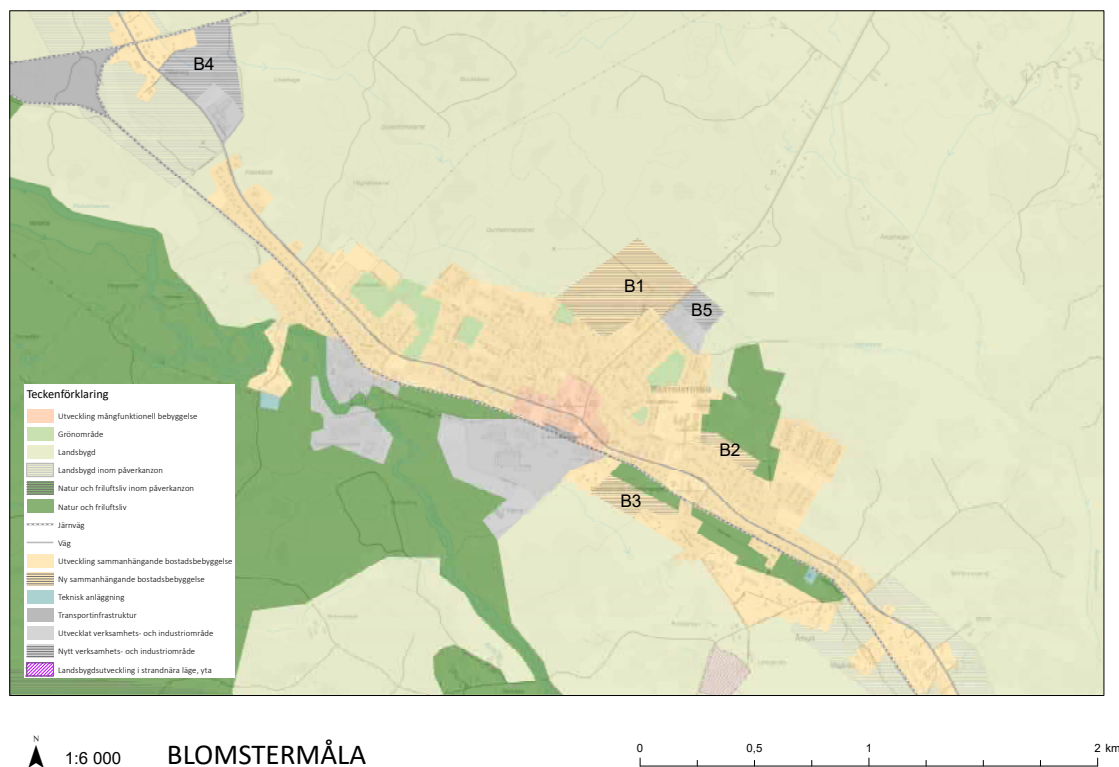
Möjliggöra en hållbar och grön framtid. Strategin bidrar till mer hållbara industrier och verksamheter genom mer miljövänliga tekniker och en mer effektiv energianvändning.

Våra fem samhällen

Beskrivningen av markanvändningen i kommunen har delats upp i våra samhällen, landsbygdsorter och byar. Mönsterås kommun har fem större samhällen och är därutöver en utpräglad landsbygdskommun bestående av mindre landsbygdsorter, byar och enstaka hus i jord- och skogsbrukslandskap. Kommunens fem samhällena är centralorten Mönsterås och serviceorterna Blomstermåla, Fliseryd, Timmernabben och Ålem. Alla fem samhällen tillhandahåller varierade servicefunktioner som därmed fördelas över kommunen. Ortterna karaktäriseras av bebyggelse med tätortsmässig karaktär med bostadsbebyggelse, servicefunktioner och verksamhetsområden, men även av natur och många bostadsnära grönområden. Det är framför allt i de fem samhällena som utvecklingen av bostäder och service föreslås. Utbudet av bostäder ska fortsätta öka i alla fem samhällena, vilket tillsammans med ett välfungerande utbud av offentlig och kommersiell service ska fortsätta bidra till en levande kommun och tillgänglig service.

Blomstermåla

Blomstermåla är en tätort uppbyggd längs järnvägen och riksväg 34, och har därmed en avlång struktur. Blomstermåla är kommunens näst största samhälle sett till befolkning: i slutet av år 2023 hade orten 1 486 invånare. Samhället har offentlig service i form av förskola, grundskola F-9, fritidsgård, bibliotek, träffpunkt och hälsocentral. Det finns ett tydligt centrum med stationsläge för buss och tåg i anslutning till ett mindre torg med närliggande verksamheter.

Utveckling av samhället

För att få ett mer sammanhållet samhälle och stärka känslan av ett centrum kan miljön runt riksväg 34 och framför allt Mönsteråsvägen utvecklas. Efter den ortsanalys som genomfördes för Blomstermåla år 2016 har en utveckling av torget gjorts för att stärka och tillföra grönska i centrummiljön samt skapa fler mötesplatser i samhället. Viktiga stråk som leder till bebyggelsen i centrum kan förstärkas för att ytterligare lyfta centrumet och därmed bidra till en levande plats. Majoriteten av ny föreslagen bostadsbebyggelse lokaliseras till den norra sidan om järnvägen då järnvägen utgör en barriär för samhällets utveckling söderut. Ny bebyggelseutveckling bör ske genom förtätning eller nya utbyggnadsområden som binder samman befintlig bebyggelse. I Blomstermåla föreslås totalt tre nya utvecklingsområden för sammanhängande bostadsbebyggelse.

B1: Ett större utvecklingsområde är placerat norr om samhället, till viss del längs Mönsteråsvägen. Området är avsatt för bostadsbebyggelse i ett naturnära läge. En liten del av utvecklingsområdet är detaljplanlagt för bostadsändamål och park/plantering. Vid efterföljande planläggning av området finns möjligheten att spara eller utveckla bostadsnära naturområden som kopplas samman med den kringliggande skogen och öppna ytor. Öster om Mönsteråsvägen ligger ett mindre industriområde vilket inte bedöms påverka boendemiljön nämnvärt då vägen fungerar avgränsande och verksamheten inte bedöms som särskilt störande. Vid utveckling av området bör hänsyn tas till Bråneback som rinner genom området i östlig-västlig riktning. Även närheten till ett potentiell förorenat område behöver uppmärksammas i kommande planering.

B2: Strax öster om Krungårdsskolan har ett mindre förtätningsområde som ligger både centralt och naturnära pekats ut för bostadsändamål. I naturområdet norr om det utpekade bostadsområdet har värdefulla ekmiljöer identifierats vilket kräver en varsam förtätning och att stor försiktighet iakttas vid utveckling av området. Ekmiljöerna är främst lokaliserade norr om det utpekade utbyggnadsområdet. Området är detaljplanlagt för skola och park/plantering.

B3: I södra delen av samhället har ett område pekats ut för att knyta ihop den befintliga bebyggelsen och möjliggöra för attraktivt boende med utblickar över det öppna odlingslandskapet. Här är det nära till tågstationen, centrum och rekreativsmöjligheter kring Alsterån. Området ligger på Högsbyåsen, som är en grundvattenförekomst med god kvantitativ och kemisk status. Den föreslagna byggnationen är av begränsad art och bedöms inte påverka Högsbyåsens status. Då marken är genomsläpplig är det riskområde för radon, vilket behöver beaktas vid planläggning.

Utöver de utpekade utvecklingsområdena föreslås två områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS) sydöst om centrala Blomstermåla: Århult och Skälleryd, norr respektive söder om Alsterån. Se vidare information i avsnittet *LIS-områden*.

Verksamheter och industri

Samhället har länge varit ett industrisamhälle, där kombinationen av järnväg, vattenkraft och landsväg skapade goda förutsättningar för industrietableringar. Blomstermåla är troligen den ort i Mönsterås kommun som är tydligast präglad av sitt industriella arv. Arbetarrörelsen har haft ett starkt fäste i samhället, vilket kan ses i uppförandet av både Folkets Park (1939) och Folkets Hus (1963).

Befintliga verksamheter och industrier ligger främst söder om järnvägen. Placeringen av verksamheterna är gynnsam då de ligger avskilt från bostadsområden och med järnvägen som barriär till övriga samhället. De ligger dessutom i slänten ner från åsen, och kan därmed upplevas som mindre påtagliga i samhället. Nya områden för verksamheter och industri föreslås placeras i anslutning till befintliga mindre verksamhetsområden. Dels längs Mönsteråsvägen, dels nordväst om samhället i anslutning till Storgatan/Högsbyvägen.

B4: Nordväst om samhället föreslås ett område för verksamheter och industri i anslutning till Storgatan/Högsbyvägen och befintligt verksamhetsområde. Genom området löper ett dike som behöver beaktas vid kommande planering. Delar av utbyggnadsområdet ligger inom vattenskyddsområdet Sandbäckshult. Ny bebyggelse och infrastruktur inom ett vattenskyddsområde medför en ökad risk för att kvalitet och/eller kvantitet hos grundvattnet påverkas negativt. Vid exploatering inom vattenskyddsområdet är det viktigt att ta hänsyn till grundvattentäkten och järnvägen som utgör ett riksintresse för kommunikationer enligt 3 kap. 8 § MB.

B5: Längs Mönsteråsvägen i den norra delen av Blomstermåla föreslås ett område för verksamheter och industri i anslutning till befintligt verksamhetsområde. Hänsyn behöver tas till Brånebäck som rinner genom det föreslagna utbyggnadsområdet. Bäckens omfattas av generellt strandskydd.

Riksintressen

Blomstermåla berörs av följande riksintressen:

Naturvård 3 kap. 6 § MB

- Alsteråns vattensystem
- Mönsterås moränskärgård

Kommunikationer 3 kap. 8 § MB

- Stångådalsbanan

Natura 2000 4 kap. 1 § MB

- Alsteråns vattensystem

Ett av utvecklingsområdena i Blomstermåla, B4, ligger intill riksintresseområde för kommunikationer enligt 3 kap. 8 § MB, Stångådalsbanan. Avgränsningen för utvecklingsområdet är på ett ungefär samma avgränsning som fastigheten Fredriksdal 4:3. Vid efterföljande planering eller exploatering måste riksintresset skyddas, och åtgärder får inte påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av järnvägen. För att skydda riksintresset bör inte ny bebyggelse i utvecklingsområdet tillåtas inom ett område på 30 meter från järnvägen.

Hur riksintresseanspråken ska tillgodoses i stora drag beskrivs i avsnittet *Riksintressen*.

Grönstruktur och rekreation

Majoriteten av samhällets grönska består av den kringliggande skogen och jordbrukslandskapet. De stora naturområdena som omgärdar samhället har ett stort värde för både natur och friluftsliv. I ortsanalysen synliggjordes att cirka 70 procent av markytan i centrum utgjordes av asfalt och att det behövs mer grönska i gaturummet. Genom utvecklingen av centrummiljön har en viss mängd grönska tillförts men samhället kräver ytterligare utveckling av grönstrukturen för att fortsätta berika Blomstermålabornas livsmiljö och bidra till rekreativsmöjligheter, biologiska värden, välmående och hälsa.

Alsterån präglar till stor del samhället och ån har stora naturvärden. Alsterån med kantzon omfattas av riksintresse för naturvård och är utpekad som Natura 2000-område då det är ett av länets mest värdefulla vattensystem. Ån har en rik bottenfauna med sällsynta och rödlistade arter. Utmed Alsterån finns representativa våtmarker med vidsträckta mader, våta strandängar, som omges av lövrika sumpskogar. Längs Alsterån finns en stor del jordbruksmark men ån ligger idag inte synligt inuti samhället utan strax söderut.

Sydväst om Blomstermåla finns friluftsområdet Långehäll vars spår och leder lockar många besökare, inte bara från samhället utan även från hela länet. Mellan Sandbäckshult och Långehällsområdet, i direkt anslutning till Alsterån finns Sandbäckshults naturreservat. Syftet med reservatet är att bevara värdefulla naturtyper och att bidra till en gynnsam bevarandestatus för de arter och habitat som finns inom området. Reservatet består i huvudsak av lövdominerade skogar med ett stort inslag av jätteträd, död ved och örter. Närheten mellan friluftsområdet Långehäll och naturreservatet innebär en god tillgänglighet till värdefull natur för besökare.

I Blomstermåla pekas ett antal ytor ut som *Grönområde* i mark- och vattenanvändningskartan. Inom användningen *Mångfunktionell bebyggelse* möjliggörs även parker eller fritidsanläggningar. Dessa ytor är viktiga för att säkerställa att grönområden bevaras och kan utvecklas. I Blomstermåla är det viktigt att bevara och utveckla grönstrukturen i östvästlig riktning i enlighet med översiktsplanens utvecklingsstrategi. För att utveckla den gröna infrastrukturen i Blomstermåla behöver kopplingar i nordsydlig riktning utvecklas. Grönstrukturkartan visar en övergripande generell analys. Vidare analyser för att stärka och utveckla den gröna infrastrukturen behöver tas fram i en grönstrukturplan.

Sammankoppling av olika grönområden förbättrar möjligheterna för växt-och djurlivet att spridas och genom exempelvis anpassad skötsel av grönområden kan stråk inom det gröna nätverket bindas samman. Utifrån Blomstermålas befintliga förutsättningar har förslag på stärkta gröna kopplingar tagits fram. Då Blomstermåla har en utdragen samhällsstruktur handlar kopplingarna främst om att binda samman miljöer på östra respektive västra sidan om samhället. Ett tydligt grönstråk återfinns i västra delen av samhället vilken möjliggör spridningsvägar från området kring Alsterån och Sandbäckshults naturreservat över riksväg 34 till de större skogsområdena norr om samhället. På samma sätt kan ytterligare ett grönt stråk på östra sidan stationsområdet möjliggöra spridning från de större jordbruksmarkerna över järnvägen och riksväg 34 till de värdefulla ekmiljöerna kring Krungårdsskolan och vidare ut i det större skogsområdet norr om samhället. De gröna stråken har placerats där avstånden mellan olika gröna miljöer är som kortast vilket möjliggör en ökad spridning. De kortare avstånden gör det också enklare för invånarna att ta sig ut i naturen och gynnar ett aktivt vardagsliv.

Figur 23. Blomstermåla är ett avlångt samhälle med riksväg 34 som utgör en barriär för spridningsvägar över samhället. Genom att naturområden på var sida om Blomstermåla kopplas samman ökar spridningsmöjligheterna för djur och växter.

Kulturmiljö

Blomstermåla är kommunens mest utpräglade industrisamhälle, med bakgrund i vattenfallen i Alsterån. Utmed åar och vattendrag finns också fynd som tyder på att området varit bebott redan i forntiden. Genom tätorten går både den gamla Stockholmsvägen, med medeltida anor, och järnvägen från 1897. Kommunikationslederna ger Blomstermåla en tydlig karaktär, som i hög grad påverkat bebyggelsens lokalisering. I den sydvästra delen av samhället har ett flertal fynd av yxor och pilspetsar gjorts.

De vattenanknutna miljöerna vid Alsterån präglas av en mångfald av olika industribyggnader med olika storlek, användning och ålder. Kvarnar, kraftverk och träindustrier med tillhörande dammbyggnader berättar om den historiska utvecklingen under framför allt 1800- och 1900-talen. Dessa miljöer speglar tydligt en småländsk industriorts utveckling, där närheten till ett strömmande vattendrag varit av central betydelse. Många av dem är idag värdefulla kulturmiljöer.

Flera stråk och områden med bostadsbebyggelse från framför allt 1900-talet har koppling till ortens industriföretag. I tätorten finns också byggnader med koppling till kommersiell service, skolbyggnader och hus med halvoffentliga funktioner, som affärslokaler.

Genom Folkets Hus, Folkets Park och en kooperativ affärslokal finns också en tydlig koppling till 1900-talets arbetarrörelse. Byggnaden för Folkets Hus från 1963 är en av länets mest kända Folkets Hus-anläggningar med höga kulturhistoriska värden. Byggnaden är ett fysiskt kulturarv som har tydliga kopplingar till ett immateriellt kulturarv och ett kollektivt minne.

Kommunen planerar att ta fram en rapport om kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer i Blomstermåla. Rapporten ska innehålla riktlinjer för hur kulturmiljöer ska tas tillvara och utvecklas på ett hållbart sätt. Rapporten ska fungera som underlag till kommunens arbete med exempelvis bygglovshantering, förhandsbesked, detaljplaner och fastighetsregleringar.

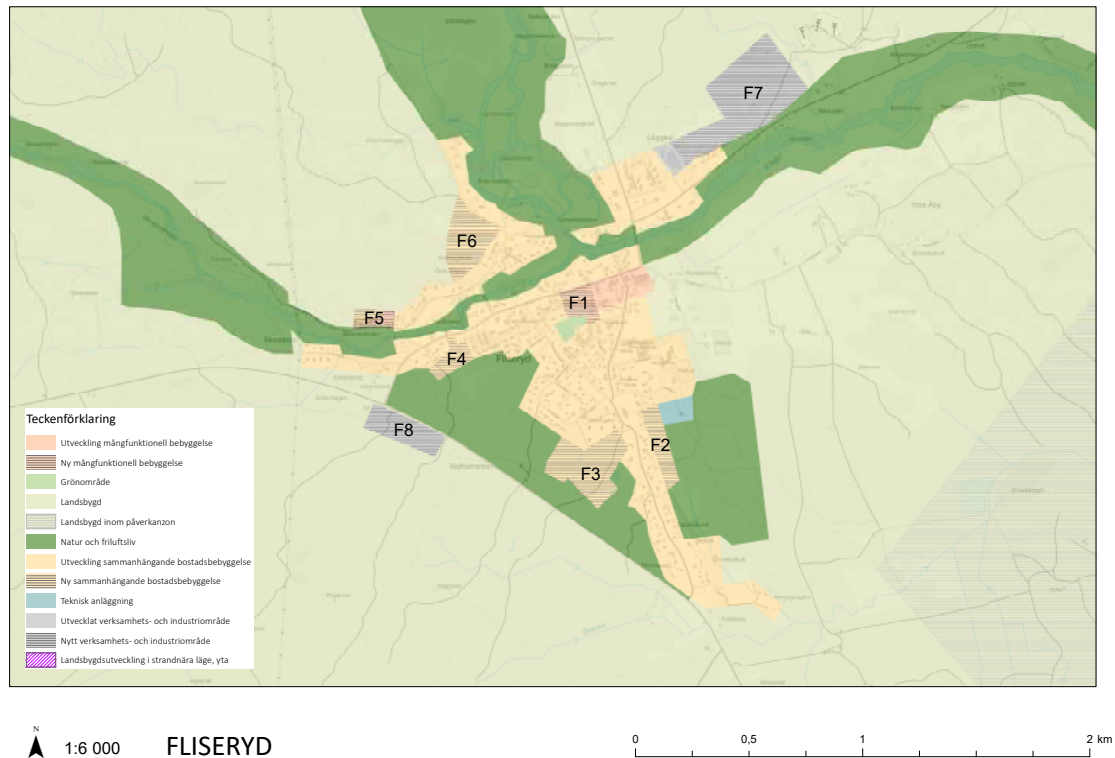
Mellankommunala frågor

Blomstermåla ligger i kommunens västra delar längs riksväg 34 och Stångådalsbanan, vars trafik inverkar på både Högsby och Kalmar kommun. Det är viktigt att kommunerna har en god samverkan vid framtida förändringar eller utveckling av kommunikationer. Det strategiska läget gör att Blomstermålas invånare har goda förutsättningar för pendling till både Högsby och Kalmar. En utveckling av Blomstermåla som gör att fler väljer att bosätta sig i samhället och pendla till arbete eller studier på annan ort kan generera fler arbetstillfällen eller besökare till grannkommunerna.

Vid Långehälls rekreationsområde väster om samhället finns bland annat en av södra Sveriges mest unika anläggningar för cykling. Det är ett populärt besöksmål för rekreation, och några av mountainbikeslingorna går in i Högsby kommun. Här tar även Ekopark Hornsö vid där mellankommunalt samarbete kan utveckla och binda samman området med Långehäll och Sandbäckshult. Även Mönsteråsleden för vandring går in i Högsby och vidare norrut mot Oskarshamns kommun. Att utveckla natur- och rekreationsleder, men även att säkerställa en god infrastruktur till området kräver en god samverkan mellan berörda kommuner och myndigheter.

Alsterån rinner genom samhället på sin väg från sjön Alstern i närheten av Lenhovda i Uppvidinge kommun österut mot Kalmarsund. Förutom Uppvidinge kommun rinner ån genom Nybro och Högsby kommuner innan den når Mönsterås kommun. Utöver natur- och rekreationsfrågor kring ån behövs även en god dialog kring dagvatten och vattenkvalitet för att säkerställa att både Alsterån och slutrecipienten Östersjön inte riskerar att överskrida de MKN som finns för vatten. Genom forumet Alsteråns Vattenråd samverkar kommunerna, företag och föreningar för en uthållig förvaltning av vattenresursen och god vattenkvalitet inom Alsteråns avrinningsområde.

Fliseryd

Fliseryd har vuxit fram utmed åsen och Emåns dalgång, där ån under alla tider utgjort en kraftkälla för olika industrier som bidragit till samhällets utveckling. Fliseryd är kommunens nordligaste samhälle, och hade 710 invånare i slutet av år 2023. Fliseryd är en serviceort där offentlig service finns i form av förskola, grundskola F-6, bibliotek, äldreboende och träffpunkt. Fliseryd har en tydlig sammanhållen fysisk struktur och ett centrum med stationsläge för buss.

Utveckling av samhället

Fliseryd är en viktig serviceort för framför allt de norra delarna av kommunen. Här finns goda förutsättningar för ny bostadsbebyggelse i form av förtätning, enstaka småhus och större villakvarter. Ny bebyggelseutveckling bör ske genom förtätning, eller i de områden som pekas ut i samhällets utkanter. I Fliseryd föreslås ett utvecklingsområde för *Mångfunktionell bebyggelse*, fem utvecklingsområden för *Sammanhängande bostadsbebyggelse* och två utvecklingsområden för verksamheter och industri.

F1: I de centrala delarna av Fliseryd föreslås en ny mångfunktionell yta där en centrum- och boendemiljö kan skapas som även kan utgöra en viktig mötesplats i samhället, med park och lekplats för både barn och vuxna. Området är sedan år 2023 detaljplanelagt för bland annat bostäder, centrumändamål och park.

Delar av riksintresseområdet för friluftsliv och naturvård enligt 3 kap. 6 § MB skär in i den norra delen av utvecklingsområdet. Riksintressena för friluftsliv och naturvård följer Emåns vattensystem och kringliggande miljöer. För utvecklingsområde F1 finns en tydlig avgränsning, dels med befintlig bebyggelse i samhället, dels genom Åbyvägen. Utvecklingsområdet bedöms därför inte riskera att påtagligt skada riksintressena.

F2: I den södra delen av samhället på östra sidan av Örnebäcksvägen i anslutning till den befintliga bebyggelsestrukturen pekas ett område ut för sammanhängande bostadsbebyggelse. Området har direkt närhet till natur och rekreationsområde, liksom till skolan. Vid utveckling av området bör hänsyn tas till friluftslivet för att inte hindra befintliga vandringsleder och elljusspår.

F3: På västra sidan av Örnebäcksvägen pekas ett område ut för sammanhängande bostadsbebyggelse. Utbyggnadsområdet är detaljplanlagt för bostadsändamål och park/plantering. Precis som det utpekade området på östra sidan av vägen så bör hänsyn tas till friluftslivet vid utveckling av området. Bostadsområdets utbredning behöver utredas med hänsyn till en mindre göl som finns inom föreslaget utbyggnadsområde.

F4: I västra delen av samhället, i anslutning till Åbyvägen och Snickarens väg, finns ett utpekat utvecklingsområde för sammanhängande bostadsbebyggelse. Området är detaljplanlagt för bostäder och park/plantering. Utvecklingsområdet kan bidra till en förtätning av samhället och har ett strategiskt bra läge för kommunikation med närhet till länsväg 641. Området har också direkt närhet till skogsmiljöer och Jungnerholmarna.

Norr om Emån föreslås två utvecklingsområden för sammanhängande bostadsbebyggelse.

F5: Området västerut är en förlängning av den så kallade Kvillen och följer Emåns sträckning och dess vackra omgivningar. Inom utvecklingsområdet finns potentiellt förorenad mark som behöver hanteras vid detaljplanläggning. Centralt inom området finns också en möjlig fornlämning i form av en boplats, vilket också ska beaktas i kommande planering. Delar av utvecklingsområdet F5 pekas även ut för landsbygdsutveckling i strandnära läge, benämnt Fliseryd i avsnittet om LIS-områden. Detta innebär att LIS kan användas som skäl för att pröva strandskyddsupphävande på platsen.

Delar av riksintresseområdet för friluftsliv och naturvård enligt 3 kap. 6 § MB skär in i den södra delen av utvecklingsområdet. Riksintressena för friluftsliv och naturvård följer Emåns vattensystem och kringliggande miljöer. För utvecklingsområdet F5 kan riksintressenas värden avgränsas av Kvillegärdevägen, den befintliga bebyggelsen österut och att marken till stor del är avverkad. För att säkerställa att riksintressena inte tar påtaglig skada av utvecklingsområdet föreslås att en naturvärdesinventering och en konsekvensbedömning för riksintresset görs i samband med efterföljande planering eller lov- och tillståndsprövningar.

F6: I anslutning till Jungnerholmarna i den norra delen av samhället föreslås ett större utvecklingsområde för sammanhängande bostadsbebyggelse. Här kan attraktiva bostäder skapas i vacker natur och direkt närhet till friluftsliv. Bebyggelsens placering och utbredning behöver ta hänsyn till översvämningskänsliga områden i den nordöstra delen av området. Inom utvecklingsområdet finns stenmurar i landskapet som har kulturhistoriska och ekologiska värden. Vid eventuell exploatering bör trädridån mot Troilius väg sparas.

Delar av riksintresseområdet för friluftsliv enligt 3 kap. 6 § MB skär in i den västra delen av utvecklingsområdet. Riksintressets värden följer Emåns sträckning, som bedöms vara ett område med särskilt goda förutsättningar för berikade upplevelser i natur- och/eller kulturmiljöer samt vattenanknutna friluftaktiviteter. Utvecklingsområdet har en tydlig avgränsning mot riksintressets värden genom Troilius väg, där natur- och kulturmiljöer fortsatt kan fortsätta upplevas utanför utvecklingsområdet. Föreslaget utvecklingsområde bedöms därför inte riskera att påtagligt skada riksintresset vid exploatering av bostadsbebyggelse.

Utöver LIS-området i Fliseryd föreslås ytterligare två LIS-områden något längre från samhället, vid Finsjö och vid sjön Skiren. LIS-områdena kan bidra till ett större underlag för att stärka ortens service, samt utgöra rekreationsmöjligheter för bygdens invånare. Se vidare under avsnittet *LIS-områden*.

Verksamheter och industri

Fliseryd har under århundraden haft industrier längs Emån. Här har bland annat stora krut- och batterifabriker präglat samhällets identitet, där Jungnerholmarna varit ett centralt område. Idag finns de större verksamhetsområdena i landsbygden utanför samhället.

F7: I nordöstra samhället finns ett befintligt verksamhetsområde där planen möjliggör ytterligare utveckling österut. Området närmast befintligt verksamhetsområde är detaljplanelagt för industri. Utbyggnadsområdets storlek beror på platsens förutsättningar, kommunen kommer i ett senare planeringsskede avgränsa vad som blir det exakta utbyggnadsområdet. Bebyggelsens placering och utbredning behöver ta hänsyn till det kringliggande kultur- och jordbrukslandskapet samt skyddsvärda träd. Inom området löper Målebäcken med utlopp i Emån. Vid vattendraget finns det riskområden för översvämning vid skyfall, vilket bör beaktas. Delar av utbyggnadsområdet är också strandskyddat till följd av dess närhet till Målebäcken och Emån. Vid efterföljande planarbete behöver frågor som exempelvis buller och skyddsavstånd till jaktskytteföreningens anläggningsområde utredas.

Delar av riksintresseområde för friluftsliv enligt 3 kap. 6 § MB skär in i den södra delen av området. Riksintressets värde följer Emåns sträckning, som bedöms vara ett område med särskilt goda förutsättningar för berikade upplevelser i natur- och/eller kulturmiljöer samt vattenanknutna friluftaktiviteter. Emåvägen utgör en tydlig avgränsning mot riksintressets värden som inte bedöms ta påtaglig skada av utvecklingsområdets intentioner. Vid efterföljande planering och lov- och tillståndsprövning bör bullerutredningar tas fram för att säkerställa att bulleralstrande verksamheter inte har en negativ påverkan som kan störa riksintressets upplevelsevärden.

F8: I anslutning till samhällets norra infart, korsningen länsväg 64/Åbyvägen, föreslås ett nytt utvecklingsområde för verksamheter och industri. Området ligger strategiskt där vägar från Mönsterås, Högsby och Oskarshamn möts. Vid utveckling av området behöver det översvämningsskänliga området i norra delen beaktas. Vid planläggning bör även rekreatiionsstråket som löper genom området beaktas.

Riksintressen

Fliseryd berörs av följande riksintressen:

Naturvård 3 kap. 6 § MB

- Emåns vattensystem

Friluftsliv 3 kap. 6 § MB

- Emåns nedre lopp

Totalförsvarets militära del 3 kap. 9 § MB

- Påverkansområdet övrigt

Natura 2000 4 kap. 1 § MB

- Emåns vattensystem

Skyddade vattendrag 4 kap. 6 § MB

- Emån med tillhörande käll- och biflöden

Riksintresseområden för naturvård och friluftsliv enligt 3 kap. 6 § MB påverkas av föreslagna utvecklingsområden F1, F5, F6 och F7. Riksintresset för naturvård, *Emåns vattensystem*, kännetecknas i Fliseryd bland annat av värdefulla kvillar som är rik på block och sten. I vattnet växer hampflockel och vattenmärke. Vid stranden i den rika underväxten av hassel har hasselsnok och hasselmus påträffats. Kring vattnet växer naturskog med gran, tall, asp, björk och ek. Många träd är mycket stora, åtskilliga avbrutna och omkullblåsta. I Fliseryd samhälle delar

ån upp sig i ett finmaskigt nät av kvillar, med strömmande vatten mellan sedimentuppbbyggda öar- Jungnerholmarna, där en övergiven batterifabrik varit belägen och som sanerades mellan åren 1998–2002. Även här finns omgivningar av lövskog med bland annat ek och asp, där flera av ekarna är gamla och mycket grova. Här förekommer måttligt med död ved. Från stranden går det att se laxens lek i kvillarna.

För utvecklingsområde F1, som består av en befintlig tätortsmiljö med en större skött gräsyta, riskerar exploatering inte att påtagligt skada riksintressets värden. Inga av riksintressets beskrivna miljöer eller värden tas i anspråk. Vid planering eller lov- och tillståndsprövning i området ska dagvattenlösningar säkerställas inom området för att säkerställa att avrinning till Emån uppnår MKN för vatten, som i sin tur säkerställer att vattnets höga värden av flora och fauna bevaras.

Utvecklingsområde F5 är ett kuperat område som består till stor del av avverkad blandskog. Området ligger delvis inom riksintresse för naturvård, *Emåns vattensystem*. Dess värden ligger kring vattnet som består av naturskog med inslag av mycket stora träd, främst lövträd. Riksintressets beskrivna miljöer eller värden tas inte i anspråk, men ligger i direkt anslutning till dem. Utvecklingsområdet ligger också intill riksintresse för friluftsliv, *Emåns nedre lopp FH 07*, där vattenanknutna friluftsaktiviteter som fiske, kanot, vandring och natur- och kulturstudier beskrivs som särskilt värdefulla i området. Vid efterföljande planering eller lov-och tillståndsprövning i området behöver en naturvärdesinventering tas fram som säkerställer att riksintressenas värden inte riskerar att påtagligt skadas och att värdefull flora och fauna bevaras. Dagvattenhanteringen för området måste säkerställa att MKN för vatten i Emån efterföljs.

Utvecklingsområde F6 består till stor del av ett avverkat skogsområde. Riksintresset för friluftsliv, *Emåns nedre lopp FH 07*, har stora värden med bland annat intresseväckande natur- och kulturvärden, orörda miljöer, stillhet och en artrikedom. Vattenanknutna friluftsaktiviteter som fiske, kanot, vandring och natur- och kulturstudier beskrivs som särskilt värdefulla i området. Vid genomförande av utvecklingsområdet för bebyggelse bedöms områdets möjlighet till friluftsliv kunna bevaras. Närområdet består av befintlig bebyggelse och skog, och riksintressets värden är koncentrerade mot Emåns sträckning. Vandring kan fortsatt kunna ske längs Troilus väg. Utvecklingsområdet bedöms inte riskera att påtagligt skada riksintressets värden.

Utvecklingsområde F7 består till stor del av öppen mark med inslag av blandskog. Riksintresset för friluftsliv, *Emåns nedre lopp FH 07*, har stora värden med bland annat intresseväckande natur- och kulturvärden, orörda miljöer, stillhet och en artrikedom. Vattenanknutna friluftsaktiviteter som fiske, kanot, vandring och natur- och kulturstudier beskrivs som särskilt värdefulla i området. Emåvägen utgör en naturlig avgränsning mellan de beskrivna värdena i riksintresset och utvecklingsområdet. Utvecklingsområdet bedöms inte riskera att påtagligt skada riksintressets värden, förutsatt att bulleralstrande verksamheter begränsas, eller att bullerutredningar vid efterföljande planläggning, lov- och/eller tillståndsprövning säkerställer krav på bullernivåer.

Hur riksintresseanspråken ska tillgodoses i stora drag beskrivs i avsnittet *Riksintressen*.

Grönstruktur och rekreation

Fliseryd är ett samhälle som uppkommit där Emån förgrenar sig vilket innebär att åriket med tillhörande miljöer och höga naturvärden är en väl integrerad del av samhället. Emån delar upp sig i så kallade kvillar, det vill säga att vattendraget naturligt delat sig i grenar. Längs kvillarna finns delvis orörda lövskogspartier på öar samt utmed strandkanten. Emån är det största och ett av de viktigaste vattendragen i sydöstra Sverige. Området kring den nedre delen av ån, beläget i Mönsterås kommun, hör till Sveriges nederbördsfattigaste. Avsaknaden av flödesutjämnande sjöar innebär att vattenföringen i Emån varierar kraftigt. Både fiskfaunan och bottenfaunan är ovanligt artrik och talrik samt omfattar både sällsynta och skyddsvärda arter.

Emån med tillhörande kantzonen omfattas av riksintresse för naturvård och friluftsliv. Åns nedre delar omfattas av art- och habitatdirektivet via Ramsarkonventionen, konventionen om våtmarker av internationell betydelse. Ån är även utpekad som Natura 2000-område. Där Emån förgrenar sig finns Jungnerholmarna med historia av industriverksamhet. Det omfattande arbetet med saneringen efter industrierna genomfördes år 1999–2002 och området invigdes år 2002. Idag är Jungnerholmarna ett välbesökt och uppskattat rekreationsområde och besöksmål. I direkt anslutning till området finns ställplatser för husbilar och stugverksamhet i fiskeklubbens regi då sportfiske är en mycket populär aktivitet kopplad till Emån. För att utveckla och möjliggöra fler besök i området undersöks möjligheterna att utveckla ett natur- och kulturcentrum på eller i nära anslutning till Jungnerholmarna. Genom samhället och till stor del längs Emån går Mönsteråsleden, en populär vandringsled på drygt åtta mil. I norr ansluter den till Ostkustleden och i sydväst till Högsbyleden.

I Fliseryd pekas en central yta ut som *Grönområde* i mark- och vattenanvändningskartan. Inom användningen *Mångfunktionell bebyggelse* möjliggörs även parker eller fritidsanläggningar. I Fliseryd som omges av natur är det viktigt att säkerställa ett centralt grönområde som kan sammankoppla omgivande grön infrastruktur, både i nordsydlig och östvästlig riktning. Det skulle även stärka utvecklingsinriktningens blågröna stråk längs Emån. Grönstrukturkartan visar en övergripande generell analys. Vidare analyser för att stärka och utveckla den gröna infrastrukturen behöver tas fram i en grönstrukturplan.

Fliseryd ligger mellan odlings- och skogslandskapet, där blandskog dominerar i öster och jordbruksmark i väster. Samhällets norra delar har en tydlig karaktär av blandskog i anslutning till Emån och Jungnerholmarna. För att stärka gröna stråk i och omkring samhället har förslag

på kopplingar tagits fram utifrån Fliseryds befintliga förutsättningar. En sammanhängande grön korridor sträcker sig tvärs över ortens centrala delar från skogsområdet i sydväst till Emån och Jungnerholmarna, vilket uppmärksammades redan i ortsanalysen 2021. För att stärka denna koppling utvecklades ett grönt aktivitets- och parkstråk. Stråket möjliggör dels rekreation, dels spridning av flora och fauna vilket ökar platsens naturvärden, attraktivitet samt förhöjer livsmiljön för boende i samhället. Ytterligare ett stråk har identifierats väster om det centrala stråket från skogsområdet i sydväst, där bebyggelsen är som glesast mot Emån, och över ån till skogsområdet i nordväst. Också på sydöstra sidan av samhället finns ett större skogsområde med ett flitigt använt elljusspår. Även här kan en grön koppling över odlingslandskapet mot Emån stärkas då naturområdenas geografiska läge kan bidra med viktiga länkar för att upprätthålla spridningssamband.

Figur 24. Naturområden i Fliseryds norra delar kan kopplas ihop med områden i samhällets södra och mellersta delar genom stärkta gröna stråk. Genom det parkstråk som tillkommit i centrala Fliseryd utvecklas de biologiska spridningsmöjligheterna över samhället.

Kulturmiljö

Fliseryds samhälle är tydligt uppbyggt och samlat vid Emån, där Kvillen och Emån flyter samman, samt kring vägkorsningen där vägar mellan Mönsterås, Oskarshamn, Finsjö och Ruda möts. Emån är närvarande i stora delar av Fliseryd där åns forsande vatten är både synligt och hörbart. Fliseryds historia, identitet och karaktär har i hög grad präglats av kopplingarna till Emån och olika sätt att nyttja dess vattenkraft. Emån har gett upphov till flera kulturmiljöer både inne i Fliseryd och i närområdet som Fliseryds kvarnar, Åby kvarnområde och Finsjö kraftverk. Platsen där Jungnerholmarnas fabrikskomplex låg har haft stor betydelse för Fliseryds identitet även om fabriksbyggnaderna rivits. Inne i Fliseryd har det funnits ett mejeri, bageri, en äldre färgeribyggnad och flera gamla stenbroar. Fliseryd omges av glest bebyggd landsbygd med några stora gårdar och herresäten Samhället och landsbygden kopplades ihop genom de småindustrier, hantverkare och serviceinrättningar som tillgodosåg gårdarnas olika behov. Lämningar finns i första hand i anknytning till Emån och Kvillen, i form av bland annat boplatslägen, husgrunder, gravfält, industriella lämningar och rester av en stenvalvsbro.

Järnvägsmiljön och järnvägssträckningen genom landskapet är än idag en betydande del av ortens historia och karaktär. Förutsättningar och utvecklingsmöjligheter för ortens industriföretag påverkades under 1900-talet i hög grad av Ruda–Oskarshamn järnväg från 1907.

Samhället präglas också av att det är en kyrkby, ett sockencentrum. Här finns kyrkomiljön, ett kommunhus och skola. Ekåsa ålderdomshem är samhällets mest monumentala byggnad. Där finns även en liten träbyggnad benämnd ”cellen” som är en påminnelse av hur samhället tidigare behandlade sjuka och utstötta människor.

Hembygdsparken, som fungerar som ett landmärke och en mötesplats, utgör ett värdefullt inslag i samhället. I parken bär husen kunskap om traktens äldre byggnadskultur. Andra speciella mötesplatser i Fliseryd är krutmagasinet från år 1799 som använts som biograf samt en välbevarad dansbana som utgör minnen av landsbygdens nöjeskultur från 1900-talet.

Kommunen har påbörjat arbetet att ta fram en rapport om kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer i Fliseryd och Finsjö. Rapporten ska innehålla riktlinjer för hur kulturmiljöer ska tas tillvara och utvecklas på ett hållbart sätt och ska fungera som underlag till kommunens arbete med exempelvis bygglovshantering, förhandsbesked, detaljplaner och fastighetsregleringar.

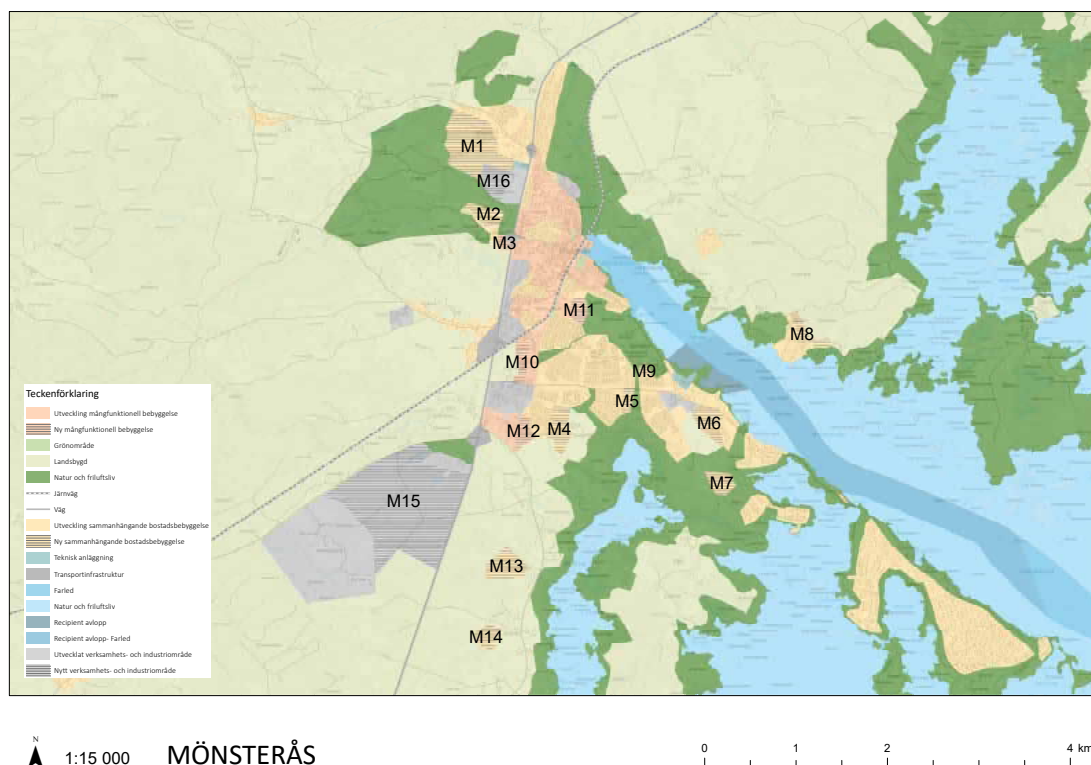
Mellankommunala frågor

Fliseryd ligger i kommunens nordvästra del och samhällets omgivning gränsar framför allt till Högsby och Oskarshamns kommuner. Fliseryd ligger längs länsväg 641, som går vidare österut mot Ruda och Högsby kommun, samt vid Finsjövägen och Emåvägen som båda går till Oskarshamns kommun. Det är viktigt att kommunerna har en god samverkan vid framtida förändringar eller utveckling av kommunikationer. Fliseryd har kollektivtrafik både till Högsby och Oskarshamns kommuner, och vid utveckling eller förändring behöver dialog mellan kommunerna och berörda myndigheter ske. En utveckling av Fliseryd som gör att fler väljer att bosätta sig i samhället och pendla till arbete eller studier på annan ort kan generera fler arbetstillfällen eller besökare till grannkommunerna.

Emån är ett av Smålands största vattendrag. Ån har sin källa i Nässjö kommun och rinner ner via Eksjö, Sävsjö, Vetlanda, Hultsfred, Högsby och Oskarshamns kommuner innan den mynnar ut vid Em, på gränsen mellan Oskarshamn och Mönsterås. Förutom utveckling av natur- och rekreationsfrågor kring ån behövs även en god dialog med alla kommuner kring dagvattenhantering och vattenkvalitet för att säkerställa att slutrecipienten Östersjön inte riskerar överskrida de MKN som finns för vatten. Genom Emåförbundet samverkar kommuner, länsstyrelser, näringsliv med flera för en god vattenkvalitet, hållbar vattenförvaltning och restaurering av vattendrag. I enlighet med kommunens utvecklingsinriktning kan åns omgivelningar utvecklas för natur och friluftsliv med hänsyn till naturvärden. Exempel på detta är skapandet nya vandringsleder, friluftsanläggningar eller förutsättningar för fiske längs ån.

I närheten av Fliseryd föreslås utveckling av industriområden, både väster och sydöst om samhället. Det är viktigt att tillkommande tung trafik inte belastar befintliga samhällen eller boende längs de större vägarna. En förbättrad trafikmiljö till och från områdena behövs. I dialog med Trafikverket och berörda grannkommuner kan dessa frågor diskuteras och utvecklas.

Mönsterås

Mönsterås är kommunens centralort och ligger längst inne i Mönsteråsviken, där samhället vuxit fram högst uppe på Mönsteråsåsen. I slutet av år 2023 hade Mönsterås samhälle, med Oknö inräknat, 5415 invånare. Som centralort har samhället en stark offentlig och kommersiell service samt utbud av handel. I Mönsterås finns förskolor och grundskolor F-9. Här finns även bland annat sporthall, idrottsplatser, ridsportsanläggning, äventyrsbad, bibliotek, fritidsgård, olika typer av äldreboenden och gruppboenden, hembygdsmuseum, koloniområden, gästhamn och golfbana. Vid gästhamnområdet finns en busstation där både lokala och regionala bussar avgår.

Utvecklingen av samhället

Centralorten Mönsterås har en levande kärna med en tradition av lokal handel och viljan är att fortsätta ha ett brett utbud av offentlig och kommersiell service och tjänster centralt i samhället. Det centrala ursprunget och den historiska kärnan består av området längs Storgatan uppe på åsen och därefter har samhället utvecklats åt väster och söder. Samhällets utvecklingsriktning bör främst ske i nordvästlig riktning för att stärka de centrala delarna ytterligare men utvecklingen kan också ske genom förtätning av bostadsområden i södra samhället. Mönsterås är det samhälle som har störst tryck på bostadsmarknaden, oavsett boendeform, vilket ställer krav på en god planberedskap för olika typer av bostäder, skolor och förskolor.

I samband med detaljplanläggning av större utvecklingsområden i Mönsterås bör ett gestaltungsprogram upprättas.

Utvecklingsområden väster om E22

Väster om E22 och söder om Fliserydsvägen föreslås två nya områden för *Sammanhängande bostadsbebyggelse*. Två viktiga faktorer för att möjliggöra en exploatering av dessa områden är dels att en ny säker trafikplats för den norra infarten måste finnas på plats, dels att ett nytt stationsläge för snabbusskonceptet *BRT- Bus Rapid Transit* uppförs. En ny trafikplats innebär att den barriär som E22 utgör luckras upp och bidrar till en god trafiksäkerhet, framför allt för gång- och cykeltrafik. De föreslagna områdena knyter samman befintlig bebyggelse norr om Fliserydsvägen

med närheten och kopplingen till centrum där havet blir tydligare märkbart. Genom att föreslå bebyggelseutveckling skapas också direkt närhet till attraktiva natur- och rekreationsområden i form av elljusspår, golfbana och kolonilotter.

Bebyggelsens utveckling ska ske varsamt med hänsyn till befintliga kvaliteter och landskapsvärden som exempelvis åkerholmar, stenmurar och diken vilka omfattas av ett generellt biotopskydd. För utvecklingsområdena som ligger i direkt anslutning till landsbygden bör hänsyn tas till både de visuella samt fysiska upplevelsevärdena. Här är det särskilt viktigt att kontakten mellan herrgårdslandskapen/storgårdarna samt omgivande odlingslandskap inte bryts, de kulturella sambanden bör finnas kvar.

I översiktsplanens genomförandedel beskrivs prioriteringen av de olika utvecklingsområdena. I Mönsterås samhälle prioriteras utvecklingsområden som ligger väster om E22 med prio 2.

M1: Ett större utvecklingsområde för *Sammanhängande bostadsbebyggelse* föreslås i anslutning till Fliserydsvägen. Utvecklingsområdets närhet till hästsportanläggning, risk för hästallergener, misstänkt förorenat område vid EBH-objekt samt närhet till identifierad värdekärna för gräsmark bör uppmärksammas i kommande planläggning.

M2: Ett mindre utvecklingsområde pekas ut söder om elljusspåret. Området förläggs i anslutning till det område som pekas ut för ny kommunikationsnod och stationsområde för en framtida snabbuss, BRT. BRT är ett regionalt och mellankommunalt projekt där målbilden är bussar med hög tillgänglighet och hög turtäthet. Ny bebyggelse nära en viktig kollektivtrafikplats kan locka nya invånare med möjlighet att pendla till och från arbete på annan ort och därmed främja en fortsatt hållbar utveckling. I anslutning till BRT-stationen behövs en trafiklösning med säker passage över eller under E22. Även det öppnar möjligheter för att bryta barriärer och stärka kopplingen till centrum och havet via Åsevadsgatan.

Jordbruksmark: Väsentligt samhällsintresse

Utvecklingsområdet ligger beläget på produktiv åkermark enligt data från Länsstyrelsen i Kalmar län. Kommunen anser att den förändrade markanvändningen kan anses tillgodose ett väsentligt samhällsintresse utifrån behovet av att tillgodose bostadsförsörjningsbehovet med sammanhängande bostadsbebyggelse. Kommunens bedömning är att område M2 kan bidra till en förtätning av den västra delen av samhället.

Jordbruksmark: Alternativa lokaliseringar

Kommunen anser att motiven till vald lokalisering är acceptabla för aktuellt utvecklingsområde inom ramen för översiktsplanen, och att behovet inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk, eftersom utvecklingsområdet bygger på närheten till BRT-området. Lokaliseringen ska utredas ytterligare och säkerställas genom en lokaliseringsutredning i efterföljande planering.

Enligt framtagna prioritering av utbyggnadsordning, i kapitlet *Miljö kvalitetsnormer, risker och konsekvenser* under avsnittet *Genomförande*, kommer utvecklingsområde M2 att vara aktuellt för exploatering först när en trafiksäker korsning över E22 finns. Eftersom en trafiksäker korsning över E22 behöver vara på plats innan exploatering kan ske på den västra sidan om vägen kommer alltså aktuellt utvecklingsområde att prioriteras först när det är etablerat. Området har förlagts på jordbruksmark för att undvika att kringliggande ekskogar med höga natur- och rekreationsvärden exploateras. Utvecklingsområdet bygger på en närhet till en framtida bytespunkt för kollektivtrafiken för att främja ett hållbart samhälle, och syftet med området skulle därför försvinna om utvecklingsområdet lokaliseras på annan plats än i direkt närhet.

M3: Ett område i anslutning till BRT-stationen föreslås som *Mångfunktionell bebyggelse*. Området är tänkt att vara ett komplement till stationsområdet och möjliggöra för typer av verksamheter som kan kopplas till busstrafiken. Exempelvis handel, kontor, ytor för ytterligare parkering, eller annan typ av verksamheter. Ytan är inte lämplig för bostäder på grund av närheten till E22 och därmed påverkansbuller.

För att utveckla området väster om E22 krävs att utredningar i efterföljande planarbete görs kring trafikbuller för att säkerställa en god miljö. Bebyggelseområdena föreslås hamna bakom de skogspartier som finns för att inte störa de utblickar över odlingslandskapet som trafikanter ges från E22. Det som är typiskt för resan på E22 genom Mönsterås samhälle är bebyggelsen som ligger på östra sidan om E22 och odlingslandskapet på västra sidan.

E22 utgör ett riksintresse för kommunikationer enligt 3 kap. 8 § MB. Hänsyn till E22 måste tas vid efterföljande planläggning, lov- och/eller tillståndsprövningar. För att säkerställa att riksintresset inte riskerar att ta påtaglig skada av framtida exploatering bör inte ny bebyggelse eller andra anläggningar som kan inverka på trafiksäkerheten placeras inom ett avstånd av 50 meter från E22 vägområde.

Utvecklingsområden öster om E22

Föreslagna utvecklingsområden för sammanhållen bostadsbebyggelse öster om E22 finns framför allt i de södra delarna av samhället och syftar till att förtäta samt koppla samman befintliga bostadsområden. Två större områden för *Sammanhängande bostadsbebyggelse* föreslås som förlängning av bostadsområden vid Okneback, M4, och Gustaf Enochs gata, M6. Båda områdena placeras i anslutning till befintliga kommunikationer och VA-utbyggnad, vilket bidrar till en förtätning och därmed en hållbar utveckling av samhället. Båda områdena ligger i närhet till vackra och värdefulla naturområden och våtmarker men också i närhet till målpunkter för service och handel.

I översiktsplanens genomförandedel beskrivs prioriteringen av de olika utvecklingsområdena. I Mönsterås samhälle prioriteras utvecklingsområden öster om E22 som ligger på kommunägd mark med prio 1, och de som ligger på privatägd mark med prio 2.

M4: Området vid Okneback har varit utpekad för bebyggelseutveckling sedan kommunens generalplan från 60-talet. En utvecklingsriktning för Mönsterås samhälle önskas ske genom förtätning av bostadsområden i södra samhället. Utvecklingsområdet kan bygga vidare på den befintliga bebyggelsestrukturen som finns väster om utpekad område. Hänsyn bör tas till bäckarna i norr och söder samt till värdefulla element i landskapet.

Jordbruksmark: Väsentligt samhällsintresse

Utvecklingsområdet ligger beläget på produktiv åkermark enligt data från Länsstyrelsen i Kalmar län. Kommunen anser att den förändrade markanvändningen kan anses tillgodose ett väsentligt samhällsintresse utifrån behovet av att tillgodose bostadsförsörjningen samt att utveckla välfungerande och lämpliga försörjningssystem. Behovet av småhustomter i Mönsterås samhälle fram till 2050 är enligt kommunens bedömning cirka 140. Översiktsplanen pekar ut utvecklingsområden för ungefär 200 småhustomter i Mönsterås samhälle. I aktuellt utvecklingsområdet möjliggörs det för 50–60 småhustomter.

Jordbruksmark: Alternativa lokaliseringar

Kommunen anser att motiven till vald lokalisering är acceptabla för aktuellt utvecklingsområde inom ramen för översiktsplanen, och att behovet inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Detta ska utredas ytterligare och säkerställas genom en lokaliseringsutredning i efterföljande planering.

Mönsterås samhälle omringas av barriärer som försvårar samhällets utvecklingsriktning. Samhället ligger mellan E22 och havet. Norr om samhället har dåliga geologiska förhållanden med stora inslag av lerig mark, men även höga naturvärden. Det innebär att alternativet och möjligheten att utveckla samhället är söderut. Västerut kan det möjliggöras en utveckling först när trafiksäkra korsningar över E22 ordnas.

Enligt framtagna prioritering av utbyggnadsordning, i kapitlet *Miljö kvalitetsnormer, risker och konsekvenser* under avsnittet *Genomförande*, är utvecklingsområde M4 prioriterat med prio 1 eftersom det är beläget på kommunägd mark. För att få en strategisk och hållbar samhällsutveckling i Mönsterås samhälle, finns det två större områden för sammanhängande

bostadsbebyggelse, däribland M4 tillsammans med M6. Dessa områden är föreslagna intill samhällets senast etablerade bebyggelseområden (2000–2020). Områdena möjliggör en förtätning och bidrar till att stärka samhället på ett långsiktigt hållbart sätt där nytta kan dras från befintlig infrastruktur. Dessa två områden är de enda platserna i samhället som kan erbjuda villatomter i tätortsmiljö. Behovet att utöka Mönsterås samhälle med större villaområden går därmed endast att tillgodoses i dessa områden.

För att ha en god planberedskap beroende på hur behovet kan förändras bör ett antal områden pekas ut som säkerställer en god bostadsförsörjning när behovet uppstår. Behovet gäller främst områden för sammanhängande bostadsbebyggelse då det är den typen av bostad som flest kommuninvånare efterfrågar.

M5: Området vid Sjögräsvägen är en förlängning av befintligt bostadsområde och kan bygga vidare på samma struktur. Vid planläggning av området behöver bebyggelsens utformning och utbredning utredas med hänsyn till klimatrelaterade risker för översvämning, då områdets södra delar är inom påverkanszon för havsnivåhöjning.

M6: Ett förtätningsområde för *Sammanhängande bostadsbebyggelse* föreslås i anslutning till Nynäsvägen, och syftar till att utveckla ett av Mönsterås samhälles senaste bostadsområde, väster om Gustaf Enochs gata. Här kan bostäder möjliggöras med närhet till både vacker natur och havet.

M7: Ett mindre område för bostadsbebyggelse föreslås med syfte att möjliggöra för bostäder av mer lantlig karaktär men fortfarande med närhet till samhällets service och handelsutbud. Området skulle också koppla samman Mönsterås södra samhälle med befintlig bebyggelse på Killingeholm. Området består till största del av planterad tallskog utan höga naturvärden. Då området ligger inom påverkanszon för havsnivåhöjning behöver klimatrelaterade risker kopplat till översvämning vid havsnivåhöjning utredas vid planläggning.

Delar av riksintresseområdet för naturvård enligt 3 kap. 6 § MB ligger inom utvecklingsområdet. Riksintresset, *Mönsterås skärgård*, följer kusten längs hela kommunen och dess kringliggande miljöer. Riksintressets värde ligger främst i arkipelagen som har stort geovetenskapligt intresse som en övergångszon mellan urbergsskärgården i granit i norr och moränsskärgården i sandsten i söder. Skärgården är mestadels skogbevuxen med tallskogar och barrblandskogar, där inslag av naturskog förekommer. Utvecklingsområde M7 möjliggör för en varsam förtätning i ett skogsområde som ligger mellan befintlig bebyggelse på Nynäs och Killingeholm. Utvecklingsområdet bedöms inte bestå av den natur som beskrivs som särskilt värdefull enligt riksintresset, och bedöms därmed inte riskera att påtagligt skada riksintresset. Hänsyn till riksintresset ska tas vid efterföljande planering, se vägledning nedan under *Riksintressen*.

M8: Norr om Mönsteråsviken, i direkt närhet till centrum, breder värdefull natur och öppna åkerlandskap ut sig. Ytterligare österut ändras landskapet till skogsmiljö och ansluter till den lilla byn Nydala som ligger längs viken. Omgivet av vacker natur och närhet till viken föreslås ny *Sammanhängande bostadsbebyggelse*. Även här kan attraktiva tomter med lantlig och naturnära miljö skapas, som dessutom följer den planerade utvecklingen av VA i området.

Förutom nya föreslagna områden för *Sammanhängande bostadsbebyggelse* förespråkas en förtätning inom och mellan befintliga bostadsområden, utan att ta viktiga grönområden i anspråk.

M9: Ytterligare en yta som bygger på den befintliga bebyggelsestrukturen har föreslagits i anslutning till Ljungnäs villaområde. Inom denna yta kan cirka 5–10 nya bostäder möjliggöras som knyter an till både befintlig bebyggelse- och infrastruktur i Mönsterås största villaområde.

M10: En ny yta för mångfunktionell bebyggelse förlås strax söder om järnvägen, intill Södra vägen, bakom befintlig handel/industristråk. Området skulle kunna utvecklas till ett starkare handelsstråk med inslag av olika typer av funktioner kopplade till centrumverksamhet. En ny trafikplats vid E22 i anslutning vid järnvägen ger nya förutsättningar och rörelser kring området

och kan därmed bli en central punkt för verksamheter som med fördel kan placeras längs större infrastruktur. I efterföljande planering bör bullerpåverkan och vibrationer från järnvägen utredas. I utvecklingsområdets södra delar finns en lågpunkt som riskerar att översvämmas, vilket bör beaktas i kommande planering. Grönytor för en naturlig dagvattenhantering bör anläggas.

M11: Vid Muddern, intill befintlig förskola, föreslås en yta för mångfunktionell bebyggelse. Vid planläggning av området behöver bebyggelsens utformning och utbredning utredas med hänsyn till klimatrelaterade risker för översvämning, då området ligger inom påverkansområdet för havsnivåhöjning. Utformningen behöver också ta hänsyn till de geologiska och miljötekniska förutsättningarna i området, då marken består av utfyllnadsmark och en nedlagd avfallsdeponi, ett objekt som registrerats i EBH-stödets register över potentiellt förorenade områden, med riskklass 2. I utvecklingsområdet finns också del av dagvattendammen på Kuggås, vars funktion behöver säkerställas vid efterföljande planering.

M12: I utkanten av samhällets södra delar, längs Södra vägen, föreslås ett område för mångfunktionell bebyggelse. Utvecklingsområdet möjliggör att befintligt mångfunktionellt bebyggelseområde med servicefunktioner och verksamheter i väster kopplas samman med den befintliga villabebyggelsen i öster. Hänsyn bör tas till Åkerholmen och till Oknebacken som löper genom området.

Jordbruksmark: Väsentligt samhällsintresse

Utvecklingsområdet ligger beläget på produktiv åkermark enligt data från Länsstyrelsen i Kalmar län. Kommunen anser att den förändrade markanvändningen kan anses tillgodose ett väsentligt samhällsintresse utifrån behovet av att bidra till att lokalisera bostäder och arbetsplatser nära varandra och på så sätt generera en hållbar stadsutveckling, tillgodose bostadsförsörjningsbehovet samt ge förutsättningar för näringslivet att växa både lokalt och regionalt.

Jordbruksmark: Alternativa lokaliseringar

Kommunen anser att motiven till vald lokalisering är acceptabla för aktuellt utvecklingsområde och att behovet inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Detta ska utredas ytterligare och säkerställas genom en lokaliseringstudie i efterföljande planering.

Enligt framtagna prioriteringar av utbyggnadsordning, i kapitlet *Miljö kvalitetsnormer, risker och konsekvenser* under avsnittet *Genomförande*, är utvecklingsområdet M12 prioriterat med prio 1 eftersom det är beläget på kommunägd mark.

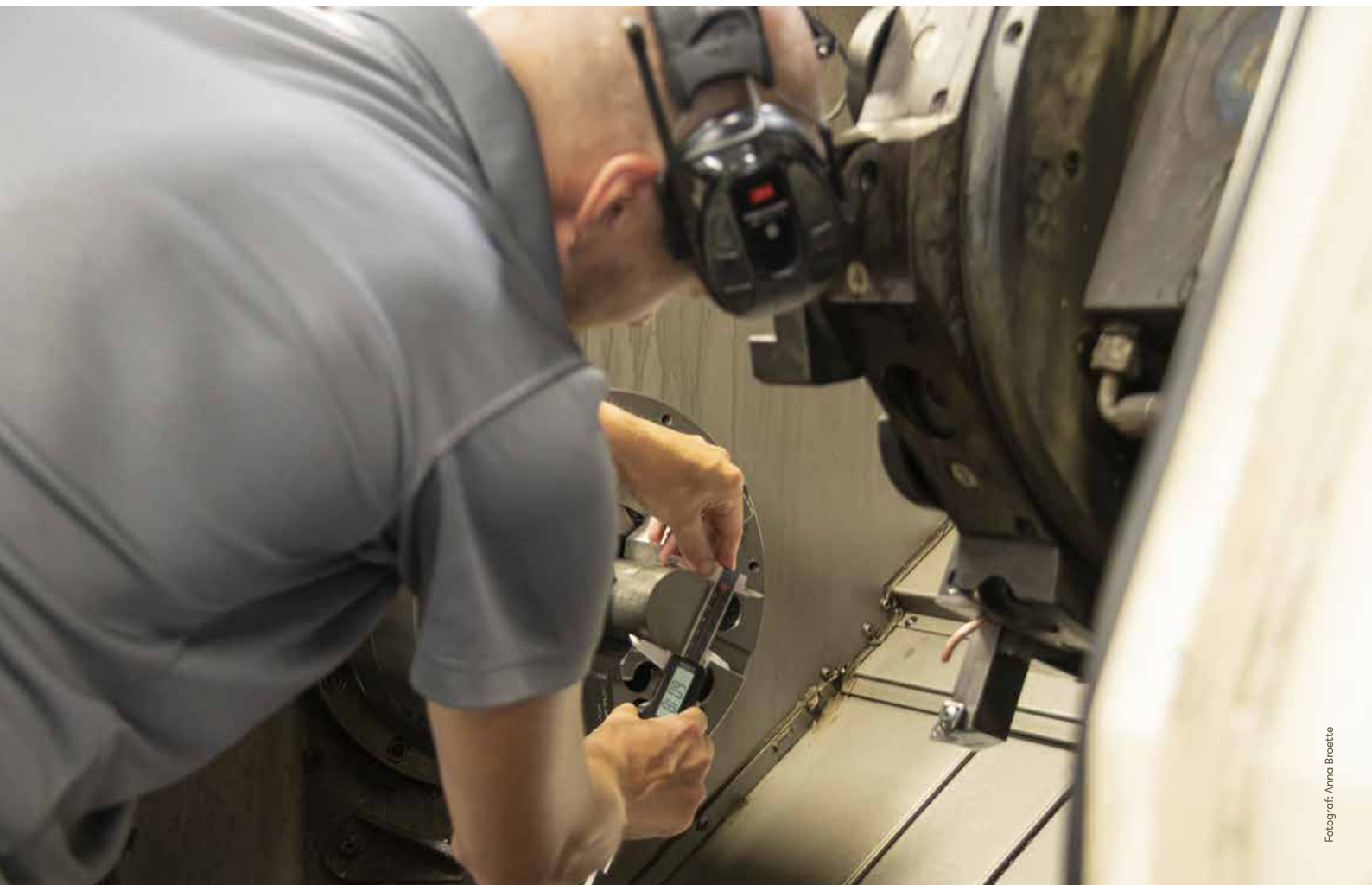
Mönsterås samhälle omringas av barriärer som försvårar samhällets utvecklingsriktning. Samhället ligger mellan E22 och havet. Norr om samhället har dåliga geologiska förhållanden med stora inslag av lerig mark, men även höga naturvärden. Det innebär att alternativet och möjligheten att utveckla samhället är söderut. Västerut kan det möjliggöras en utveckling först när trafiksäkra korsningar över E22 ordnas.

Söder om Mönsterås, längs Strandavägen, föreslås två nya områden för *Sammanhängande bostadsbebyggelse* mellan Mönsterås och Timmernabben. Utvecklingsområdena är hämtade från en förstudie som antogs av kommunstyrelsen 2018. I förstudien beskrivs områdena detaljerat och studien ska tillsammans med översiktsplanen fungera som underlag för efterföljande detaljplanarbete. Läget mellan två samhällen ger tillgång till ett blandat utbud av servicefunktioner som dessutom ligger inom pendlingsavstånd tack vare gång- och cykelvägen i anslutning till Strandavägen. Utvecklingsområdena är förlagda i tätortsnära område med lantlig karaktär samt utblickar mot kust- och åkermark. Närområdet har höga natur- och kulturvärden vilket möjliggör för bostadsnära rekreation.

Vid detaljplanläggning ska hänsyn tas till det stora antalet fornlämningar och kulturhistoriska element som finns i området. Dessa speglar bebyggelseutvecklingen under tidig medeltid och är viktiga att beakta i kommande planprocess.

M13: Vid utveckling av området är det viktigt att bevara naturen i hög utsträckning och integrera ny bebyggelse med den befintliga miljön. I detta utvecklingsområde skulle det kunna möjliggöras för ungefär 15–25 tomter, beroende på tomtstorlek. Buller från E22 bör utredas i samband med planläggning.

M14: Utvecklingsområdet har potential att rymma cirka 10–15 tomter. Vägen som sträcker sig från Strandavägen västerut når ända fram till E22, vilket möjliggör en undersökning av en eventuell ny infart till området från E22 vid efterföljande planering.

Fotograf: Anna Broette

Verksamheter och industri

Det är av stor vikt att kommunen har en god planberedskap för nyetablerade företag och verksamheter. Det ska finnas både små och stora ytor reserverade för att möjliggöra olika typer av verksamheter. Befintliga verksamhet- och industriområden i Mönsterås är koncentrerade längs E22. Det ger goda förutsättningar för logistik och kommunikation genom att ta vara på den infrastruktur som går genom samhället. Här finns befintliga verksamhetsområden med detaljplanelagd mark för ytterligare utökning av området.

Inom Mönsterås samhälle föreslås två nya områden för verksamheter och industri.

M15: Det större av de två verksamhetsområdena ligger vid korsningen vid E22 och Mönsteråsvägen mot Blomstermåla, i anslutning till Kronobäcks industriområde. Inom befintligt område finns redan detaljplanelagd mark för verksamheter och industrier. Kronobäcks industriområde kan utvecklas till att bli ett större externt industriområde där kopplingen till samhällets centrum inte behöver vara så stark. Industrier och verksamheter har ofta någon typ av påverkan på omgivningen och genom att medvetet placera omgivningspåverkande industrier och verksamheter i Kronobäck kan bostadsområden i samhället skonas från påverkan av exempelvis

buller. Då vissa verksamheter och industrier medför negativ påverkan på omgivningen eller kräver skyddsavstånd kan det hindra utvecklingen av bostadsområden i närområdet. Bebyggelseutvecklingen får inte ge negativ påverkan för kapacitet och framkomlighet längs E22. I Kronobäcksområdet med omnejd finns ett stort antal fornlämningar. Vid detaljplanläggning ska hänsyn tas till fornlämningarna samt sambandet dess emellan.

Jordbruksmark: Väsentligt samhällsintresse

Utvecklingsområdet ligger beläget på produktiv åkermark enligt data från Länsstyrelsen i Kalmar län. Kommunen anser att den förändrade markanvändningen kan anses tillgodose ett väsentligt samhällsintresse utifrån behovet av en strategisk och långsiktigt hållbar utveckling för verksamhets- och industriområden. För att kunna möjliggöra detta behöver ny bebyggelse eller anläggningar ansluta till redan befintliga områden. Därtill har kommunen ett behov av att utveckla välfungerande och lämpliga försörjningssystem. I översiktsplanen pekas ytterligare ny mark ut för utveckling av verksamheter- och industri österut för att kunna växa samman med kommunens avfallsanläggning Mörkeskog. Det bedöms finnas samlokaliseringvinster med att dessa områden ges möjlighet att växa samman, till exempel med avseende på nyttjandet av gemensam infrastruktur. Kommunen planerar att förlägga verksamhet och industri på en samlad yta som ligger långt från befintlig bebyggelse för att på så vis begränsa omgivningens påverkan av bland annat omgivningsbuller.

Jordbruksmark: Alternativa lokaliseringar

Kommunen anser att motiven till vald lokalisering är acceptabla för aktuellt utvecklingsområde inom ramen för översiktsplanen, och att behovet inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Detta ska utredas ytterligare och säkerställas genom en lokaliseringstudie i efterföljande planering.

I efterföljande planering över området behöver en utredning visa hur exploatering som är nödvändig ska planeras så exploatering på jordbruksmark minimeras.

Riksintresse

E22 utgör ett riksintresse för kommunikationer enligt 3 kap. 8§ MB. Hänsyn till E22 måste tas vid efterföljande planläggning, lov- och/eller tillståndsprövningar. För att säkerställa att riksintresset inte riskerar att ta påtaglig skada av framtida exploatering bör inte ny bebyggelse eller andra anläggningar som kan inverka på trafiksäkerheten placeras inom ett avstånd av 50 meter från E22 vägområde.

För att inte utarma den centrala handeln föreslås endast handel med skrymmande varor, inte detaljhandel, i verksamhetsområdena närmast Mönsterås samhälle längs E22.

M16: Det andra området för verksamheter och industri pekas ut i anslutning till bebyggelseutvecklingen väster om E22. Här finns Häradsvallen, en populär anläggning för islandshästar och islandshästtävlingar. För att möjliggöra en eventuell utveckling av området har en ny yta för verksamheter pekats ut väster om den befintliga anläggningen. Längs E22 är ett strategiskt bra läge för nya verksamheter att marknadsföra sin verksamhet. Det finns möjlighet att ansluta till befintlig infrastruktur vad gäller gata och el, och det finns möjlighet att ansluta till befintligt VA-ledningsnät öster om E22.

Jordbruksmark: Väsentligt samhällsintresse

Utvecklingsområdet ligger beläget på produktiv åkermark enligt data från Länsstyrelsen i Kalmar län. Kommunen anser att den förändrade markanvändningen kan anses tillgodose ett väsentligt samhällsintresse utifrån behovet av behovet av en strategisk och långsiktigt hållbar utveckling för verksamhetsområden samt behovet av fler rekreationsområden. Häradsvallen har genom översiktsplanen möjlighet att expandera västerut där utvecklingsområde för verksamhet- och industri pekas ut. Verksamheten har planer på ett stort verksamhetsområde inom hästsport, där ny mark behöver tas i anspråk för att kunna genomföra planerna.

Jordbruksmark: Alternativa lokaliseringar

Kommunen anser att motiven till vald lokalisering är acceptabla för aktuellt utvecklingsområde och att behovet inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk, eftersom verksamheten har begränsade ytor att kunna utvecklas på. Detta ska utredas ytterligare och säkerställas genom en lokaliseringsutredning i efterföljande planering.

Aktuell mark behöver tas i anspråk eftersom den nya anläggningen behöver ligga i anslutning till befintlig anläggning, vilket begränsar möjliga tomter att placera den nya anläggningen på. Utifrån grunden att säkerställa viktiga rekreationsintressen och hållbara verksamhetsområden bedömer kommunen att en utbyggnad av hästsportanläggningen kan tillgodose väsentliga samhällsintressen, och därmed motiveras ianspråktagande av jordbruksmark enligt förarbetena till bestämmelserna för jordbruksmark i miljöbalken. I efterföljande planering över området behöver en utredning visa hur exploatering som är nödvändig ska planeras så exploatering på jordbruksmark minimeras.

Kommunikationer

Mönsterås samhälle har ett strategiskt läge mellan större orter och bra förutsättningar för goda och hållbara kommunikationer både inom och utanför regionen. E22 pekas ut som ett nationellt viktigt stråk i utvecklingsinriktningen och markanvändningen, och utgör en viktig länk i den regionala infrastrukturen.

E22 går intill samhället, men utgör inte en barriär genom samhället. Däremot utgör den en barriär mellan landsbygd och samhälle där det idag finns 14 osäkra korsningar ut mot E22 och endast en gång- och cykelväg där det går att ta sig under motorvägen. Samhället är i stort och akut behov av säkra och trygga trafikplatser som säkerställer en bra trafiksituation både för invånare och förbipasserande. Tre större trafikplatser föreslås i översiktsplanen, och därutöver även en planskild passage i anslutning till BRT-stationen och en passage vid Drakenäsvägen. Dessa är i enlighet med avsiktsförklaringen med Trafikverket och Region Kalmar län som undertecknades 2019. Dessa nya trafikplatser kommer generera nya rörelsemönster inom samhället men även luckra upp de barriärer som E22 utgör. Det bidrar till att landsbygden kommer närmre samhället och havet.

Utöver dessa trafikplatser pekas även två noder för kollektivtrafik ut; BRT-stationen vid E22/Åsevadsgatan och området vid det befintliga busstationsläget i centrala Mönsterås. Detta för att möjliggöra för ett framtida stationsområde för buss men framför allt för tåg, om förutsättningar kan skapas för framtida persontrafik på befintligt järnvägsspår på sträckan Mönsterås-Blomstermåla.

Riksintressen

Mönsterås berörs av följande riksintressen:

Kulturmiljövård 3 kap. 6 § MB

- Mönsterås köping
- Alebo-Gelebo

Naturvård 3 kap. 6 § MB

- Mönsterås moränskärgård
- Kråkerum

Kommunikationer 3 kap. 8 § MB

- Stångådalsbanan
- Europaväg 22

Högexploaterad kust 4 kap. 4 § MB

Riksintresseområden för naturvård enligt 3 kap. 6 § MB och för kommunikationer enligt 3 kap. 8 § MB påverkas av föreslagna utvecklingsområden M3, M7 och M15. Riksintresset för naturvård, *Mönsterås skärgård*, följer kusten längs hela kommunen och dess kringliggande miljöer. Riksintressets värde ligger främst i arkipelagen som har stort geovetenskapligt intresse som en övergångszon mellan urbergsskärgården i granit i norr och moränskärgården i sandsten i söder. Skärgården är mestadels skogbevuxen med tallskogar och barrblandskogar, där inslag av naturskog förekommer. Riksintressets mest värdefulla delar i området utgörs enligt värdebeskrivningen av Lövö med omgivande moränskärgård. Utvecklingsområdet M7 som berörs av riksintresset har inte den typiska naturtyp som beskrivs i värdebeskrivningen. För att säkerställa att riksintresset inte riskerar att ta påtaglig skada av utvecklingsområdet ska en naturvärdesinventering tas fram i samband med plan-, lov- och/eller tillståndsprövning i området.

Utvecklingsområdena M3 och M15 ligger i anslutning till E22 som utgör ett riksintresse enligt 3 kap. 8 § MB. Hänsyn till riksintresset måste tas vid plan-, lov- och/eller tillståndsprövning, och ny bebyggelse eller annan anläggning som kan utgöra en trafikstörning bör inte uppföras inom ett avstånd av 50 meter från E22 vägområde.

Hur riksintresseanspråken ska tillgodoses i stora drag beskrivs i avsnittet *Riksintressen*.

Grönstruktur och rekreation

Gröna miljöer är viktiga för en attraktiv livsmiljö i våra samhällen men har även ekologisk betydelse som livsmiljöer och spridningskorridorer för en lång rad arter. Majoriteten av boende i Mönsterås har nära till naturen i form av större, sammanhängande naturområden men även den mer finmaskiga grönstrukturen däremellan. De gröna stråken samt mindre grönytor i form av tätortsnära natur- och parkområden eller vattenmiljöer är en kvalitet som uppskattas av många.

Mönsterås samhälle ligger på östra sidan om E22 och begränsas i öst av Mönsteråsviken. Orten har en utdragen form då utvecklingen av bebyggelsen skett längs kusten och de större grönområdena tillsammans med jordbrukslandskapet återfinns främst väster om E22, våtmarksområdet Sylten i nordost samt Timmernabbenvikens nordligaste del.

Mönsterås är centralort i kommunen och det största samhället både till antal invånare och bebyggelse. Det gör det extra viktigt att gröna miljöer bevaras, utvecklas eller tillskapas samt att kopplingarna mellan dessa stärks. Utifrån de befintliga förutsättningarna ges förslag på stärkta grönstråk. I den norra delen av samhället återfinns elljusspåret med tillhörande, större skogsområde väster om E22 och Sylten i östra delen av samhället. Genom sammankopplingen av dessa kan sambanden stärkas vilket möjliggör spridning och genetiskt utbyte mellan populationer. Ett grönt stråk som kopplar samman västra sidan med östra sidan har en potentiell koppling där samhället är som smalast, förslagsvis i höjd med den norra infarten till Mönsterås samhälle. Kopplingen möjliggör fortsatta spridningsvägar både norrut och sydost längs Mönsteråsviken för våtmarksområdet och både norrut och söderut på västra sidan E22.

I de centrala delarna finns ett större grönområde kallat Muddern. Grönområdet ett populärt rekreatjonsområde bland Mönsteråsborna och ligger strategiskt nära Mönsteråsviken. I och med föreslagen markanvändning ska två gröna stråk dras från grönområdet; ett västerut och ett söderut. Stråken bidrar inte bara med ekologiska värden utan höjer livsmiljön för närboende. I den miljötekniska undersökning som genomfördes år 2021 visade mätningarna stora föroreningar av kadmium, bly och nickel i både mark och grundvatten. Fortsatta utredningar samt provtagningar planeras och kommunen vidtar under tiden riskreducerande åtgärder. När de slutgiltiga utredningarna är färdigställda kan det bli aktuellt med sanering eller ytterligare riskreducerande åtgärder. Området tillhör riskklass 2 men det är inte farligt att vistas i området som fortfarande bidrar med rekreationsvärden.

Den gröna kopplingen från Muddern dras västerut förbi Ljungnässkolan och vidare till Stubbemåla där jordbrukslandskapet tar vid och fortsätter ytterligare västerut där stråket binder samman värdekärnor med höga naturvärden. Den södergående länken dras mot Oknebäcken med tillhörande strandnära ängar, gräsmarker och värdefulla lövträdsmiljöer med mycket höga naturvärden. Den säkerställer även förekomsten av den framtida rekreatjonsanvändningen av grönytan då den ligger i nära anslutning till bostadsbebyggelsen. Tack vare stråkets dragning skapas en starkare ekologisk koppling mellan Mönsteråsviken och Timmernabbenviken.

De utpekade ytorna för *Grönområde* och *Mångfunktionell bebyggelse* i mark- och vattenanvändningskartan är viktiga för att säkerställa att grönområden bevaras och kan utvecklas i samhället och i en grön infrastruktur i stort. I Mönsterås är det viktigt att bevara och utveckla grönstrukturen i både nordsydlig och östvästlig riktning för att sammankoppla omgivande gröna värden och strukturer. Detta stärker även översiktsplanens utvecklingsstrategi och det blågröna stråket längs kustlandskapet. Grönstrukturkartan visar en övergripande generell analys. Vidare analyser för att stärka och utveckla den gröna infrastrukturen behöver tas fram i en grönstrukturplan.

Även på östra sidan Timmernabbenviken, mot Nynäs, återfinns gräsmarker och strandängar med höga naturvärden som sträcker sig in mot Trollsjön. Vidare ner mot Gårö fortsätter ett grönt stråk närmast kustremsan ända ner till Lövö som är naturreservat. Reservatet omfattar 785 hektar land och vatten. På södra delen av Lövö finns många hagmarker och de tidigare slätterängarna nyttjas nu som betesmark. Naturreservatet är populärt bland både kommuninvånarna och besökande för rekreation och i reservatet finns fyra kortare vandringsleder mellan 0,7 och 2,7 kilometer. I reservatet växer ett antal hamlade träd vilka bidrar med stora ekologiska värden. Hamling innebär att trädet beskärs hårt var tredje till sjunde år. I äldre tider användes metoden för att utfodra djuren. Genom den hårda beskärningen förlängs trädets livslängd samtidigt som barken blir grövre och hålligheterna fler vilket bidrar till habitat för växter och djur. Hamlade träd är ett tidstypiskt element och bidrar till både de kulturhistoriska värdena och landskapsbilden.

Figur 25. Mönsterås är kommunens största samhälle med mest bebyggelse vilket gör det extra viktigt att skapa, bevara och stärka gröna spridningsvägar över och inom samhället. De vita pilarna illustrerar hur olika naturområden kan bindas samman.

Kulturmiljö

Längst inne i Mönsteråsviken och högst uppe på Mönsteråsåsen ligger den idylliska köpingen - en kulturmiljö med en kontinuitet som sträcker sig många hundra år tillbaka i tiden. Mönsterås har fortfarande kvar sin funktion som centralort och handelsplats.

Torget, Storgatan, det centrala partiet av Sjötorgsvägen/Sjögatan och Trädgårdsgatan representerar köpingens äldsta gatunät. Det är en mycket ålderdomlig stadsplanestruktur som gör det tydligt att detta är Mönsterås historiska kärna som varit en handelsplats sedan medeltiden. Kyrkotomten har en trolig kontinuitet sedan 1200-talet även om dagens kyrka är från 1800-talet. Torget ligger där åsen är som mest markant. Dagens torg utgör återstoden av den stora historiska marknadsplan som ännu på 1700-talet bredde ut sig kring landsvägen och ned till stranden.

Storgatan löper längs åsryggen i en oregelbunden båge. Byggnaderna utmed gatan är i grunden mycket

gamla, 150 år eller äldre, men präglas idag av ombyggnader gjorda kring 1900-talets mitt. Storgatan är ett handels- och servicestråk, med tätt liggande affärs- och boningshus, vanligen timrade och uppförda i 1,5 – 2,5 våningar. Huvudbyggnaderna är placerade vid gatan medan bakgårdarnas uthus, magasin och hantverkslokaler ligger ”utåt”, mot vattnet respektive mot Åsevads åkrar. Det ålderdomliga fastighetsmönstret med sina smala tomter gör att husen ligger tätt och gaturummet har en småskaligt stadsmässig karaktär.

Bebyggelsen som finns kvar idag representerar flera olika, och med varandra sammanhörande, historiska processer som har sin tyngdpunkt i 1800-talets andra hälft: näringsfrihet, handelsexpansion och ekonomiskt uppsving, befolkningsökning, industrialisering och urbanisering samt sociala klyftor. Handelsgårdarna som finns kvar uttrycker med all sin prakt

den växande borgarklassens ökade ekonomiska, politiska och sociala makt och står i bjärt kontrast till de små stugorna utmed infartsvägen till köpingen.

Utanför den gamla bebyggelsekärnan har Mönsterås vuxit under framför allt 1900-talet. Tidstypiska områden med villor och flerbostadshus varvas med industrier, skolor, ålderdomshem och andra servicebyggnader som hör till tiden.

Stora delar av samhället ligger inom riksintresseområde H 56 för kulturmiljövården. Det är ett nationellt intresse att värna delområdets kulturmiljövården. I riksintressebeskrivningen identifieras såväl gatu- och fastighetsstrukturen som den småskaliga bebyggelsen som viktiga för kulturmiljön. Även den nära kontakten med vattnet och gästhamnen poängteras.

Inne i samhället finns förhållandevis få fornlämningar bevarade, men landsbygden runt Mönsterås utgör rika lämningsmiljöer med bland annat boplatslämningar, rösen, hållristningar och fossil åkermark.

Vid detaljplaneläggning för större områden i Mönsterås bör gestaltningsprogram tas fram, på så sätt kan kommunen säkerställa att utvecklingen sker med respekt för den lokala historien och de kulturhistoriska värdena.

I rapporten *Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer i centrala Mönsterås samhälle* (2017) finns riktlinjer för hur Mönsterås kulturmiljöer ska tas tillvara och utvecklas på ett hållbart sätt. Rapporten ska fungera som underlag till kommunens arbete med exempelvis bygglovshantering, förhandsbesked, detaljplaner och fastighetsregleringar.

Fotograf: Anna Brette

Mellankommunala frågor

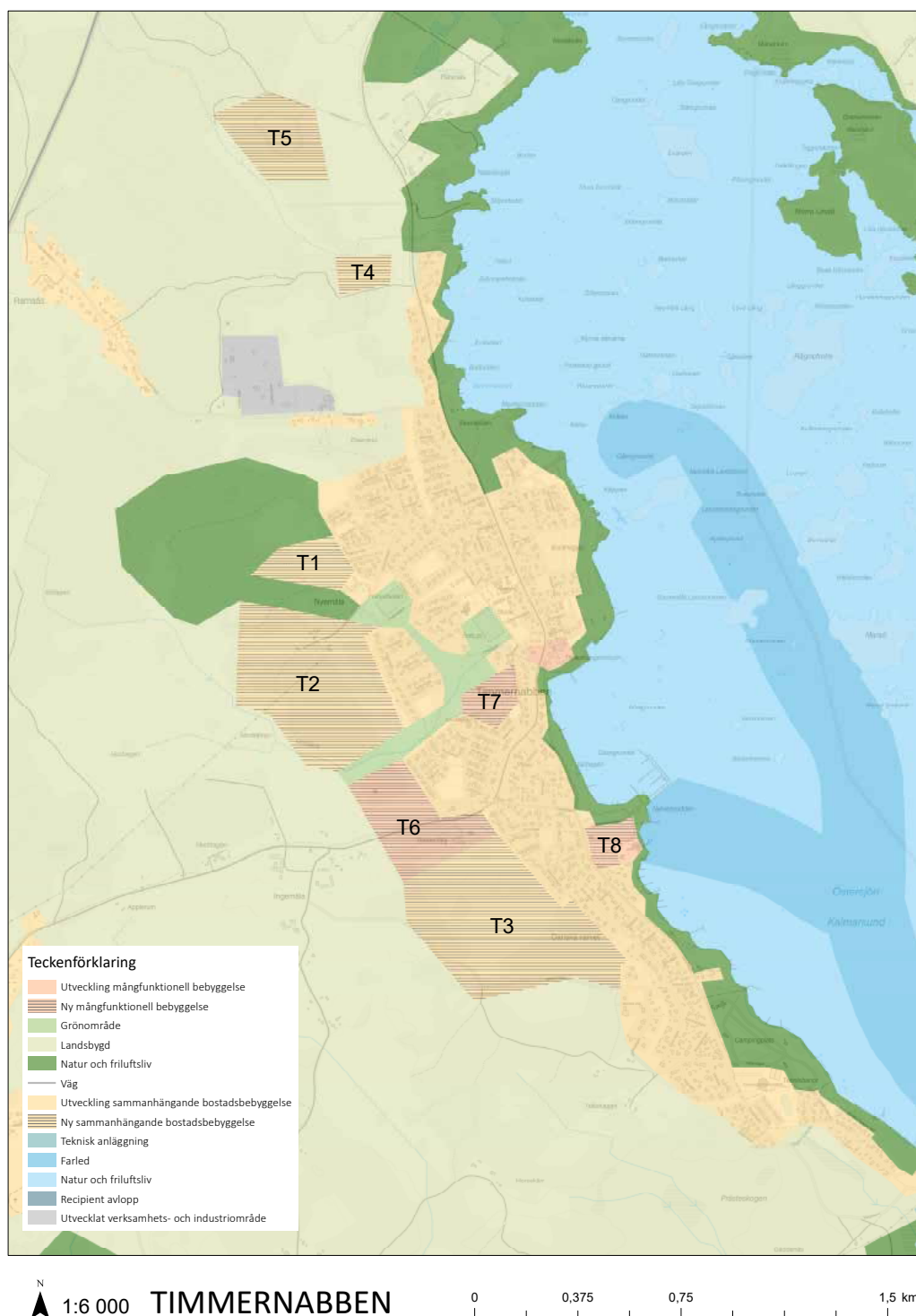
Mönsterås samhälle ligger centralt längs kusten och samhällets omgivning gränsar framför allt till Oskarshamns kommun. Mönsterås samhälle ligger längs E22 och delar av Stångådalsbanan, vars trafik inverkar på både Oskarshamn och Kalmar kommun. Det är viktigt att kommunerna har en god samverkan tillsammans med Region Kalmar län och Trafikverket vid framtida förändringar eller utveckling av kommunikationerna. Det strategiska läget vid E22 gör att Mönsterås invånare har goda förutsättningar för pendling till både Oskarshamn och Kalmar. En utveckling av Mönsterås som gör att fler väljer att bosätta sig i samhället och pendla till arbete eller studier på annan ort kan generera fler arbetstillfällen eller besökare till grannkommunerna, vilket gör att frågor gällande infrastruktur, kollektivtrafik, arbetsmarknad och kompetensförsörjning blir viktiga mellankommunala frågor. Genom BRT-stationens läge i Mönsterås samhälle och föreslaget nytt resecentrum för tåg vid Mönsterås station blir kollektivtrafiksatsningar en viktig fråga för de myndigheter och kommuner som berörs.

Samhället har även en stark besöksnäring då det finns både campingplatser samt stugor på Oknö och ställplatser för husbil i gästhamnen. Mönsterås och Oknö är ett regionalt besöksmål både för campande och båtburna turister. Genom utvecklingen av turismnäringen och marknadsföring av både natur och friluftsliv, samhället och möjligheten till ett rörligt båtliv kan fler turister få upp ögonen för den kustpärla som Mönsterås är. Via samarbete med kringliggande kommuner och berörda aktörer kan Kalmarsunds identitet som resmål stärkas i ett bredare perspektiv.

Från Mönsterås samhälle kan någon typ av färjeförbindelse till Öland utvecklas. En framtida utredning bör klargöra vart ett färjeläge skulle vara aktuellt, men både Mönsterås och Oknö skulle kunna vara intressanta för ett sådant ändamål. En god dialog med Borgholm och Mörbylånga kommun behövs för att samarbeta kring frågan.

Timmernabben

Timmernabben är kommunens tredje största samhälle och i slutet av år 2023 hade orten 1 362 invånare. Samhället har en timglasliknande form, där samhällets ursprung vuxit från hamnverksamhet och kringliggande gårdar. Den ursprungliga bebyggelsen sträcker sig mellan Strandavägen och kusten, där det södra samhället vuxit fram genom fritids- och säsongsbostäder som alltmer blivit permanentbostäder. Timmernabben är en serviceort, men har inte lika utpräglad service som de andra samhällena. Här finns förskola, grundskola F-6 och bibliotek. Utöver den offentliga servicen finns kommersiell service som restauranger, livsmedelsbutik och övriga mindre butiker. Besöksnäringen är viktig för samhället under sommarhalvåret och här finns gästhamn, camping och ställplatser. Det finns även många sommarbostäder kvar i samhället.

Utvecklingen av samhället

Timmernabben är det samhälle som utöver centralorten växer mest och har högst efterfrågan på nya bostäder. För att hela samhället ska kunna växa där nya bostadsområden tillförs, behöver även centrumfunktioner och ytor för *Mångfunktionell bebyggelse* skapas. För att en livsmiljö ska vara attraktiv behövs bland annat mötesplatser och tillgång till god service. Detta finns till viss del i Timmernabben idag, men vissa delar saknas. En av Timmernabbens stora tillgångar är närheten till havet och kusten, vilket också går att utläsa från bebyggelsestrukturen som följer kustens sträckning.

Nya utvecklingsområden i samhället bör placeras väster om de centrala delarna av Timmernabben, där kopplingen till havet bör tydliggöras för att bygga vidare på identiteten som kustsamhälle. Samhället kan också växa norrut genom att områden för *Sammanhängande bostadsbebyggelse* föreslås mellan Timmernabben och Mönsterås. Visserligen stärks kopplingarna mellan de två samhällena men om ny bebyggelse skulle placeras i direkt anslutning till de norra eller södra delarna av Timmernabben skulle i stället samhällets utdragna form stärkas. Då riskeras kopplingarna inom samhället gå förlorade och utvecklingen av centralt placerade mötesplatser försvåras. För att bibehålla goda kopplingar inom samhället är utvecklingen västerut det enda alternativet då havet begränsar utvecklingen österut.

Tre områden för *Sammanhängande bostadsbebyggelse* föreslås i nära anslutning till samhällets västra delar. Här finns goda förutsättningar att bygga vidare på den bebyggelsestruktur som finns. Områdena som pekas ut är stora och här kräver efterföljande planläggning av området att allmänna intressen som markförutsättningar och natur- och kulturvärden beaktas. Nya gatukopplingar mellan föreslagna och befintliga områden behöver också utredas i kommande planarbete. Naturmark som skiljer områdena åt kan behövas ta i anspråk vid planläggning för att skapa gatukopplingar mellan områdena.

T1: Utbyggnadsområdet för sammanhängande bostadsbebyggelse ligger i anslutning till modern radhusbebyggelse i 1–1,5 våningsplan. Bebyggelsens utbredning bör beakta elljusspåret som löper genom området. Hänsyn behöver också tas till den kulturhistoriskt värdefulla gårdsmiljön intill utbyggnadsområdet.

T2: Varsam utveckling av sammanhängande bostadsbebyggelse med hänsyn till befintliga kvaliteter och landskapsvärden som exempelvis stenmurar i jordbrukslandskapet. Genom området löper luftburna elledningar tillhörande regionnätet. En tidig dialog i kommande planering behöver tas med nätägaren gällande elledningen, bland annat om vilka säkerhetsavstånd som krävs till bebyggelse. Bebyggelsens utbredning bör ta hänsyn till Örebäck som återfinns i områdets östra del.

T3: Området ger goda förutsättningar att bygga vidare på den befintliga bebyggelsestrukturen i samhället. Även anslutning till befintlig infrastruktur med gata, el, VA och fiber mycket fördelaktig för området, vilket är en viktig samhällsekonomisk aspekt att beakta. Utvecklingsområdet möjliggör för bostäder i direkt anslutning till samhället och innebär en närhet till samhällets senast utbyggda villaområde. Området möjliggör för att nya huvudgator kan uppföras genom samhället och därmed avlasta befintliga vägar. Att få ett mer sammanhängande samhälle bidrar till bättre förutsättningar att skapa nya gång- och cykelvägar som främjar ett hållbart resande och gynnar folkhälsan. Området har närhet till busshållplats, hamnområde och badplats samt skola och förskola. Det finns även goda möjligheter till rekreation i fina strövområden med höga natur- och kulturvärden.

Området närmast Strandavägen är detaljplanlagt för bland annat bostadsändamål. Hänsyn behöver tas till befintliga kvaliteter och landskapsvärden som exempelvis stenmurar, åkerholmar och diken i jordbrukslandskapet. I kommande planering bör också ett potentiellt förorenat område och en lågpunkt i landskapet uppmärksammas.

Jordbruksmark: Väsentligt samhällsintresse

Utvecklingsområdet ligger beläget på produktiv åkermark enligt data från Länsstyrelsen i Kalmar län. Kommunen anser att den förändrade markanvändningen kan anses tillgodose ett väsentligt samhällsintresse utifrån behovet av att tillgodose bostadsförsörjningsbehovet med sammanhängande bostadsbebyggelse. En utveckling av området skulle möjliggöra bostäder i direkt anslutning till det befintliga samhället och innebära en närhet till samhällets senast utbyggda villaområden, där det också finns stor efterfrågan på nya bostäder.

Behovet av småhustomter i Timmernabbens samhälle fram till 2050 är enligt kommunens bedömning cirka 140. Översiktsplanen pekar ut utvecklingsområden för upp till 170 småhustomter i Timmernabbens samhälle. I aktuellt utvecklingsområde möjliggörs det för 70–80 småhustomter.

Jordbruksmark: Alternativ lokalisering

Kommunen anser att motiven till vald lokalisering är acceptabla för aktuellt utvecklingsområde och att behovet inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Detta eftersom Timmernabbens samhälle endast kan expandera västerut. Detta ska utredas ytterligare och säkerställas genom en lokaliseringsutredning i efterföljande planering.

Eftersom Timmernabbens samhälle sträcker sig längs havet finns ingen möjlighet att expandera österut. Samhället kan inte fortsätta utvecklas norr- eller söderut, då det skulle bidra till ett än mer utdraget samhälle utan centrala funktioner eller sammanvuxen bykärna samt en ohållbar infrastruktur. Samhället behöver växa västerut som en vidareutveckling av de befintliga bostadsområdena för att kunna uppnå en god hållbar samhällsutveckling. Landskapet mellan Timmernabben och Ålems kyrkby västerut är präglad av jordbruk och här finns även höga natur- och kulturvärden. Samhället har svårt att expandera västerut på andra logiska sätt än att jordbruksmark behöver tas i anspråk. I efterföljande planering över området behöver en utredning visa hur exploatering som är nödvändig ska planeras så exploatering på jordbruksmark minimeras.

T4: I höjd med Timmernabbens norra spets föreslås ett nytt område för sammanhängande bostadsbebyggelse. Området är naturnära gällande både skog, åkermark och kusten. Strandavägen ger god koppling främst till Timmernabben men även till Mönsterås som ligger endast cirka 5–6 kilometer norrut. Med gång- och cykelväg längs Strandavägen är det enkelt att ta sig in till Timmernabbens centrala delar där både skola och mataffär finns. Området består av skogsmark och omgärdas av stenmurar mot jordbrukslandskapet. Hänsyn bör tas till bäcken, med utlopp i havet, som rinner längs med utbyggnadsområdet norra del.

T5: I Råsnäs, strax norr om Timmernabbens samhälle föreslås ett nytt område för sammanhängande bostadsbebyggelse, där stora lantliga bostadstomter kan erbjudas. En nyligen antagen detaljplan för området möjliggör för 20 nya tomter. Området ligger i skogsmark med närhet till skog, åkrar och hav. Området är strategiskt placerat med goda förutsättningar att enkelt ta sig till både Timmernabben, Mönsterås och ut till E22.

För *Mångfunktionell bebyggelse* har tre nya områden pekats ut.

T6: Ett större område mellan de föreslagna ytorna för bostadsbebyggelse väster om samhället, som möjliggör för mångfunktionell bebyggelse. Här kan ett nytt område med tydliga centrumfunktioner skapas som skulle utgöra den sydvästra entrén till samhället. Föreslagen yta ställer krav på att Strandavägen, som går genom området, får en anpassad utformning för att inte skapa konflikt mellan trafik och centrummiljö. Strandavägen är också en kulturhistoriskt värdefull vägdragning för samhället, vilket behöver beaktas i kommande planläggning. Vid fortsatt planering av området bör hänsyn också tas till områdets placering i ett av Timmernabbens västra entrélag.

Jordbruksmark: Väsentligt samhällsintresse

Utvecklingsområdet ligger beläget på produktiv åkermark enligt data från Länsstyrelsen i Kalmar län. Kommunen gör bedömningen att den förändrade markanvändningen kan anses tillgodose ett väsentligt samhällsintresse utifrån behovet av att bidra till att lokalisera bostäder och arbetsplatser nära varandra och på så sätt generera en hållbar stadsutveckling, tillgodose bostadsförsörjningsbehovet samt ge förutsättningar för näringslivet att växa både lokalt och regionalt.

I detta område finns ett behov av att stärka bostadssamhället med en tydlig entré i form av en mångfunktionell yta där samhällsviktiga funktioner i form av skola, förskola eller vårdenheter kan förläggas. Det finns även behov av andra samhällsfunktioner som till exempel livsmedelsbutik och liknande verksamheter. Området kan bidra till att skapa naturliga samlingsplatser och bedöms stärka kopplingen mellan södra och norra samhället. Därtill kan nya och äldre bostadsområden bindas samman. Även kopplingen mot hamnområdet kan stärkas genom en tydlig förbindelse mellan de två målpunkterna.

Jordbruksmark: Alternativa lokaliseringar

Kommunen anser att motiven till vald lokalisering är acceptabla för aktuellt utvecklingsområde och att behovet inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk, eftersom Timmernabbens samhälle endast kan expandera västerut. Lokaliseringen ska utredas ytterligare och säkerställas genom en lokaliseringsutredning i efterföljande planering.

Eftersom Timmernabbens samhälle sträcker sig längs havet finns ingen möjlighet att expandera österut. Samhället kan inte fortsätta utvecklas norr- eller söderut, då det skulle bidra till ett än mer utdraget samhälle utan centrala funktioner eller sammanvuxen bykärna samt en ohållbar infrastruktur. Samhället behöver växa västerut som en vidareutveckling av de befintliga bostadsområdena för att kunna uppnå en god hållbar samhällsutveckling. Samhället kan också växa norrut genom att områden för sammanhängande bostadsbebyggelse föreslås mellan Timmernabben och Mönsterås, men bygger i sådana fall inte vidare på den täta bebyggelsestrukturen utan skulle bli bostadsområden av lantlig karaktär.

För att bibehålla goda kopplingar inom samhället är utvecklingen västerut det enda alternativet då havet begränsar utvecklingen österut. Samhället har svårt att expandera västerut på andra logiska sätt än att jordbruksmark behöver tas i anspråk. I efterföljande planering över området behöver en utredning visa hur exploatering som är nödvändig ska planeras så exploatering på jordbruksmark minimeras.

T7: Ytan norr om förskolan Skutan, norr om Mastvägen, föreslås också som ny *Mångfunktionell bebyggelse*. Här finns potential att förtäta befintlig bebyggelsestruktur utan att ta värdefull natur eller grönområden i anspråk. Området har en strategisk placering där södra och norra samhället möts vid utloppet av Örebäcken. Bebyggelsens karaktär och utbredning behöver anpassas efter platsens kulturhistoriska värden och till den närliggande bebyggelsens skala gällande byggnaders höjd, bredd och djup.

T8: Historiskt har hamnområdet utgjort en viktig del av samhället, och har ännu idag till viss del stor betydelse för besöksnäringen. Här finns fiskrestaurang, småbåtshamn och gästhamn, kajak- och paddeluthyrning samt närhet till camping och ställplatser. Området består till stor del av en stor öppen yta, och har potential att bli mer av en central mötesplats i samhället. Området för ny *Mångfunktionell bebyggelse* syftar till att tillföra centrumfunktioner i form av exempelvis torg, scen, lekpark/park eller liknande som hjälper till att koppla samman samhället. Ny bebyggelse i form av mindre servicebyggnader eller liknande kan tillföras hamnområdet. Eventuella byggnader inom området bör utformas så att de äldre byggnadskropparna fortfarande framträder tydligt. Magasinsbyggnaderna ska fortsatt vara tydligt exponerade mot Varvsvägen. Vid fortsatt planering ska platsens kulturhistoriska värden vara styrande för utvecklingen och den öppna ytan samt viktiga siktlinjer beaktas.

Delar av riksintresseområdet för naturvård enligt 3 kap. 6 § MB ligger inom utvecklingsområdet. Riksintresset, *Mönsterås skärgård*, följer kusten längs hela kommunen och dess kringliggande miljöer. Riksintressets värde ligger främst i arkipelagen som har stort geovetenskapligt intresse som en övergångszon mellan urbergsskärgården i granit i norr och moränsskärgården i sandsten i söder. Skärgården är mestadels skogbevuxen med tallskogar och barrblandskogar, där inslag av naturskog förekommer. Hamnområdet i Timmernabben utgörs av utfyllnadsmark, och består inte av den natur som beskrivs som särskilt värdefull enligt riksintresset. Hamnområdet är redan ianspråktaget, och markanvändningen bedöms inte riskera att påtagligt skada riksintressets unika värden.

Verksamheter och industri

Ett befintligt industriområde finns i norra samhället, i anslutning till Ramsåsvägen. Eftersom Timmernabben inte har någon direkt anslutning mot E22 finns dåliga förutsättningar gällande infrastruktur och det föreslås därför inga nya områden för verksamheter och industri.

Riksintressen

Timmernabben berörs av följande riksintressen:

Naturvård 3 kap. 6 § MB

- Mönsterås moränsskärgård

Natura 2000 4 kap. 1 § MB

- Lövä

Högexploaterad kust 4 kap. 4 § MB

Riksintresseområden för naturvård enligt 3 kap. 6 § MB påverkas av det föreslagna utvecklingsområdet T8. Riksintresset för naturvård, *Mönsterås skärgård*, följer kusten längs hela kommunen och dess kringliggande miljöer. Riksintressets värde ligger främst i arkipelagen som har stort geovetenskapligt intresse som en övergångszon mellan urbergsskärgården i granit i norr och moränsskärgården i sandsten i söder. Skärgården är mestadels skogbevuxen med tallskogar och barrblandskogar, där inslag av naturskog förekommer. Riksintressets mest värdefulla delar i området utgörs enligt värdebeskrivningen av Lövö med omgivande moränsskärgård och Strömsrums moränsskärgård som börjar strax söder om Timmernabbens samhälle. Utvecklingsområdet T8 som berörs av riksintresset har inte den typiska naturtyp eller de höga värden som beskrivs i värdebeskrivningen. För att säkerställa att riksintresset inte riskerar att ta påtaglig skada av utvecklingsområdet bör riksintressets betydelse och värden ställas mot planerade åtgärder i samband med plan-, lov- och/eller tillståndsprövning i området, för att visa hur riksintressets värden kan bevaras.

Hur riksintresseanspråken ska tillgodoses i stora drag beskrivs i avsnittet *Riksintressen*.

Grönstruktur och rekreation

Timmernabben är ett långsmalt samhälle som begränsas av Timmernabbenviken österut vilken omfattas av riksintresse för naturvård. Båtlivet är aktivt i skärgårdslandskapet. Andra populära aktiviteter är paddling och sportfiske. Väster och norr om samhället blandas jordbrukslandskapet med skogsområden. Nordväst om samhället återfinns elljusspår och utegym som är viktiga för Timmernabbenbornas rekreationsmöjligheter. Söder om samhället breder större skogsområden ut sig och sträcker sig ner mot både Strömsrum och Pataholm. Här finns mycket populära vandringsstråk.

I Timmernabben pekas ett antal ytor ut som *Grönområde* och *Mångfunktionell bebyggelse* i mark- och vattenanvändningskartan. Dessa ytor är viktiga för att säkerställa att grönområden bevaras och kan utvecklas. I Timmernabben är det viktigt att bevara och utveckla grönstrukturen i östvästlig riktning, och stärka den gröna infrastrukturen centralt i samhället. Detta skulle stärka översiktsplanens utvecklingsstrategi och det identifierade blågröna stråket längs kustlandskapet.

Grönstrukturkartan visar en övergripande generell analys. Vidare analyser för att stärka och utveckla den gröna infrastrukturen behöver tas fram i en grönstrukturplan.

I södra delen av samhället, kring campingområdet, finns en dagvattendamm kring vilken ett grönt stråk dragits in i samhället. Detta kan bidra till att ytterligare stärka den gröna kopplingen och dammen tillsammans med det kustnära läget ger goda förutsättningar för en ökad biologisk mångfald i området. Samhället är som bredast i de centrala delarna och relativt få befintliga grönområden finns i samhället. Det finns dock ett större grönområde i de centrala delarna mellan förskolan Skutan och idrottsplanen som utgör ett uppskattat tätortsnära naturområde. Genom att binda samman området vid elljusspåret med skogsområdet i centrumdelarna minskar avståndet till kustremsan vilket ökar de ekologiska spridningsmöjligheterna. Längs hela kusten har ett grönt stråk förlagts för att säkerställa allmänhetens tillträde till vattnet samt spridningsvägar längs kusten. Från elljusspåret kan kopplingen till andra skogsområden stärkas mot nordost och österut för att ytterligare knyta samman de gröna miljöerna väster om samhället. Dessa kan kopplas ihop med kustremsan då samhället är betydligt smalare i de norra delarna.

Kulturmiljö

Sjöfart har präglat Timmernabbens historia och karaktär. Den historiska lastageplatsen är fortfarande avläsbar i landskapet som en öppen obebyggd yta vid vattnet. Denna är grunden till Timmernabben som samhälle och därför en viktig historisk markör. Olika andra spår finns efter sjöfart

Figur 26. Timmernabben är ett avlångt samhälle som begränsas av havet österut. Därför blir det extra viktigt att skapa, bevara och utveckla de gröna stråk som finns mellan kustremsan och naturområden längre västerut.

och varvsrörelse, som en lotsbostad i nationalromantisk stil med utkikstorn, en liten lotsstuga samt en inspektorsbostad och två äldre magasinsbyggnader, vilka hört till Nils Ohlssons virkeshandel och handelsbod vid Tillingenabben, nuvarande småbåtshamnen. Platsen har stor historisk betydelse som utskeppningshamn för skogsprodukter. Här kopplas kusten och hamnen ihop med skogarna i kommunens västra del. Timmernabben har således en betydande skeppsbyggarhistoria, med stora varvsindustrier och mängder av arbetare och fartyg. Samhället vimlade av eget och främmande sjöfolk och kaptener bosatte sig i Timmernabben under långa tider för att kontrollera sina byggen. Skeppsbygget, rederi, träexport och fajansfabriken gjorde Timmernabben till ett betydande ortscentrum under 1800-talets andra hälft vilket bidrog till att samhället hade stor inpendling av arbetare i regionen.

Timmernabbens bebyggelse är varierad med åldersmässig spridning och många olika typer av byggnader: äldre mangårdsbyggnader och jordbruksbyggnader, villor, tvåfamiljshus, fritidshus, fabriksbyggnader och byggnader som haft offentliga och samhällsviktiga funktioner samt hus som har koppling till sjöfart. Utmed Strandavägen uttrycker byggnaderna ännu tydligt ortens historia som ett mindre kust- och sjöfartssamhälle. Där präglas husen av småskalighet. Det finns över lag ett stort antal byggnader med höga exteriöra äkthetsvärden som på ett utmärkt sätt belyser olika aspekter av äldre och nyare tiders byggnadsskick. Många byggnader har också ett högt kulturhistoriskt värde tack vare hög ålder. Fajansfabriken, som startade här på 1850-talet och som sedan blev Gabriel Keramik, har satt tydliga avtryck i samhället. Fabriken var både en viktig arbetsplats och ett viktigt besöksmål för sommarturisterna.

Det finns en tydlig uppdelning mellan Timmernabbens äldre epok som sjöfartssamhälle och dess mer moderna epok som semesterort. Denna delning är fortfarande avläsbar i bebyggelsen. Fritidsbebyggelse och sommarvillor som kan kopplas till Timmernabbens epok som semesterort under 1900-talets början är viktiga för förståelsen av Timmernabbens utveckling.

Ett fåtal kända fornlämningar återfinns i anslutning till samhället. I norr har ett gravfält och ett röse registrerats, och längst i söder finns tomtmark, ett gravröse och två stensatta labrynter – varav en mycket välbevarad.

I rapporten *Kulturrehistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer i Timmernabbens samhälle* (2020) finns riktlinjer för hur Timmernabbens kulturmiljöer ska tas tillvara och utvecklas på ett hållbart sätt. Rapporten ska fungera som underlag till kommunens arbete med exempelvis bygglovshantering, förhandsbesked, detaljplaner och fastighetsregleringar.

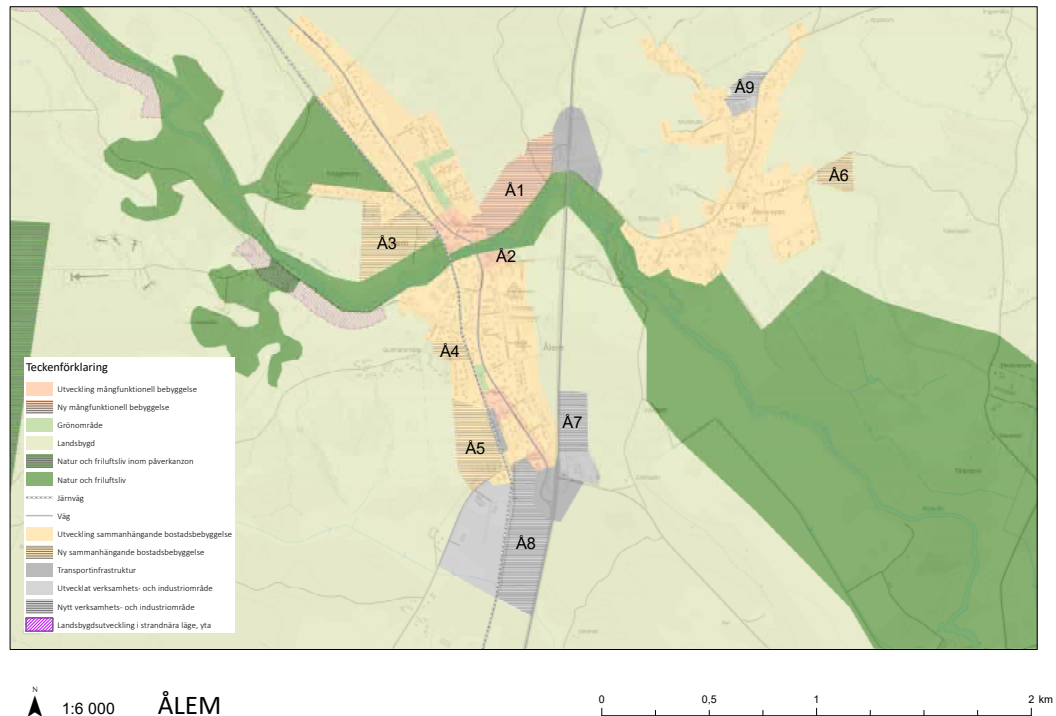
Mellankommunala frågor

Timmernabben ligger centralt längs kusten i kommunen. En utveckling av samhället möjliggör en ökning av Timmernabbens befolkning. Många av invånarna pendlar till Kalmar eller Oskarshamn, vilket gör att kopplingar mellan Timmernabben och resenoden i Ristomta, belägen längs E22 vid Ålem, blir alltmer viktiga att stärka för att fler ska välja ett hållbart resealternativ.

Från Timmernabben går Mönsterås kustväg (länsväg 602, 594 och 627) som är en utpekad turistväg med vackra omgivningar av hav- och kulturmiljölandskap. Kustvägen går mellan Mönsterås via Timmernabben, Strömsrum och Patamalm vidare ned mot Kåremo i Kalmar kommun. Längs sträckan föreslås även en regional cykelväg för att stärka hållbara resealternativ i regionen vilket kräver en god dialog med Kalmar kommun och Region Kalmar län för att utveckla och stärka stråken.

Timmernabben har ett vackert, kustnära läge och med verksamheter som rökeri och karamellfabrik finns goda möjligheter att vidareutveckla samhället till ett regionalt besöksmål. Det finns även goda övernattningsmöjligheter genom camping, ställplatser och vandrarhem. Genom samarbeten med lokala aktörer och organisationer kan friluftsupplevelser erbjudas genom exempelvis båt- eller kajakuthyrning.

Från Timmernabben kan någon typ av färjeförbindelse till Öland utvecklas. En framtida utredning bör klargöra vart ett färjeläge skulle vara aktuellt, men Timmernabbens hamn skulle kunna vara intressant till ett sådant ändamål. En god dialog med Borgholm och Mörbylånga kommun behövs för att samarbeta kring frågan.

Ålem

Ålem är ett samhälle som historiskt sett växt fram kring kyrkan och den historiska kärnan finns idag i Ålems kyrkby. När järnvägen och industrialiseringen kom växte Ålems stationssamhälle fram längs åsen där järnvägen och den gamla landsvägen gick, nuvarande riksväg 34. Därför är Ålem ett flerkärnt samhälle, där E22 utgör en barriär mellan stationssamhället och kyrkbyn. I slutet av år 2023 hade Ålem 950 invånare. Samhället erbjuder grundskola F-6, förskola, bibliotek, äldreboende och träffpunkt. Utöver den offentliga servicen finns service i form av livsmedelsbutik, bank, restauranger och mindre butiker. Ålem har ett större stationsläge för kollektivtrafik vid E22, Ristomta, en viktig plats som sammankopplar stationssamhället och kyrkbyn.

Utvecklingen av samhället

Ålem är ett flerkärnt samhälle där kopplingarna mellan de två kärnorna, stationssamhället och kyrkbyn, ska stärkas för att skapa ett mer sammankopplat samhälle. Gång- och cykeltrafiken ska utvecklas och möjligheten till brokopplingar ska undersökas för att synliggöra och tillgängliggöra rekreativsmöjligheterna längs Alsterån. Ny bebyggelse möjliggör boendemöjligheter i attraktiva landsbygds-, natur- och strandnära lägen.

I stationssamhället finns två identifierade centrumområden. Dels den historiska kärnan där samhället byggdes upp kring stationsområdet, dels det ”nya” centrumet som byggts upp strax norr om Alsterån där en livsmedelsbutik och lekpark nyligen anlagts.

Å1: Öster om det nya centrumet föreslås en större yta för *Mångfunktionell bebyggelse*. En bebyggelseutveckling österut skulle stärka stråket mellan centrum och busstationsläget vid Ristomta, och samtidigt utveckla Ålems centrum som mötesplats ytterligare. Även kopplingen mellan Ålems kyrkby och stationssamhälle skulle stärkas. Området är placerat i entrén till samhället från Ristomta, och skulle bidra till en starkare målpunkt för både invånare och besökare.

Aktuellt utvecklingsområde är strategiskt lokaliserat mellan busstationen vid Ristomta, med hållplatsklass A (100 eller fler påstigande per dag) och hög pendlarstatistik, och god närhet till centrummiljön i Ålems stationssamhälle. Sandviksvägen som går mellan de två

målpunkterna utgör ett starkt stråk för samhället. För att kunna bidra med en långsiktigt hållbar utveckling kring Ålems stationssamhälles centrummiljö är en expansion österut mot hållplatsläget naturlig. Här kan kommersiell och offentlig service tillskapa värdefulla funktioner för både kommuninvånare och trafikanter längs E22. Även bostäder möjliggörs inom den mångfunktionella ytan, men bör koncentreras till västra delen av området för att undvika omgivningsbuller från E22.

Aktuellt område ligger nära befintliga förskolor och skolor samt kommersiell och offentlig service. Att bebygga i anslutning till befintlig infrastruktur med gata, el, vatten, avlopp, dagvatten och fiber är angeläget för kommunen av flera skäl.

På grund av närheten till E22 behöver efterföljande planarbete utreda huruvida bostäder eller centrumverksamhet är mest lämpat för platsen. Delar av området är inom strandskydd vilket behöver hanteras i planläggning av området. Det finns även en lågpunkt med risk för översvämmande vatten vid skyfall som behöver beaktas.

Jordbruksmark: Väsentligt samhällsintresse

Utvecklingsområdet ligger beläget på produktiv åkermark enligt data från Länsstyrelsen i Kalmar län. Kommunen gör bedömningen att den förändrade markanvändningen kan anses tillgodose ett väsentligt samhällsintresse utifrån behovet av att bidra till att lokalisera bostäder och arbetsplatser nära varandra och på så sätt generera en hållbar stadsutveckling, tillgodose bostadsförsörjningsbehovet samt ge förutsättningar för näringslivet att växa både lokalt och regionalt. En utveckling av detta område bedöms kunna bidra med en långsiktigt hållbar utveckling av centrummiljön och bykärnan kring Ålems stationssamhälle.

Jordbruksmark: Alternativ lokalisering

Kommunen anser att motiven till vald lokalisering är acceptabla för aktuellt utvecklingsområde och att behovet inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk, eftersom stationssamhällets centrummiljöer har begränsade ytor att expandera på. Detta ska utredas ytterligare och säkerställas genom en lokaliseringsutredning i efterföljande planering.

Kommunen gör bedömningen att centrumutvecklingen i stationssamhället enbart kan ske österut, då riksväg 34 och järnvägen utgör en barriär västerut och söderut sträcker sig Alsterån. Norr om jordbruksmarken för aktuellt område finns ett större skogsområde. Skulle aktuellt utvecklingsområde flyttas norrut och skogsområdet i stället tas i anspråk för utveckling av den mångfunktionella ytan skulle syftet med att stärka stråket längs Sandviksvägen försvinna. Att bevara skogsområdet är även gynnsamt utifrån rekreatiönsändamål samt klimatreglering.

Riksintresse

Delar av riksintresseområdet för naturvård enligt 3 kap. 6 § MB skär in i den södra delen av utvecklingsområdet, *Alsteråns vattensystem*. Riksintresset för naturvård följer Alsteråns sträckning med kringliggande miljöer. För utvecklingsområde Å1 finns en tydlig avgränsning mot riksintressets värden genom Sandviksvägen. Utvecklingsområdet bedöms därför inte riskera att påtagligt skada riksintressenas värden för vattensystemet, men kan påverka det kringliggande odlingslandskapet.

Å2: Strax söder om Alsterån föreslås ytterligare ett mindre område för *Mångfunktionell bebyggelse*. Här finns en befintlig mindre verksamhet etablerad i anslutning till Torshaga äldreboende. Vid planläggning av området bör riskområden för erosion kring Alsterån särskilt utredas och beaktas. Delar av området är också strandskyddat.

Riksintresseområdet för naturvård enligt 3 kap. 6 § MB, *Alsteråns vattensystem*, ligger inom utvecklingsområdet. Riksintresset för naturvård följer Alsteråns sträckning med kringliggande miljöer. Utvecklingsområde Å2 ligger intill bebyggelse om möjliggör en varsam förtätning av ett befintligt mångfunktionellt bebyggelseområde. För att säkerställa att riksintressena inte tar

påtaglig skada av utvecklingsområdet föreslås att en typ av konsekvensanalys för riksintresset samt en naturvärdesinventering görs i samband med efterföljande planering, lov- och tillståndsprövningar. Även framtida dagvattenhantering behöver säkerställa att MKN för vatten uppfylls.

Å3: I stationssamhället föreslås ett större område för ny *Sammanhängande bostadsbebyggelse* vid Kaggetorp. Området föreslås i handlingsplanen i ortsanalysen för Ålems som ett område lämpligt för ny bostadsbebyggelse. Området har ett strategiskt läge med närhet till centrumfunktioner och kommunikationer, med öppna vackra vyer i slänten ned mot Alsterån. Bostadsområdets utbredning behöver utredas med hänsyn till buller från järnvägen och allmänhetens tillgänglighet till Alsterån.

Väster om järnvägen i stationssamhället finns två föreslagna områden för ny *Sammanhängande bostadsbebyggelse*. Dessa områden kan genom förtätning stärka samhällets västra delar och koppla samman befintliga bostadsområden på ett naturligt sätt. Ny bebyggelse i dessa områden möjliggör dessutom bostäder i direkt närhet till vackra jordbrukslandskap och kommunikationer.

Delar av riksintresseområdet för naturvård enligt 3 kap. 6 § MB, *Alsteråns vattensystem*, ligger i anslutning till utvecklingsområdet. Riksintresset för naturvård följer Alsteråns sträckning med kringliggande miljöer. För att säkerställa att riksintressena inte tar påtaglig skada av utvecklingsområdet föreslås att en typ av konsekvensanalys för riksintresset samt en naturvärdesinventering görs i samband med efterföljande planering eller lov- och tillståndsprövningar. Även framtida dagvattenhantering behöver säkerställa att MKN för vatten uppfylls.

Järnvägen, Stångådalsbanan, utgör ett riksintresse för kommunikationer enligt 3 kap. 8 § MB. Hänsyn till järnvägen måste tas vid efterföljande planläggning, lov- och/eller tillståndsprövningar. För att säkerställa att riksintresset inte riskerar att ta påtaglig skada av framtida exploatering bör inte ny bebyggelse eller andra anläggningar som kan inverka på trafiksäkerheten placeras inom ett avstånd av 30 meter från banområdet.

Å4: Utvecklingsområdet möjliggör en förtätning av Ålems stationssamhälle. Det norra utbyggnadsområdet är detaljplanelagt för natur och placeringen av bebyggelse behöver utredas med hänsyn till närheten till järnvägen.

Järnvägen, Stångådalsbanan, utgör ett riksintresse för kommunikationer enligt 3 kap. 8 § MB. Hänsyn till järnvägen måste tas vid efterföljande planläggning, lov- och/eller tillståndsprövningar. För att säkerställa att riksintresset inte riskerar att ta påtaglig skada av framtida exploatering bör inte ny bebyggelse eller andra anläggningar som kan inverka på trafiksäkerheten placeras inom ett avstånd av 30 meter från banområdet.

Å5: Det södra området är detaljplanelagt för bostadsändamål. Här behöver områdets utbredning utredas med hänsyn till buller från järnvägen och till diket som finns i området. Centralt i områdets finns också en lågpunkt som bör beaktas.

Järnvägen, Stångådalsbanan, utgör ett riksintresse för kommunikationer enligt 3 kap. 8 § MB. Hänsyn till järnvägen måste tas vid efterföljande plan-, lov- och/eller tillståndsprövningar. För att säkerställa att riksintresset inte riskerar att ta påtaglig skada av framtida exploatering bör inte ny bebyggelse eller andra anläggningar som kan inverka på trafiksäkerheten placeras inom ett avstånd av 30 meter från banområdet.

I Ålems kyrkby finns ett område för ny *Sammanhängande bostadsbebyggelse*. Ålems kyrkby har en kulturhistorisk kärna längs Häradsvägen och kyrkan, och det är viktigt att bevara den ursprungliga strukturen och de vackra vyer som finns genom byn. Ny bebyggelse föreslås därför placeras i byns utkant, men sammankopplas med befintlig infrastruktur och VA. Ålems kyrkbys främsta karaktärskapande element är Alsterån som rinner längs ena entrén till byn. Ån är närvarande både genom sin fysiska närvaro och då dess forsande tidvis kan höras från långt håll. Kyrkbyn präglas också av det öppna jordbrukslandskapet som omger bebyggelsen.

Den kommande bebyggelsens utbredning och gestaltning ska ta hänsyn till de kulturhistoriska värdena och uttryck som finns i Ålems kyrkby. Nya byggnader bör anpassas till den befintliga bebyggelsens skala i fråga om byggnadernas höjd, bredd och djup. Byggnadernas utformning bör följa områdets karaktär gällande materialval och färgsättning. Utvecklingsområdet behöver ta hänsyn till både de visuella samt fysiska upplevelsevärdena. Här är det viktigt att kontakten mellan herrgårdsskapskapen/storgårdarna samt omgivande odlingslandskap inte bryts, de kulturella sambanden bör finnas kvar. Ett gestaltungsprogram och en kulturmiljöutredning bör tas fram i samband med detaljplanläggning av området.

Å6: Ett område för *Sammanhängande bostadsbebyggelse* föreslås i kyrkbyn, som blir en förlängning av byns östra delar intill Hedersrumsvägen. Även här kan bebyggelse i naturskön och kulturhistorisk miljö erbjudas med närhet till Strömsrumsområdet och dess strövområden. Vid planläggning bör den nära relationen mellan samhället och odlingslandskapet värnas och framhävas. Området omgärdas av stenmurar som har kulturhistoriska och ekologiska värden, vilka bör beaktas i kommande planarbete.

Delar av riksintresseområdet för naturvård enligt 3 kap. 6 § MB, *Alsteråns vattensystem*, ligger inom utvecklingsområdet. Riksintresset för naturvård följer Alsteråns sträckning med kringliggande miljöer, och området Å6 ligger cirka en kilometer från Alsterån, men området ingår i värdebeskrivningen för *Strömsrumsområdet*. Här finns ett av landets mest värdefulla odlingslandskap med ekdominerade lövskogar, hagmarker och stort antal rödlistade insekter. Vid Hedersrumsområdet beskrivs hagmark av friskängstyp med ek, en och hassel som dominerande inslag. Utvecklingsområdet ligger också i utkanten av riksintresse för kulturmiljövård enligt 3 kap. 6 § MB, *Alsteråns nedre dalgång*, där värdena främst finns i fornlämningsmiljöerna kring Strömsrums gård, men även delar av Ålem kyrkbys bebyggelsemiljöer beskrivs. Odlingslandskapet kring Strömsrum med agrara lämningar från 1700-talet och 1800-tal samt rikligt med ekar, alléer, stora brukade marker och andra för herrgårdsskapskapet utmärkande drag.

För att säkerställa att riksintressena inte riskerar att ta påtaglig skada av utvecklingsområdet föreslås att en typ av konsekvensanalys för riksintresset där en natur- och kulturvärdesinventering görs i samband med efterföljande planering eller lov- och tillståndsprövningar.

För att möjliggöra prövning av ytterligare bostadsbebyggelse i anslutning till Alsterån har ett område pekats ut för landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS), området väster om Ålems stationssamhälle vid Brotorp, söder om Alsterån. Se vidare i avsnitt *LIS-områden*.

Verksamheter och industri

Ålem växte fram under industrialismen och många äldre industribyggnader finns kvar i samhället. Den ursprungliga industrin finns inte kvar i samma omfattning, utan byggnaderna används i stort till annan verksamhet eller till företag.

Å7: I södra entrén till samhället, vid korsningen E22/Pataholmsvägen, finns ett befintligt verksamhetsområde. Här finns goda möjligheter för utveckling av området, då det ligger strategiskt längs E22. Dock får bebyggelseutvecklingen inte ge negativ påverkan för kapacitet och framkomlighet längs E22.

E22 utgör ett riksintresse för kommunikationer enligt 3 kap. 8 § MB. Hänsyn till E22 måste tas vid efterföljande planläggning, lov- och/eller tillståndsprövningar. För att säkerställa att riksintresset inte riskerar att ta påtaglig skada av framtida exploatering bör inte ny bebyggelse eller andra anläggningar som kan inverka på trafiksäkerheten placeras inom ett avstånd av 50 meter från E22 vägområde.

Å8: Ett annat befintligt industriområde ligger precis intill Allmogevägen mot Ödebo och järnvägen. I anslutning till detta föreslås ett nytt område för industri och verksamhet mellan järnvägen och E22. Här finns ytor för industri eller verksamheter som behöver ligga i direkt

närhet till väg eller järnväg. Även en framtida trafikplats vid korsningen skulle möjliggöra en strategisk plats för denna typ av användning. Bebyggelseutvecklingen får inte ge negativ påverkan för kapacitet och framkomlighet längs E22 eller järnvägen.

E22 och järnvägen, Stångådalsbanan, utgör riksintresse för kommunikationer enligt 3 kap. 8 § MB. Hänsyn till väg och järnväg måste tas vid efterföljande planläggning, lov- och/eller tillståndsprövningar. För att säkerställa att riksintresset inte riskerar att ta påtaglig skada av framtida exploatering bör inte ny bebyggelse eller andra anläggningar som kan inverka på trafiksäkerheten placeras inom ett avstånd av 50 meter från E22 vägområde samt 30 meter från banområdet.

Å9: I den nordöstra delen av Ålems kyrkby, längs Häradsvägen, finns ett befintligt verksamhetsområde. Här finns möjligheter för utveckling av området. Delar av utbyggnadsområdets är sedan tidigare detaljplanelagt för industriändamål.

Transportinfrastruktur

Ålem delas upp av E22. Den är en viktig länk i sydöstra Sverige och i Ålem möts E22 och riksväg 34. Dessutom går Stångådalsbanan genom stationssamhället. Trafiken genom samhället påverkar invånarna både positivt och negativt. Ålemsborna har en direkt koppling till övriga arbetsmarknadsregioner och möjlighet till både pendling och annat resande. Trafiken genom samhället genererar dock en otrygg och osäker miljö, både för skyddade och oskyddade trafikanter. Korsningen vid E22/riksväg 34 är en farlig korsning där många bilolyckor skett, dessvärre även dödsolyckor. Det är av stor vikt att skapa en trafikplats i området, med planskilda korsningar och säkra över-/undergångar för gång- och cykeltrafikanter. Detta skulle förbättra livsmiljön för invånarna betydligt och säkerställa att inga fler olyckor sker på platsen. Även korsningen norrut, vid Ristomta, behöver vara en säker trafikplats för alla trafikanter. Detta hade både gjort invånarna trygga i trafikmiljön och skapat ett bättre flöde på E22 genom samhället.

Ett nytt stationsläge för tåg föreslås i Ålem, vid det gamla stationsläget. Att tåget stannar i samhället möjliggör för fler att bosätta sig i Ålem och arbeta eller studera på annan ort.

Riksintressen

Ålem berörs av följande riksintressen:

Kulturmiljövård 3 kap. 6 § MB

- Alsteråns nedre dalgång

Naturvård 3 kap. 6 § MB

- Alsteråns vattensystem
- Mönsterås moränskärgård

Kommunikationer 3 kap. 8 § MB

- Europaväg 22

Natura 2000 4 kap. 1 § MB

- Alsterån vattensystem

Högexploaterad kust 4 kap 4 § miljöbalken

Riksintresseområden för naturvård och kulturmiljövård enligt 3 kap. 6 § MB samt för kommunikationer enligt 3 kap. 8 § MB påverkas av föreslagna utvecklingsområden Å1, Å2, Å3, Å4, Å5, Å6, Å7 och Å8. Riksintresset för naturvård, *Alsteråns vattensystem*, följer åns sträckning och kringliggande landskap. Värdeomdömet beskriver ån som ett av länets mest värdefulla vattensystem. Alsterån utgör lek- och uppväxtområde för havsöring och lax. Ån har en mycket

rik bottenfauna med sällsynta och rödlistade arter. Allgunnen, systemets största sjö, är en stor och oreglerad oligotrof sjö med artrik fiskfauna (18 arter). På grund av områdets flacka terräng har det utbildats synnerligen intressanta hydrologiska förhållanden med bland annat tre utlopp från sjön. I nedre delarna finns representativa och välbevarade odlingslandskap med naturbetesmarker. Det finaste finns vid Strömsrum, men även markerna vid Ålhult har höga naturvärden.

Riksintresset för kulturmiljövård enligt 3 kap. 6 § MB, *Alsteråns nedre dalgång*, visar på Alsteråns betydelse för kulturlandskapets utveckling från medeltid till 1900-tal. Alsteråns nedre dalgång och mynning, där landvägar mött vattenvägar, präglas av kommunikationsmiljöer som utvecklats från medeltid till 1900-tal. En mångfald med väl sammanhållna kulturmiljöer som medeltida fornlämningar, herrgårdslandskap och bymiljöer samt en av Smålandskustens äldsta köpingar visar tillsammans på åns betydelse för utvecklingen på platsen.

Utvecklingsområdet Å1, Å2 och Å6 berörs av riksintresse för naturvård. För att säkerställa att riksintresset inte riskerar att ta påtaglig skada av utvecklingsområdet behöver en typ av konsekvensanalys för riksintresset tas fram, tillsammans med en naturvärdesinventering i samband med plan-, lov- och/eller tillståndsprövning i området.

Utvecklingsområdena Å3, Å4, Å5, Å7 och Å8 ligger i anslutning till järnvägen eller E22 som båda utgör riksintresse enligt 3 kap. 8 § MB. Hänsyn till riksintressena måste tas vid plan-, lov- och/eller tillståndsprövning, och ny bebyggelse eller annan anläggning som kan utgöra en trafikstörning bör inte uppföras inom ett avstånd av 50 meter från E22 vägområde samt 30 meter från järnvägen.

Hur riksintresseanspråken ska tillgodoses i stora drag beskrivs i avsnittet *Riksintressen*.

Grönstruktur och rekreation

I Ålem är Alsterån en tydlig länk som binder samman både stationssamhället och kyrkbyn. Alsterån med kantzon omfattas av riksintresse för naturvård och är utpekad som Natura 2000-område då det är ett av länets mest värdefulla vattensystem. Ån har en rik bottenfauna med sällsynta och rödlistade arter. Utmed Alsterån finns våtmarker med vidsträckta mader, våta strandängar, som omges av lövrika sumpskogar. Längs Alsterån finns en stor del jordbruksmark som bryts av med väl avgränsade och mindre skogsområden. Större skogsområden återfinns främst norr och söder om stationssamhället. Kyrkbyn är mer omgärdad av jordbruksmark med mindre insprängda skogsområden i odlingslandskapet. Vid östra spetsen av kyrkbyn breder ett skogsområde ut sig som smälter samman med skogsområdena i södra delen av Timmernabben och vidare längs kusten ner till Pataholm.

I Ålem pekas ett antal ytor ut som *Grönområde* och *Mångfunktionell bebyggelse* i mark- och vattenanvändningskartan, framför allt i nordsydlig riktning. Dessa ytor är viktiga för att säkerställa att grönområden bevaras och kan utvecklas. I Ålem är det viktigt att bevara och utveckla grönstrukturen i östvästlig riktning för att stärka omgivande grönstrukturer och skapa korridorer genom samhället. Detta skulle även stärka utvecklingsinriktningens blågröna stråk som identifierats genom samhället. Grönstrukturkartan visar en övergripande generell analys. Vidare analyser för att stärka och utveckla den gröna infrastrukturen behöver tas fram i en grönstrukturplan.

E22 utgör en barriär som tillsammans med järnvägen och riksväg 34 försvårar spridningsmöjligheterna i stationssamhället. Samtidigt har Ålems stationssamhälle en mycket utdragen form vilket innebär att spridningsvägarna generellt sätt är korta. I norra delen av stationssamhället finns en möjlig koppling från det tätortsnära grönområdet i anslutning till järnvägen, över riksväg 34 mot skogsområdet norr om Körsbärsvägen. En grön länk minskar risken för fragmentering, att grönområden isoleras från andra grönområden samt bidrar till en ökad artrikedom och genetisk variation. Alsterån är en naturlig grön korridor där möjligheterna för spridning bör stärkas mellan skogsområdena vid E22. Södra delen av stationssamhället

består av en tätare samhällsstruktur i och med bebyggelsen kring stationsläget och genom centrumverksamheterna vilket ökar behovet av gröna korridorer. En sådan koppling förläggs lämpligast i gränslandet mellan bebyggelsen och verksamhetsområdet då spridningsvägen är kortast här och befintlig grönstruktur till viss del finns. Ålems kyrkby är till strukturmässigt mindre vad gäller bebyggelsen, har kortare avstånd över samhället samt ingen större väg likt E22 eller riksväg 34 vilket minskar behovet av gröna kopplingar genom samhället.

Figur 27. Ålems kyrkby omgärdas av åkermark samt naturområden. Det möjliggör en enklare spridning över samhället. Stationssamhället är bredare med få spridningsvägar över samhället där de vita pilarna illustrerar var gröna kopplingar kan stärkas.

Ålems kyrkby är till storleken mindre än Ålems stationssamhälle och omgärdas av åkermark samt naturområden. Det möjliggör en enklare spridning över samhället. Stationssamhället är ett bredare samhälle med få spridningsvägar över samhället där de vita pilarna illustrerar var möjliga spridningsvägar kan stärkas. Alsterån är ett blågrönt stråk med höga naturvärden som är viktiga att bevara och stärka.

Kulturmiljö

Ålems stationssamhälle karaktäriseras av kulturmiljöer i form av tätortsbebyggelse tydligt lokaliserade till järnvägen och den gamla landsvägen som går genom samhället, liksom av vattenanknutna bebyggelsemiljöer utmed Alsteråns vattenfall. Fynd av en stenåldersboplats visar också på platsens långa kontinuitet.

I Ålems västra del finns en påtaglig koncentration av äldre och yngre småskaliga industrier som gemensamt skapar ett komplex, en tydlig industrihistorisk miljö. Mest

framträdande är samlingen vid bron, med Gunnarströms sågbyggnad och damm, före detta Broholms möbelfabrik och det gamla mejeriet. Mejeriet hade en verksamhet som påverkade många bönder i hela bygden. Tillsammans skapar denna bebyggelse en särpräglad, välexponerad och tillgänglig kulturmiljö i anslutning till Alsterån utmed riksväg 34. Helhetsmiljön är avläsbar och ger i sitt sammanhang en förståelse för samhällets industriella utveckling. Miljön är i ett lokalt, regionalt och samhällshistoriskt perspektiv en värdefull kulturmiljö. Utmed Alsterån finns flera platser med olika lämningar efter små vattenkraftsdrivna industrier, kvarnar, färgeri, garveri, benstamp, vadmalsstamp och tegelbruk.

Järnvägsmiljön från 1890-talet med järnvägsmagasin samt stationshus, banbyggnad och järnvägs hotell har höga kulturhistoriska värden. Det är tydligt i Ålems bebyggelsemiljöer att järnvägen påverkade etableringen av både industribebyggelse och bostadshus samt olika samhällsfunktioner som affärer, post, förvaltningshus för dåvarande Ålems kommun, ålderdomshem med mera. Till Ålems äldre historia och identitet hör den plats där det tidigare fanns tingsställe, gästgiveri, häradshäkte, spöpåle och avrättningsplats.

E22 har separerat stationssamhället från socknens ursprungliga ”centralort”, Ålems kyrkby. Ålems kyrkby är som namnet vittnar om centrerad runt kyrkomiljön men även kring Skytteanska skolan, en av de mest välbevarade från sin tid. Bebyggelsen har utvecklats i nära samspel med Strömsrums gård som präglat bygden genom det kringliggande jordbrukslandskapet och många som arbetade under gården. Även de vanligt förekommande stenmurarna minner om jordbrukssamhällets tidigare markanvändning, boskapsdrift samt uppdelningen mellan inägor och utmarker. Många av vägarna inom kyrkbyn har samma sträckning som på 1700-talet vilket gör väg- och bebyggelsestrukturen viktig att bevara.

I rapporten *Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer i Ålems kyrkby och Pataholm* (2022) finns riktlinjer för hur Ålems kyrkbys kulturmiljöer ska tas tillvara och utvecklas på ett hållbart sätt. Rapporten ska fungera som underlag till kommunens arbete med exempelvis bygglovshantering, förhandsbesked, detaljplaner och fastighetsregleringar. Kommunen planerar även att fram en kulturhistorisk rapport om Ålems stationssamhälle.

Mellankommunala frågor

Ålem ligger i kommunens södra delar och samhällets omgivningar gränsar framför allt till Nybro och Kalmar kommuner. Ålem ligger längs E22 och Stångådalsbanan, som går vidare mot Högsby, Oskarshamn och Kalmar. Det är viktigt att kommunerna har en god samverkan vid framtida förändringar eller utveckling av kommunikationer och infrastruktur. Ålem har en väl fungerande kollektivtrafik vid E22, en nod där bussar går mot Kalmar, Oskarshamn och Högsby. Översiktsplanen föreslår även ett nytt tågstopp i Ålems stationssamhälle. Utveckling eller förändring av kollektivtrafiken kräver en god dialog mellan grannkommunerna och berörda myndigheter.

Nya gång- och cykelvägar föreslås i utvecklingsinriktningen från Ålem mot Nybro kommun och Kalmar kommun. Även här behövs en samverkan med grannkommunerna och berörda myndigheter vid förändringar eller utveckling av stråken.

Alsterån rinner genom samhället på sin väg från sjön Alstern i närheten av Lenhovda i Uppvidinge kommun österut mot Kalmarsund. Förutom Uppvidinge kommun rinner ån genom Nybro och Högsby kommuner innan den når Mönsterås kommun. Utöver natur- och rekreationsfrågor kring ån behövs även en god dialog kring dagvatten och vattenkvalitet för att säkerställa att både Alsterån och slutrecipienten Östersjön inte riskerar att överskrida de MKN som finns för vatten. Genom forumet Alsteråns Vattenråd samverkar kommunerna, företag och föreningar för en uthållig förvaltning av vattenresursen och god vattenkvalitet inom Alsteråns avrinningsområde.

**Landsbygdsorter, byar,
kusten och LIS-områden**

Landsbygdsorter

Utanför de fem större samhällena finns kommunens nio landsbygdsorter. De större landsbygdsorterna med 100–170 invånare är Finsjö, Flinsmåla-Patamalm-Korpemåla, Pataholm, Sandbäckshult och Tålebo. De lite mindre landsbygdsorterna med 40–99 invånare är Grimhult, Habbestorp, Hammarglo, Kråkerum-Nydala och Mönsterås-Torp. Pataholm inkluderas då orten under sommarhalvåret har en stor mängd boende och uppvisar mycket värdefulla kulturmiljöer som bör lyftas. Vissa av de större landsbygdsorterna regleras med detaljplaner men majoriteten omfattas inte av detaljplan.

Fotograf: Anna Broette

Finsjö

Landsbygdsorten ligger strax norr om Fliseryd och är ett av traktens första industrisamhällen. Detta tack vare Emån som möjliggjorde etablering av verksamheter beroende av vattenkraft. På orten fanns i början av 1900-talet bland annat pappersbruk, snickerifabrik, träsliperi och tegelbruk. Järnvägens sträckning Ruda-Oskarshamn med station i Finsjö stod färdig 1907 och bidrog ytterligare till industriernas utvecklingsmöjligheter. Under samma tid uppfördes Emåns första kraftstation vilken möjliggjorde elektrifieringen av norra Kalmar län.

Emån vid Finsjö utgör en viktig resurs i form av råvattentäkt för dricksvatten och år 1994 uppfördes Finsjö vattenverk som förser Finsjö, Fliseryd, Mönsterås, Oknö och norra Timmernabben med dricksvatten. I närområdet passerar Mönsteråsleden vilket ytterligare visar på områdets vikt för rekreativvärden, både vad gäller vandring och vattenaktiviteter som sportfiske. Orten har runt 140 invånare och ligger i nära anslutning till Fliseryd vilken är en av kommunens serviceorter. Samtidigt har orten med sitt läge i kommunens norra del ett fördelaktigt läge gällande avståndet till Oskarshamn, även om det är ungefär lika långt till Mönsterås samhälle som till Oskarshamn. Finsjö är en av de orter där en stor del av bebyggelsen omfattas av detaljplan. Landsbygdsorten omfattas även av verksamhetsområde för VA och en utveckling av orten ses som positiv. Däremot får exploatering och verksamheter inte äventyra den kommunala vattenförsörjningen.

Flinsmåla, Patamalm och Korpemåla

Inom området återfinns orterna Flinsmåla, Patamalm och Korpemåla i nära anslutning till varandra med totalt runt 170 invånare vilket är anledningen till att de beskrivs inom samma område. Genom Flinsmåla och Patamalm följer trafiken Strandavägen. Den är en av Kalmar läns kulturhistoriskt mest intressanta vägar och ligger kvar i sitt medeltida läge. Vägen har därför högt bevarandevärde där varken breddning eller rätning rekommenderas. Flinsmåla och Patamalm omfattas av verksamhetsområde för VA medan Korpemåla är anslutet till VA via samfällighet. Bebyggelsen består till största del av en- eller tvåplansvillor samt fritidshusbebyggelse i nära anslutning till naturområden, jordbrukslandskapet samt skärgården. Längs Strandavägen trafikerar Kalmar länstrafik vilket möjliggör ett mer hållbart resande och pendling till större orter. Närmsta serviceort är Ålem som ligger cirka 7–8 kilometer nordväst om området. I Korpemåla finns möjlighet för en varsam utveckling som bibehåller områdets småskalighet och närhet till naturen samt skärgården.

Ett mindre område i norra Korpemåla har i markanvändningskartan pekats ut som nytt sammanhängande bostadsområde. Här möjliggörs en varsam förtätning och förlängning av befintliga permanent- och fritidsboenden i en attraktiv lantlig miljö, med nära till hav och natur och den rekreation och friluftsliv som de kan erbjuda. En detaljplan för området fick lagakraft 2014.

Grimhult

Grimhult är en av landsbygdsorterna på Fliserydåsen längs länsväg 641. Orten har drygt 40 invånare. Ursprungligen låg Grimhults by längs den lilla byvägen mellan Mönsterås-Fliseryd och Krokstorp men byn brann ner under senare delen av 1800-talet. Gårdarna byggdes upp igen men på andra platser inom byn. Landskapet består av jordbruksmark i ett flackt barrskogslandskap. I närområdet finns artrika hagmarker och vägarna kantas av stenmurar. länsväg 641 går genom orten vilket bidrar till goda möjligheter att ta sig till Fliseryd och Mönsterås samhälle. Att vägen går genom orten kan dock också bidra till en upplevd otrygg trafikmiljö, där tung trafik ofta passerar vid smala passager. Kommunen har en dialog med Trafikverket och Region Kalmar län för att utreda hur trafikmiljön kan förbättras. En ÅVS (åtgärdsvalsstudie) för länsväg 641 genom Grimhult färdigställdes 2022 och där utreds möjlighet till en förbifart för att säkerställa en trygg och säker trafikmiljö, både för skyddade och oskyddade trafikanter. Området för förbifarten pekas ut som en yta i mark- och vattenanvändningskartan.

Fotograf: Anna Broette

Habbestorp

Cirka tre kilometer väster om Mönsterås samhälle ligger Habbestorp med omkring 40 invånare. Bebyggelsen ligger väl samlad mellan länsväg 641 och en äldre, södergående väg. Landsbygdsorten innehåller utöver jordbruk flera traditionella byelement som skolhusbyggnad med lärarbostäder, samlingslokal och byvägskäl. Habbestorp är belägen på Fliserydåsen omkring 15–20 meter över havet. Många fynd från stenåldern har gjorts i området just kring de högre partierna som höjde sig över havet tidigare och mycket talar för att området tidigt varit bebott. I ortens utkant, norr om länsväg 641 återfinns kommunens enda hällristning. Orten omfattas av verksamhetsområde för VA och närheten till länsväg 641 möjliggör goda kommunikationer till närliggande samhällen. Till Mönsterås finns gång- och cykelväg.

Hammarglo

I Hammarglo bor omkring 75 invånare. Landsbygdsorten är långsträckt och bebyggelsen är till största delen samlad kring vägen som löper genom orten. Orten är ansluten till kommunalt VA. Bebyggelsen är byggd på en svallningsplatå, en höjdrygg, vilken sträcker sig i en båge mot nordost för att sedan vrida mot sydost. Hammarglo ligger i nära anslutning till både Lyckefjärden och Lervik i Mönsterås skärgård. Riksintresse för högexploaterad kust omfattar ortens östra delar. Bebyggelsen består främst av villor med inslag av jordbruksfastigheter.

Kråkerum-Nydala

Landsbygdsorten har omkring 55 invånare och är belägen på norra sidan om Mönsteråsviken. Mot kustremsan finns betade havsstrandängar medan barrskogslandskapet går som en bred fris norrut. Väster om landsbygdsorten återfinns Skogskapellet och vidare västerut breder det öppna jordbrukslandskapet ut sig. Bebyggelsen ligger längs vägen, inbäddad i skogen och ofta med utsikt över Mönsteråsviken. Här blandas fritidsbebyggelse med permanentbostäder i form av en- och tvåplansvillor. Närheten till vattnet har varit av historisk vikt. Fiskevatten arrenderades av fiskare från Herreholmarna, Nydala och Fridhem från senare delen av 1800-talet fram till mitten av 1900-talet. Bodar, bryggor, strandskoningar och stenkistor minner om dessa tider.

Mönsterås-Torp

Landsbygdsorten ligger kring korsningen E22/Hammarglovägen i nära anslutning till Bössemåla och Hammarglo. Busshållplats finns utmed väg E22 vilket möjliggör goda pendlingsmöjligheter både norrut och söderut. Här bor omkring 80 invånare, vilka har tillgång till kommunalt vatten och avlopp. Bebyggelsen ligger samlad kring vägskalet strax öster om E22 och dras ut mot norr i form av glesare bebyggelse. Karaktären består främst av villabebyggelse i ett eller två plan men även enstaka jordbruksfastigheter. Landsbygdsorten omgärdas av det öppna jordbrukslandskapet i de södra, västra och nordvästra delarna medan skogslandskapet tar över öster om orten och vidare norrut. Att Torps by tidigare varit centrerad kring jordbruket kan ses på en del äldre ladubyggnader och jordkällare. Samlingen jordkällare som återfinns centralt kring vägskalet vittnar om strukturen innan laga skiftet och är av betydande kulturhistoriskt värde.

Fotograf: Anna Broette

Pataholm

I Pataholm bor det färre än 40 personer permanent men orten har ändå tagits med under *Landsbygdsorter*. Det är en ort som lever upp på sommaren då många använder husen som sommarboende och turister besöker orten för dess karaktär och kulturhistoriska värden. Orten har historiskt sett haft en viktig roll som handelscentrum och har nu mycket höga kulturvärden. I Pataholm finns två byggnadsminnen: Hullgrenska gården och Harbergska gården, båda handelsgårdar som hade sin storhetstid under handelsfriheten på 1800-talet. Området ligger inom riksintresse för kulturmiljö och ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön.

Sandbäckshult

Landsbygdsorten ligger i nära anslutning till Blomstermåla som finns endast några kilometer sydöst. Här bor ungefär 100 personer. År 1832 byggdes Qvarnholmens bruk i Sandbäckshult, en av de äldsta industrierna tack vare vattenkraften från Alsterån. Anläggandet av järnvägen bidrog till sysselsättningen och orten utvecklades med bostäder, hotell, pensionat och affärer för att möta efterfrågan.

Idag är Sandbäckshult en mindre ort bestående av främst bostadshus. Järnvägen går fortfarande förbi orten i form av Stångådalsbanan för persontrafik samt ett industrispår vilket möjliggör godstransporter till Södras anläggning. I Sandbäckshult finns en vattentäkt med tillhörande vattenskyddsområde vilken är av stor vikt för kommunens dricksvattenförsörjning. Här går en del av järnvägen inom det inre vattenskyddsområdet. Boende i området är anslutna till kommunalt VA. Tack vare närheten till Blomstermåla som är en av kommunens serviceorter finns goda möjligheter till utveckling av orten.

Fotograf: Anna Brette

Tålebo

Orten är strategiskt belägen mellan Mönsterås och Blomstermåla längs länsväg 628 och befolkas av omkring 100 personer. Vägen trafikeras av Kalmar länstrafik och busshållplats finns i närområdet vilket möjliggör pendling till kommunens samhällen men även till Kalmar och Oskarshamn. Parallellt med vägen finns en separerad gång- och cykelbana vilket möjliggör ett hållbart resande. Lämplig infrastruktur i form av VA, fjärrvärme samt fiber finns vilket ger goda förutsättningar för ny bebyggelse. Då Tålebo ligger i nära anslutning till både Blomstermåla och Mönsterås ses utvecklingsmöjligheterna av orten som goda.

Tålebo omgärdas av ett landskap som stämmer väl överens med odlingslandskapet från det tidiga 1800-talet: området präglas av små oregelbundna åkrar och hagmarker, hamlade träd samt vällagda odlingsrösen och stenmurar. Vid Tålebo är små blandlövhagar insprängda i åkermarken i ett flackt småbrutet landskap. Tålebo uppvisar goda exempel på hur gårdarna spriddes ut vid laga skiftet, en reform gällande sammanslagning av jordbruksmark enligt beslut taget år 1827. Det har också gjorts en del fynd från stenåldern vilket talar för att området befolkades tidigt. Det värdefulla kulturlandskapet bidrar till en attraktiv boendemiljö i ett naturnära läge med en levande landsbygd.

Byar

Utanför de samhällen och landsbygdsorter som identifierats finns ett flertal mindre byar där befolkningen inte överstiger 40 invånare. Många av byarna ligger inom *Landsbygd* eller inom områden för *Natur och friluftsliv*. Byarnas möjlighet till utveckling prioriteras inom användningen *Landsbygd* och inom användningen *Natur och friluftsliv* där förutsättningar finns. Samma sak gäller verksamheter lokaliserade i nära anslutning till byarna. Inom *Landsbygd* uppmuntras utveckling som gynnar landsbygden med dess tillhörande näringar, exempelvis jord- och skogsbruk eller besöksnäring. Inom *Natur och friluftsliv* kan utveckling av verksamheter ske där det är möjligt med hänsyn till natur- och rekreationsvärden. Eftersom *Landsbygd* och *Natur och friluftsliv* ofta inkluderar höga natur- och kulturvärden kräver all typ av exploatering stor hänsyn till den befintliga karaktär som är typisk för varje by. Byarna kan även omfattas av strandskydd som även det måste beaktas vid ny exploatering.

Beroende på byarnas lokalisering i kommunen kan det omgivande landskapet se olika ut. Många av byarna finns inom områden med värdefull natur längs kusten. Här är det viktigt att utveckling sker med hänsyn till de naturvärden och det strandskydd som finns. Hänsyn bör också tas till den befintliga bebyggelsekulturen som är typisk för byarna. Särskild hänsyn bör tas till påverkan från klimatförändringar. Där eventuella havsnivåhöjningar, erosion eller ras riskeras bör nya huvudbyggnader klimatanpassas i enlighet med framtagna riktlinjer och underlag i plan- och lovgivningsprocessen. Dock får en bedömning ske utifrån varje enskilt fall på grund av byarnas olika förutsättningar och karaktär.

Byarna som ligger inom *Landsbygd* kan ligga inom områden med höga natur- och kulturvärden. Ny bebyggelse bör ta hänsyn till eventuella värden och får gärna harmonisera arkitektoniskt med den befintliga bebyggelsen.

I vattentjänstplanen finns flera byar omnämnda som kan bli aktuella för kommunal VA-utbyggnad. Fokus ligger främst på de kustnära områdena där reningskraven på de enskilda avloppen är högre. Under de senaste åren har flera byar på landsbygden fått kommunalt VA såsom Ramsås, Solberga och Skälleryd. Även VA-samfälligheter har bildats, till exempel i Ödängla.

Kusten och skärgården

Kusten i Mönsterås var redan under förhistorisk tid en viktig källa för jakt och fiske vilket bidrog till att människor bosatte sig utmed vattnet. Även så kallade kåsor och hamnplatser anlades under senare perioder på flera ställen utmed Mönsteråskusten. Idag finns två av våra samhällen och flera kulturmiljöer utmed kusten, som fortfarande på många sätt är av avgörande betydelse för kommunen - inte minst som besöksmål.

Kusten ska vara tillgänglig för alla, oavsett om det gäller kustbefolkning, besökare eller utövare av vattenrelaterad verksamhet. Dagens regelverk innebär att områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge inte kan föreslås längs kusten i Mönsterås kommun utan endast längs sjöar och vattendrag inåt landet. Därmed gäller det generella strandskyddet längs kusten om det inte upphävs.

En stor del av kustområdet i Mönsterås kommun omfattas av riksintresset för högexploaterad kust vilket innebär en begränsning i exploatering och andra ingrepp i området. Eventuell exploatering får inte medföra påtaglig skada på områdenas natur- och kulturvärden. Kustområdet omfattas även av riksintresset för naturvård vilket gäller Mönsterås moränskärgård som främst är av geologiskt intresse men även lyfter naturvärden och den rika fågelfaunan.

Utvecklingsinriktning

Vid ny bebyggelse i kustnära lägen är det av stor vikt att hänsyn tas till kustens höga värden, riksintressen för naturvård och högexploaterad kust, strandskydd samt havsnivåhöjningar. Några av de områden med naturvärden som finns längs kusten har en mängd arter knutna till denna typ av miljö och har därmed ett stort bevarandevärde. Flera av kommunens öar är avsatta som fågelskyddsområde och är belagda med beträdnadsförbud under vissa delar av året. Länsstyrelserna har under år 2021 påbörjat uppdraget att föreslå nya marina fågelområden som kan ingå i Natura 2000-nätverket. Kommunen inväntar regeringens fastställande huruvida förslaget berör kommunens ytor eller ej innan eventuella ställningstaganden kan göras.

Då kusten är en stor del av Mönsterås identitet och en del i Kalmarsund är det även viktigt att tillvarata det goda läget genom ett hänsynsfullt nyttjande. Längs kusten finns stora rekreationsmöjligheter och dessa kan stärkas genom en varsam utveckling i nära samspel med värden i natur- och vattenmiljöer, inte minst gällande kulturmiljöer och besöksnäringen som är särskilt stark längs kusten.

Vid ny bebyggelse i kustnära lägen är det av stor vikt att VA-situationen belyses eftersom saltvatteninträngning och dålig tillgång på vatten kan vara begränsande faktorer i nyttjandet av grundvatten. Strävan är att minska belastningen av närsalter på yt- och grundvatten. Gällande avlopp kan svårigheter finnas att hitta en god lokalisering och hållbar utformning av enskilda avloppsanläggningar.

Kommunalt VA, samfälligheter eller gemensamma anläggningar finns inom flera av byarna utmed kusten samt på en del öar. Tillgång till vatten och avlopp bör vara säkrad innan förhandsbesked och bygglov lämnas för ny bebyggelse där det är aktuellt. Målsättningen är att fler gemensamma anläggningar, både för vatten och avlopp, kommer till stånd. Gemensamma anläggningar kan omfatta anslutning till det kommunala VA-nätet eller utformas som lokala anläggningar med lämplig placering. Avloppsfrågan bör inte lösas med slutna tankar utan med mer långsiktigt hållbara lösningar.

Fotograf: Anna Broette

Hamn- och båtverksamhet

I Mönsterås kommun finns en hamn för godstransport som ligger inom Södras verksamhetsområde. Hamnen är av betydande storlek där bland annat timmer, sågade trävaror, massaved och pappersmassa utgör den största transporten via sjöfart. Farlederna är viktiga länkar i verksamhetsområdets kommunikation med omvärlden och ska av den anledningen prioriteras.

Trafik för småbåtar, där sådan är möjlig, är viktig att värna om ur rekreationssynpunkt. I kommunen finns småbåtshamnar i bland annat Mönsterås, Nynäs, Oknö, Timmernabben, Pataholm och Korpemåla. Mindre fiskehamnar finns på Vällö och Svartö. Gästhamnar finns i Mönsterås vid Inre Hamnen, Varvet vid Nynäs, Lakhamn vid Oknö samt vid intill det tidigare färjeläget i Timmernabben. Att utveckla gästhamnarna och hamnområdena med attraktiva miljöer och serviceutbud kan bidra till en ökad besöksnäring med båt. En ökad båtturism genererar mer liv och rörelse i gästhamnområdena, en utveckling kommunen ser positivt på.

Mindre hamnar för fisket och det rörliga friluftslivet ska kunna anläggas på strategiska platser där särskild hänsyn till känslig natur tas. I samband med planering av exempelvis kabeldragning under vatten, muddring eller nya farleder behöver den marina miljön och rekreativsmöjligheter beaktas.

Fotograf: Anna Boettje

Mellankommunala frågor

Kusten, skärgården och havet har inga andra fysiska gränser än vatten och land. Mönsterås kommun delar Kalmarsund närmast med Oskarshamn kommun, Borgholm kommun och Kalmar kommun. Förutom viktiga frågor gällande bland annat vattenkvalitet och klimatanpassning så finns utvecklingspotential för skärgården och havet, där kommunerna tillsammans kan arbeta för nya möjligheter. Samarbete mellan kommunerna kan generera nya möjligheter för båttrafik mellan kommunerna, fiske, rekreation att främja handelssjöfart och utveckla hamnområden. Att tillgängliggöra kommunerna via vattnet är en möjlighet som Mönsterås kommun ser positivt på.

LIS-områden

För att stimulera utvecklingen på landsbygden på lång sikt har kommunerna möjlighet att peka ut områden för landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS). Detta kan göras i en översiktsplan, en ändring av översiktsplanen för en viss del av kommunen eller i ett tillägg till översiktsplanen. LIS-områden regleras i miljöbalkens sjunde kapitel.

LIS-områdena ska bidra till utveckling och serviceunderlag på landsbygden genom att göra det möjligt att skapa både bostäder och arbetstillfällen, i till exempel turism- och friluftsanläggningar, nära sjöar och vattendrag. En förutsättning är att strandskyddets syften fortfarande tillgodoses långsiktigt: det vill säga att livsmiljöer för djur och växter bevaras samt att allmänheten fortsatt har god tillgång till strandområden. LIS-områden bör också bara omfatta en begränsad del av kommunens strandskyddade områden.

Att ett område pekas ut som LIS-område i översiktsplanen innebär ingen automatisk rättighet eller skyldighet att bygga där. Däremot kan utpekandet av ett område som LIS-område användas som ett särskilt skäl vid sökandet av dispens från eller upphävande av strandskyddet. Dispens kan dock inte beviljas så att allmänhetens fria passage längs vattnet hindras- om det inte handlar om en byggnad eller anläggning som på grund av sin funktion måste ligga vid vattnet.

Vissa områden är undantagna från möjligheten att peka ut LIS-områden, till exempel hela den svenska kusten från gränsen mot Norge i väster till Forsmark på ostkusten. För Mönsterås kommun innebär det att LIS-områden kan pekas ut längs Alsterån, Emån, insjöar och övriga vattendrag men inte vid havet.

Kommunen har i denna översiktsplan pekat ut sex LIS-områden som bedöms uppfylla miljöbalkens villkor och bidra till kommunens utvecklingsinriktning:

- Skiren
- Finsjö
- Fliseryd
- Århult
- Skälleryd
- Brotorp

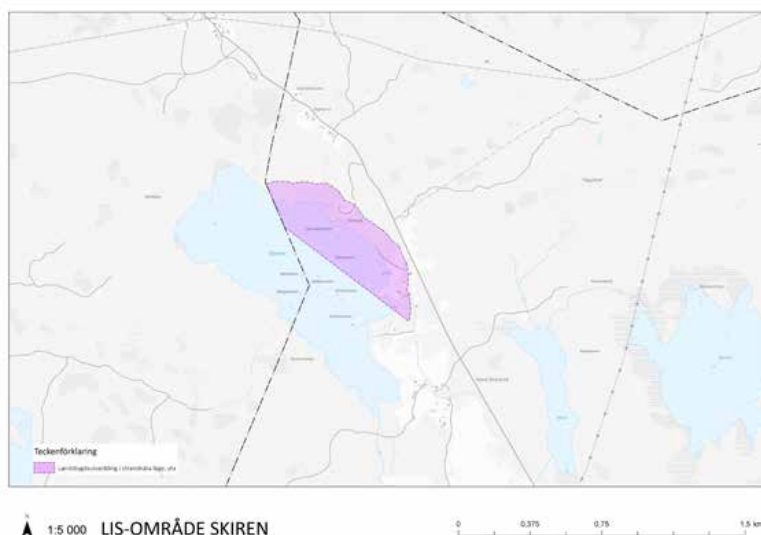
Utveckling av de utpekade LIS-områdena ska ske enligt översiktsplanens ställningstaganden och riktlinjer för mark- och vattenanvändning.

Skiren

Sjön Skiren ligger kommunens i norra delar och delas av kommungränsen med Högsby kommun. För att underlätta etablering av bostäder och småskaliga anläggningar för friluftsliv och naturturism föreslås här ett LIS-område vid sjöns nordöstra strand. Området föreslås omfatta ytor från strandkanten till Finsjövägen. I norr ingår en gällande men inte genomförd detaljplan från 1971 för bostadsändamål. Det är den planlagda delen som avses för bostadsutveckling, men inte med samma utformning som nuvarande detaljplanen medger. Denna reglerar mycket små fastigheter med begränsade byggrätter som inte efterfrågas idag. En framtida exploatering av området skulle sannolikt innebära större men betydligt färre bostäder än den gällande planen medger, där cirka 60 bostäder möjliggjordes. Strandskyddet som idag är upphävt inom planområdet återinträder vid ny planläggning, varvid LIS kan utgöra ett av de särskilda skälen för att häva det. Den södra delen av LIS-området är tänkt för småskaliga anläggningar för turism- och friluftsliv. Här finns en befintlig camping vars utvecklingsmöjligheter stärks i och med utpekandet i översiktsplanen.

Kommunal och offentlig service finns närmast i Fliseryd, cirka tolv kilometer söderut. Området kan bidra till utvecklingen av kommunens norra delar och bidra till serviceunderlaget i Fliseryd. Naturvärden, strandkantens tillgänglighet för friluftsliv samt lösning för vatten och avlopp behöver särskilt beaktas i vidare arbete.

LIS-området ligger inom riksintresse för skyddade vattendrag enligt 4 kap. 6 § MB. Riksintresset innebär att vattenkraft samt vattenreglering eller vattenledning för kraftändamål inte får utföras i Emån med tillhörande käll- och biflöden. LIS-områdets syfte och omfattning bedöms inte påverka eller riskera att påtagligt skada riksintresset.

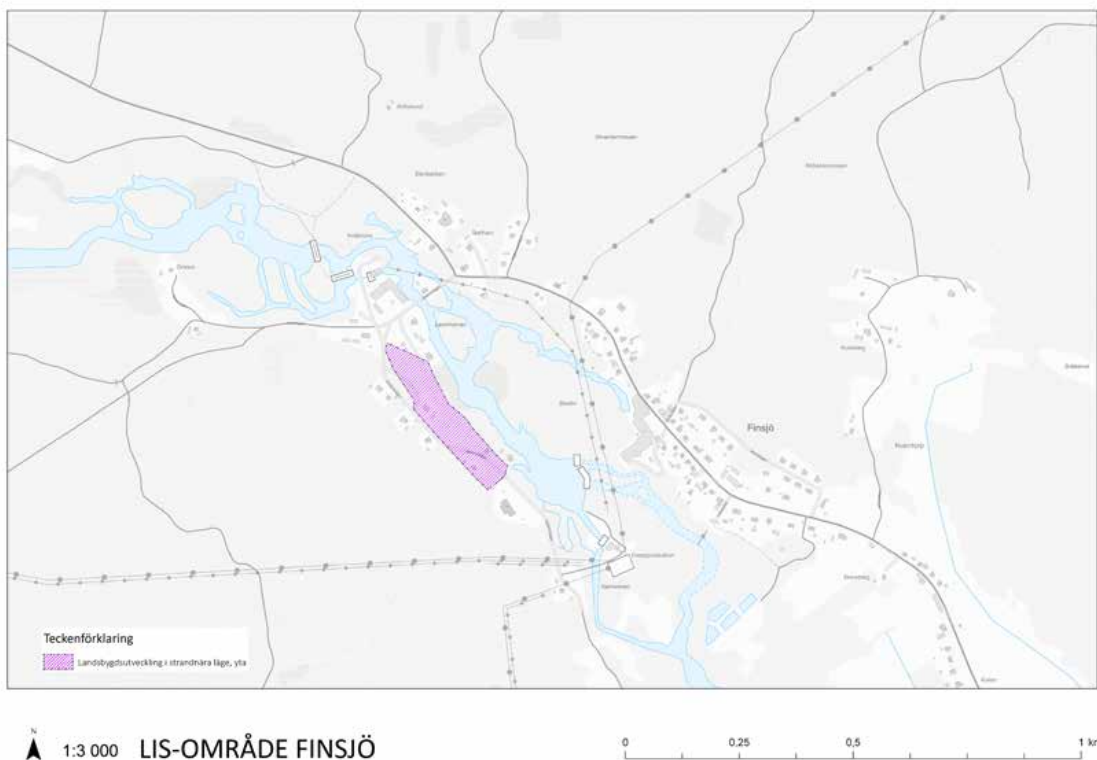
SKIREN	
Ändamål	Cirka 10–20 friliggande bostäder och småskaliga anläggningar för friluftsliv och naturturism.
Service som stärks	Anläggningen i sig skulle utgöra turismnäring.
Grundanvändning ÖP	Landsbygd, Natur och friluftsliv.
VA-förutsättningar	VA-lösning behöver utredas.
Riksintressen	Skyddade vattendrag, Emån med tillhörande käll- och biflöden.
Miljö kvalitetsnormer för vatten	Videbäck som avrinner från Skiren har Måttlig ekologisk status med krav att nå God status 2027. När ej God kemisk status, krav att nå God status 2027.
Övrigt	Finns en befintlig camping. Fornlämningar att ta hänsyn till.

Finsjö

Direkt väster om Finsjö föreslås ett LIS-område längs Stationsvägen, väster om Emån, längs Stationsvägen, Örlidsvägen och Finsjövägen. Området möjliggör utveckling inom strandskyddat område i anslutning till befintlig bebyggelse och kan stärka utvecklingen i kommunens norra delar och bidra till serviceunderlaget i Fliseryd, cirka tre kilometer söderut. Områdets naturvärden behöver studeras vidare och eventuell framtida utveckling måste ta hänsyn till översvämningsrisk från Emån. LIS-området ligger som närmast cirka 20 meter ifrån strandkanten för att säkerställa fri passage, beakta rasrisken vid åkanten och minska risken för påverkan på riksintresse för naturvård och Natura 2000.

Exploatering i området får inte äventyra den kommunala vattenförsörjningen. I kommunens vattentjänstplan, som har tagits fram parallellt med översiktsplanen, konstateras att Finsjö vattenverk har problem med försämrat råvatten vilket ska åtgärdas med filterombyggnad av biologiska filter i verket. På sikt föreslås att en ny vattentäkt och möjligheten att sammankoppla tälken med Sandbäckshults vattentäkt ska utredas.

LIS-området ligger inom riksintresse för skyddade vattendrag enligt 4 kap. 6 § MB. Riksintresset innebär att vattenkraft samt vattenreglering eller vattenledning för kraftändamål inte får utföras i Emån med tillhörande käll- och biflöden. LIS-områdets syfte och omfattning bedöms inte påverka eller riskera att påtagligt skada riksintresset. Området ligger också i utkanten av riksintresse för totalförsvarets militära del enligt 3 kap. 9 § MB, som utpekat påverkansområde. LIS-området ligger inom område för befintlig bebyggelse i Finsjö och bedöms inte påverka eller riskera att påtagligt skada riksintresset. LIS-området ligger intill riksintresse för naturvård enligt 3 kap. 6 § MB samt intill det Natura 2000-område som sträcker sig längs Emån. I LIS-områdets östra utkant mot Emån finns även en identifierad värdekärna för skogsmiljöer, barr och tall. Vid efterföljande planläggning, lov- och tillståndsprövning i området behöver naturvärdena i området identifieras och eventuella åtgärder tas för att skydda dessa och därmed inte riskera att påverka eller påtagligt skada riksintresset.

Finsjö	
Ändamål	Kompletterande småhus, upp till 10 tomter.
Service som stärks	Skola, dagligvaruhandel, restaurang i Fliseryd cirka 3 km bort.
Grundanvändning ÖP	Landsbygd.
VA-förutsättningar	Möjligt att ansluta till kommunalt VA.
Riksintressen	• Naturvård, Emåns vattensystem • Natura 2000, Emåns vattensystem • Skyddade vattendrag, Emån med tillhörande käll- och biflöden • Totalförsvarets militära del, Påverkansområde övrigt
Miljö kvalitetsnormer för vatten	Emån har Måttlig ekologisk status med krav att nå God status 2033. När ej God kemisk status, krav att nå God status 2027.
Övrigt	Emåns strandkant utpekad som ras- och skredrisk. Berör naturvårdsplan. Potentiella föroreningar i väster (sågverk, pappersindustri). Värdekärna för skogsmiljöer, barr och tall.

Fliseryd

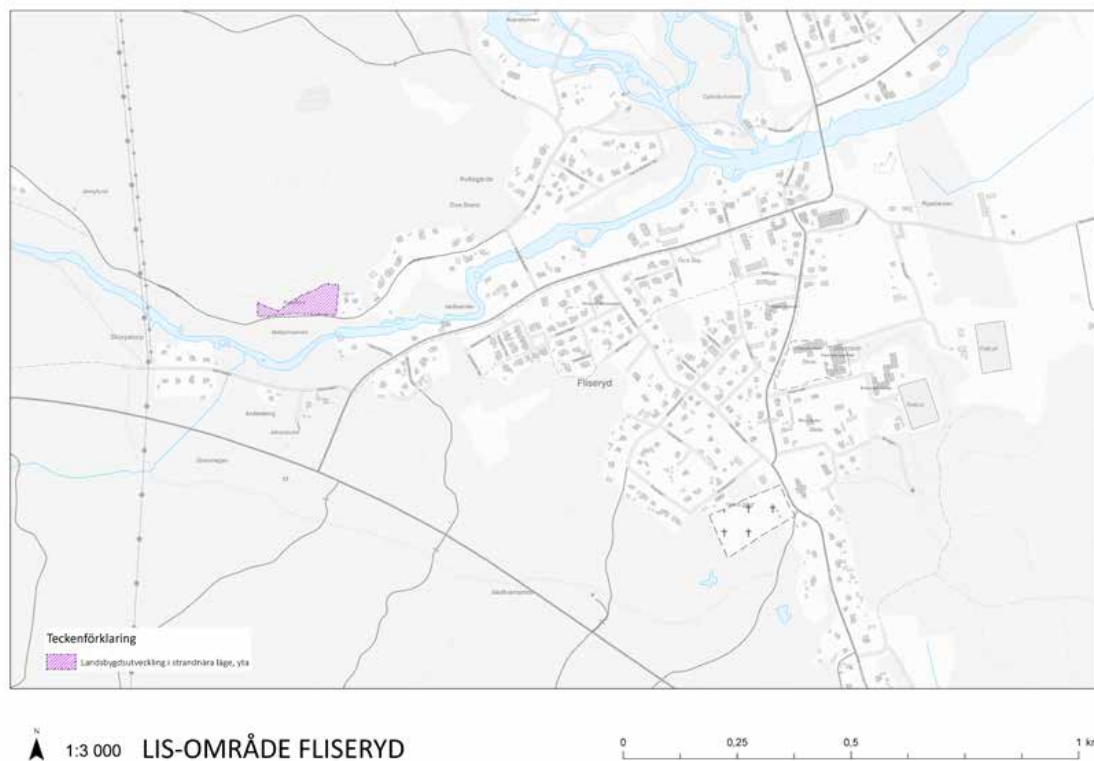
LIS-området ligger direkt väster om Fliseryd och avgränsas av Kvillegärdevägen i söder, vilket innebär att det som närmast är cirka 35 meter från strandkanten som även avgränsar område för Natura 2000. Placeringen norr om vägen innebär också att riksintresse för friluftsliv inte bedöms ta påtaglig skada och att område med översvämningsrisk och rasrisk undviks. Området pekas ut som utvecklingsområde för sammanhängande bostadsbebyggelse, vilket innebär att man här kan förvänta sig en tätare byggnation än de LIS-områden som har grundanvändning landsbygd.

Området ska möjliggöra för en utveckling av Fliseryd, en av kommunens serviceorter. Placeringen i anslutning till samhället innebär närhet till offentlig och kommersiell service samt befintlig infrastruktur och kommunikationer. I vidare arbete behöver områdets naturvärden studeras vidare. Bebyggelse ska föregås av detaljplanering och anpassas till den befintliga högspänningsledning som korsar området.

LIS-området är ett kuperat område som består till stor del av avverkad blandskog. Området ligger delvis inom riksintresse för naturvård, *Emåns vattensystem*. Dess värden ligger kring vattnet som består av naturskog med inslag av mycket stora träd, främst lövträd. Riksintressets beskrivna miljöer eller värden tas inte i anspråk, men ligger i direkt anslutning till dem. Utvecklingsområdet ligger också intill riksintresse för friluftsliv, *Emåns nedre lopp FH 07*, där vattenanknutna friluftaktiviteter som fiske, kanot, vandring och natur- och kulturstudier beskrivs som särskilt värdefulla i området. Vid planering eller lov- och tillståndsprövning i området behöver en naturvärdesinventering tas fram som säkerställer att riksintressenas värden inte påtagligt skadas och att värdefull flora och fauna bevaras. Dagvattenhanteringen för området måste säkerställa att MKN för vatten i Emån efterföljs.

Delar av riksintresseområdet för friluftsliv och naturvård enligt 3 kap. 6 § MB skär in i den södra delen av LIS-området. Riksintressena för friluftsliv och naturvård följer Emåns vattensystem och kringliggande miljöer. För LIS-området kan riksintressenas värden avgränsas av Kvillegärdevägen,

den befintliga bebyggelsen österut och att marken till stor del är avverkad. För att säkerställa att riksintressena inte tar påtaglig skada av utvecklingsområdet föreslås att en naturvärdesinventering och en konsekvensbedömning för riksintresset görs i samband med efterföljande planering eller lov- och tillståndsprövningar. Även en utredning kring ras- och skredrisk bör tas fram för att säkerställa en god markstabilitet vid eventuell exploatering.

FLISERYD ¹	
Ändamål	Småhus, upp till 20 tomter.
Service som stärks	Skola, dagligvaruhandel, restaurang i centrala Fliseryd ca 1 km bort.
Grundanvändning ÖP	Sammanhängande bebyggelse.
VA-förutsättningar	Möjligt att ansluta till kommunalt VA.
Riksintressen	- Naturvård, Emåns vattensystem - Natura 2000, Emåns vattensystem - Friluftsliv, Emåns nedre lopp - Skyddade vattendrag, Emån med tillhörande käll- och biflöden
Miljö kvalitetsnormer för vatten	Emån har Måttlig ekologisk status med krav att nå God status 2033. När ej God kemisk status, krav att nå God status 2027.
Övrigt	Emåns strandkant utpekad som ras- och skredrisk.

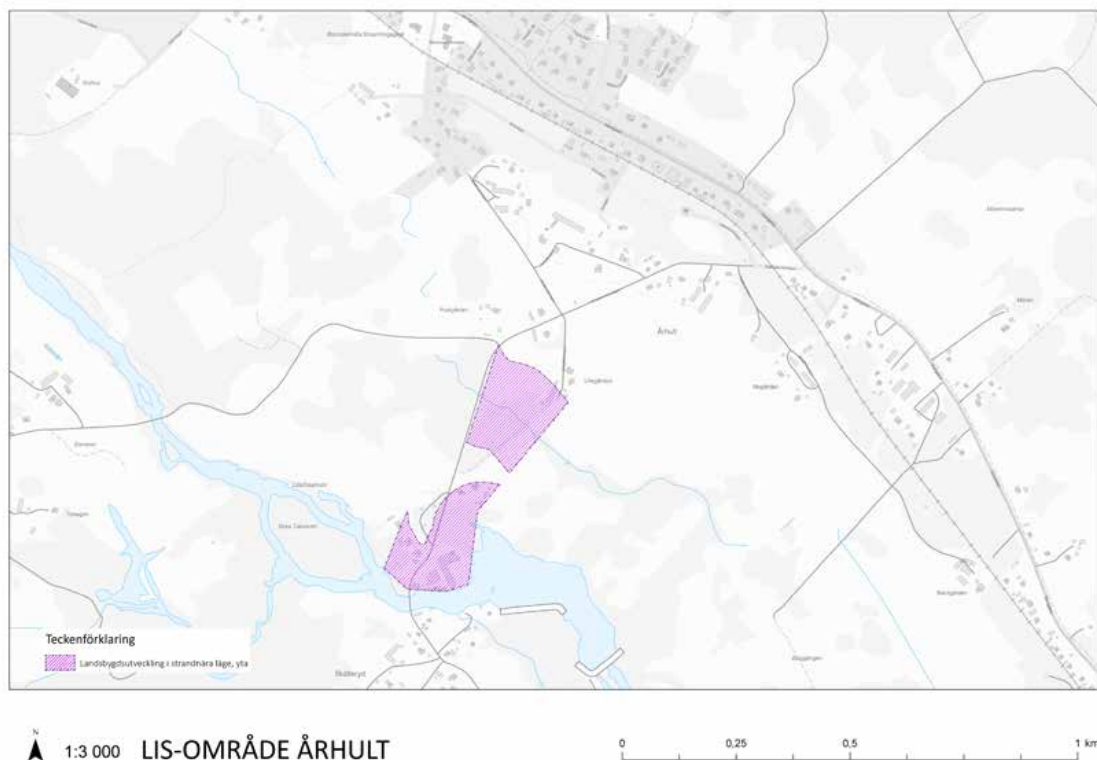
¹ Från länsstyrelsens granskningsutlåtande: "Länsstyrelsen vill dock här vara tydlig med att lämpligheten av exploatering i flertalet av översiktsplanens utvecklingsområden, som exempelvis vid LIS-området Århult och Fliseryd inte slutligt kan bedömas förrän i kommande detaljplaner eller tillståndsansökningar." samt "Länsstyrelsen bedömer vidare att det framgår med stor tydlighet att områden som pekas ut som LIS-områden i översiktsplanen hyser mycket stora värden/skyddsvärden, men det saknas fortfarande beskrivningar/motiveringar av hur miljö kvalitetsnormerna ska uppnås."

Århult

LIS-området i Århult, sydöst om centrala Blomstermåla, omfattar ett område från Lillegården ner till Alsterån. I väster avgränsas området av Skäppentorpsvägen. Utpekandet av LIS-området möjliggör utveckling med bostäder i lantligt läge men med närhet till service och kommunikationer i Blomstermåla. Då grundanvändningen i översiktsplanen är landsbygd handlar det om upp till tio bostäder som skulle kunna tillskapas inom området, som delvis redan är bebyggt. LIS-området omfattar bara mindre områden inom strandskydd vid Alsterån, men inkluderar också strandskyddade områden längs ett mindre vattendrag. Kopplingen mot ån ansluter till föreslaget LIS-område vid Skälleryd söderut.

LIS-områdets södra del som ligger i anslutning till Alsterån ligger inom riksintresse för naturvård enligt 3 kap. 6 § MB, *Alsteråns vattensystem*. Alsterån är ett av länets mest värdefulla vattensystem, och utgör lek- och uppväxtområde för havsöring och lax. Ån har en mycket rik bottenfauna med sällsynta och rödlistade arter. På grund av områdets flacka terräng har det utbildats synnerligen intressanta hydrologiska förhållanden med bland annat tre utlopp från sjön. I nedre delarna finns representativa och välbevarade odlingslandskap med naturbetesmarker. Odlingslandskapet mellan Blomstermåla och Ålem, på båda sidor om Alsterån, är mångformigt och vackert. Ån är här lugnflytande, omväxlande med korta strömsträckor. Floran är rik med färgrika högorter och safsa. Stränderna kantas av al och ask. Åkrarna omges av lövskog eller värdefulla hagmarker. Utter har observerats i området under 1980-talet. Söder om Blomstermåla, vid Århult ligger en finns representativ blandlövhage på låga moränkullar i uppodlad sedimentjord. Björk och ek är de vanligaste trädslagen. Hagen är av frisk karaktär med en väl utvecklad grässvål, som innehåller många hävdgynnade arter. Några av de vanligaste är vårbrodd, darrgräs, liten blåklocka, knägräs, ögontröst och gökärt. I hagens centrala delar där jordlagret är tunt är fårsvingeltorräng vanlig och små områden med stagghed förekommer. Hagen har inte utsatts för någon negativ påverkan. Kulturhistoriska spår i form av odlingsrösen, trä- och stengärdesgårdar förekommer.

Alsterån utgör också ett Natura 2000-område enligt habitatdirektivet.

Vid efterföljande planläggning, lov- och tillståndsprövning behöver området analyseras ytterligare med hänsyn till riksintressets höga naturvärden för att säkerställa att eventuella åtgärder inte riskerar att påverka eller påtagligt skada riksintresset. Till exempel kan natur- och kulturvärdesinventering, analys kring översvämning, ras och skred samt utredning kring jordbruksmark tas fram. Alsteråns hydromorfologiska tillstånd har en otillfredsställande status enligt statusklass för år 2024. Föreslaget LIS-område bedöms inte ha någon påverkan på vattendragsfårans struktur, form eller djup, men även här bör ett resonemang kring eventuell påverkan lyftas i efterföljande planarbete.

Århult ²	
Ändamål	Kompletterande småhus, upp till 10 tomter.
Service som stärks	Skola, dagligvaruhandel, vårdcentral, restaurang i Blomstermåla cirka 1,5 km bort.
Grundanvändning ÖP	Landsbygd.
VA-förutsättningar	Möjligt att ansluta till kommunalt VA.
Riksintressen	- Naturvård, Alsteråns vattensystem - Natura 2000, Alsteråns vattensystem
Miljö kvalitetsnormer för vatten	Alsterån har Måttlig ekologisk status med krav att nå God status 2033. När ej God kemisk status, målar för att nå God status har inte specificerats i VISS.
Övrigt	Berör jordbruksmark.

² Från länsstyrelsens granskningsutlåtande: "Länsstyrelsen vill dock här vara tydlig med att lämpligheten av exploatering i flertalet av översiktsplanens utvecklingsområden, som exempelvis vid LIS-området Århult och Fliseryd inte slutligt kan bedömas förrän i kommande detaljplaner eller tillståndsansökningar." samt "Länsstyrelsen bedömer vidare att det framgår med stor tydlighet att områden som pekas ut som LIS-områden i översiktsplanen hyser mycket stora värden/skyddsvärden, men det saknas fortfarande beskrivningar/motiveringar av hur miljö kvalitetsnormerna ska uppnås."

Skälleryd

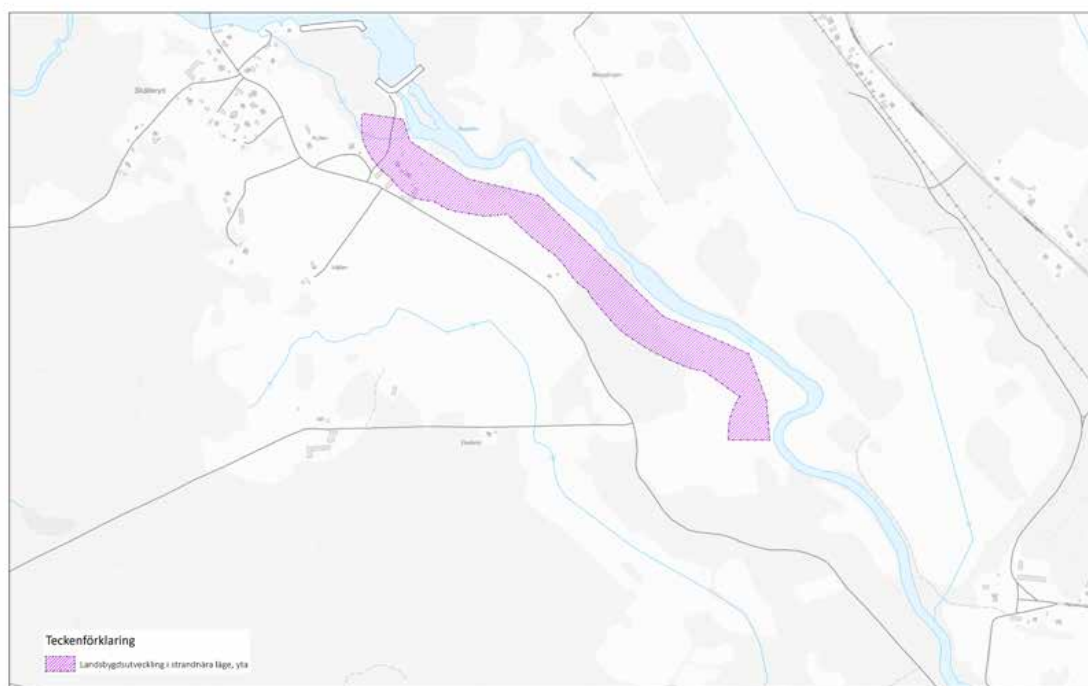
Söder om Alsterån, mellan Blomstermåla och Ålem, föreslås ett LIS-område omfatta ytor mellan vägen och Alsterån från befintlig bebyggelse i Skälleryd/Kullen till vägkorsningen vid Ekelund. Området norr om den grävda fiskpassagen förbi dammfallet föreslås sparas för natur och friluftsliv, likaså området närmast strandkanten. LIS-området möjliggör utveckling med bostäder i anslutning till befintlig bebyggelse i Skälleryd. Området är ett av de största som pekas ut, men markanvändningen *Landsbygd* säkerställer att det inte handlar om någon omfattande exploatering. Kopplingen mot Alsterån ansluter till föreslaget LIS-område för Århult norr om ån.

LIS-området ligger inom riksintresse för naturvård enligt 3 kap. 6 § MB, *Alsteråns vattensystem*. Alsterån är ett av länets mest värdefulla vattensystem, och utgör lek- och uppväxtområde för havsöring och lax. Ån har en mycket rik bottenfauna med sällsynta och rödlistade arter. På grund av områdets flacka terräng har det utbildats synnerligen intressanta hydrologiska förhållanden med bland annat tre utlopp från sjön. I nedre delarna finns representativa och välbevarade odlingslandskap med naturbetesmarker. Odlingslandskapet mellan Blomstermåla och Ålem, på båda sidor om Alsterån, är mångformigt och vackert. Ån är här lugnflytande, omväxlande med korta strömsträckor. Floran är rik med färgrika högorter och safsa. Stränderna kantas av al och ask. Åkrarna omges av lövskog eller värdefulla hagmarker. Utter har observerats i området under 1980-talet. Söder om Blomstermåla, vid Århult ligger en finns representativ blandlövhage på låga moränkullar i uppodlad sedimentjord. Björk och ek är de vanligaste trädslagen. Hagen är av frisk karaktär med en väl utvecklad grässväl, som innehåller många hävdgynnade arter. Några av de vanligaste är vårbrodd, darrgräs, liten blåklocka, knägräs, ögontröst och gökärt. I hagens centrala delar där jordlagret är tunt är fårsvingeltorräng vanlig och små områden med stagghed

förekommer. Hagen har inte utsatts för någon negativ påverkan. Kulturhistoriska spår i form av odlingsrösen, trä- och stengärdesgårdar förekommer.

Alsterån utgör också ett Natura 2000-område enligt habitatdirektivet.

Vid efterföljande plan-, tillstånds- och bygglovsprövning behöver området analyseras ytterligare med hänsyn till riksintressets höga naturvärden för att säkerställa att eventuella åtgärder inte riskerar att påverka eller påtagligt skada riksintresset. Till exempel kan natur- och kulturvärdesinventering, analys kring översvämning, ras och skred samt utredning kring jordbruksmark tas fram. Alsteråns hydromorfologiska tillstånd har en otillfredsställande status enligt statusklass för år 2024. Föreslaget LIS-område bedöms inte ha någon påverkan på vattendragsfårans struktur, form eller djup, men även här bör ett resonemang kring eventuell påverkan lyftas i efterföljande planarbete.

1:3 000 LIS-OMRÅDE SKÄLLERYD

0 0.25 0.5 1 km

Skälleryd	
Ändamål	Småhus, upp till 10 tomter
Service som stärks	Skola, dagligvaruhandel, vårdcentral, restaurang i Blomstermåla cirka 2 km bort.
Grundanvändning ÖP	Landsbygd.
VA-förutsättningar	Möjligt att ansluta till kommunalt VA.
Riksintressen	- Naturvård, Alsteråns vattensystem - Natura 2000, Alsteråns vattensystem
Miljö kvalitetsnormer för vatten	Alsterån har Måttlig ekologisk status med krav att nå God status 2033. När ej God kemisk status, mÅlår för att nå God status har inte specificerats i VISS.
Övrigt	Berör jordbruksmark.

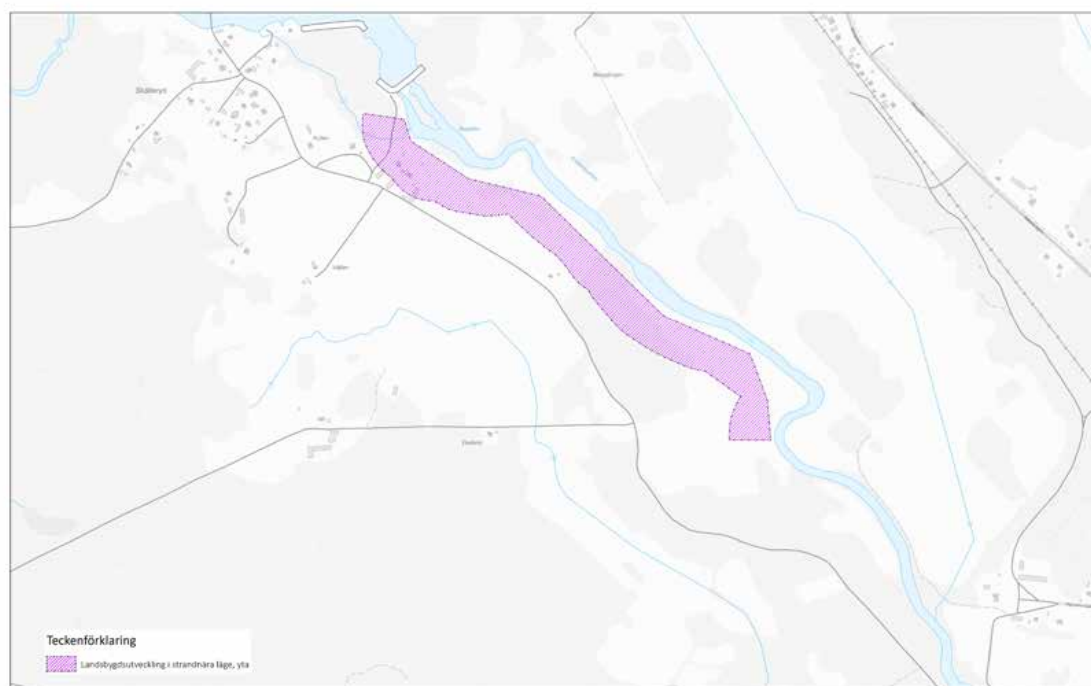
Brotorp

LIS-området föreslås i huvudsak söder om Skansvägen, från området kring gamla brofästet i väster till gräns för befintlig detaljplan i Ålem i öster. I västra delen av LIS-området omfattas även en del norr om Skansvägen. Området möjliggör utveckling med bostäder i området kring Brotorp, i nära anslutning till service och kommunikationer i Ålem. Möjligheter finns här att bygga vidare på det existerande mönstret med hus och gårdar på vägens södra sida, liksom att ta upp den tidigare broförbindelsen över Alsterån.

LIS-området ligger inom riksintresse för naturvård enligt 3 kap. 6 § MB, *Alsteråns vattensystem*. Alsterån är ett av länets mest värdefulla vattensystem, och utgör lek- och uppväxtområde för havsöring och lax. Ån har en mycket rik bottenfauna med sällsynta och rödlistade arter. På grund av områdets flacka terräng har det utbildats synnerligen intressanta hydrologiska förhållanden med bland annat tre utlopp från sjön. I nedre delarna finns representativa och välbevarade odlingslandskap med naturbetesmarker. Odlingslandskapet mellan Blomstermåla och Ålem, på båda sidor om Alsterån, är mångformigt och vackert. Ån är här lugnflytande, omväxlande med korta strömsträckor. Floran är rik med färgrika högorter och safsa. Stränderna kantas av al och ask. Åkrarna omges av lövskog eller värdefulla hagmarker. Utter har observerats i området under 1980-talet. Söder om Blomstermåla, vid Århult ligger en finns representativ blandlövhage på låga moränkullar i uppodlad sedimentjord. Björk och ek är de vanligaste trädslagen. Hagen är av frisk karaktär med en väl utvecklad grässvål, som innehåller många hävdgynnade arter. Några av de vanligaste är vårbrodd, darrgräs, liten blåklocka, knägräs, ögontröst och gökärt. I hagens centrala delar där jordlagret är tunt är fårsvingeltorräng vanlig och små områden med stagghed förekommer. Hagen har inte utsatts för någon negativ påverkan. Kulturhistoriska spår i form av odlingsrösen, trä- och stengärdesgårdar förekommer.

Alsterån utgör också ett Natura 2000-område enligt habitatdirektivet.

Vid efterföljande planläggning, lov- och tillståndsprövning behöver området analyseras ytterligare med hänsyn till riksintressets höga naturvärden för att säkerställa att eventuella åtgärder inte riskerar att påverka eller påtagligt skada riksintresset. Till exempel kan natur- och kulturvärdesinventering, analys kring översvämning, ras och skred samt utredning kring jordbruksmark tas fram. Alsteråns hydromorfologiska tillstånd har en otillfredsställande status

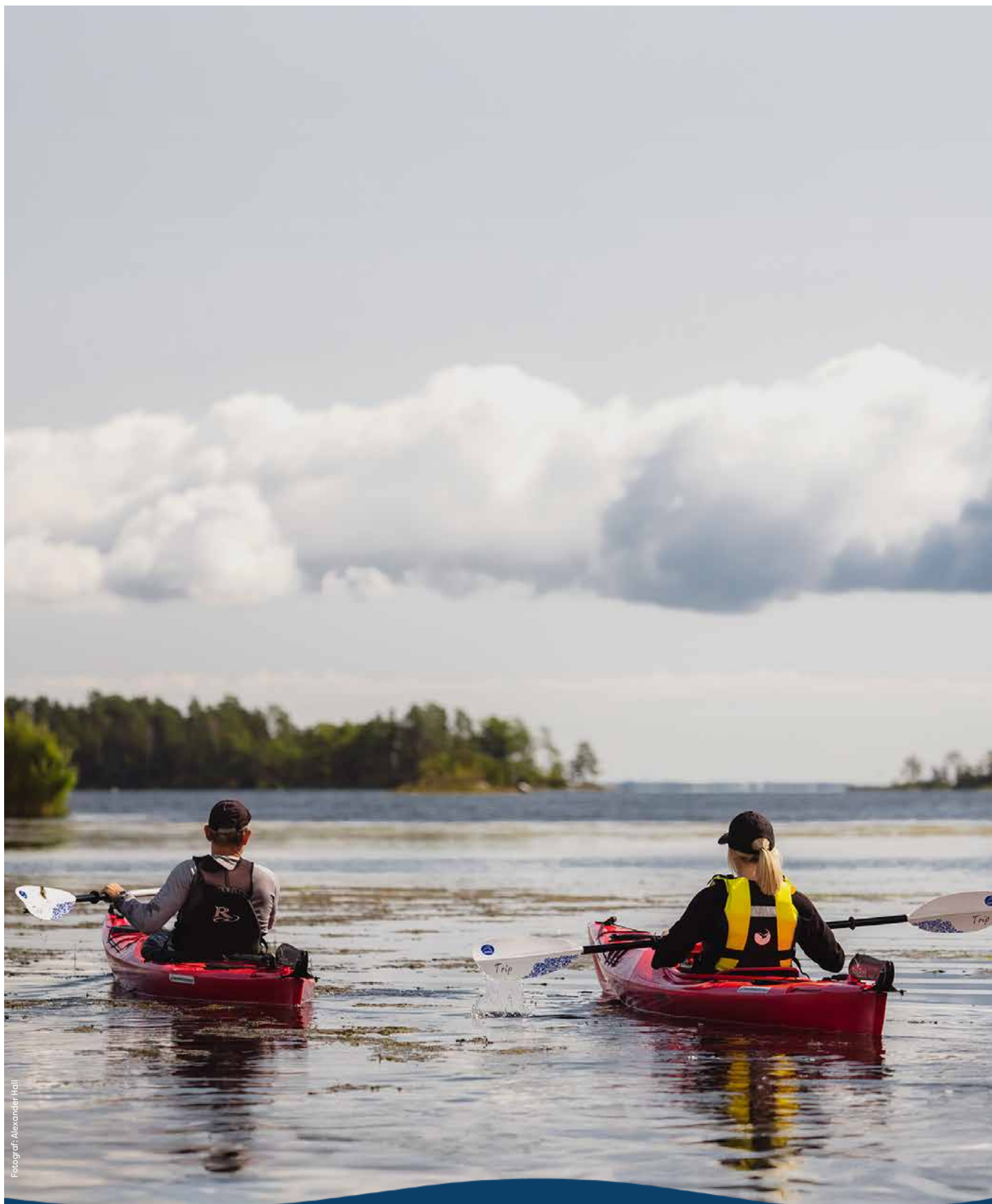

enligt statusklass för år 2024. Föreslaget LIS-område bedöms inte ha någon påverkan på vattendragsfårans struktur, form eller djup, men även här bör ett resonemang kring eventuell påverkan lyftas i efterföljande planarbete.

Området ingår i nuläget inte i det kommunala verksamhetsområdet för vatten och avlopp. Kompletterande bebyggelse i området ger bättre ekonomiska förutsättningar för en utökning av verksamhetsområdet.

Brotorp	
Ändamål	Kompletterande småhus, upp till 10 tomter.
Service som stärks	Förskola, dagligvaruhandel, bilservice mm i Ålem cirka 1 km bort.
Grundanvändning ÖP	Landsbygd.
VA-förutsättningar	Möjligt att ansluta till kommunalt VA.
Riksintressen	• Naturvård, Alsteråns vattensystem • Natura 2000, Alsteråns vattensystem
Miljökvalitetsnormer för vatten	Alsterån har Måttlig ekologisk status med krav att nå God status 2033. När ej God kemisk status, målår för att nå God status har inte specificerats i VISS.
Övrigt	Berör jordbruksmark.

Fotograf: Alexander Hall

Riksintressen, skyddade områden och andra värden

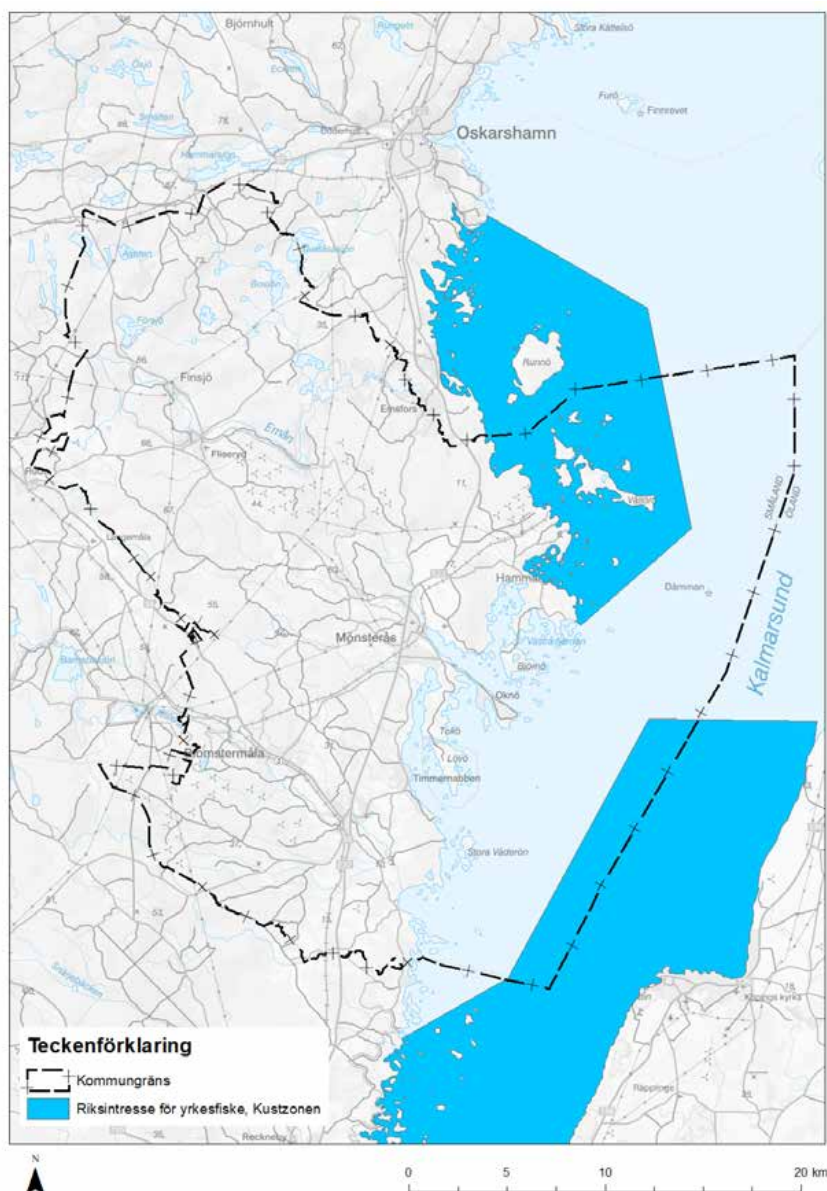
Om riksintressen

Riksintressen är geografiska områden som pekats ut för att de innehåller värden och kvaliteter som är av nationell betydelse. Staten ansvarar för att precisera vilka områden som bedöms vara av riksintresse samt vilka värden och egenskaper det är som gör dem värdefulla, medan kommunen har ett ansvar att ta hänsyn till riksintressena i all planering.

I översiktsplanen ska kommunen redovisa eventuella avvikande ståndpunkter, tolkningar och preciseringar av de utpekade riksintresseanspråken. Mönsterås kommun redovisar nedan ställningstaganden för respektive riksintresseändamål. För ett antal riksintressen för kulturmiljövård som bedöms extra känsliga för förändring redovisas även riktlinjer för att värna riksintresset. Även bedömning av översiktsplanens påverkan på varje riksintresse redovisas.

Riksintresse yrkesfiske

Enligt 3 kap. 5 § MB ska mark- och vattenområden som har betydelse för yrkesfiske eller vattenbruk så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringarnas bedrivande.

Figur 28. Riksintresse för yrkesfiske.

Björnö-Svartö-Vällö

Ett kustområde runt Björnö, Svartö och Vällö utgör riksintresse för yrkesfisket. Inom detta område ska planeringen för användning av mark- och vattenområden säkerställa fiskesektorns tillgång till fångstområden. Det är också avgörande att planeringen säkerställer nödvändig infrastruktur av hamnar med service för fiskebåtar och som erbjuder lämpliga möjligheter för landning av fångsten.

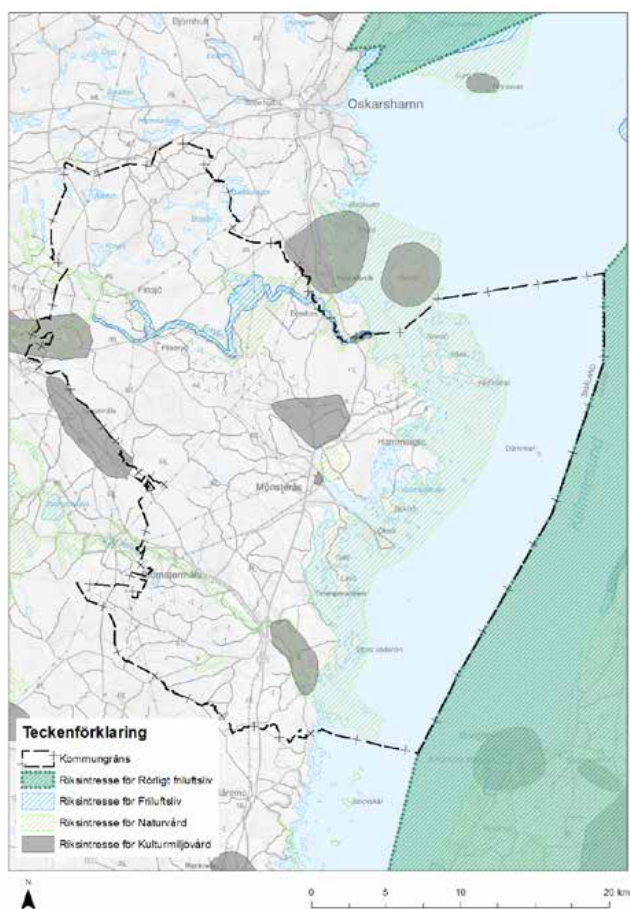
Ställningstagande: Kommunen ska vid planering och lovgivning säkerställa att mark- och vattenområden som har betydelse för yrkesfisket ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringens bedrivande. Kommunen ska i enlighet med ställningstaganden i översiktsplanen verka för en förbättrad vattenkvalitet, vilket är av största vikt för att långsiktigt kunna tillgodose riksintresset.

Bedömning: Kommunen föreslår ingen användning i havsområdet som står i konflikt med riksintresset. För landområden ska hamnarnas behov beaktas i kommande plan- och tillståndprocesser, varvid riksintresset inte bedöms påverkas negativt.

Riksintressen för natur, kultur och friluftsliv

Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av sina naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet ska enligt 3 kap. 6 § MB så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- och kulturmiljön. Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövärden eller friluftslivet ska skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter ska särskilt beaktas.

Figur 29. Riksintresse för natur, kultur och friluftsliv.

Riksintresse för naturvård

Ett område kan vara av riksintresse för naturvården om det särskilt väl belyser viktiga skeden av natur- och kulturlandskapets utveckling eller är ostört och inrymmer en stor mångfald av naturtyper. Det kan vara av särskilt stort intresse också därför att det hyser unika och hotade eller sårbara naturtyper eller arter, till exempel ett rikt fågelliv, en ovanlig flora eller en kombination av egenskaper som gör området värdefullt för förståelsen av naturen.

Ställningstagande: Områden som är av riksintresse för naturvård ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- och kulturmiljö samt dess naturvärden. Vid ansökan om lov eller tillståndspliktig verksamhet inom eller i direkt anknytning till riksintresseområden ska det prövas om åtgärden kan medföra påtaglig skada på de utpekade värdena för naturvården. Vid framtagande av planer och program ska en konsekvensanalys upprättas där det framgår om en åtgärd kan medföra påtaglig skada på riksintresset för naturvården. Riksintressebeskrivningen ska utgöra underlag i bedömningen.

Inom Mönsterås kommun finns sex utpekade områden som utgör riksintresse för naturvården:

Mönsterås moränskärgård

Skärgården är variationsrik och av stort geovetenskapligt intresse, med urbergsskärgården i granit i norr och moränskärgård i sandsten i söder. Vålbildade strandvallar och klapperfält förekommer på flera ställen. Fortsatt åkerbruk med naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement nämns som viktiga förutsättningar för bevarande. Hela riksintresset för Mönsterås moränskärgård ligger inom riksintresse för högexploaterad kust.

Bedömning: Riksintresset berörs av ett utbyggnadsområde i Mönsterås samhälle och ett i Timmernabben. Områdena i Mönsterås ligger indragna från kusten och i anslutning till befintlig bebyggelse. I Timmernabben handlar det om den gamla hamnplatsen som är tänkt att iordningställas som allmän plats med bland annat en temalekpark. Den föreslagna utvecklingen i planen bedöms inte leda till att riksintresset tar påtaglig skada, men eventuell påverkan eller intrång på riksintresset behöver bedömas i efterföljande plan- och tillståndprocesser.

Alsteråns vattensystem

Alsterån har en mycket rik bottenfauna med sällsynta och rödlistade arter utgör lek- och uppväxtområde för havsöring och lax. Utmed ån finns representativa våtmarker med vidsträckta mader som omges av lövrika sumpskogar. I anslutning till ån finns även värdefulla ekskogar och bokskogar, med entomologiska värden av internationellt mått till följd av mängden rödlistade skalbaggar.

Bedömning: Riksintresset berörs av föreslagna utbyggnadsområden i Ålem och LIS-områdena Skälleryd och Århult. De föreslagna utbyggnadsområdena i befintligt samhälle bedöms inte riskera att påtagligt skada riksintresset, men kan medföra intrång i området. För de föreslagna LIS-områdena ska eventuell påverkan på riksintresset bedömas i efterföljande plan- och tillståndprocesser för att säkerställa att riksintresset inte tar påtaglig skada.

Emåns vattensystem

Emån tillsammans med sina biflöden är sydöstra Sveriges största vattendrag. Utmed Emån finns på flera ställen ett representativt odlingslandskap med lång kontinuitet med stort inslag av naturbetesmarker och slåtterängar. Öster om Grönskogssjön finns ett omfattande system av så kallade kvillar, med såväl lugnvatten som starkt forsande vatten.

Bedömning: Riksintresset berörs av utbyggnadsområden i Fliseryd och LIS-området Fliseryd. De föreslagna utbyggnadsområdena söder om Emån i Fliseryd bedöms inte påverka riksintresset negativt då de endast till en liten del berör riksintresseområdet, och påverkar inte de värden som specifikt nämns i riksintressebeskrivningen. I utvecklingsområden och det föreslagna LIS-området ska eventuell påverkan på riksintresset att behöva bedömas i efterföljande plan- och tillståndprocesser för att säkerställa att riksintresset inte tar påtaglig skada.

Rödgölemossen vid Kyllensjöarna

Riksintresset ligger i huvudsak i Högsby kommun, men en mindre del återfinns i Mönsterås. Området utgör ett blockrikt barrskogsområde med många små mossar, kärr och mader. Våtmarkerna är nästan orörda, trots att det bedrivs ett intensivt skogsbruk.

Bedömning: Riksintresset står inte i konflikt med några föreslagna utbyggnadsområden i planen.

Kråkerum

Kråkerum nordöst om Mönsterås var en medeltida sätesgård för Bielkeätten. Odlingslandskapet präglas av stora åkrar, öppna hagmarker och vidsträckta havsstrandängar samt stenmurar och allé. Här finns också kommunens största gravfält bestående av 68 fornlämningar. Med en yta om 280 hektar är riksintresset förhållandevis litet.

Bedömning: Riksintresset för Kråkerum står inte i konflikt med några föreslagna utbyggnadsområden i planen. Området är utpekad som landsbygdsområde, vilket innebär att enstaka bostäder kan medges förutsatt att de inte påverkar riksintressets värden negativt.

Häggemåla-Gubbemåla

Mellan Häggemåla och Gubbemåla finns ett värdefullt odlingslandskap med sten- och trägårdesgårdar, odlingsrösen, hamlade träd och flera artrika naturbetesmarker. Odlingslandskapet har stora likheter med det landskap som fanns vid 1800-talets mitt. Riksintresseområdet är 137 hektar.

Bedömning: Riksintresset står inte i konflikt med några föreslagna utbyggnadsområden i planen.

Riksintresse för kulturmiljövård

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) har den nationella uppsikten över kulturmiljövårdens riksintressen. RAÄ fattar också beslut om revideringar och om nya områden ska komma till eller om områden ska utgå. Länsstyrelsen har den regionala uppsikten och tar även fram förslag till revideringar. Boverket har den allmänna uppsikten över hushållningen med mark- och vattenområden. De kulturhistoriska värdena ska vara vägledande för utvecklingen av den byggda miljön.

Ställningstagande: Vid framtagande av planer och program inom eller i närhet till ett riksintresse för kulturmiljövård behöver en konsekvensanalys upprättas där det framgår om en åtgärd kan medföra påtaglig skada på riksintresset. I efterföljande detaljplanering som berör riksintresse för kulturmiljövård bör en kulturmiljöutredning samt ett gestaltungsprogram tas fram. Riksintressebeskrivningen ska utgöra underlag i bedömningen. Vid komplettering och förändring av bebyggelse ska stor hänsyn tas till kulturlandskapets värden och befintliga bebyggelsemiljöers karaktär. Ny bebyggelse bör varken placeras i exponerade lägen eller i sådana lägen där ursprunglig bebyggelse eller landskapsbild påverkas negativt. Områdena ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada de värden som utgör riksintresset för kulturmiljön. Detta behöver beaktas även vid eventuella förändringar i närområdet som visuellt kan påverka riksintresset.

Inom Mönsterås kommun finns sex utpekade områden som utgör riksintresse för kulturmiljövården:

Alsteråns nedre dalgång, H54

Riksintressets motivering:

Alsteråns nedre dalgång och mynning, där landvägar mött vattenvägar, präglas av kommunikationsmiljöer som utvecklats från medeltid till 1900-tal. En mångfald med väl sammanhållna kulturmiljöer som medeltida fornlämningar, herrgårds-landskap och bymiljöer samt en av Smålandskustens äldsta köpingar visar tillsammans på åns betydelse för utvecklingen på platsen.

Uttryck för riksintresset:

Fornlämningsmiljö med medeltida borggruin och dess tydliga samband med Alsteråns mynning och Strömsrums gård. Landsvägen, känd sedan medeltiden, och dess passage över Alsterån samt slingrande grusvägar kring Strömsrum. Strömsrums herrgårdsmiljö med en av landets största herrgårdsbyggnader i trä från 1700-talet med timrade ekonomibyggnader och engelsk park. Odlingslandskapet kring Strömsrum med agrara lämningar från 1700- och 1800-tal samt rikligt med ekar, alléer, stora brukade marker och andra för herrgårdslandskapet utmärkande drag. Kvarnmiljöer från 1800-talet utmed Alsterån i Ålem och Torsrum. Den samlade kyrkbyn i Ålem med skolhus från 1820-talet. Pataholms köping vid Alsteråns mynning. Den täta trähusbebyggelsen präglas av köpmans-, handels- och skeppargårdar, vanligtvis i 1–1½ plan, rödmålade eller i ljusa färger.

Bedömning: Riksintresset berörs av ett utbyggnadsområde i Ålems kyrkby. Eventuell påverkan på riksintresset ska bedömas i efterföljande plan- och tillståndprocesser för att säkerställa att riksintresset inte tar påtaglig skada.

Riktlinjer: Områdets särskilt värdefulla kulturmiljöer får inte förändras på sådant sätt att deras karaktär går förlorad. Vid förändring bör stor hänsyn tas till områdets byggnadsskala, täthet och färger. Hänsyn behöver även tas till både de visuella samt fysiska upplevelsevärdena. Viktigt att kontakten mellan herrgårdslandskapen/storgårdarna och omgivande odlingslandskap inte bryts, de kulturella sambanden bör finnas kvar.

Mönsterås, H56

De äldsta kvarteren i centralorten omfattas av riksintresset, som är ungefär 30 hektar stort.

Riksintressets motivering: Området utgör en köping med småstadskaraktär som i nära samband med vattnet utvecklats på en ås, något som sedan 1700-talet präglar både bebyggelse, gator och tomtstrukturer.

Uttryck för riksintresset:

Storgatan som sedan medeltiden följer en rullstensås med branta tvärgator och utblickar mot hamnen och havet. Långsmala tomter utmed Storgatan och Sjögatan. Bebyggelse och trädgårdar i samma läge sedan tidigt 1800-tal. Puts- och trähusbebyggelse utmed Stor- och Sjögatan målade i ljusa färger och med 1½ till 2½ våningars höjd.

Bedömning: Riksintresset står inte i konflikt med några föreslagna utbyggnadsområden i översiktsplanen.

Riktlinjer: Vid eventuella förändringar ska hänsyn tas till områdets karaktärsdrag avseende kvartersstruktur, byggnadsvolymer, materialval, färgsättning och siktlinjer. Även byggnadsdetaljer så som takkupor och fönstersättning bör beaktas. Nya detaljplaner inom delområdet bör skydda bebyggelsens kulturhistoriska värden, exempelvis genom bestämmelser av byggrätten, utökad lovplikt, rivningsförbud och/eller särskilda varsamhets- eller skyddsbestämmelser.

Alebo- Gelebo, H57**Riksintressets motivering:**

Fornlämningsmiljöer från brons- och järnålder samt odlingslandskap och bymiljöer från medeltid till 1900-tal som tillsammans visar på en lång kontinuitet i bebyggelse och markanvändning.

Uttryck för riksintresset:

Omfattande fornlämningsområden med monumentala gravrösen från brons- och järnålder. Odlingslandskap som framhäver det visuella sambandet mellan gravrösen på höjderna och de närliggande byarna med bebyggelse från 1800- och 1900-tal. Gårds- och bymiljöer på gamla bytomter i bland annat Alebo, Gelebo och Forsa vilka tillsammans med äldre agrara lämningar

och mindre vägar framhäver strukturer i odlingslandskapet som är utmärkande för tiden före 1900 och före jordbrukets mekanisering.

Bedömning: Riksintresset står inte i konflikt med några föreslagna utbyggnadsområden i planen.

Riktlinjer: Områdets särskilt värdefulla odlingslandskap med fornlämningar och gårds- och bymiljöer ska inte förändras på ett sådant sätt att deras karaktär går förlorad. Vid förändring ska stor hänsyn tas till områdets landskapsbild.

Emådalen, H70

Området kring Emåns mynning ingår i riksintresset som en fristående del skild från den övriga dalgången högre upp.

Riksintressets motivering:

En mångfald väl sammanhållna system av kulturmiljöer – fornlämningsmiljöer, bymiljöer, odlingslandskap, bruksmiljöer, herrgårdslandskap, kommunikationsmiljöer, och tätortsmiljöer – vilka sammantaget återspeglar utvecklingen av naturresursnyttjande, markanvändning, bebyggelse, näringsliv, teknik och sociala förhållanden i en småländsk dalgångsbygd från förhistorisk tid fram till nutid.

Uttryck för riksintresset:

Järnåldersgravfält på höjdstråk i dalgångens kanter samt på rullstensåsen Högsbyåsen och dessas visuellt tydliga samband med Emån, tillsammans med byarnas placering samt Kungs-, lands- och sedermera riksvägens terränganpassade sträckning visar på Högsbyåsens betydelse som bebyggelse och transportstråk från järnålder till modern tid. Agrara lämningar från före 1900, såsom åkerterrasser och odlingsrösen, på sluttningarna tillsammans med mer sentida och dränerade jordbruksmarker i dalgången beskriver odlingslandskapets utveckling och modernisering. Byar i höjdlägen – ofta radbyar som Drageryd, Gillberga, Trånshult, Tulunda och Östra Årena – med bebyggelse från 1700- till 1900-talen i form av enkelstugor, parstugor, salsbyggnader och ekonomibyggnader – timrade eller i skiftesverk och målade i slamfärger – visar på utvecklingen av bebyggelse- och hantverkstraditioner. Herrgårds- och bruksmiljöer kring Bankeberg, Fliseryd, Ruda, Berga, Staby, Rynningsnäs och Em med bland annat för 1800-talet tidstypiska huvudbyggnader i nyklassicistisk stil, mindre byggnader som timrade flyglar, ekonomibyggnader och arbetarbostäder samt tillhörande parker, trädgårdar, alléer och jordbruksmarker tillsammans med Rosenfors bruksmiljö från 1900-talet med magasin, fabriksbyggnad, brukskontor, bruksherrgård samt kringliggande arbetarbostäder återspeglar den tekniska, ekonomiska och sociala utvecklingen inom jordbruket, fikset och industrin. Emådalens industrimiljöer och deras tydliga samband med vattendragen samt kvarnar och vattenkraftsmiljöer vid Blankaström och i Högsby som tillsammans illustrerar Emåns betydelse för kraftutvinning under skilda tider. Högsby tätort med jämnhög stadsbebyggelse i ljusa kulörer från 1800- och 1900-talen orienterad längs landsvägen och med topografisk anpassning till Högsbyåsen, ortens läge mellan två vadställen över Emån, stenvalvsbron vid Tingebo samt platsnamn som Frövi, Odensvi och Huseby uttrycker ortens utveckling från vikingatida centralort till nutida kommuncentrum. Emåns mynning vid Em med värdefull damm och bebyggelsemiljö, vilka har en stark koppling till det betydelsefulla fiske som här förekommit under lång tid.

Bedömning: Riksintresset står inte i konflikt med några föreslagna utbyggnadsområden i planen.

Riktlinjer: Områdets kulturmiljöer med fornlämningar, gårds- och bymiljöer, kommunikations- och tätortsmiljöer ska inte förändras på ett sådant sätt att deras karaktär går förlorad. Vid förändring ska stor hänsyn tas till områdets landskapsbild.

Högsbyåsen, H58

Endast delar av Högsbyåsen berör Mönsterås kommun.

Riksintressets motivering:

Kommunikationsmiljö och odlingslandskap med fornlämningar från järnåldern, bondbyar från 1800- och 1900-talen samt järnväg och järnvägsmiljöer från 1800-talets slut markerar tillsammans rullstensåsens långvariga kulturhistoriska betydelse.

Uttryck för riksintresset:

Terränganpassad landsväg på Högsbyåsen med Bötterums gästgivargård och tingshusmiljö från 1700-talet samt annan bebyggelse och kulturlämningar från 1800- och 1900-tal kopplade till vägen. Det öppna odlingslandskapet som finns kring åsen och som tydligt kan upplevas från dess höjdrygg. Långemåla kyrkby med gravfält från järnåldern samt en blandning av 1800-talets bondbebyggelse, handelsbodas och järnvägssamhällets småskaliga bostads-, industri- och affärsbebyggelse. Värlebo by med bebyggelse från 1800-talets bondby samt stationssamhällets karakteristiska industri- och bostadsbebyggelse från 1900-talets första årtionden.

Bedömning: Riksintresset står inte i konflikt med några föreslagna utbyggnadsområden i översiktsplanen.

Smålands stenkust, H62

Riksintresset ligger i huvudsak i Oskarshamns kommun, men en liten del återfinns på Mönsterås sida om kommungränsen.

Riksintressets motivering:

En för Smålandskusten utmärkande industrimiljö och kommunikationsmiljö där sambanden mellan stenbrytning, förädling, utskeppning, boenden och andra verksamheter på ett pedagogiskt sätt skildrar stenindustrins utveckling under 1800- och 1900-talet.

Uttryck för riksintresset:

Stenbrott av olika storlekar upptagna från 1870 till slutet av 1950-talet med kvarliggande skrotsten och bearbetade halvfabrikat. Bebyggelse och bebyggelseämningar efter Våneviks stenhuggarsamhälle. Stående och grunder efter industri- och verkstadsbyggnader liksom smedjor och krutkällare. Transportleder med banvallar efter enklare järnvägar, utskeppningshamnar och kajer samt deras samband med de kustnära brotten. Bostadsbebyggelse i Vånevik som tillsammans väl skildrar de sociala skillnaderna i ett brukssamhälle med disponentbostad, verkmästarbostad, arbetarkasern och arbetarvillor tillkomna under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Påskallavik hamn med hamnmagasin från 1700-talet, bryggor, kajer och kran som visar på betydelse som utskeppningshamn. De landsvägar som strålar samman i Påskallavik med en småskalig bebyggelse från 1800- och 1900-tal orienterad utmed vägarna och runt kring hamnen, vanligtvis 1½ till 2½ våningar höga och målade i ljusa färger eller rödmålade.

Bedömning: Riksintresset står inte i konflikt med några föreslagna utbyggnadsområden i översiktsplanen.

Riksintresse för friluftsliv

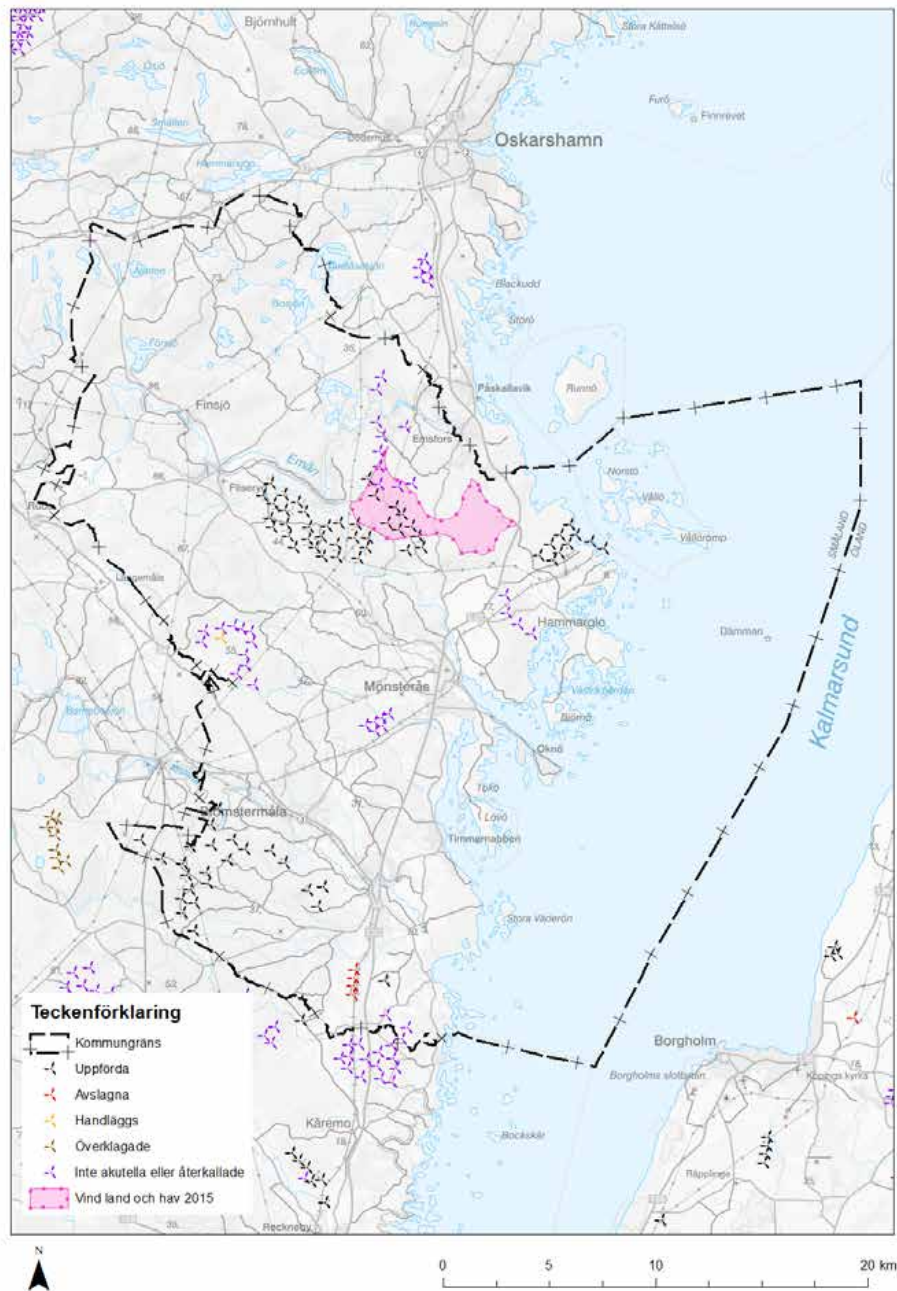
Ett område runt Emåns nedre lopp har pekats ut som riksintresse för friluftslivet. Detta eftersom området har så höga natur- och kulturkvaliteter att det är eller kan bli attraktivt för besökare från hela eller en stor del av landet samt utlandet. Riksintresset innebär att kommunen i samhällsplaneringen ska ta hänsyn till friluftslivet och den fortsatta möjligheten till utövande av friluftaktiviteter. Pågående jord- eller skogsbruk påverkas inte av riksintresseområdet.

Ställningstagande: Området ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- och kulturmiljö samt dess värden för friluftslivet. Vid ansökan om lov eller tillståndspliktig verksamhet inom riksintresseområdet ska det prövas om åtgärden eller verksamheten kan medföra påtaglig skada på de utpekade värdena för friluftslivet. Vid framtagande av planer och program behöver en konsekvensanalys upprättas där det framgår om en åtgärd kan medföra påtaglig skada på riksintresset för friluftsliv. Riksintressebeskrivningen ska utgöra underlag i bedömningen.

Bedömning: Riksintresset berörs av föreslagna utbyggnadsområden i Fliseryd. Områdena utgör tätortsutveckling, och berör endast till mindre del riksintresseområdet. Den föreslagna utvecklingen bedöms inte riskera att leda till påtaglig skada för friluftslivets värden.

Riksintresse för vindbruk

Ett område vid Gelebo-Forsa-Älmhult är utpekat som riksintresse för vindbruk enligt 3 kap. 8 § MB. Detta innebär att området har bedömts vara särskilt lämpligt för elproduktion från storskalig vindkraft.

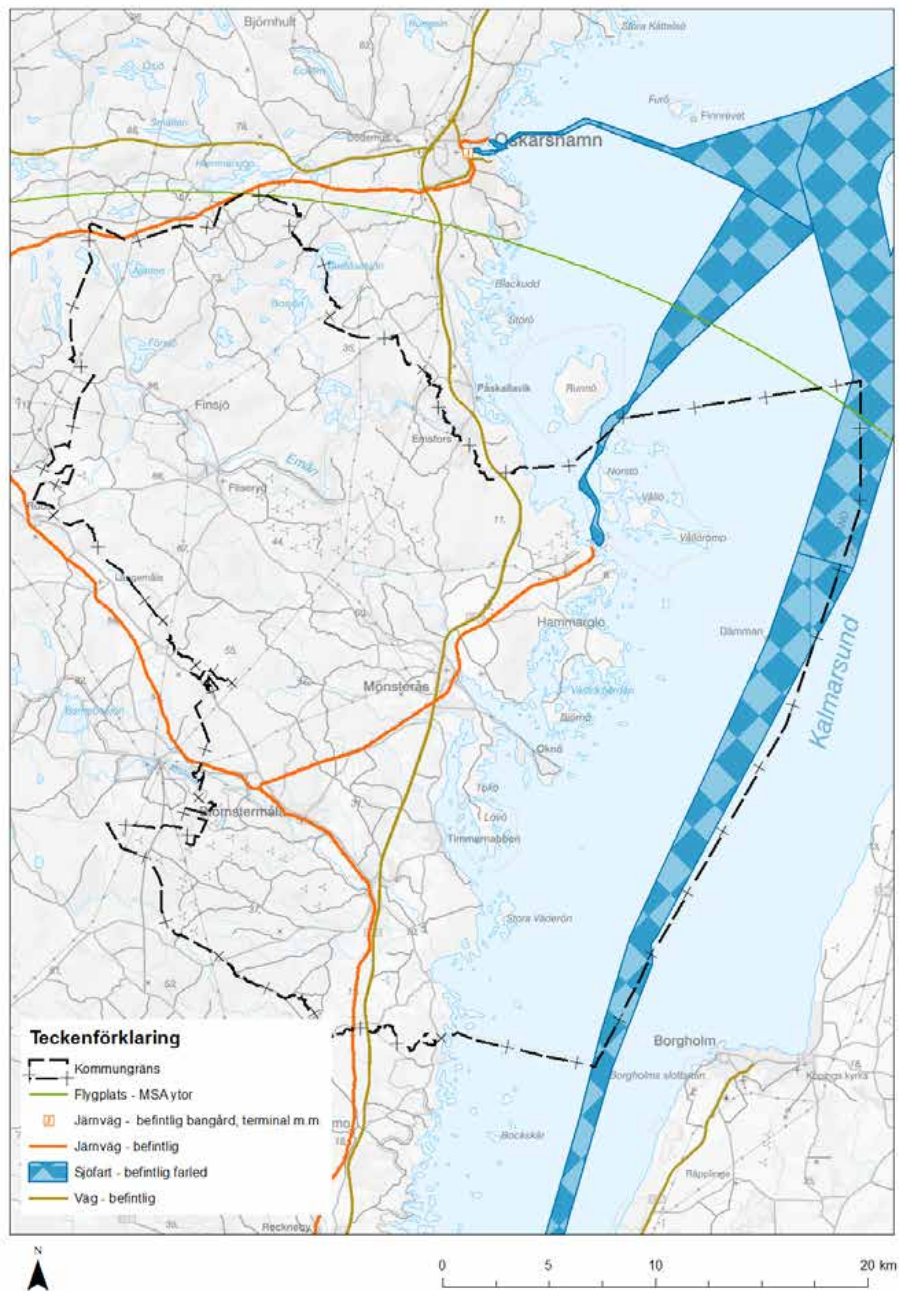
Figur 30. Riksintresse för vindbruk samt status på vindkraftverk.

Ställningstagande: Riksintresset är ett statligt anspråk på markresursen. Vid prövning av markanvändning är ett sådant område vägledande. Det är dock först i tillståndsprövningen i det enskilda fallet som riksintresset får en rättslig betydelse. Då bedöms riksintresse för vindbruk mot andra befintliga riksintressen som exempelvis naturvård, kulturmiljö, rennäring, Försvarsmaktens intressen och luftfart.

Bedömning: Riksintresset står inte i konflikt med några föreslagna utbyggnadsområden i översiktsplanen. Prioriterade områden för natur och friluftsliv har anpassats för att inte hamna i konflikt med riksintresset.

Riksintressen för kommunikationer

I Mönsterås kommun finns utpekade riksintressen för kommunikation enligt 3 kap. 8 § MB. Trafikverket bedömer och beslutar om riksintresseanspråk gällande väg, järnväg, sjöfart och luftfart.

Figur 31. Riksintresse för kommunikationer.

Väg- E22 genom Kalmar län

Trafikverkets funktionsbeskrivning om riksintresset är att E22 genom Kalmar län ingår i TEN-T (Trans-European Transport Network, det transeuropeiska transportnätet) övergripande nät. E22 utgör ett funktionellt prioriterat vägnät för godstransporter och långväga personresor. E22 är en rekommenderad färdväg för farligt gods och ingår i vägar som binder samman anläggningar av riksintresse.

Järnväg- Stångådalsbanan

Stångådalsbanan ingår i riksintresset, och där ingår sträckningarna Blomstermåla-Berga och Kalmar-Blomstermåla-Mönsterås som trafikeras av både person- och godstrafik samt Mönsterås-Blomstermåla som endast trafikeras av godstrafik.

Även en mindre del av riksintresset för sträckan Hultsfred-Berga-Oskarshamn, som trafikeras av godstrafik ligger inom kommunens nordvästra hörn.

Sjöfart- farleder

De befintliga farlederna Jättersön- Runnö som angör Mönsterås hamn och Kalmar- Dämman som passerar genom kommunens havsområde utgör ett riksintresse.

Ställningstagande: De utpekade riksintressena ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar. Mönsterås kommun anser att hela Stångådalsbanan fortsatt ska utgöra riksintresse och ses som en del i ett större sammanhängande regionalt och nationellt järnvägsnät. Hänsyn till riksintressena måste tas vid plan-, lov- och/eller tillståndsprövning, och ny bebyggelse eller annan anläggning som kan utgöra en trafikstörning bör inte uppföras inom ett avstånd av 50 meter från E22 vägområde samt 30 meter från järnvägen.

Bedömning: Föreslagna utbyggnadsområden i anslutning till riksintressena bedöms inte påverka dess funktion negativt. Farlederna stöds i kommunens mark- och vattenanvändningskarta.

Luftfart- Påverkansområde MSA

I grannkommunen Kalmar återfinns Kalmars flygplats som är utpekad riksintresse för civil luftfart vilket påverkar Mönsterås kommun. Mönsterås kommun berörs av den så kallade MSA-påverkande ytan (skyddsområde på 60 kilometer kring flygplats där flygplanen påbörjar den sista delen av inflygningen) för Kalmars flygplats. Flygtrafiken rör sig med fastställda marginaler över den MSA-påverkande ytan, vars höjd är samma som högsta hinder inom ytan. Nya hinder kan ha en negativ inverkan på både civil och militär flygtrafik.

Ställningstagande: Mönsterås kommun ska samråda lokalisering av höga byggnader/föremål (exempelvis vindkraft) inom den MSA-påverkande ytan med berörd flygplats.

Luftfart- Påverkansområde

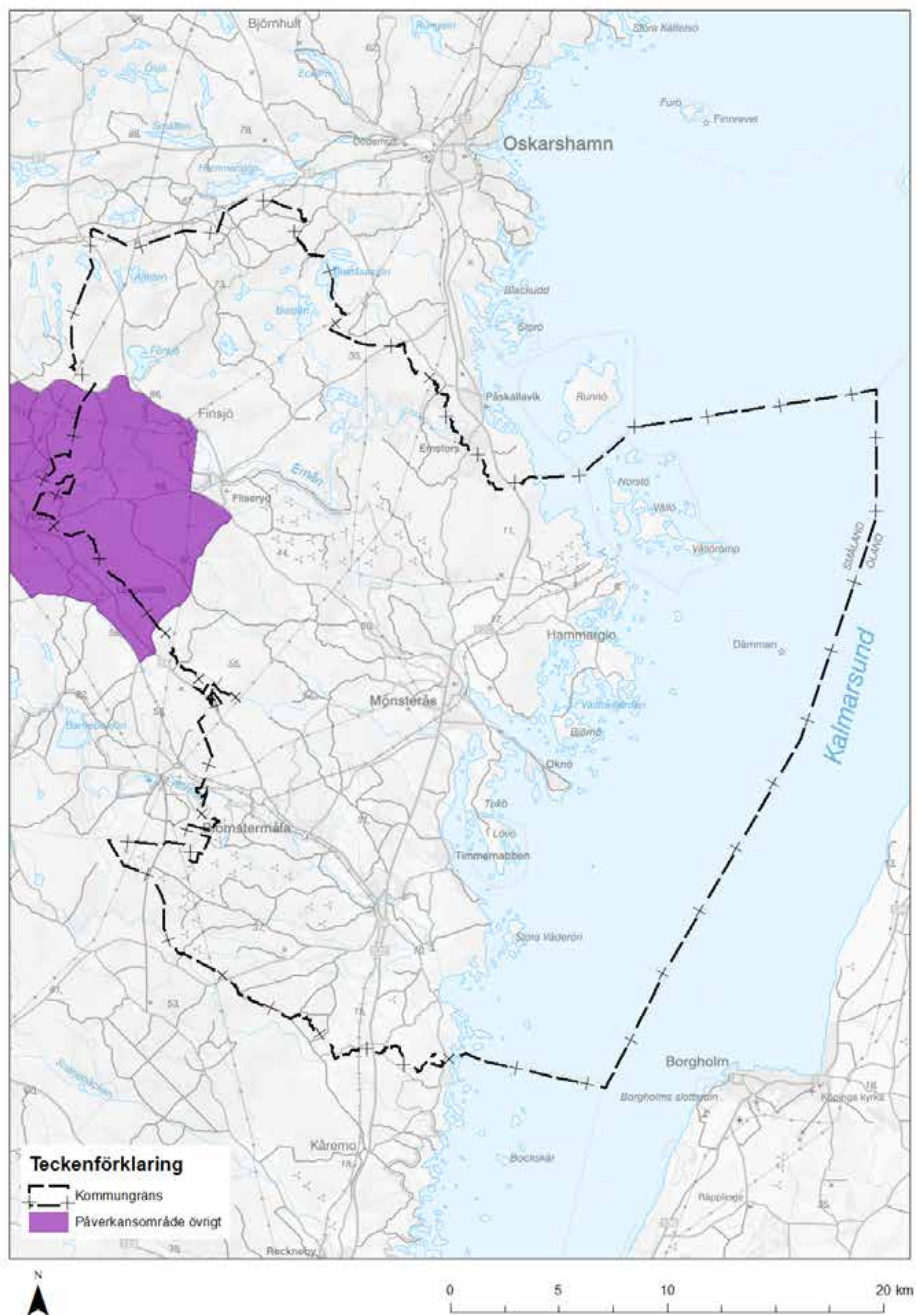
Alla byggnadsobjekt oavsett typ som exempelvis master, torn, pyloner, skyltar, konstverk, byggnader som är högre än 20 meter över mark eller vattenytan ska remitteras till Luftfartsverket. Detta gäller oavsett position på svenskt territorium, även inom områden speciellt utpekade för vindkraft. Befinner sig objektet till havs eller i insjö ska även Kustbevakningen i Karlskrona remitteras.

Objekt högre än 45 meter inom sammanhållen bebyggelse samt högre än 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse ska samrådas med Försvarsmakten. Vidare ska alltid samråd ske med berörda flygplatser inom 60 kilometer radie från det objekt som är högre än 20 meter över mark eller vattenytan som ska uppföras.

Ställningstagande: Luftfartsverket och Försvarsmakten ska remitteras i alla plan- och tillståndsärenden som berör deras intressen. Objekt till havs eller i insjö ska även remitteras till Kustbevakningen.

Riksintresse för totalförsvarets militära del

I Mönsterås kommun finns inget riksintresse för totalförsvarets militära del enligt 3 kap. 9 § MB men däremot ett område benämnt ”Påverkansområde övrigt”. Utpekandet av området säkerställer Försvarsmaktens möjlighet att bevaka att åtgärder som utförs i området inte medför påtaglig skada på området av betydelse. ”

Figur 32. Riksintresse för totalförsvarets militära del.

Ställningstagande: Plan- och tillståndsärenden inom riksintresse för totalförsvarets militära del ska alltid remitteras till Försvarsmakten.

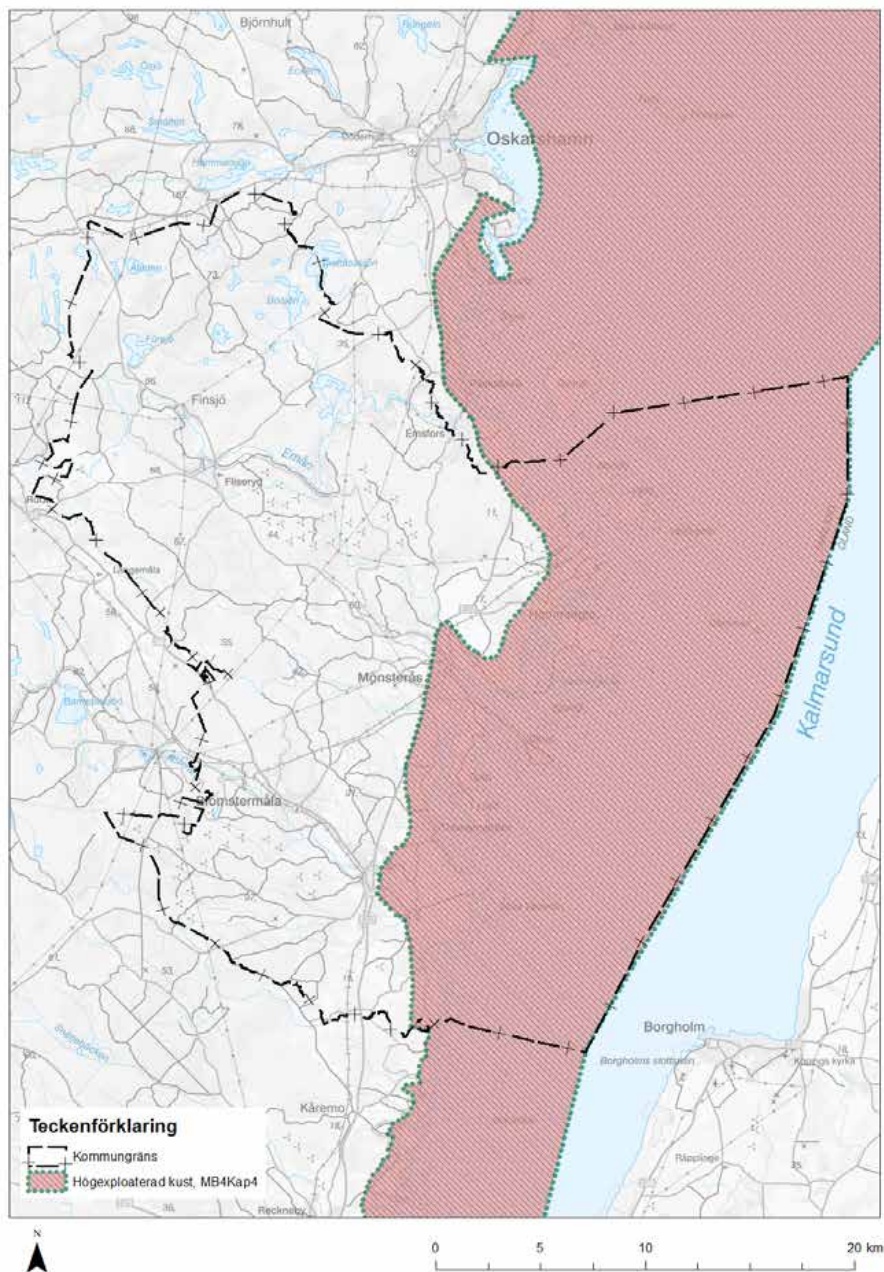
Bedömning: Riksintresset och påverkansområdena för MSA och luftfart (inom riksintresse för kommunikationer som berör militär luftfart) berörs av ett antal utbyggnadsområden. Detta bedöms inte utgöra påtaglig skada på riksintresset och påverkansområdena om kommunen

i plan- och tillståndsärenden samråder med ansvariga myndigheter. För att skydda berörda riksintressen för Försvarsmakten, kommer kommunen att samråda med Försvarsmakten angående alla ärenden som kan tänkas påverka dess intressen. Kommunen avser att tidigt i plan- och bygglovsprocessen samråda med Försvarsmakten när det gäller uppförande av höga objekt över hela kommunen (högre än 20 meter utanför befintlig bebyggelse respektive 45 meter inom befintlig bebyggelse). Alla plan- och bygglovsärenden inom påverkansområdet kommer att remitteras till Försvarsmakten, oavsett höjd. Vid bedömning av vindkraftsetableringar kommer värdena för riksintressen för totalförsvaret att beaktas.

Riksintresse Högexploaterad kust

Hela kommunens havsområde och kuststräcka utgörs av riksintresse för högexploaterad kust enligt 4 kap. 4 § MB. Hur långt upp på land som riksintresset sträcker sig varierar längs kusten.

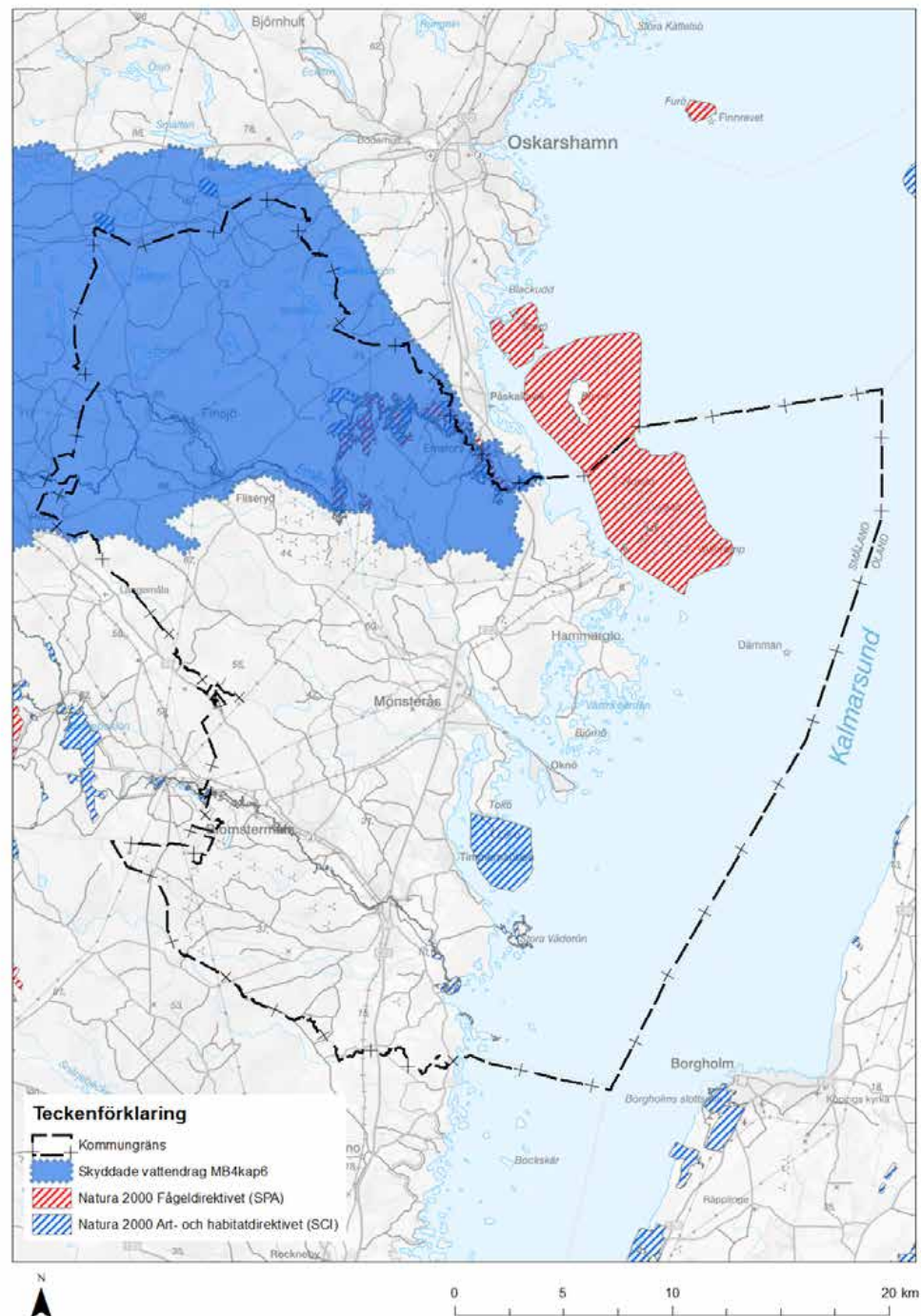
Figur 33. Riksintresse för högexploaterad kust.

Ställningstagande: Inom riksintresset får fritidsbebyggelse endast komma till stånd i form av kompletteringar till befintlig bebyggelse. Om det finns särskilda skäl får dock annan fritidsbebyggelse komma till stånd, företrädesvis sådan som tillgodoser det rörliga friluftslivets behov eller avser enkla fritidshus i närheten av de stora tätortsregionerna. Bestämmelserna ska inte utgöra hinder för utvecklingen av befintliga tätorter, där permanentbostäder och näringar kan etableras.

Bedömning: Riksintresset berörs av utbyggnadsområden i anknytning till samhällena Mönsterås, Timmernabben och Ålem. Kommunens anser att utbyggnadsområdena är att betrakta som tätortsutveckling som kan medges inom riksintresset. Vid kommande planarbete behöver konsekvensbedömningar på riksintresset tas fram för utvecklingsområdena strax söder om Mönsterås samhälle (M13 och M14).

Riksintresse Skyddade vattendrag

Emån och tillhörande käll- och biflöden är utpekade som riksintresse för skyddade vattendrag enligt 4 kap. 6 § MB. Inom detta område får inte vattenkraftverk, vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål utföras.

Figur 34. Riksintresse för Skyddade vattendrag och Natura 2000-områden.

Ställningstagande: Riksintressets värden ska beaktas vid alla eventuella åtgärder som kan påverka det.

Bedömning: Riksintresset berörs av föreslagna utbyggnadsområden i Fliseryd, samt LIS-området Fliseryd. Dessa bedöms inte medföra åtgärder som påtagligt kan skada riksintresset.

Natura 2000

Natura 2000 är ett nätverk av värdefulla naturområden med arter eller naturtyper som i ett europeiskt perspektiv betraktas som särskilt skyddsvärda. Enligt 4 kap. 1 § MB är alla Natura 2000-områden också att betrakta som riksintressen. I Sverige finns drygt 4 000 olika områden där en del av dem också är naturreservat eller nationalpark. Urvalet är en viktig grund för att bevara ett representativt urval av naturmiljöer i Sverige. Natura 2000-områden i Mönsterås kommun beskrivs nedan.

Ställningstagande: Inga åtgärder ska tillåtas som på ett betydande sätt kan påverka miljön i Natura 2000-områden. Detta gäller även åtgärder som utförs utanför området, men som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Vid konsekvensanalys och miljöbedömning för planer och program ska aktuellt områdes bevarandeplan utgöra underlag.

Alsteråns vattensystem

Natura 2000-område enligt art- och habitatdirektivet. Alsteråns vattensystem innehåller varierade och särpräglade vattenmiljöer som är värdefulla för många sällsynta och hotade arter. I området vid Sandbäckshult omges ån av värdefulla våtmarker med öppna mader, strandsumpskogar och strandängar.

Bedömning: Natura 2000-området berörs av utbyggnadsområden i Ålem och LIS-områdena Skälleryd, Århult och Brotorp. Eventuell påverkan och anpassning kommer att behöva bedömas i efterföljande plan- och tillståndprocesser.

Emåns vattensystem

Natura 2000-område enligt art- och habitatdirektivet. Med sina drygt 20 mil genom Jönköpings och Kalmar län är Emån sydöstra Sveriges största vattendrag. Systemets varierade vattenmiljöer med omväxlande forssträckor och lugnflytande partier är viktiga för flera hotade eller sårbara fisk- och musselarter. Emån med käll- och biflöden är också utpekade som riksintresse för skyddade vattendrag.

Bedömning: Natura 2000-området berörs av utbyggnadsområden i Fliseryd och LIS-området Fliseryd. Eventuell påverkan och anpassning kommer att behöva bedömas i efterföljande plan- och tillståndprocesser.

Emåns nedre lopp, våtmarker

Natura 2000-område enligt fågeldirektivet. Emåns nedre lopp har en omväxlande karaktär med både lugna och strömmande delar och ån omges här av ädellövskog, sumpskog, svämskog samt många värdefulla våtmarkstyper. Det relativt opåverkade området har höga botaniska och ornitologiska värden.

Bedömning: Natura 2000-området står inte i konflikt med några föreslagna utbyggnadsområden i planen.

Em

Natura 2000-område enligt art- och habitatdirektivet. Området består av ekmarker, där den södra delen betas av dovhjortar. Ekoxe, hårklomossa, läderbagge och utter förekommer i området, som även rymmer uppemot 100 äldre hålekar.

Bedömning: Natura 2000-området står inte i konflikt med några föreslagna utbyggnadsområden i planen.

Lövö

Natura 2000-område enligt art- och habitatdirektivet. Lövö är med sin flacka terräng och långgrunda stränder typisk för Kalmarsundskustens moränskärgård. Här finns värdefulla trädbevuxna betesmarker och öppna havsstrandängar.

Bedömning: Natura 2000-området står inte i konflikt med några föreslagna utbyggnadsområden i planen.

Strömsrum

Natura 2000-område enligt art- och habitatdirektivet. Området består av flera delområden kring godset Strömsrum, vid Alsterån och delar av öar längs kusten. Kring godset finns välhåvdade strandängar och ekhagmark som utgör livsmiljö för många rödlistade insekter, bland annat ekoxe och läderbagge. Området är också av riksintresse för naturvården.

Bedömning: Natura 2000-området står inte i konflikt med några föreslagna utbyggnadsområden i planen.

Vållö

Natura 2000-område enligt art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet. Natura 2000-området omfattar öar och vattenområden med många olika naturtyper, både på land och i vatten. I den unika moränskärgården finns värdefulla och varierade vattenmiljöer, tall- och ekskogar, ett rikt fågelliv och ett sedan länge hävdad landskap. Området är också naturreservat 7 kap. 13–18 h §§ MB och ingår i ett område som är utpekad som riksintresse för naturvården.

Bedömning: Natura 2000-området står inte i konflikt med några föreslagna utbyggnadsområden i planen.

Jordbruksmark

Miljöbalkens tredje kapitlet inleds med en paragraf för god hushållning som anger följande (3 kap. 1 §):

”Mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.”

Jordbruksmark är en begränsad resurs och har fått en speciell ställning i MB. För att skydda jordbruksmarken anges därför att den har nationell betydelse i miljöbalkens hushållningsbestämmelser (se 3 kap. 4 §). Där anges bland annat följande:

”Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.”

Bevarandet av jordbruksmark är inte utpekad som ett riksintresse, utan är tänkt att prövas i den kommunala planprocessen. Kommuner ska i översiktsplaner, detaljplaner, lov och förhandsbesked föra ett resonemang i tre steg när jordbruksmark är aktuell för förändrad markanvändning.

1. Är jordbruksmarken brukningsvärd?
2. Görs den förändrade markanvändningen för att tillgodose ett väsentligt samhällsintresse?
3. Varför är förutsättningarna att ta annan mark i anspråk inte tillfredsställande?

I översiktsplanen pekas nio områden ut som i olika omfattning tar produktiv åkermark i anspråk, enligt data från Länsstyrelsen i Kalmar län. Utöver dessa finns ett antal områden på jordbruksmark med gällande detaljplan som inte har bebyggts, men där jordbruksfrågan redan prövats i planprocessen. Översiktsplanen ska vägleda efterföljande planering, lov- och tillståndsprövningar och därför förklaras begreppen nedan följt av en övergripande bedömning av kommunens jordbruksmark. För varje utvecklingsområde som lokaliseras på produktiv åkermark har ett resonemang och en bedömning gjorts, som går att läsa under respektive områden i utvecklingsdelen av *Våra fem samhällen*.

Begreppet Brukningsvärd jordbruksmark

Vid bedömningen av om jordbruksmarken är brukningsvärd ska hänsyn tas till om marken med hänsyn till läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar är lämpad för jordbruksproduktion. Jordbruksmarkens arrondering, ägostruktur och lantbrukarens räckvidd och tillgänglighet till markerna är några av de faktorer som är av betydelse för jordbruksverksamhet. Arrondering syftar till hur effektiv en mark är att bruka och handlar således om markens storlek och form, närhet till brukningscentra med mera. Som underlag för bedömningen av brukningsvärdet kan Jordbruksverkets rapport *Värdering av jordbruksmark i planprocessen* användas. Några aspekter som kan vara intressanta att titta på vid en bedömning av en jordbruksmarks brukningsvärde är följande.

- Har jordbruksmarken brukats i närtid?
- Ingår jordbruksmarken i ett sammanhängande jordbrukslandskap som brukas?
- Hur stor är jordbruksmarken?
- Hur ser arronderingen ut? (Jordbruksmarkens form och läge i förhållande till annan jordbruksmark)
- Har jordbruksmarken potential för hög avkastning?
- Har jordbruksmarken höga natur-, kultur- eller friluftsvärden?

Rättspraxis konstaterar att mark som idag används för bete och därigenom brukas aktivt är att betrakta som brukningsvärd jordbruksmark. Vid bedömningen av om jordbruksmarken är brukningsvärd eller inte kan det ha betydelse om marken inte har brukats på länge. Enligt Jordbruksverket kan all jordbruksmark som det har sökts och beviljats jordbrukarstöd för ses som brukningsvärd. Det går dock inte att dra några slutsatser om motsatt förhållande. En jordbruksmark skulle alltså kunna vara brukningsvärd trots att det inte har sökts jordbrukarstöd för den.

Begreppet Väsentligt samhällsintresse

För de områden som pekats ut i översiktsplanen, och som har bedömts innehålla brukningsvärd jordbruksmark, utreds även frågeställningen om den föreslagna markanvändningen kan utgöra ett väsentligt samhällsintresse.

I förarbetena till naturresurslagen omnämns några intressen som kan anses vara av väsentligt samhällsintresse. Det kan vara att tillgodose bostadsförsörjningsbehovet, lokalisera bostäder och arbetsplatser nära varandra, skapa välfungerande och lämpliga tekniska försörjningssystem eller säkerställa viktiga rekreationsintressen.

Även andra behov kan bedömas vara av väsentligt samhällsintresse. I efterföljande planprocesser behöver det finnas motiv till varför den föreslagna exploateringen ska ses som ett väsentligt samhällsintresse. Motiveringen ska göras med utgångspunkt i nationella behov och mål för att sedan konkretiseras utifrån lokala och regionala förhållanden samt utvecklingsbehov. Behoven som ligger till grund för ett väsentligt samhällsintresse kan finnas på olika nivåer i samhället. Vissa behov finns på nationell eller regional nivå, medan andra behov är mer lokala och kan skilja sig åt mellan kommuner.

För att en exploatering ska kunna bedömas tillgodose ett väsentligt samhällsintresse bör den kunna stödja en långsiktig hållbar utveckling och bidra med något platsspecifikt. För att utreda om en exploatering utgör ett väsentligt samhällsintresse kan brister och tillgångar identifieras

i det utpekade området – och undersöka om den planerade exploateringen kan förbättra hållbarheten på platsen; exempelvis genom att bidra till utveckling av en bykärna, förbättra förutsättningarna för kollektivtrafik, ett lokalt serviceutbud eller lokala mötesplatser. Därtill kan noteras att det finns möjligheter att nyttja jordbruksmark på olika sätt – exempelvis förs ett resonemang i förarbetena om att det får anses vara förenligt med aktuella bestämmelser att använda jordbruksmark för koloniområden med odlingslotter samt eventuella kompletterande byggnader.

Om det är bostäder som föreslås behöver det i den efterföljande planeringen redovisas varför den föreslagna bostadsbebyggelsen utgör ett väsentligt samhällsintresse med utgångspunkt i kommunens och regionens specifika behov. Det är också viktigt att redovisa hur stort behovet är och varför bostäderna inte kan lokaliseras på en annan plats. Se mer om detta under avsnitten om alternativ lokalisering nedan.

Sammanfattningsvis finns förhållandevis mycket praxis vad gäller frågor om att bygga bostäder på jordbruksmark, men det finns inte lika många fall gällande andra allmänna intressen som till exempel uppförande av skolor, förskolor eller vårdanläggningar. Det betyder dock inte att det omöjligt att argumentera för den typen av väsentliga samhällsintressen. I sådana situationer, utifrån kunskap om de lokala förutsättningarna, bör det i efterföljande planering göras en bedömning av om det föreligger ett väsentligt samhällsintresse för respektive område.

Begreppet Alternativa lokaliseringar

Om en kommun bedömer att en exploatering av jordbruksmark kan antas tillgodose väsentliga samhällsintressen så ska även den sista frågeställningen om alternativa lokaliseringar utredas. Det är alltså inte tillräckligt att den ansökta bebyggelsen syftar till att tillgodose ett väsentligt samhällsintresse, det krävs dessutom att behovet inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

En bedömning av alternativ lokalisering ska genomföras i en lokaliseringsutredning innan kommunen går vidare med att planera för bebyggelse eller anläggningar på jordbruksmark. Det är kommunens ansvar att visa att behovet inte kan tillgodoses på annan mark.

Kriteriet för att en alternativ lokalisering ska anses vara möjlig är att exploateringsföretaget ska vara godtagbart från samhällsbyggnadssynpunkt, teknisk och funktionell lämplighet samt ekonomisk rimlighet. Hur stort område som lokaliseringsprövningen behöver omfatta behöver bedömas från fall till fall. Om exploateringen berör till exempel större sammanhängande jordbruksområden kan det vara nödvändigt att också redovisa möjligheterna till alternativ lokalisering till en annan del av kommunen, eller till och med en annan del av regionen.

För att kunna bebygga brukningsvärd jordbruksmark, mot bakgrund av kraven i MB 3 kap. 4 §, krävs det alltså en konkret utredning som visar att det aktuella behovet inte kan tillgodoses på annan mark.

Bedömning av jordbruksmark

Med hjälp av bakgrundsinformation ovan görs i detta avsnitt en utredning av de tre bedömningsgrunderna från MB 3 kap. 4 § och resonemangen appliceras på översiktsplanens mark- och vattenanvändning. Bestämmelsen fungerar på så vis att om den första frågan besvaras nekande, att marken inte anses utgöra brukningsvärd jordbruksmark, så behöver inte resterande två frågor redas ut för det området utan en exploatering är i så fall möjlig (förutsatt att annan tillämplig lagstiftning beaktas).

Enligt uttag från Länsstyrelsen i Kalmar har de jordbruksblock som ligger inom översiktsplanens utpekade utvecklingsområden som produktiv åkermark, sökt och beviljats stöd för 2023 eller 2024. Jordbruksverket gör bedömningen att all jordbruksmark som det har sökts och beviljats jordbrukarstöd för kan ses som brukningsvärd. Jordbruksmark kan dock vara brukningsvärd trots att det inte har sökts jordbrukarstöd för den.

Därmed bedöms samtliga jordbruksblock som enligt länsstyrelsen är produktiv åkermark inom de aktuella utvecklingsområdena utgöras av eller innehålla brukningsvärd jordbruksmark i dagsläget. Frågan om brukningsbar jordbruksmark kan därmed anses besvaras jakande för alla tilltänkta områden som pekas ut på produktiv åkermark i översiktsplanen. Det innebär att jordbruksmarken med sannolikhet kan komma att betraktas som brukningsvärd vid en domstols eventuella överprövning av framtida detaljplaner.

Det innebär också att det i efterföljande planering och lov- och tillståndsprövning behöver finnas en utredning kring alternativa lokalisering samt huruvida exploateringen utgör ett väsentligt samhällsintresse eller ej.

Alternativa lokaliseringar- övergripande

För samtliga utvecklingsområden anser kommunen att motiven till vald lokalisering är acceptabla inom ramen för översiktsplanen, och att behovet inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. För de områden i översiktsplanen där det i huvudsak föreslås byggas sammanhängande bostadsbebyggelse anses det olämpligt att föreslå motsvarande utbyggnadsområden närmre stadskärnan med hänsyn till att kommunen avser att skapa en tät och funktionsblandad centralort. För de områden som pekats ut på produktiv åkermark finns en övergripande beskrivning kring alternativa lokalisering, under respektive område i *Våra fem samhällen – Utveckling av samhället*.

Till efterföljande planeringsskede behöver en fördjupad lokaliseringsutredning genomföras för respektive utvecklingsområde och detaljplan. Specifika kriterier och motiv kommer att tas fram med utgångspunkt av ovan, för att bedöma om det finns andra lämpliga alternativ till lokalisering.

Sammanfattning och slutsats

För brukningsvärd jordbruksmark gäller att den föreslagna markanvändningen behöver utgöra ett väsentligt samhällsintresse samt att behovet inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

För Mönsterås kommun har jord- och skogsbruk stor betydelse, och därför har nya utvecklingsområden i första hand föreslagits på annan mark. I de fall där analysarbetet visat att samhällen inte kan växa på ett annat sätt har utvecklingsområden föreslagits på jordbruksmark. Den totala andelen som tas i anspråk för utvecklingsområdena är 1,4% av kommunens totala andel jordbruksmark, vilket bedöms vara en mycket begränsad andel som inte riskerar att påverka jordbruket i stort.

Föreslagna utvecklingsområden som lokaliserats på produktiv åkermark, enligt länsstyrelsens data, behövs för att exempelvis tillgodose bostadsförsörjningsbehovet, möjliggöra närhet mellan bostäder och arbetsplatser, skapa välfungerande och lämpliga tekniska försörjningssystem eller säkerställa viktiga rekreationsintressen. Kommunen planerar även utbyggnad och exploatering ur ett längre tidsperspektiv, varför det föreslås en viss överkapacitet eftersom samtliga projekt sannolikt inte kommer att genomföras av olika skäl, då behöver det finnas en viss redundans och planberedskap i antal föreslagna utvecklingsområden. Därav gör kommunen bedömningen att *tilltänkt utveckling inom dessa områden utgör ett väsentligt samhällsviktigt intresse*.

När det gäller frågan om *behovet kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk* så har alternativa lokaliseringar till områden som berör jordbruksmark framför allt hanterats i översiktsplanen genom att det finns en planöverberedskap och att de alternativa lokaliseringarna främst utgörs av de övriga utvecklingsområdena i översiktsplanen med samma avsedda markanvändning som inte är placerade på jordbruksmark.

Vägledning i efterföljande planering, lov- och tillståndsprövning

Hur vi idag väljer att använda jordbruksmarken påverkar vår framtida förmåga att producera livsmedel. Jordbruksmarken är en global och nationell resurs, som är avgörande för vår förmåga till livsmedelsförsörjning, vilket även har koppling till flera ekosystemtjänster samt natur- och kulturvärden. Exploatering av jordbruksmark är irreversibel. Det är därför viktigt att jordbruksmarken förvaltas väl och att de beslut som fattas är baserade på kunskap och har stöd i den lagstiftning som rör jordbruksmark.

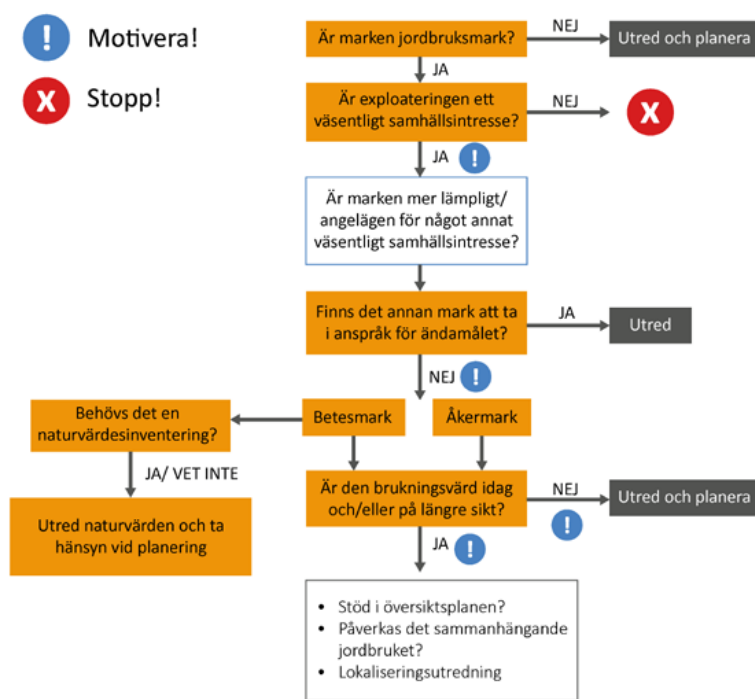
I den efterföljande planeringen har följande vägledning tagits fram för att säkerställa att kraven i 3 kap. 4 § MB följs.

- Varje utvecklingsområde som föreslås ta brukningsvärd jordbruksmark i anspråk kommer i samband med kommande detaljplanering att utredas mer ingående, för att säkerställa att utvecklingen inte kan tillgodoses på annan mark i kommunen. I samband med utredningen kommer ett antal kriterier ställas upp som utvecklingen ska uppnå.
- Om kommande lokaliseringsutredning visar att det inte går att lokalisera den föreslagna bebyggelsen på annan mark än jordbruksmark kommer kommunen att visa hur exploatering som ändå är nödvändig ska planeras så att exploateringen på jordbruksmark minimeras. Ingreppen ska utformas på ett sätt som innebär så begränsad inverkan som möjligt för jordbruket.
- Då det kan finnas andra aspekter och värden utöver jordbruksmark att ta hänsyn till avser kommunen att sätta upp kriterier om hur olika värden ska värderas mot varandra, samt att samtliga värden redogörs för i de utredningar som görs för respektive utvecklingsområde och tillhörande detaljplan.

För att göra prövningen av exploatering på jordbruksmark har Mönsterås kommun valt att använda sig av Länsstyrelsens i Uppsala län vägledning *Jordbruksmark i prövning och planering*.

Brukningsvärd jordbruksmark avser mark som med hänsyn till läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar är lämpad för jordbruksproduktion. Figuren nedan visar relevanta frågor att ställa sig vid en eventuell exploatering.

FLÖDESSCHEMA JORDBRUKSMARK I FYSISK PLANERING

Figur 35. Vägledning för prövning av jordbruksmark i planeringen. Illustration tolkad från Länsstyrelsen i Uppsala Län.

Riktlinjer för byggande på landsbygden

För att stödja landsbygdsutvecklingen, både för befintliga jord- och skogsbruk och nya etableringar, och fortsätta bidra till en attraktiv och levande landsbygd är det ibland nödvändigt att ta jordbruksmark i anspråk. Ny bebyggelse bör dock inte placeras så den långsiktiga utvecklingen av jord- eller skogsbruk hindras eftersom det är de användningar som har företräde inom landsbygdsområden. Dessutom behöver naturvärden eller kulturhistoriska värden beaktas då dessa ofta är knutna till landsbygden och landskapskaraktären. Vissa objekt inom jordbrukslandskap omfattas av det generella biotopskyddet till följd av dess stora värde för växt- och djurarter. Ifall alléer, källor, odlingsrösen, stenmurar, pilevallar, småvatten eller åkerholmar avses att ianspråktagas på ett sätt som påtagligt kan skada dess värden krävs dispensansökan.

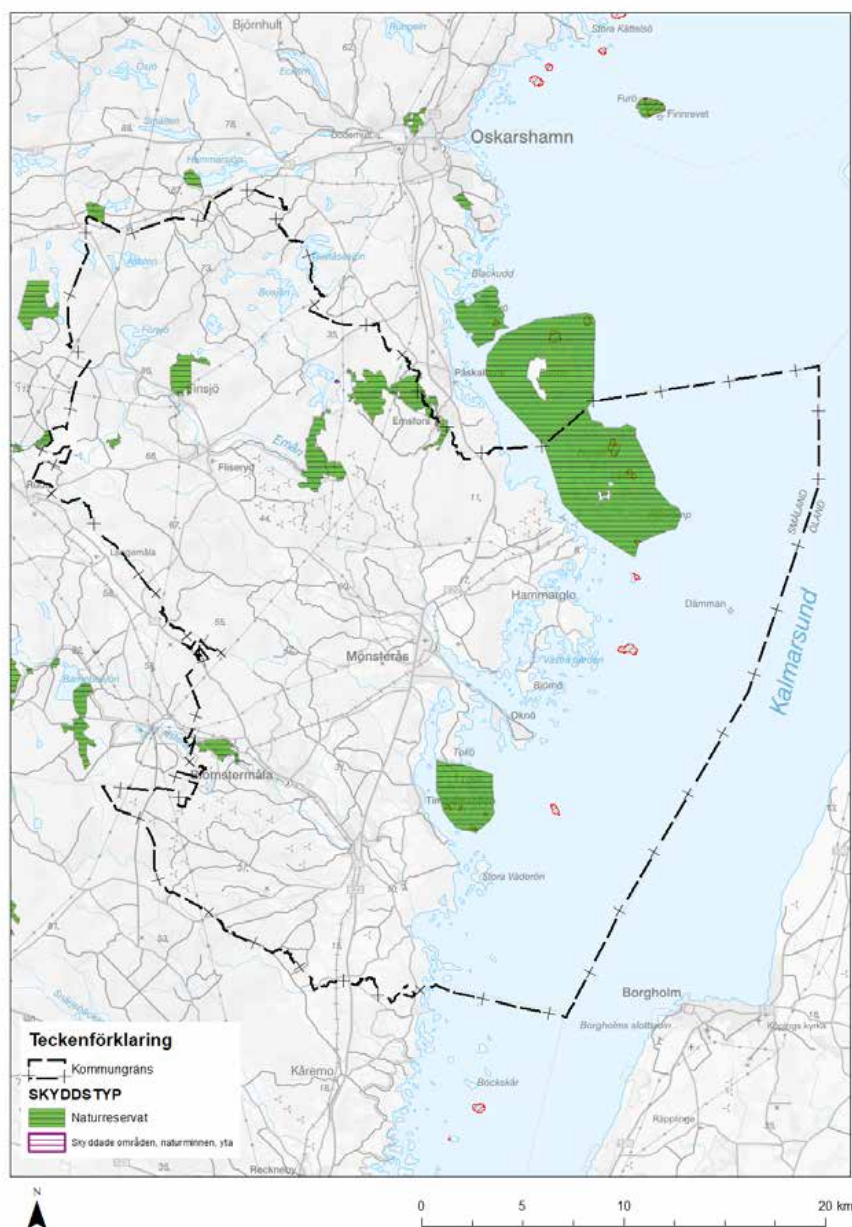
Vid ianspråktagande av jordbruksmark bör ny bebyggelse ta hänsyn till det omgivande landskapets karaktär och utformning. Det kan ske med avseende på exempelvis terrängens variation, naturvärden och viktiga siktlinjer men även den befintliga bebyggelsens utformning. Ny bebyggelse behöver därmed inte kopiera den befintliga utan kan ta fasta på karaktärsdrag som till exempel byggnadsstil, formspråk eller volym. Bedömning görs i varje enskilt fall genom lämplighetsprövning, en god helhetsverkan samt en god färg-, form- och materialverkan. Där det är möjligt bör ny bebyggelse placeras i anslutning till befintlig infrastruktur vilket underlättar både uppförande och drift. Placering nära befintlig infrastruktur kan dessutom ge en närmre koppling till arbetsmarknad, service och kollektivtrafik vilket bidrar till en ökad livskvalitet. Där det finns risk för naturligt översvämmande vatten upp till +3,05 meter ska en lämplighetsbedömning genomföras.

Förordnanden och områdesskydd

Förordnanden innebär bestämmelser som statliga och regionala myndigheter eller kommuner beslutat om enligt gällande lagar. Nedan listas förordnanden och områdesskydd inom Mönsterås kommun.

Naturresevat

Formellt skydd av värdefulla naturområden är av största vikt för att vi ska kunna bevara och stärka de naturvärden som finns i vårt land. Naturresevat och nationalparker är de vanligaste områdesskydden, såväl i Sverige som internationellt.

Figur 36. Naturresevat och skyddade områden.

När ett område skyddas som naturreservat innebär det att exploatering och andra verksamheter som riskerar att påverka naturvärdena negativt inte är tillåtna. Alla naturreservat som bildas har också en särskild skötselplan som syftar till att bevara och utveckla de värden som är specifika för just det aktuella reservatet. Skötselplanen innefattar ofta även åtgärder för att gynna friluftslivet. Många naturreservat är populära besöksmål som lockar besökare från både när och fjärran.

Bankebergs naturreservat

Bankebergs naturreservat ligger strax väster om Fliseryds samhälle. Här finns fina lövskogar med bland annat ek, asp och björk. I skogsgläntorna växer blåsippa, gullviva och vårärt. Reservatets alla gamla träd, multnande ved och blomrika marker skapar förutsättningar för en mängd olika sällsynta insektsarter såsom tvåfläckig smalpraktbagge, smalvingad blomcock och ekträdlöpare. Det rika insektslivet och tillgången till gamla träd innebär att flera hackspettsarter såsom mindre hackspett och spillkråka lockas till skogen.

Emsfors-Karlshammar naturreservat

Reservatet består till största del av blöta marker i en mosaik av kärr, gungflyn, mossar, vassar och öppna vattenytor. Denna naturtyp innebär mycket goda förutsättningar för en rad olika insektsgrupper. Myllret av insekter lockar i sin tur till sig fåglar och fladdermöss. Förr i tiden slogs ängarna av bönder som behövde hö till sina djur. Detta motverkade igenväxning och bibehöll de höga naturvärdena i området. För att bevara dessa värden slås och betas delar av reservatet fortfarande. Skogen i reservatet består till stora delar av så kallad svämskog, strandnära skog som periodvis översvämmats, och är i stort opåverkad av människan. Denna typ av skog innehåller stora mängder död ved som är mycket värdefull för skalbaggar och andra vedlevande insekter. En del av reservatet består av en tallskog som eldhärjades under år 2016. Eftersom brandpåverkade träd är viktiga för en rad hotade insekter och svampar införlivades det brandpåverkade området i reservatet år 2019.

Finsjöbrännan naturreservat

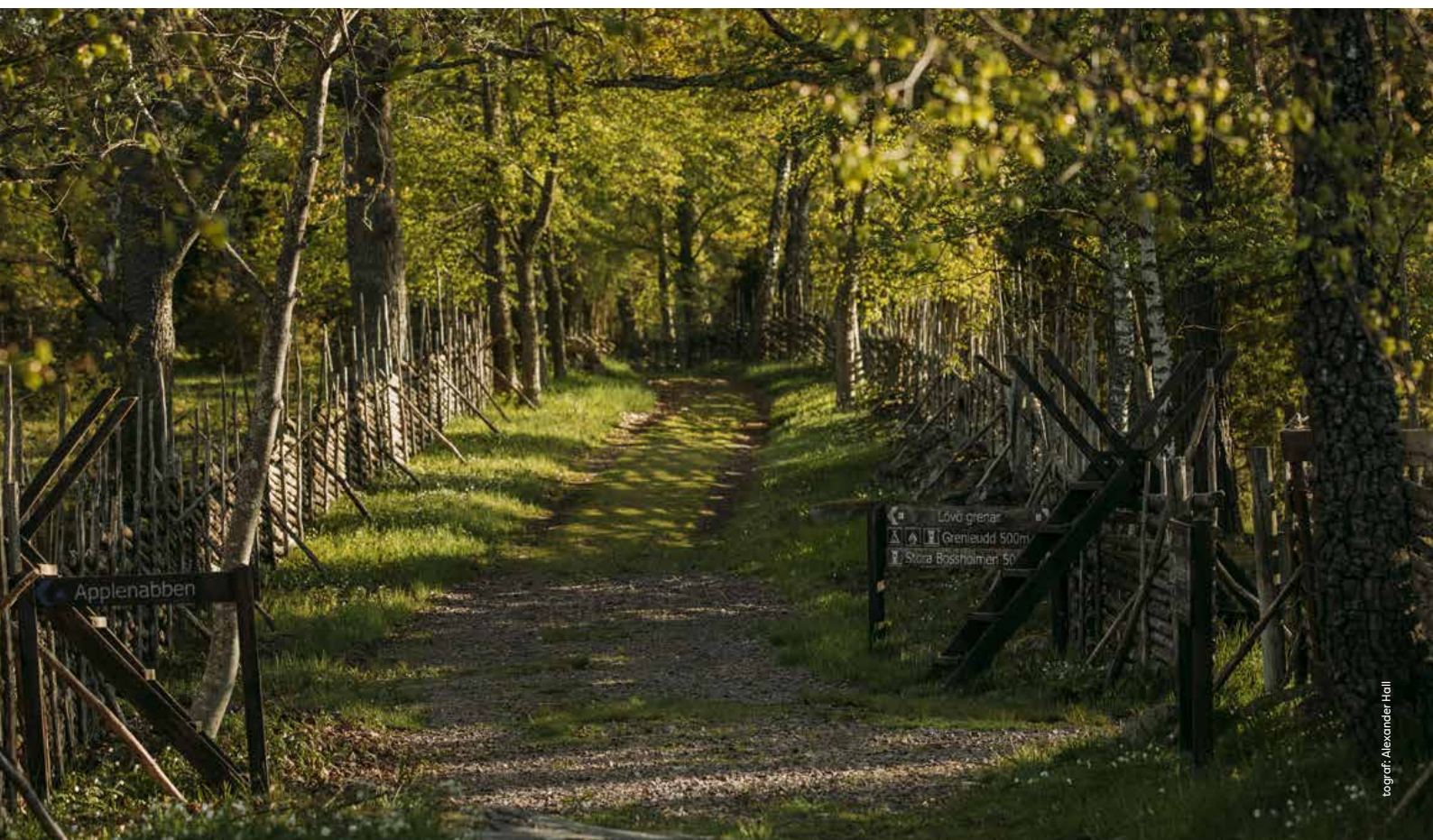
Naturreservatet Finsjöbrännan ligger strax norr om Finsjö by och utgörs främst av tallskogar i varierande ålder med ett påtagligt och varierat inslag av gran, vårtbjörk, och glasbjörk. Området är kuperat och ofta blockrikt och i de mer högbelägna delarna karaktäriseras skogen av magra mosaikartade hållmarkstallskogar. I dessa områden förekommer en hel del gamla träd och en del lågor av varierande ålder. I de lägre mer bördiga delarna finns ett rikligare inslag av gran och lövträd. I branter och på de blockigaste delarna finns det gott om bergek och asp. Spritt i reservatet finns många tallar mellan 150–200 år liksom äldre träd av främst bergek och vårtbjörk.

I området finns också flera mindre våtmarker samt de större Krokossarna som är ett komplex med före detta mossåkrar. Gemensamt för dessa miljöer är en högre andel lövträd och varierande inslag av gran.

Knappt hälften av området brann i en kraftig skogsbrand under sommaren 2021. Framför allt i de sydöstra delarna var branden mycket hård och här är större delen av träden döda eller döende. I den norra delen var branden mindre kraftig och här har också en större andel av träden överlevt branden. Mängden död tallved är på grund av branden väldigt hög och kommer utgöra livsmiljö för en lång rad arter under en mycket lång tid framöver.

Inom reservatet har ett 60-tal rödlistade arter påträffats. Områdets naturvärden är starkt förknippade med den påverkan som branden har haft på träden och markskiktet. Bland de skyddsvärda arter som har noterats i området efter branden kan särskilt nämnas brandnäva, svedjenäva, ekcylindербagge, *Colydium elongatum*, *Leptoporus erubescens*, gulfläckig praktbagge, platt punktbagge, åttafläckig praktbagge, stubbpraktbagge, mörk vedstrit och sotsvart praktbagge. På de döda träden födosöker bland annat mindre hackspett och spillkråka.

Området har en lång historia som skogsmark undantaget en viss mindre påverkan av sedan länge nerlagt åkerbruk runt främst Krokossarna. Det finns dock inga registrerade historiska lämningar inom reservatet. Reservatet ligger direkt norr om byn Finsjö och går enkelt att nå från ett par skogsbilvägar som löper cirka 1 kilometer meter norr ut in i reservatet. Brandfält likt det vid Finsjö är ett ovanligt inslag i skogsmark och här ges besökare möjligheter att studera denna unika naturtyp. På grund av den stora mängden döda och döende träd så bör besökare iaktta en viss försiktighet.

Lövö naturreservat

Lövö naturreservat är en del av Kalmarsundskustens moränskärgård. Här finns långgrunda strandmiljöer och en lång historia av mänsklig verksamhet, fortfarande tydlig i en välbevarad by och hävdade betesmarker. Hamlade träd ger en karaktäristisk landskapsbild och skapar livsmiljöer för lavar, mossor och djur som fladdermöss, insekter och fåglar.

Sandbäckshults naturreservat

Alsterån utgörs av ett "Mindre vattendrag" och rinner genom moränavlagringar förbi höjder av kalt berg med tunna jordar. Ån är blockrik med bitvis mycket stora block, sten- och grusbottnar. Åfåran delas upp i flera bifurkationer med ett stort antal trädklädda större och mindre öar. Delsträckan är strömmande med flera forssträckor delvis överskuggade av strandskog med hög luftfuktighet men också med mer öppna partier i ett flackare landskap där värdefulla artrika våtmarker breder ut sig. Inom reservatet är ån morfologiskt måttligt påverkat av rensningar och det finns ett varierande vattenstånd med skiftande vattendynamik vilket skapar en mångformighet av strandmiljöer och bottenar med förutsättningar för hög biologisk mångfald. Exempel på en art som kräver stora vattenfluktuationer i strandzonen är hårklomossa. I vattendraget finns stationär öring, lake, flat dammussla och äkta målarmussla. I strandkanten växer safsa och höga örter såsom hampflockel i de solöppna delarna. Om det i framtiden blir fria vandringsvägar från Alsteråns mynning finns möjlighet för tjockskalig målarmussla att etablera sig.

Landmiljöerna inom reservatet präglas av en småkuperad terräng som varierar mosaikartat från flacka områden med svämsediment och kärrtorv intill ån, till höjder med sandig morän och kalt berg med tunt humuslager. I norr finns ett mindre avsnitt med sand. Den kuperade terrängen ger en skiftande hydrologi från blöta miljöer till torra hållmarker. Alsterån har en påtaglig inverkan på de flackare områdena. Stenblock och sand bidrar till variationen och mängden substrat och mikromiljöer. Reservatet domineras av både ädellöv och trivallöv med inslag av tall på de högre och torrare markerna. Det finns även en del unga bestånd med gran och lärk. Exempel på lövträd är ek, lind, ask, skogsalm, lönn, hassel, björk, asp, sälg, al, oxel och rönn. I värdekärnorna är skogen olikåldrig och flerskiktad med varierad slutenhet. De karaktäriseras av två typer, äldre lövrika strandskogar intill ån och av öppnare skogar med lång kontinuitet av hävd nära bebyggelsen där det exempelvis finns vidkroniga grova ekar i inäga eller gamla spärrgreniga tallar på före detta utmark. En stor andel av reservatet utgörs av utvecklingsmark med yngre lövskogar mellan 15-30 år. Här och var i de yngre bestånden står äldre solitära lövträd eller grupper av lövträd som utgör små värdekärnor. Kombinationen av att tidigare markägare har gynnat löv för jaktens skull och misslyckade granetableringar har medfört att lövrekryteringen är enorm och området har stor potential på sikt med enkla medel få ett större sammanhängande lövområde.

I reservatet har flera rödlistade arter observerats som knyter an till de olika skogsmiljöerna. Naturreservatet ligger inom en vitryggtrakt, Allgunnen/Hornsö som utgörs av ett större sammanhängande lövdominerande skogsområde. Förutom vitryggig hackspett finns det är en stor mängd arter som är beroende av dessa miljöer. Stora delar av reservatet utgörs av äldre lövskogar och resterande utgörs av ungskogar efter hyggesbruk med kraftig lövföryngring som på sikt kan utvecklas till optimala biotoper för vitryggig hackspett.

Inom Sandbäckshult finns många kulturhistoriska spår och längre tillbaka var området en utmark med skogsbyte och madslåtter längs med ån. Idag finns dock inga spår kvar. Mer sentida finns flera rester av kvarnsmiljöer med industriell anknytning som tydliga spår av mänsklig aktivitet. Genom naturreservatet sträcker sig en gammal malspårsbanvall med två broar vid Kvilleholm. Fästena är kallmurade och broarna är idag en gång och cykelbro. Reservatet ligger helt intill Sandbäckshult samhälle, bara ett par kilometer från Blomstermåla. Området är välbesökt och det finns flera olika typer av leder både i och utanför reservatet, exempelvis Mönsteråsleden.

Vällö naturreservat

Reservatet omfattar land- och havsområden i moränskärgården cirka en mil nordost om Mönsterås centralort. Inom området finns ett stort antal öar, holmar och skär, med Vällö som huvudö. På Vällö finns också all bebyggelse inom området. Både på land och i vatten finns höga naturvärden genom bland annat halvöppna hävdade betesmiljöer, gammal tallskog, sandiga gräsmarker, ekskog och ålgräsängar.

Den lilla ön Kungsholmen ligger i Mönsterås norra skärgård inom Vällö naturreservats vattenområde. Ön är till största del klädd av orörd tallskog. Tidigare fanns en koloni med trädhäckande storskarv på ön. Många av skarvarnas gamla boträd har dött med tiden vilket har inneburit att stora mängder död ved har skapats. Många sällsynta arter som är beroende av död ved trivs därför på Kungsholmen.

Åby naturreservat

Åby naturreservat omfattar en del av Emån med omgivande våtmarker och sumpskog öster om Fliseryd. Utöver de ofta ovanliga djurarter som finns i den artrika ån, är våtmarkerna och skogarna med mycket död ved viktiga livsmiljöer för ett stort antal mossor, lavar, svampar och fåglar.

Naturminnen

Naturminnen är tillsammans med nationalparkerna den äldsta skyddsformen för natur i Sverige och har funnits sedan 1909. Idag finns mer än 1 500 naturminnen i landet med uppgift att skydda ett enskilt naturföremål med särskilt behov av skydd eller vård. Ofta handlar det om gamla träd som är livsmiljö för många andra djur- och växtarter. I kommunen finns flertalet naturminnen som exempelvis äldre träd och flyttblock.

Biotopskydd

Genom att skydda små mark- och vattenområden som utgör värdefulla miljöer för många djur- och växtarter ger biotopskyddet förutsättningar att bevara den biologiska mångfalden. Kommunen, länsstyrelsen eller Skogsstyrelsen kan besluta om biotopskydd i enskilda fall, men sju biotop typer har ett generellt skydd i hela landet: alléer, källor med omgivande våtmark i jordbruksmark, odlingsrösen i jordbruksmark, pilevallar, småvatten och våtmarker i jordbruksmark, stenmurar i jordbruksmark samt åkerholmar.

Artskydd

Artskydd är de lagar och åtgärder som syftar till att skydda och gynna arter som på något sätt hotas av mänsklig aktivitet. De regler som gäller för skyddade och fridlysta arter är EU:s fågeldirektiv samt art- och habitatdirektiv, nationella fridlysningsbestämmelser samt CITES-listade arter enligt konventionen om handel med hotade arter. För vissa arter som riskerar att utrotas finns särskilda så kallade åtgärdsprogram. Dessa är Naturvårdsverkets och Havs- och vattenmyndighetens verktyg för att tillsammans med andra aktörer arbeta för att rädda hotade arter och deras livsmiljöer.

Djur- och växtskyddsområden, fågelskyddsområde

Syftet med djur- och växtskyddsområden är att bidra till bevarandet av den biologiska mångfalden. I Mönsterås kommun finns tre utpekade fågelskyddsområden: Mannegrund & intilliggande skär, Svartingskär och Del av Gåsö är fågelskyddsområden inom Mönsterås kommun. Fågelskyddsområden syftar till att skydda särskilt viktiga häcknings- och rastplatser för störningskänsliga fågelarter. Skyddet innebär att det under häckningssäsong råder tillträdesförbud inom områdena.

Ramsarkonventionen/ Våtmarkskonvention

Emåns nedre lopp och utlopp i Östersjön är utpekade som Ramsar-område. Ramsarkonventionen eller våtmarkskonventionen som trädde i kraft 1975 är en global konvention med mål att världens våtmarker och alla deras värden både ska skyddas och användas på ett hållbart sätt.

Stora opåverkade områden 3 kap. 2 § MB

Stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt påverka områdenas karaktär. Med åtgärder avses det som kan inskränka på handlingsfriheten i framtiden genom att påtagligt skada områdenas värden på ett sätt som inte går att reparera. Åtgärder innebär också något som påverkar landskapsbilden väsentligt eller ger upphov till störningar i form av föroreningar eller buller. Lagtexten definierar inte vad ett stort och opåverkat område är. Även uppfattningen om vad som kan innebära en negativ påverkan eller störningar skiljer sig hos olika människor.

Kommunen har inte gjort någon bedömning av vilka områden i kommunen som skulle kunna anses vara stora opåverkade områden. Förslag på tillvägagångssätt för att peka ut stora opåverkade områden enligt 3 kap. 2 § MB är dels att definiera vad ett stort område respektive opåverkat område innebär, dels att göra en grundlig bullerutredning för hela kommunen som tar hänsyn till bland annat bebyggelseområden, vägar, järnvägar, täkter, vindkraftverk, övriga anläggningar och industrier, militära övnings- och skjutfält samt friluftsanläggningar. Utpekande av stora opåverkade områden görs förslagsvis i en kommunal gröstrukturplan, friluftspan eller liknande.

Ekologiskt särskilt känsliga områden 3 kap. 3 § MB

Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada naturmiljön. Bedömning av dessa områden görs i varje enskilt fall av detaljplanering eller lov- eller tillståndsplikt.

Grund- och ytvattenskydd

Mönsterås kommuns allmänna vattenförsörjning sker genom både yt- och grundvattentäkter. För att skydda dessa täkter finns i kommunen tre fastställda vattenskyddsområden med tillhörande skyddsföreskrifter enligt 7 kap. 21 § MB. Se vattentjänstplanen för sammanställning av åtgärdsbehovet för kommunens vattenförsörjning inom den allmänna VA-anläggningen.

Finsjö

Huvuddelen av dricksvattnet i kommunen kommer från ytvattentäkten Emån via Finsjö vattenverk. Finsjö vattenskyddsområde innefattar ett större område runt Emån uppströms Finsjö.

Sandbäckshult

Sandbäckshult vattenskyddsområde omfattar grundvattentäkterna Sandbäckshult och Tjuvemosse i Högsbyåsen. Området trafikeras av både fordonstrafik på riksväg 34 samt järnvägstrafik på del av Stångådalsbanan. Järnvägen går genom inre vattenskyddsområde. Bostäder och verksamheter finns inom skyddsområdet.

Århult

Århults grundvattentäkt utgör en reservvattentäkt. Enligt vattentjänstplanen finns en osäkerhet kring tåktens kvalitet och kvantitet som gör tåkten olåmplig för dricksvatten i dagslåget. Dock ses tåkten som möjlig vattentåkt för andra ändamål. Området bör ej bebyggas.

Strandskydd

Strandskydd infördes på vissa platser i Sverige i början av 1950-talet och utvidgades 1975 till dagens generella strandskydd som gäller för landets alla kuster, sjöar och vattendrag. Skyddet kom till för att säkerställa att allmänheten fortsatt skulle ha tillgång till bad och friluftsliv vid vatten, men syftet utvidgades senare till att också omfatta skydd för djur- och växtliv vid vatten.

Det generella strandskyddet gäller 100 meter från strandkanten, både in på land och ut i vattnet. Länsstyrelsen kan också besluta om att utöka strandskyddet till 300 meter. I områden med strandskydd är det förbjudet att uppföra byggnader eller anläggningar (till exempel bryggor och parkeringsplatser) som hindrar allmänheten från att röra sig i området. Andra åtgärder som påtagligt kan skada djur- och växtlivet är heller inte tillåtna. Undantag finns för sådana ekonomibyggnader och anläggningar för fiske, renskötsel och jord- eller skogsbruk som på grund av sin funktion måste ligga nära vatten.

Om det finns särskilda skäl för det, kan dispens från strandskyddet beviljas. Strandskyddet kan också upphävas i samband med detaljplanering av ett område. Skälen för att bevilja dispens från eller upphäva strandskyddet regleras i miljöbalken. Inom utpekade LIS-områden kan dispens också beviljas för åtgärder som bidrar till landsbygdens utveckling.

Om det inte handlar om byggnader eller anläggningar som på grund av sin funktion måste ligga vid vattnet, kan dispens eller upphävande kan inte beviljas på ett sätt som tar bort allmänhetens möjlighet att röra sig fritt längs stranden.

Mönsterås kommuns läge vid kusten och dess många vattendrag och sjöar i olika storlekar innebär att omkring en tredjedel av kommunens yta idag omfattas av strandskydd. Kommunen värnar om strandområdenas stora värden för både natur och rekreation, men anser att skyddets nuvarande utformning innebär en alltför kraftig begränsning av utvecklingsmöjligheterna i stora delar av kommunen, särskilt då dagens reglering inte gör skillnad på stora vattendrag som Emån eller Alsterån och små bäckar och diken. Kommunen står därför öppen för en ny modell, där strandskyddets syften om att bevara både allmän tillgång till stranden och naturmiljöer vid vattnet uppfylls genom att specifika områden pekas ut, i stället för genom ett generellt skydd som idag.

Kulturhistoriskt värdefulla miljöer (utpekade enligt 8 kap. 13 § PBL)

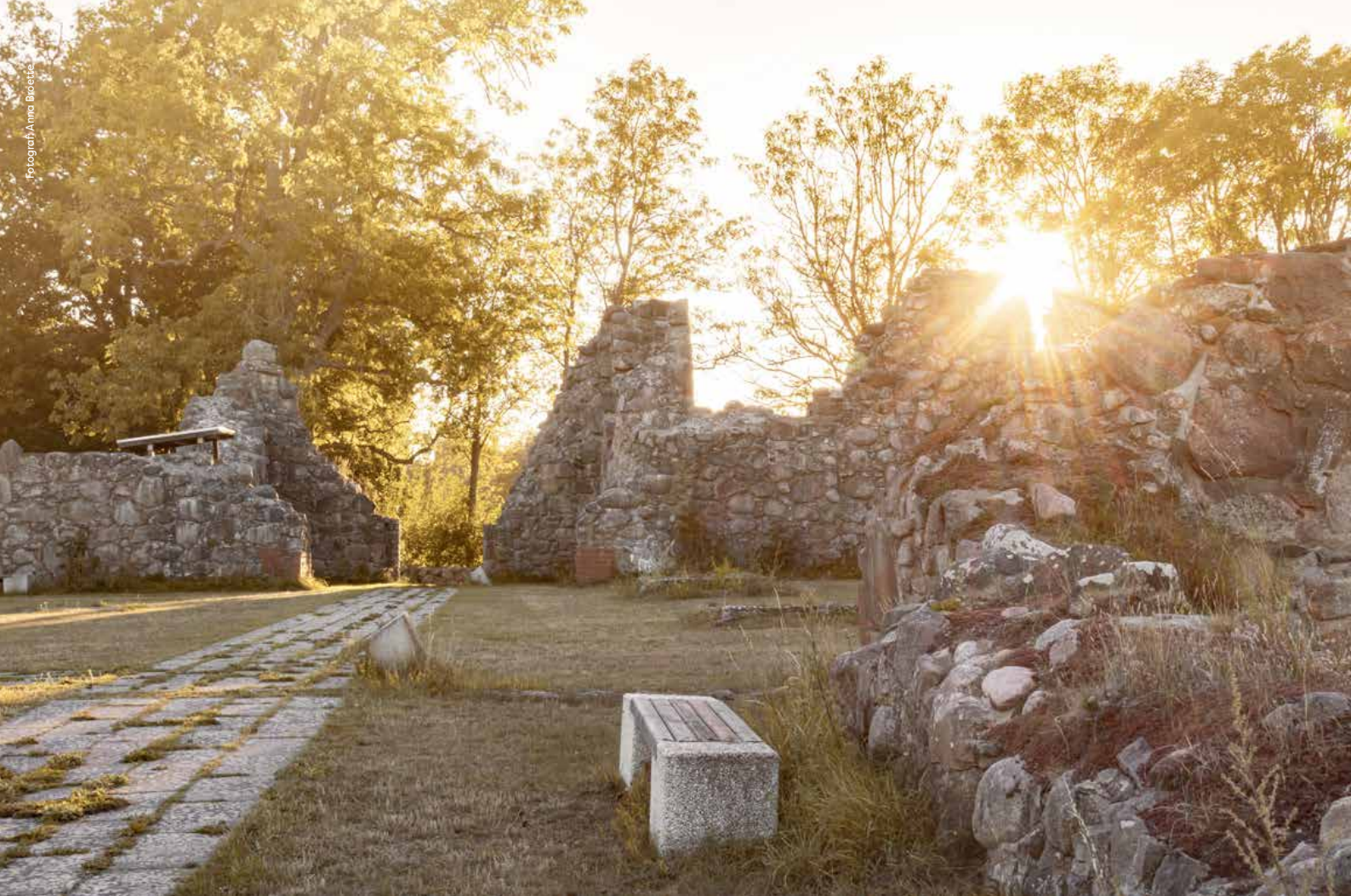
I Mönsterås kommun finns bebyggelseområden utpekade som särskilt värdefulla från kulturhistorisk synpunkt, enligt 8 kap. 13 § PBL. Byggnader inom dessa områden som klassats som särskilt värdefulla har en utökad lovplikt och får inte förvanskas.

Kommunen har tagit fram följande rapporter för kulturhistoriska värdefulla bebyggelsemiljöer:

- *Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer i centrala Mönsterås samhälle* (antagen av KF 2017).
- *Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer i Timmernabbens samhälle* (antagen av KF 2020).
- *Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer i Ålems kyrkby och Pataholm* (antagen av KF 2022).

I rapporterna finns avgränsade delområden med mycket höga kulturmiljövärden. Inom dessa områden har fastigheter med höga kulturmiljövärden pekats ut. Fastigheterna har delats in i två värdeklasser: fastigheter med kulturhistoriskt särskilt värdefulla byggnader och fastigheter med kulturhistoriskt värdefulla byggnader.

I vägledningstexterna till översiktsplanens utvecklingsområden finns riktlinjer och rekommendationer hämtade från rapporterna. Rapporterna ska fungera som underlag till kommunens arbete med exempelvis bygglovshantering, förhandsbesked, detaljplaner och fastighetsregleringar. Kommunen har påbörjat arbetet med att inventera kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer för Fliseryd och Finsjö, och ska även ta fram rapporter för Blomstermåla och för Ålems stationssamhälle. Kulturhistoriskt värdefulla miljöer finns även utanför de områden som omfattas och ska omfattas av rapporterna, i många av kommunens landsbygdsorter, landsbygd och längs kusten.

Kulturminnesvårdsprogram för Mönsterås kommun (KF 2003)

Syftet och målsättningen med kulturminnesvårdsprogrammet är att öka kunskapen om kommunens historia och kulturmiljöer samt att skapa förståelse för miljöernas värde. Programmet fungerar exempelvis som ett vägledande dokument och underlag till planarbeten och bygglövsprövningar. Sedan kulturminnesvårdsprogrammet togs fram har synen på kulturmiljöernas betydelse och värde förändrats. Kommunen ser därför ett behov av att uppdatera kulturminnesvårdsprogrammet till ett aktuellt kulturmiljöprogram.

I kulturminnesprogrammet redovisas 31 områden av kulturhistoriskt intresse, varav sex områden är riksintresseanspråk. Urvalet av miljöer har gjorts bland annat efter studier av äldre kartor och inventeringar.

Föreslagna områden för bebyggelseutveckling i översiktsplanen berör sex områden som finns upptagna kulturminnesvårdprogrammet.

- Pataholm-Strömsrum-Ålem (utgör även riksintresse för kulturmiljö)
- Kronobäck-Långnäs-Råsnäs
- Fliseryd
- Blomstermåla
- Timmernabben
- Ålems stationssamhälle

Fornlämningar

Fornlämningar ger en unik möjlighet för invånare och besökare att uppleva historien i den fysiska miljön. Fornlämningar ger landskapet en historisk dimension och utgör en väsentlig del av den kulturhistoriska miljön. I översiktsplanen redovisas fornlämningar i den digitala kartportalen för att de ska kunna beaktas vid planering av olika typer av förändring i den fysiska miljön. Översiktsplanen utgör också ett underlag för tillämpningen av 2 kap. kulturmiljölagen (1988:950), då fornlämningarna kan värderas i sina sammanhang och deras betydelse för den långsiktiga landskaps- och bebyggelsestrukturen kan bedömas. Fornlämningar med en lokalisering som förstärker förståelsen eller upplevelsen av olika historiska strukturer eller tidsskeden har en särskild betydelse.

I Mönsterås kommun finns kända och registrerade fornlämningar främst på landsbygden, men de förekommer också i mer tätortsnära miljö. De områden som utmärker sig särskilt är Strömsrumsområdet med Pataholm, området kring Kronobäcks klosterruin och inom riksintresse för kulturmiljövård vid Alebo-Gelebo.

Fornlämningar har ett generellt lagskydd enligt kulturmiljölagen. Detta omfattar även ännu inte registrerade fornlämningar, exempelvis sådana som upptäcks i samband med byggnadsarbeten. Skyddet omfattar även ofta ett område runt varje fornlämning. Vid planarbeten vid kända områden med fornlämningar och innan utbyggnadsområdena tas i anspråk ska därför arkeologisk utredning och eventuellt, som följd av detta, en undersökning (utgrävning) genomföras. Utgrävningarna genomförs oftast först i samband med detaljplanearbete. Länsstyrelsen är ansvarig för alla tillståndsfrågor som rör fornlämningar, och tillstånd krävs alltid från Länsstyrelsen då fornlämning berörs av markgrepp, enligt kulturmiljölagen.

Byggnadsminnen (enligt kulturmiljölagen)

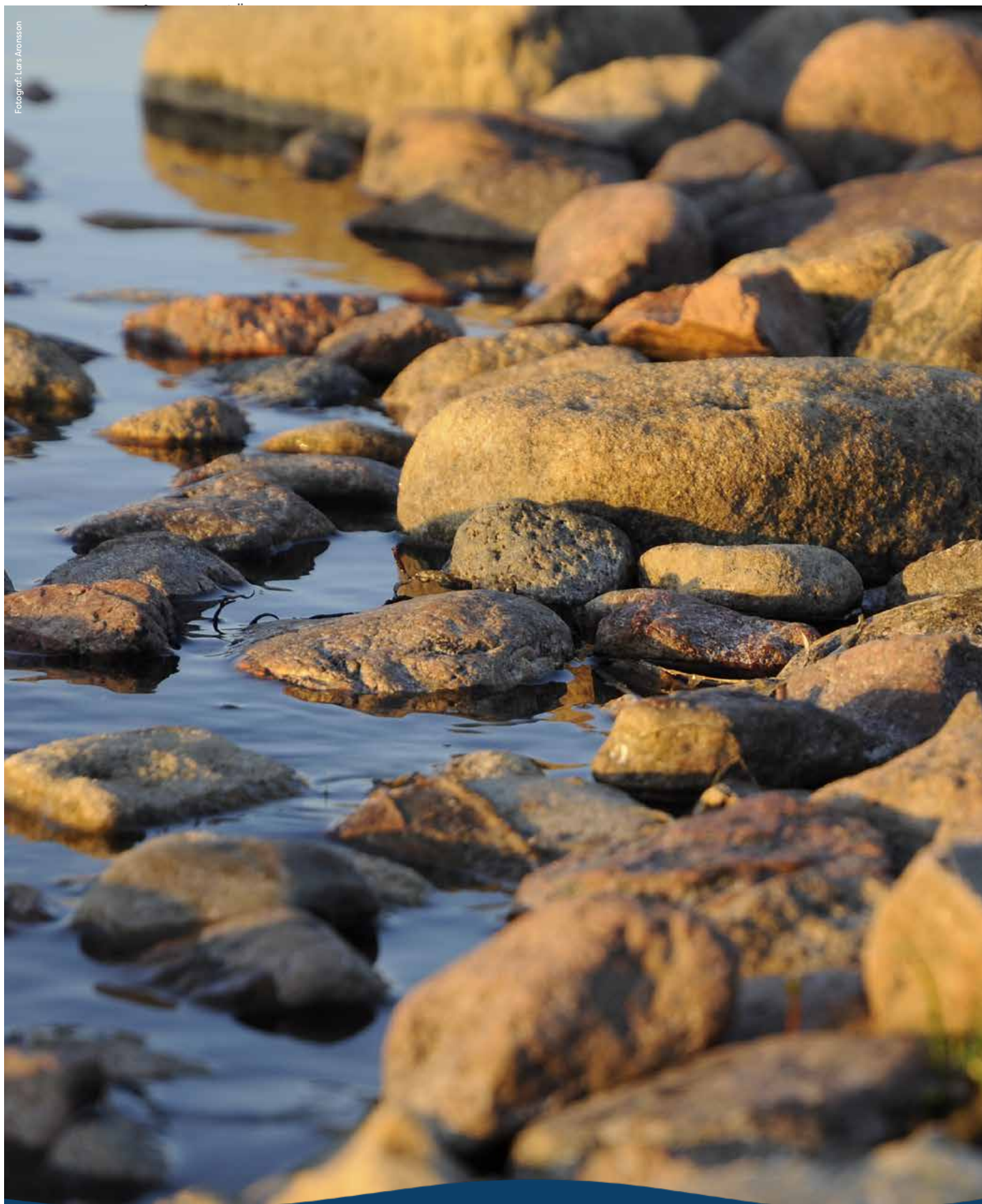
Kulturhistoriskt värdefulla byggnader, miljöer och anläggningar kan skyddas som byggnadsminnen. Länsstyrelsen är den myndighet som har ansvar för att utse och vårda byggnadsminnen i landet. När en byggnad utnämns till byggnadsminne innebär det att den får ett juridiskt skydd enligt kulturmiljölagen. Skyddet innebär att byggnaden inte får förvanskas, förändras eller rivas utan tillstånd från länsstyrelsen. Byggnadsminnena har stor spännvidd i tid och rum från medeltida borgar till modern bebyggelse från 1900-talet. Det kan vara en byggnad som har särskilt höga arkitektoniska, historiska eller kulturhistoriska värden. Det kan också vara byggnader som är särskilt representativa för en viss tidsperiod, stil eller teknik. Syftet med byggnadsminnen är att bevara spår av historien som har stor betydelse för förståelsen av dagens och morgondagens samhälle och att garantera människors rätt till en viktig del av kulturarvet.

I Mönsterås kommun finns idag fem byggnadsminnen:

- Modéerska handelsgården
- Nyebo nr 5
- Råsnäs herrgård
- Harbergska och Hullgrenska gårdarna
- Skytteanska skolan

Kyrkliga kulturminnen (enligt kulturmiljölagen)

Samtliga kyrkobyggnader, kyrkotomter, begravningsplatser och kyrkliga inventarier tillkomna före år 1940 är skyddade enligt kulturmiljölagen. De ska vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller deras karaktär förvanskas. För att ändra i ett kyrkligt kulturminne krävs tillstånd från länsstyrelsen.

Miljökvalitetsnormer, risker och konsekvenser

Miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormer är bestämmelser om kvaliteten på mark, vatten, luft eller miljön i övrigt och regleras i 5 kap. 1 § MB. MKN beslutas för att på ett varaktigt och långsiktigt sätt skydda människors hälsa eller miljön, eller för att avhjälpa skador på eller olägenheter för människors hälsa eller miljön. Det finns MKN för buller, luft och vatten och de kan vara utformade på olika sätt. Antingen kan tydliga gränsvärdes anges eller så kan föroreningsnivåer eller målsättningsnormer ange vad som ska eftersträvas. Det är även en mellankommunal fråga, speciellt gällande konsekvenser för vattenförekomst eller avrinningsområden som delas mellan flera kommuner. Av översiktsplanen ska det framgå hur kommunen anser att MKN ska följas.

Miljökvalitetsnormer för vatten

Enligt Vattendirektivet ska alla vattenförekomster uppnå miljökvalitetsnormen god status till år 2027, såvida de inte fått tidsfrist. Vatten som redan uppnår god status får inte försämrats. I Mönsterås kommun uppnår i dagsläget inte alla sjöar, vattendrag och kustvatten denna målsättning. Statusklassningen görs utifrån ekologisk och kemisk status för ytvatten och kemisk samt kvantitativ status för grundvatten. Arbetet inom vattenförvaltningen sker i sexårscykler. De bedömningar som redovisas i översiktsplanen bygger på de klassningar och MKN som beslutades i förvaltningscykel 3 (2017–2021). Arbetet med klassningarna fortlöper och nya klassningar och normer kommer att beslutas framöver. Kommunen ska tillsammans med andra myndigheter och organisationer arbeta för att god status ska uppnås till 2027, vissa vattenförekomster har i stället 2039 som målar då de kommer att kräva omfattande åtgärder för att nå god status. Vattenförekomster och avrinningsområden som sträcker sig över flera kommuner gör miljökvalitetsnormerna för vatten till en angelägen fråga som involverar flera kommuner.

Vattenförekomsterna omfattas av ett icke-försämringskrav, vilket innebär att mänskliga verksamheter inte får försämrast statusen för en förekomst. Det finns också en skyldighet att bidra till en förbättring av recipientens status, det så kallade *förbättringskravet*.

Mönsterås kommun har sammanlagt 31 olika vattenförekomster, varav 4 är grundvatten och 27 är ytvatten (vattendrag, sjöar och kustvatten) som är statusklassade. I den digitala kartportalen redovisas statusklassificeringar för kommunens vattenförekomster. Statusklassificeringarna finns också redovisade i vattentjänstplanen, figur 17.

De prioriteringar, ställningstagande samt åtgärder som anges i vattentjänstplanen bidrar till att begränsa tillförseln av näringsämnen och föroreningar till vattenförekomster. Vattentjänstplanen och översiktsplanen kompletterar varandra, och den sammantagna bedömningen är att stora positiva konsekvenser bedöms uppstå för kommunens vattenkvalité och möjligheterna att uppnå miljökvalitetsnormerna för vatten.

Grundvatten

Alla grundvattenförekomster inom Mönsterås kommun har god kvantitativ status (god grundvattentillgång) och god kemiskt status utom Kalmarkustens stenformation där statusen är otillfredsställande på grund av kloridhalter och kvantitetsproblem. Klassningen baseras på data från regional och nationell miljöövervakning samt råvattenanalyser från de kommunala vattentäkterna. Klassningen av grundvattenförekomsterna utförs av Vattenmyndigheten. Grundvattnet kommer att påverkas i ett förändrat klimat med ändringar i nederbörd och temperatur. I regionen förutspås sjunkande grundvattennivåer. Lägre lägstanivåer väntas i både större och mindre magasin, samtidigt som perioden för sjunkande nivåer väntas bli längre. Med förändringar i grundvattennivå kan även vattenkvaliteten påverkas. Längs kusten kan havsnivåhöjningen påverka grundvattnets kvalitet genom ökad risk för saltvatteninträngning i enskilda vattenbrunnar. Kommunen ska tillse att grundvattenbalansen bibehålls, så långt det är tekniskt möjligt, och den befintliga grundvattennivån inte påverkas negativt. I flera kustområden finns kommunal VA-försörjning och en utbyggnadsplan för ytterligare områden finns i vattentjänstplanen, under rubriken *VA-utbyggnadsplan*.

Ytvatten

Inga kustvatten med koppling till kommunen uppnår god ekologisk status. Detta beror framför allt på problem med övergödning. Tjuståsasjön, som är den enda sjö som är tillräckligt stor för att klassas, bedöms ha god ekologisk status men uppnår ej god kemiskt ytvattenstatus. Inget vattendrag bedöms uppnå god kemisk ytvattenstatus, vilket är läget även nationellt. Anledningen är generellt för höga halter kvicksilverföreningar samt bromerade difenyletrar (PBDE). Endast tre klassade vattendrag/delar av vattendrag i kommunen bedöms uppnå god ekologisk status. Vanliga miljöproblem i vattendragen är olika typer av fysisk påverkan, exempelvis är vattendraget rensat, rätat eller finns ett hinder som gör det svårt för fiskar och vattenlevande djur att passera. Även något typ av fiskindex försämrar ofta bedömningen. Klassningen av ytvatten baseras på data och expertbedömningar från Länsstyrelsen i Kalmar län.

Dagvattenanalys och recipientutredning

För att undersöka översiktsplanens påverkan på MKN för vatten har kommunen låtit ta fram en dagvattenanalys och recipientutredning för hur de tre vattenrecipienterna Oknebäcken, Mönsteråsområdet och Lövöområdet påverkas av en utbyggnad enligt översiktsplanen.

Recipientutredningen visar att utsläpp av föroreningar genom dagvatten till vattenförekomsten Lövöområdet beräknas ha en svag ökning i halt och mängd vid genomförande av utvecklingsområden enligt översiktsplanen för vissa ämnen medan majoriteten är oförändrade jämfört med innan genomförande.

Utsläppet av föroreningar till vattenförekomsten Mönsteråsområdet har en ökning i både föroreningsmängd och halt vid genomförande av utvecklingsområden enligt översiktsplanen. Förklaringen till det är troligtvis förändringen i markanvändning, delen som är industriområde ökar från 8 ha innan utbyggnad till 16,4 ha i översiktsplanområdet efter utbyggnad.

Utsläppet av föroreningar i vattenförekomsten Oknebäcken beräknas ha en svag ökning i mängd och halt vid genomförande av utvecklingsområden enligt översiktsplanen för vissa ämnen medan majoriteten är oförändrade eller även minskar jämfört med innan genomförande. Den beräknade minskningen av föroreningshalt för ett ämne (kväve) kan vara ett resultat av den förändrade markanvändningen efter utbyggnaden enligt översiktsplanen.

Resultatet från recipientutredningen visar att det ökade utsläppet är relativt litet från utvecklingsområdena och bedöms därför inte ha en negativ påverkan eller riskera att försämra MKN eller äventyra framtida kvalitetskrav i vattenförekomsterna Lövöområdet, Mönsteråsområdet eller Oknebäcken. Då förekomsterna har en relativt god vattenomsättning blir utspädningseffekten stor. Enligt utredningen ökar den totala mängden fosfor och föroreningar, men då denna bedöms som obetydlig påverkas inte vattenförekomsterna negativt. För att helt säkerställa att miljökvalitetsnormerna inte försämras ska det i detaljplanering för dessa områden säkerställa en god dagvattenhantering, i enlighet med översiktsplanens ställningstaganden.

Kommunens planarbete

Kommunen har planerings- och tillsynsansvar för vattenresurserna och är därför en viktig part i vattenförvaltningen. För att kunna bidra till att nå målet om god vattenstatus behöver kommunen anpassa den fysiska planeringen efter yt- och grundvattenförekomsternas status. Översiktsplanen medför en ökad exploatering inom avrinningsområden till vattenförekomster. Den framtida utbyggnaden i kommunen kan medföra att exempelvis naturmark hårdgörs och att andelen trafikrörelser blir fler i kommunen. Vid planläggning av översiktsplanens utvecklingsområden ska det därför säkerställas att detaljplanen klarar MKN för vatten och att ingen försämring av vattenförekomsternas status sker. Kommunen ska också säkerställa ytor för dagvattenhantering vid allmän plats som kan rena och fördröja dagvatten innan det når recipienten. Det är framför allt viktigt att minska mängden föroreningar till vattenrecipient vid planläggning av industrimark och områden med hög andel bebyggelse.

För de föreslagna LIS-områdena i översiktsplanen är det viktigt att goda avloppslösningar skapas då många bristfälliga avloppslösningar inom avrinningsområden ger risk för kumulativa effekter. Avloppslösningar ska anordnas på ett sådant sätt att föroreningar inte riskerar läcka ut i vattenmiljön.

Strategier för dagvatten

I vattentjänstplanens del 3 finns en handlingsplan med en dagvattenstrategi som syftar till att utveckla kommunens dagvattenhantering mot en mer hållbar inriktning och att säkerställa att MKN för vatten uppfylls. Kommunen arbetar med olika typer av dagvattenlösningar och tekniska lösningar. För lokalt omhändertagande av dagvatten på kvartersmark som kommunen inte har rådighet över förespråkas tekniska lösningar som exempelvis växtbeklädda tak, träd, anlagda infiltrationsytor, genomsläppliga beläggningar, dammar eller uppsamling av takvatten. På allmän platsmark arbetar kommunen med tekniska lösningar i form av fördröjning nära källan, trög avledning och samlad fördröjning. Det kan handla om anlagda infiltreringsytor, översvämningsytor, dammar, träd, bäckar, diken/svackdiken eller större anläggningar som dammar eller våtmarker.

Flera av kommunens recipienter för dagvatten ingår i det provtagningsprogram som tidigare tagits fram i samförstånd mellan kommunens tekniska förvaltning och miljö- och byggförvaltning. Även samordnad recipientkontroll för vissa recipienter sker genom vattenråd och vattenvårdsförbund.

De strategier som kommunen ska arbeta med gällande förbättringsarbete för dagvatten och därmed säkerställa status för MKN är enligt vattentjänstplanen:

- Detaljplanering
- Angripa föroreningskällorna
- Eftersträva lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD)
- Öppen dagvattenavledning
- Drift och underhåll
- Snöhantering

Detaljplanering

Redan i ett tidigt stadie i planarbetet är det viktigt att bilda sig en uppfattning om vilka förutsättningar och möjligheter det finns för avledning, fördröjning och rening av dagvattnet inom planområdet och anslutande ytor. Om VA-avdelningen inkluderas redan från början kan både senare skeden och genomförande förenklas.

- Undersök förutsättningar för dagvattenhantering i ett tidigt skede och inkludera VA-avdelningen för att förankra arbetet.
- Stäm av planområdets hydrologiska förhållanden och föreslagen dagvattenhantering innan planförslaget skickas på samråd eller granskning.
- I vissa detaljplaner är det lämpligt att ta fram en dagvattenutredning.

Angripa föroreningskällorna

Att begränsa föroreningar till dagvattnet redan vid föroreningskällan är ett långsiktigt hållbart och kostnadseffektivt tillvägagångssätt. På så vis undviks behovet av att omhänderta förorenat dagvatten, vilket bidrar till lägre kostnader för reningsanläggningarna och mindre recipientpåverkan. Arbetet med att angripa föroreningskällorna ska bland annat ske genom att:

- Minska dagvattenmängder genom såväl lokalt omhändertagande som öppen avledning på allmän mark.
- Minska tillfällen och volymer från nödavlopp till dagvattennätet.
- Vid tillståndsprövning och tillsyn av verksamheter beakta behovet och ställa krav på renat dagvatten enligt miljöbalken.
- Informera allmänheten om föroreningar som påverkar dagvattnet, som exempelvis bekämpnings- och gödningsmedel eller biltvätt på gatan.
- Bensinstationer och liknande anläggningar ska ha särskild oljeavskiljning för dagvatten.

Eftersträva lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD)

Lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD) innebär åtgärder som syftar till att förhindra eller minska mängden dagvatten. Där LOD tillämpas leds dagvattnet inte bort i ledning direkt från stupröret utan vattnet infiltreras vanligen i närliggande mark. Genom att tillämpa LOD minskar dagvattnets belastning på ledningsnät, reningsverk och recipienter.

- Dagvatten ska helst omhändertas lokalt. Kommunen ska förespråka lokalt omhändertagande av dagvatten bland annat genom att uppmuntra fastighetsägare att tillämpa LOD, förespråka LOD i nya planer och i samband med ny exploatering.
- Tak- och ytvatten ska separeras från spillvatten för att förhindra översvämningar i spillvattensystemet.
- Möjligheterna att utnyttja grönytor och andra lösningar för utjämning och rening av dagvatten ska beaktas. Exempelvis växtbeklädda tak och plattsättning med genomsläppliga fogar.

Öppen dagvattenavledning

För att minska och uppehålla mängden dagvatten som belastar ledningsnät och recipienter kan öppen dagvattenavledning användas. Om det inte är möjligt att omhänderta dagvattnet lokalt kan det i stället fördröjas ytligt vid källan. Exempel på öppen dagvattenavledning är olika varianter av trög avrinning och fördröjning. Trög avrinning kan ske genom att ytvatten avleds i diken eller över gräsbevuxen mark. Denna metod kan tillämpas både före och som en del av det allmänna dagvattensystemet. En anledning till öppen dagvattenhantering kan även vara den estetiska faktorn.

- Möjligheterna att utnyttja grönytor för utjämning och rening av dagvatten ska beaktas. I detaljplanen ska mark, om möjligt, avsättas för öppen avledning och infiltration av dagvatten.
- Uppmärksamma möjligheterna att samordna kompletterande våtmarksrening av dagvatten.
- Vid utformning av öppen dagvattenanläggning, exempelvis dammar och magasin, ska säkerhetsaspekter uppmärksammas och värderas.
- Öppna dagvattenanläggningar ska utformas så att de upplevs som ett positivt inslag i miljön. Möjligheterna till ökad trivsel, estetik och biologiska värden ska beaktas.

Drift och underhåll

Ett sätt att minska tillförseln av föroreningar till dagvattnet är att ha god skötsel av gator, parkeringar, parker och dagvattenanläggningar. Det ska ske genom att:

- Undvika/begränsa gödsling av parkmark med undantag för rabatter och inte använda bekämpningsmedel på kommunal mark.
- Inneha underhållsrutiner för rännstensbrunnar, dagvattenanläggningar och gatusopning.
- Vid olika typer av underhållsarbeten använda sådana produkter som ger minst påverkan på miljön.
- Hålla användningen av vägsalt och andra halkskyddsprodukter på en låg, men ändå ur säkerhetssynpunkt acceptabel nivå.

Snöhantering

Snö i tätorter kan innehålla en mängd olika ämnen, exempelvis tungmetaller, kolväten och näringsämnen. Dessa föroreningar kommer framför allt från trafik, men även från luftföroreningar. Föroreningsgraden i snö påverkas av var den har legat, mängd och typ av trafik och halkbekämpningsmedel samt under hur lång tid som snön har legat på platsen. Föroreningarna kan med tiden ackumuleras i snön. Vanliga ämnen i förorenad snö är metaller, PAH (polyaromatiska föreningar) och partiklar. Ett par studier inom området visar att koncentrationer av såväl metaller som partiklar generellt var högre under snösmältning än under regntillfällen. För större snöupplag krävs tillstånd från miljö- och byggnadsnämnden. För att begränsa spridningen av föroreningar vid snöhantering är det viktigt att:

- Snöupplag placeras på platser som har goda förutsättningar för infiltration, dock inte så att mark eller vatten tar skada.
- Dagvattenanläggningar kan fungera som upplagsplatser och buffert för snövallar och smältvatten i gatuplanet.
- Upplagsplatser för snö i närområdet användas, så att långa transporter undviks.

Handlingsplanen enligt dagvattenstrategin syftar till att säkerställa en dagvattenhantering för både den befintliga fysiska miljön och vid planering av nya områden eller vid tillståndsprövning. Dagvattenstrategin tillsammans med recipientutredningen visar att kommunen har möjlighet

att säkerställa en god dagvattenhantering och framför allt se till att MKN för vatten uppnås och förbättras, framför allt för Mönsteråsområdet och Lövöområdet som är de vattenförekomster som främst påverkas av översiktsplanens intentioner och markanvändning.

Klimatförändringar och dagvattenlösningar

I och med klimatförändringarnas effekter som stigande havsnivåer, översvämningar, mer frekvent extremväder och ökad nederbörds mängd arbetar Mönsterås kommun för att säkerställa ytor för klimatanpassningsåtgärder. Genom en dagvatten-, risk- och sårbarhetsanalys har lågpunkter tillsammans med riskområden för ras och skred identifierats. Analysen är ett viktigt underlag i efterföljande planläggning, lov- och tillståndsprövning. Med hållbara lösningar ska dagvatten omhändertas för att säkerställa god avrinning, rening och vattenkvalitet. I framtida planarbeten ska dagvattenhantering säkerställas i nya bebyggelseområden samt vid förtätning. Kommunen har ansvar att bygga robusta system för dagvattenhantering som ska klara både det vattenkvalitativa upp till 20–30 års regn (med fördröjning) samtidigt som hantering av större vattenmängder och flöden vid 100–200 års regn ska kunna ledas bort utan att förstöra bebyggelse eller samhällsviktig infrastruktur. Läs mer om kommunens dagvattenhantering och strategi under avsnittet *Dagvatten* i översiktsplanen.

Grundvattnet kommer att påverkas i ett förändrat klimat med ändringar i nederbörd och temperatur. I regionen förutspås sjunkande grundvattennivåer. Lägre lägstanivåer väntas i både större och mindre magasin, samtidigt som perioden för sjunkande nivåer väntas bli längre. Med förändringar i grundvattennivå kan även vattenkvaliteten påverkas. Längs kusten kan havsnivåhöjningen påverka grundvattnets kvalitet genom ökad risk för saltvatteninträngning i enskilda vattenbrunnar. Kommunen ska tillse att grundvattenbalansen bibehålls, så långt det är tekniskt möjligt, och den befintliga grundvattennivån inte påverkas negativt. I flera kustområden finns kommunal VA-försörjning och en utbyggnadsplan för ytterligare områden finns.

Kommunen verkar för att andelen våtmarksareal i kommunen ska öka. Våtmarker spelar en viktig roll i vattenförvaltningen och har en funktion för att uppnå MKN för vatten. Våtmarker fungerar som naturliga reningsverk och bidrar till att förbättra vattenkvaliteten genom att filtrera och rena vatten. Våtmarker har dessutom en fördröjande och utjämnande effekt på vattenflöden, vilket minskar risken för översvämning nedströms.

Blågröna stråk

I översiktsplanens utvecklingsinriktningskarta för natur och friluftsliv pekas blågröna stråk ut som är möjliga att förstärka och utveckla för att förbättra förutsättningarna för djur- och växtliv och rekreativa miljöer. Blågröna stråk fyller en viktig funktion för att ta hand om vatten genom att de kan rena, fördröja och infiltrera vattnet. De naturliga processerna där växtligheten och andra organismer bryter ner ämnen och tar upp näringsämnen bidrar till att bland annat dagvatten renas. Genom att återskapa vattendragens naturliga slingrande lopp och öppna upp kulverterade vattendrag kan kommunen gynna vattenkvalitet och biologisk mångfald. De utpekade områdena är tänkta att tjäna som vägledning för de som har rådighet över att utföra åtgärder, då kommunen ofta inte är fastighetsägare och därmed inte har rådighet över marken.

Förorenad mark

I översiktsplanens avsnitt *Förorenad mark* visas identifierade och potentiella misstänkta förorenade områden. Med god kännedom om föroreningskällorna, kan kommunen göra medvetna val i samband med planering och byggande så att föroreningar från olika källor minimeras eller avlägsnas i närheten av vattenförekomster. Vid kraftiga regn finns risk för överbelastning på spillvattenledningar och reningsverken vilket kan leda till bräddningar. Dagvatten kan då svepa med sig föroreningar, varvid utsläpp av orenat vatten riskerar att ske. Föroreningar bör hanteras så nära källan som möjligt för att eliminera utsläppsriskerna. Arbetet med att angripa föroreningskällorna ska bland annat ske genom att minska dagvattenmängder genom såväl lokalt omhändertagande som öppen avledning på allmän mark. Minska tillfällena och volymer från nödavlopp till dagvattennätet. Vid tillståndsprövning och tillsyn av verksamheter beakta behovet och ställa krav på renat dagvatten enligt miljöbalken. Kommunen ska informera allmänheten om föroreningar som påverkar dagvattnet, som exempelvis bekämpnings- och gödningsmedel, eller biltvätt på gatan. Bensinstationer och liknande anläggningar ska ha särskild oljeavskiljning för dagvatten.

Vatten och avlopp

Kommunen har större möjlighet att säkerställa att MKN för vatten följs inom kommunalt verksamhetsområde för VA. Nya utvecklingsområden som föreslås i översiktsplanen kommer att inkluderas i det kommunala verksamhetsområdet för VA. I kommunens vattentjänstplan anges de områden där kommunen har för avsikt att bygga ut den allmänna VA-anläggningen utanför nuvarande verksamhetsområde.

I Mönsterås kommun finns cirka 1 500 enskilda avloppsanläggningar. Flera bedöms ha otillräcklig rening och kommer att behöva göras om. En otillräcklig rening av avloppsvatten från avlopp bidrar till övergödningen av vattendrag och hav. Kommunen inventerar för närvarande enskilda avlopp, där prioritet ligger på kustnära områden. Målet är att samtliga avlopp ska vara inventerade senast år 2025 och ha en godtagbar standard senast år 2031.

Läs mer om kommunens VA-utbyggnad och handlingsplan för enskilda vatten- och avloppsanläggningar i översiktsplanens avsnitt om VA-utbyggnad och i vattentjänstplanen under rubriken *VA-utbyggnadsplan*.

Mellankommunal samverkan

Vattnet tar ingen hänsyn till gränser och därför krävs det samarbete över kommungränserna, långsiktigt och övergripande. Vattenförvaltningen fokuserar på avrinningsområden snarare än administrativa gränser och MKN för vatten är en fråga som berör flera kommuner, särskilt när det gäller vattenförekomster eller avrinningsområden som sträcker sig över flera kommuner. Ansvar för vattenkvaliteten i kustvattnet samt i Emån och Alsterån delas gemensamt av flera kommuner i regionen.

Genom Kalmarsundskommissionen deltar Mönsterås kommun i en regional miljösamverkan för kustmiljöfrågor, och genom Kustvattenkommittén sker en miljöövervakning i kommunens kustvatten. Kommunen är medlem i både Emåförbundets och Alsteråns vattenråd. Vattenråden är samverkansorgan mellan olika aktörer med målet att förbättra statusen på vattendrag och kustvatten. Vattenråden sitter på stort engagemang, lokalkännedom och kunskap om vatten, och har därför en viktig funktion för att driva igenom projekt som förbättrar vattnets status. Exempelvis har projekt om biotopsåtgärder och våtmarksrestaurering genomförts. I råden deltar kommunen i den samordnade recipientkontrollen för kvalitetsuppföljning och samverkar över de administrativa gränserna.

Södra Östersjöns vattendistrikt

I ett större sammanhang ingår Mönsterås kommun bland 91 andra kommuner i Södra Östersjöns vattendistrikt och omfattas av det åtgärdsprogram som togs fram för åren 2022–2027. En av kommunernas främsta åtgärder är att genomföra en förvaltningsövergripande planering för åtgärdsprogrammets genomförande med fokus på de yt- och grundvattenförekomster där det behövs för att MKN ska kunna följas. I programmet finns sex åtgärder framtagna som riktar sig särskilt till kommunerna samt en övergripande åtgärd gällande årlig återrapportering som berör samtliga myndigheter och kommuner. Se vattentjänstplanen, under rubriken *Vattenförvaltning*, för utdrag ur åtgärdsprogrammet.

Baltic Sea Action Plan

Östersjöländernas miljöministrar och EU-kommissionen beslutade år 2007 om en gemensam åtgärdsplan, Baltic Sea Action Plan (BSAP). Planen gäller för egentliga Östersjön, Kattegatt och Öresund med målet att få god ekologisk status i dessa havsområdet till år 2021. Länderna konstaterade år 2018 att god miljöstatus inte uppnåtts i Östersjön trots omfattande insatser. Planen uppdaterades år 2021 och omfattar nu cirka 200 åtgärder avseende bland annat övergödning, farliga ämnen, marint skräp och motståndskraftigt ekosystem.

Hänvisning till riktlinjer och vägledning

- Plan- och bygglagen
- Miljöbalken
- Sveriges miljömål
- Miljökvalitetsnormer för vatten
- *Dagvatten-, risk- och sårbarhetsanalys*, WSP (2022)
- Vattentjänstplan, Mönsterås kommun
- Miljömål 2020–2025, Mönsterås kommun

Miljökvalitetsnormer för buller

Buller kan beskrivas som oönskat ljud och ljudnivåer som på något sätt påverkar människor och hälsan negativt. Vilka effekter som buller och höga ljudnivåer leder till beror bland annat på i vilken situation, när och vilken intensitet eller frekvens som bullret har. Det finns ett antal olika riktvärden för bullernivåer beroende på bullerkällan och exponeringssituationen, exempelvis bostäder, skolor och vårdlokaler men även friluftsområden. Den vanligaste källan till buller är trafik, det vill säga vägar, järnvägar och flyg, men också vissa verksamheter som industrier samt bygg- och anläggningsprojekt kan ge upphov till buller.

För buller finns en miljökvalitetsnorm vilket innebär att omgivningsbuller inte ska medföra skadliga effekter på människors hälsa. Normen anses följas när strävan är att undvika skadliga effekter på människors hälsa av omgivningsbuller.

I Mönsterås antas vägtrafik, främst E22 och riksväg 34, samt till viss del järnvägstrafik vara den vanligaste bullerkällan men även mindre industrier ger upphov till buller. Generellt leder vägtrafiken inte till några betydande effekter vid bostäder sett till gällande riktvärden, även om enstaka bostadshus kan påverkas av bullernivåer strax över riktvärdet 55 dB(A). Påverkan avseende ljudnivåer och utbredning från övriga bullerkällor är inte känd.

Översiktsplanen pekar ut ett flertal utbyggnadsområden i sydöstra delen av Mönsterås samhälle och längs vägen ut mot Oknö. Den sammanlagda tillkommande bebyggelsen inom dessa utvecklingsområden kan komma att bidra till en ökad trafik, framför allt utmed Drakenäsvägen och Kuggåsvägen/ Långåsen. Tillkommande trafik bedöms kunna bli omfattande, dels på grund av tillkommande utvecklingsområden dels med en ökad sommartrafik, och bullernivåer skulle kunna riskera att överskrida riktvärden för de befintliga bostäder som ligger utmed Drakenäsvägen och Kuggåsvägen/ Långåsen. För att kunna bedöma den sammanlagda påverkan behöver en trafikutredning samt bullerutredning genomföras i efterföljande planering där samtliga utvecklingsytor i området inkluderas. Bullerberäkningarna bör utgå från sommartrafik för att ta höjd för en ökad trafik på vägarna mot Oknö, som har en stor andel sommarbostäder och campingar. Förslagsvis kan kommunen upprätta ett planprogram för utvecklingsområdena M5, M6, M7 och M9, för att i tidigt skede identifiera eventuella negativa konsekvenser, samt ta fram riktlinjer och underlag för kommande detaljplanprocess.

Vid efterföljande planarbete vid bullerutsatta områden ska bullerförhållanden utredas där beräkningar från väg eller järnväg även tar höjd för prognoser för framtida trafik.

Hänvisning till riktlinjer och vägledning

- Plan- och bygglagen
- Förordning (2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader
- Miljöbalken
- Miljökvalitetsnormer för buller
- Boverkets allmänna råd och vägledning om industribuller
- Naturvårdsverkets vägledningar för olika typer av buller
- Folkhälsomyndighetens vägledningar och riktvärden för buller och höga ljudnivåer

Miljökvalitetsnormer för luft

Dålig luftkvalitet i närheten av bebyggelse kan vara ett problem både i städer och på landsbygden. I städerna är det ofta partiklar och gaser från trafik och olika förbränningsprocesser som orsakar problem medan småskalig vedeldning kan medföra negativa hälsoeffekter i städer, tätorter och sammanhållen bebyggelse på landsbygden (Boverket, 2019b).

För utomhusluft finns MKN som utgörs av gränsvärden som ska följas och målsättningar som ska eftersträvas för ett antal ämnen, däribland kväve och svaveloxider, marknära ozon och partiklar. Planer och bygglov får inte godkännas där värden överskrids.

Hänvisning till riktlinjer och vägledning

- Plan- och bygglagen
- Miljöbalken

- Sveriges miljömål, *Frisk luft*
- Miljökvalitetsnormer för luft
- *Luftguiden*, Naturvårdsverket (2019)

Miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten

I vattenområden som har pekats ut som särskilt värdefulla fiskevatten eller vatten för skaldjursodling för livsmedelsproduktion finns MKN för fisk- och musselvatten. MKN för fisk- och musselvatten är i första hand inriktade på utsläpp från avloppsreningsverk och andra miljöfarliga verksamheter, men kan i vissa fall vara relevanta för exempelvis dagvattenutsläpp från bebyggelse. MKN anger gränsvärden eller riktvärden för ett tiotal olika kemiska och fysiska parametrar, och infördes i syfte att dels upprätthålla vissa fiskebestånd i sötvatten, dels trygga kvaliteten på musslor och snäckor från havet som används som livsmedel.

I Naturvårdsverkets författningssamling över fiskvatten som ska skyddas enligt förordningen om MKN för fisk- och musselvatten finns Emåns sträckning mellan mynning och Högsby med.

Hänvisning till riktlinjer och vägledning

- Plan- och bygglagen
- Miljöbalken
- Sveriges miljömål, *Levande sjöar och vattendrag, Ingen övergödning, Ett rikt växt- och djurliv*
- Miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten
- Havs- och vattenmyndighetens författningssamling
- Förteckning över fiskvatten som ska skyddas (Naturvårdsverket, 2002)

Hälsa och säkerhet

I översiktsplanen ska kommunen enligt 3 kap. 4 § i PBL redovisa hur de allmänna intressena ska tillgodoses vid beslut om användningen av mark- och vattenområden. Det handlar då bland annat om att bebyggelse och byggnadsverk ska lokaliseras till mark som är lämplig för ändamålet med hänsyn till bland annat människors hälsa och säkerhet samt risken för olyckor, översvämning och erosion. Översiktsplanen ska också visa hur gällande MKN enligt 5 kap. MB ska följas.

Förorenad mark

Både tidigare och pågående industrier och verksamheter kan ha lämnat spår i form av föroreningar i mark och vatten. Det kan handla om verksamheter som bland annat glasbruk, träimpregnering, deponier, plantskolor och kemtvättar. Att inventera och hantera dessa områden är en viktig del i arbetet för att minska riskerna för negativ påverkan på både människor och miljö. De högre vattenstånd och kraftigare skyfall som klimatförändringarna förväntas leda till ökar dessutom risken för att eventuella föroreningar sprids.

Förorenade områden behandlas i 10 kap. MB, där det också fastslås att den som äger eller brukar en fastighet, oavsett om ett område tidigare ansetts förorenat, genast ska underrätta tillsynsmyndigheten om det upptäcks en förorening på fastigheten och föroreningen kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Samordning, tillsyn och rådgivning till kommunerna gällande förorenade områden hanteras av länsstyrelsen.

Kommunen beaktar alltid risker för markföroreningar vid plan- och lovgivning. Hänsyn ska alltid tas till vilka verksamheter som kan ha funnits på platsen tidigare samt om marken kan vara utfylld. Om det finns anledning att misstänka att marken kan vara förorenad ska markundersökning göras och förslag på åtgärder tas fram.

Potentiellt förorenade områden kartläggs genom att platser där det funnits verksamheter som kunnat orsaka föroreningar identifieras. Dessa områden inventeras sedan enligt MIFO-metodiken och sorteras in i en av fyra kategorier från *riskklass 1 - mycket stor risk* till *riskklass 4*

- *mycket liten risk*. Dessa redovisas i den nationella databasen EBH-stödet. I Mönsterås kommun finns ett antal sådana områden, kategoriserade i *riskklass 2 - stor risk*, *3 - måttlig risk* och *4 - liten risk*. Dessutom finns ett stort antal ej riskklassade områden. Totalt finns det cirka 300 förorenade områden i kommunen, inget av dessa områden har klassificerats till riskklass 1. I översiktsplanens kartjänst redovisas potentiellt förorenade områden och i informationsrutan går det att utläsa riskklass och bransch. Många av MIFO-områdena finns i anslutning till Emån och Alsterån, vid Södras anläggning i kommunens nordöstra del liksom i och kring tätorterna. Inom Kalmar län har en prioriteringslista sammanställts som omfattar samtliga förorenade områden i riskklass 1 och 2. På denna lista finns åtta av kommunens områden med, varav flera är plantskolor i riskklass 2.

Kommunen har tagit fram en handlingsplan (beslut av Miljö- och byggnadsnämnden, år 2022) för arbetet med förorenade områden. Handlingsplanen redogör för de högst prioriterade områdena i kommunen och status för respektive område.

Verksamheter som hanterar eller lagrar stora mängder av vissa kemikalier kan omfattas av Sevesolagen (1999:381). Syftet med lagen är att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor. Vilka anläggningar som omfattas redovisas i nationella geodataportalen. Pappersbruket Södra Cell AB i kommunen utgör en Sevesoanläggning av den högre kravnivån och Skanskas bergtäkt i Åserum med den lägre kravnivån. Till följd av riskbilden bör inga bygglov som innebär ändrad markanvändning medges i närområdet. Förändringar bör i stället hanteras genom detaljplanläggning.

I kommunen finns idag ett tjugotal tillståndspliktiga miljöfarliga verksamheter. Flera av dem är kopplade till Södra och Södras hamn. Övriga inkluderar bland annat vindkraftverk, industrier, lantbruk, avfallsanläggningar samt berg- och grustäkter runt om i kommunen.

Historiskt har skogsindustrin varit den mest betydelsefulla industrin i kommunen. På 1800-talet etablerades sågverk och trävaruindustrier, vilket utgjorde grunden för industriutvecklingen. Träförädling, såsom produktion av trävaror och pappersmassa, har varit betydande och är fortfarande en viktig del av kommunens industri. Skogsindustrin kan ge upphov till olika typer av förorenad mark beroende på vilka processer och aktiviteter som har utförts. Föroreningar kan

exempelvis orsakas av träskyddsbehandling, impregnering och färgning av trä samt kemikalier som används vid pappersmassatillverkning. Olje- och bränsleläckage från maskiner och fordon som har använts inom skogsindustrin utgör också en riskfaktor.

Jungnerholmarna i Fliseryd har en lång industrihistoria som sträcker sig tillbaka till 1500-talet då ett krutbruk med tillverkning av krut- och sprängämnen etablerade sig. På platsen har det också bland annat funnits batteritillverkning, pappersbruk och tegelbruk. Historiskt har tungmetaller läckt ut i Emån som förorenade både ån och Östersjön. Området var också förorenat av kadmium, nickel, bly och asbest på grund av den tidigare industriverksamheten. Kommunen genomförde en omfattande sanering av området mellan åren 1999–2002. Området är idag ett populärt rekreationsområde.

På Räddningstjänsten Sydosts (RTSO) övningsområde vid Ramsås i närheten av Timmernabben har höga halter av PFAS konstaterats. Marken har analyserats år 2023, där PFAS påvisats över aktuella riktvärden i grundvatten, men inte i privata brunnar omkring brandövningsplatsen. Mönsterås kommun håller på att ta fram åtgärdsförslag gällande det förorenade området. Inga andra områden för större brandsläckningsinsatser med risk för utsläpp av PFAS har identifierats i Mönsterås kommun.

En del av Mönsterås hamn är belägen på utfylld mark. I samband med arbetet med en ny detaljplan för området gjordes miljötekniska utredningar som visade att marken var förorenad och innehöll höga halter över känslig markanvändning (KM) och MKN, bland annat från metaller (bly och arsenik) och polyaromatiska föreningar. Fyllnadsmark förekommer på flera andra platser i kommunen, bland annat vid Muddern i Mönsterås samhälle, vid hamnplanen i Timmernabben och inom Södras anläggning.

Den dagvatten-, risk- och sårbarhetsanalys som genomförts i samband med översiktsplanen har studerat risken för översvämning på grund av stigande havsnivåer eller skyfall samt risk för ras, skred och erosion för sju områden i kommunen. I analysen ingår dessutom ett antal utbyggnadsområden för bostäder och verksamheter. Svartö, Mönsterås tätort, Timmernabben och Pataholm påverkas alla genom sitt läge vid kusten direkt av stigande havsnivåer. I alla dessa områden påverkas därmed också utpekade MIFO-objekt, vilket kan leda till att föroreningar sprids över större områden. Svartö ligger också i direkt anslutning till Mönsterås bruk, med både MIFO-objekt och tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet. Fliseryd, Blomstermåla, Solberga och Ålems kyrkby ligger inåt landet och påverkas inte på samma sätt av en havsnivåhöjning. Däremot kan översvämningar i Emån och Alsterån få stora konsekvenser för orterna och de MIFO-objekt som finns längs med båda åarna.

Hänvisning till riktlinjer och vägledning

- Plan- och bygglagen samt miljöbalken
- Sveriges miljömål *Giftfri miljö*
- Regionala miljömål
- Mönsterås kommuns lokala miljömål
- Kalmar Läns prioriteringslista för förorenade områden
- Länsstyrelsernas stödsystem för efterbehandling av förorenad mark, EBH-stödet
- Naturvårdsverkets generella riktvärden för förorenad mark

Farligt gods

Farligt gods är ett samlande begrepp för både ämnen och föremål som kan orsaka skador på människor, miljö eller egendom om de hanteras på fel sätt under transport. I kommunen finns tre utpekade primära farligt godsleder: E22, riksväg 34 och järnvägen.

Länsstyrelsen i Skåne har utgivit *Riktlinjer för riskhänsyn i samhällsplaneringen* (2007), RIKTSAM. I publikationen finns riktlinjer för hur riskhänsynen kan beaktas i samhällsplaneringen samt hur riskhänsynen kan tas i olika skeden av planeringsprocessen. I publikationen finns olika skyddsavstånd beroende på markanvändning och typ av farligt godsled, som bör beaktas i samband med planeringen.

Hänvisning till riktlinjer och vägledning

- Plan- och bygglagen samt plan- och byggförordningen
- Rekommenderade vägar från länsstyrelsen
- Trafikförordningen
- Lagen om transport av farligt gods
- Förordning om transport av farligt gods
- MSB:s (Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap) föreskrifter om transport av farligt gods
- Länsstyrelsen i Skåne Läns *Riktlinjer för riskhänsyn i samhällsplaneringen*
- Boverkets rekommenderade skyddsavstånd i rapporten *Bättre plats för arbete* (1995)

Radon

Radon är en osynlig och luktfri gas som bildas när det radioaktiva ämnet radium sönderfaller, vilket kan vara skadligt. När luft med höga radonhalter andas in kan det medföra en ökad risk för lungcancer. Den vanligaste källan till radon är marken som byggnaden står på, även om det kan förekomma i byggnadsmaterial och vatten. Mönsterås är en kommun med flera åsar. Radonhalterna är generellt högre på åsarna eftersom strukturen ger åsen en högre luftgenomsläpplighet. Med en hög genomsläpplighet tar sig även radon enklare upp ur marken. Genom att jämföra åsarna med samhällenas placering i landskapet och den radonmätning som gjorts över hela kommunen konstateras att majoriteten av bebyggelsen är förlagd till någon av åsarna. Radon i konstruktionen bör beaktas och efter nybyggnation rekommenderas radonmätning. Om mätningen är äldre än fem år är det lämpligt att göra om den. Åtgärder ska vidtas så att radonhalten hålls så låg som det är möjligt och rimligt i enlighet med aktuell lagstiftning.

Det kommunala vattnet i Mönsterås kommun innehåller inte radon, däremot kan vatten från enskilda bergborrade brunnar innehålla radonhalter. Mönsterås kommun rekommenderar därför att radonmätningar görs innan vattnet används.

Hänvisning till riktlinjer och vägledning

- Strålskyddslagen
- Strålsäkerhetsmyndighetens vägledning
- *Säker strålmiljö*, Sveriges miljömål
- *Riktlinjer för besiktning*, Svensk radonförening

Elektromagnetiska fält

Magnetfält finns närvarande runt omkring oss och deras utbredning ökar i takt med den snabba tekniska utvecklingen. Elektromagnetiska fält som produceras av kraftledningar och transformatorstationer i samhället kan utgöra en potentiell hälsorisk för människor om stadigvarande vistelse och bostäder placeras i en direkt närhet till riskkällan. Risken för negativa hälsoeffekter minskar dock snabbt ju längre bort man befinner sig från källan, eftersom strålningens styrka minskar med avståndet.

Försiktighetsprincipen är en viktig riktlinje vid all planering, där man tar hänsyn till potentiella hälsorisker från elektromagnetiska fält.

Följande rekommendationer för samhällsplanering anges av ansvariga myndigheter:

- Sträva efter att utforma eller placera nya kraftledningar och andra elektriska anläggningar så att människors exponering för magnetfält begränsas.
- Undvik att placera nya bostäder, skolor och förskolor nära elanläggningar som ger förhöjda magnetfält.
- Sträva efter att begränsa fält som starkt avviker från vad som kan anses normalt i hem, skolor, förskolor respektive aktuella arbetsmiljöer.

Hänvisning till riktlinjer och vägledning

- Strålskyddslagen
- Strålsäkerhetsmyndighetens vägledning: *Magnetfält och hälsorisker*
- *Säker strålmiljö*, Sveriges miljömål

Ultraviolett strålning

De senaste tio åren har alla cancerformer som har en koppling till UV-strålning ökat i Sverige. Särskilt i kustområden och södra delarna av landet har hudcancer blivit allt vanligare. För att minska risken för hudcancer är det viktigt att undvika exponering för solens ultravioletta strålning.

God fysisk planering kan hjälpa till att skapa miljöer som skyddar människor från UV-strålning. Det är särskilt viktigt att skapa skuggiga platser där barn vistas, såsom på skolgårdar och lekplatser. Genom att planera grönområden och utomhusmiljöer med skugga och skydd mot solen kan man minska risken för hudcancer.

Hänvisning till riktlinjer och vägledning

- Strålsäkerhetsmyndighetens vägledning
- *Säker strålmiljö*, Sveriges miljömål

Risk och sårbarhet

Risk- och sårbarhetsfrågor hanteras på olika sätt och med olika detaljeringsgrad i planeringsprocessernas alla delar, från den regionala nivån genom översikts- och detaljplan till förhandsbesked och bygglov. Översiktsplanen ger möjlighet att på en övergripande nivå kartlägga risker för olyckor, översvämning och erosion och identifiera olika strategiska åtgärder som kan förebygga och minska konsekvenserna inför efterföljande planering.

Klimatförändringar

Mätningar och observationer visar att klimatet förändrats och att en global uppvärmning främst är orsakad av människans utsläpp av växthusgaser. Klimatförändringarna bidrar till att den globala medeltemperaturen blir allt högre med konsekvenser som bland annat att havsisens utbredning i Arktis minskar. Värmeböljor blir allt vanligare med torka och akut vattenbrist som följd. Havsnivåhöjningar och översvämningar kan generera stormfloder som når längre in över land än tidigare och i kombination med extrema skyfall riskera stranderosion samt skred och ras som följd.

Den främsta utmaningen som Mönsterås kommun står inför till följd av klimatförändringarna är de stigande havsnivåerna, på grund av kommuns läge vid kusten. Stigande havsnivåer kan ge konsekvenser i form av översvämning, erosion och höjda grundvattennivåer. En annan utmaning är ökad frekvens av extrema skyfall, vilket ställer höga krav på dagvattenhanteringen, där vattnet måste kunna samlas och fördröjas för att undvika översvämning. Den globala uppvärmningen med stigande temperaturer ger effekter i form av värmeböljor och torka. Jordbruket i Mönsterås kommun utgör en stor näring, och värmeböljor med torka och vattenbrist skulle kunna medföra stora konsekvenser för de areella näringarna. Värmebölja och torka ställer också stora krav på vattenförbrukning och dricksvattenförsörjning. Ytterligare en aspekt är att kommunen behöver säkerställa skyddade platser i form av skugga i offentliga miljöer.

En *Dagvatten-, risk-, och sårbarhetsanalys* (WSP, 2022) har tagits fram som underlag till översiktsplanen, där framför allt havsnivåhöjningar, extrem nederbörd, erosion- och rasrisk och dagvattenflöden kartlagts och analyserats. Genom att utreda och kartlägga de områden som är utsatta har kommunens nya utvecklingsområden för bebyggelse utformats och placerats där det inte finns risk för påverkan av ökade vattennivåer i form av havsnivåhöjning eller kraftiga skyfall. Dessutom har påverkanszoner pekats ut i översiktsplanens mark- och vattenanvändning, som ska säkerställa att efterföljande planarbete, lov- och tillståndsprövningar tar hänsyn till eventuella risker och sårbarhet och ställer högre krav på åtgärder för klimatanpassning. Läs mer under *Påverkanszoner*.

Havsnivåhöjning och extrem nederbörd

I detta kapitel redovisas översvämningsnivå samt extrem nederbörd med kartor enligt *Dagvatten-risk- och sårbarhetsanalys* (WSP, 2022). Analyserna är utförda över hela kommunen och resultatet kan tas del av i den interaktiva kartan. För Emån redovisas även 100-års flödet. Enligt SMHI är flöden >50 år klassade som extremt höga flöden som kan ge upphov till mycket allvarliga översvämningsproblem på utsatta ställen.

Konsekvenserna av ett 30-års regn för scenario år 2040 och ett 100-års regn för scenario år 2100 har analyserats genom att undersöka vilka byggnader med samhällsviktiga funktioner, utbyggnadsområden samt natur- och kulturvärden som riskerar att få vatten stående med ett vattendjup $\geq 0,3$ meter då det är risk för att skada uppstår.

Utbyggnadsområdena enligt mark- och vattenanvändningskartan påverkas snarlikt vid scenarierna år 2040 och år 2100. Samtliga utbyggnadsområden påverkas i någon del av området. Sju utbyggnadsområden har ett maxdjup på 0,3–0,5 meter och 27 har ett maxdjup på >0,5 meter. Många områden är stora och endast en liten del av utbyggnadsområdet påverkas av översvämningar.

Blomstermåla ligger inåt land och påverkas därför inte av havsnivåhöjning vid extremväder. Orten ligger på en höjdrygg och påverkas inte i någon högre grad vid en större regnhändelse, dock påverkas tre skolbyggnader vid Krungårdsskolan vid båda skyfallsscenarierna. En elcentral i norra delen samt en väster om tätorten riskerar att påverkas vid ett extremväder.

Fliseryd ligger också inåt land och påverkas därför inte av en havsnivåhöjning, men delar av orten påverkas av vattenansamlingar vid större regnhändelse. Emån som går tvärs genom orten kommer vid inträffandet av ett 100-års flöde att översvämmas. I orten riskerar ett fåtal vägar att översvämmas liksom en skolbyggnad (Fliseryds skola).

Vid ett extremväder år 2040 påverkar skyfall framför allt Mönsterås tätort där vattenansamlingar återfinns spritt över orten, men med en högre koncentration norr om centrum. Vid en extrem havsnivåhöjning kommer det låglänta området norr om Nynäs att översvämmas. Gällande samhällsviktiga verksamheter påverkas sju skolbyggnader, kommunhus, brandstation, ett samfund samt fem hälsocentralbyggnader av vattenansamlingar. Vid extremväder år 2100 påverkas ytterligare tre skolbyggnader, reningsverket i Nynäs samt en busstation.

Delar av järnvägssträckningen förbi Mönsterås och delar av vägnätet påverkas vid båda översvämningsscenarierna år 2040 och år 2100. Vid scenario år 2040 påverkas en elcentral och vid scenario år 2100 påverkas ytterligare tre elcentraler.

Timmernabben ligger vid kusten och riskerar att påverkas både av vattenansamlingar vid skyfall, vid havsnivåhöjning samt vid en extremväderhändelse. En större vattenansamling återfinns söder om Tillingevalen där ett mindre vattendrag har sin sträckning innan det når havet. Under båda scenarierna påverkas Tillingseskolan (tre skolbyggnader) samt reningsverket vid Gaddenäs. Ett antal vägar blir översvämmade samt en elcentral.

Ålem påverkas inte av havsnivåhöjningen i något av scenarierna. Dock påverkas orten av vattenansamlingar från extremregn. Störst utbredning har en vattenansamling i ett låglänt område väster om Ålems kyrka. Vid ett extremväder påverkas ett fåtal vägar samt en elcentral.

Erosion, ras och skred

Mönsterås kommun har inga registrerade skred i Skreddatabasen (SGI) men det finns utpekade riskområden enligt *Dagvatten-, risk- och sårbarhetsanalys* (WSP, 2022). Riskområden för ras och skred finns spridda över hela kommunen, men är mer vanligt förekommande i de norra delarna.

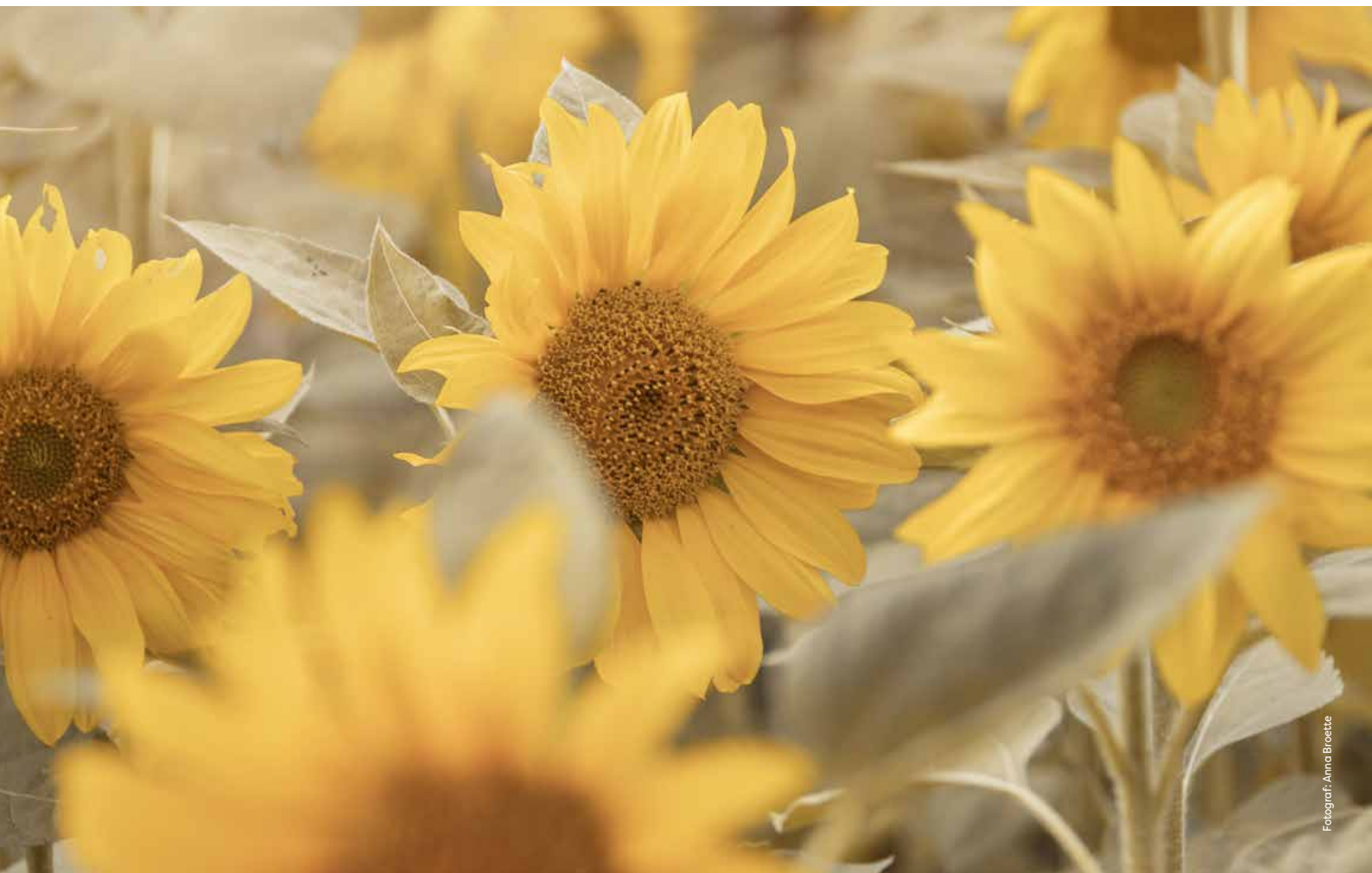
Potentiell erosion är framför allt utpekad längs hela Östersjökusten, Alsterån, Emån samt kring vattenförekomster i de norra delarna av kommunen.

Det finns ett antal vägar som riskerar att påverkas av ras och skred, främst vägsträckor i anslutning till Emån, Alsterån och kusten. I analysen pekas även en del av järnvägssträckan norr om Mönsterås ut, dock går detta spår förlagt på en bro och bör därför sannolikt inte påverkas av mindre skred. En elcentral belägen norr om Strömsrum i anslutning till Alsterån riskerar att påverkas av ras och skred.

Vid plan- och lovärenden där erosions-, ras- och skredrisk finns behöver markstabiliteten undersökas och utredas vidare för att säkerställa att marken är lämplig och säker för ny bebyggelse. Mer information kring utpekade riskområden finns i den interaktiva kartan för risker och konsekvenser.

Värmebölja och torka

Klimatförändringarna bidrar även till att värmeböljor kommer bli allt vanligare, både globalt och i Sverige. Enligt SMHI:s definition innebär en värmebölja att dygnets högsta temperatur är minst 25 grader, minst fem dagar i rad. Enligt SMHI:s tidigare beräkningar har extrem värme och värmebölja inträffat vart tjugonde år i genomsnitt, men beräknas inträffa var tredje till femte år i slutet på århundradet. Värmeböljan är den climateffekt som beräknas ha störst påverkan på hälsan, vilket i sin tur även orsakar flest dödsfall. Det är framför allt äldre personer som riskerar att drabbas vid värmebölja. En värmebölja kan också ha stor påverkan på viktiga samhällsfunktioner som energiförsörjning, tekniska anläggningar, hälso- och sjukvård, transporter och hantering av livsmedel.

Klimatanpassning

Klimatförändringar väntas påverka Sverige på en mängd sätt och samhället behöver anpassas för att minska sårbarheten mot klimatrelaterade risker. Eftersom kommunerna ansvarar för många verksamheter har de en central roll i klimatanpassningsarbetet, exempelvis inom vatten och avlopp, äldreomsorg, räddningstjänst och den fysiska planeringen.

Havsnivåhöjning och extrem nederbörd

För att mildra konsekvenserna av stigande havsnivåer och extrema regn anges nedan översiktliga förslag på klimatanpassningsåtgärder för befintlig och nya bebyggelse, samhällsviktig infrastruktur/byggnation samt natur- och kulturvärden.

Klimatanpassningsåtgärder är en fråga som rör alla verksamheter inom kommunen, men också privata aktörer. Det är därför viktigt att ha med sig detta tidigt i planeringen. Att inkludera detta i översiktsplaneringen gör att det blir ett långsiktigt arbete. Vid etablering av ny bebyggelse, nya verksamheter och naturområden är det viktigt att beakta den påverkan det framtida klimatet har på nederbörd, risker för ras och skred samt havsnivåer i kommunen. De olika scenarier som tagits fram för år 2040 och 2100 är en bra grund till att bedöma lämpligheten för lokalisering, nyetablering och utformning av bebyggelse eller verksamheter.

Samhällsviktiga byggnader som exempelvis skolor, brandstationer och hälsocentraler bör inte placeras inom markområden med stor risk att översvämmas vid en extrem väderhändelse, ökade havsnivåer eller kraftiga skyfall. Om området ändå bedöms vara lämpligt att bebygga måste frågorna utredas i efterföljande detaljplaneprocesser eller vid bygglovsprövning. Då är framför allt höjning av marken ett bra alternativ, vilket dock kan vara en kostsam åtgärd. Vid markhöjning måste även vattnets avrinningsvägar beaktas då dessa ändras och ett annat låglänt område kan få problem i stället. Mindre justeringar av marknivåer inom bebyggt område kan också användas till att skapa stråk för att leda avrinnande dagvatten till recipient utan att skada omgivande bebyggelse. Vid planering av ny bebyggelse kan höjdsättning av gator eller grönstråk göras så att dessa fungerar som tillfälliga avrinningsvägar vid extrema väderhändelser.

Skyfall medför vattenmängder som är för stora för att hanteras i det traditionella dagvattensystemet med ledningar och öppna dagvattenlösningar utan måste hanteras genom att skapa rinnvägar eller ytor som tål att svämmas över. Översvämningsytorna kan med fördel även användas på annat sätt när skyfall ej inträffar, så kallade multifunktionella ytor som till exempel nedsänkta bollplaner, gatusektioner, parkytor mm. Dessa ytor ska hållas fria från bebyggelse och en del av dem kan under större delen av tiden användas för rekreation. Det är därför viktigt att ta vara på grönstrukturen som finns men även att skapa nya grönytor för att hantera framtidens klimat.

Inom områden som återkommande drabbas av översvämningsvatten från vattendrag eller havet kan en permanent vall vara det enklaste sättet att skydda sig. Denna fungerar som en barriär mellan havet/vattendraget och det som är skyddsvärt, till exempel samhällsviktiga funktioner. Många städer som är lågt belägna eller ligger i anslutning till havet har byggt eller ska bygga vallar som skyddsbarriärer mot havet/vattendrag. Exempelvis Kristianstad, Helsingborg och Vellinge kommun som just nu planerar en 21 kilometer lång vall för att skydda Skanör-Falsterbo mot framtida klimatförändringar.

Vid detaljplanering av särskilt utsatta områden för översvämningsvatten bör skyddsanordningar alltid prövas för att säkerställa att vatten inte riskerar översvämma viktig bebyggelse och infrastruktur. Vid anläggande av en permanent invallning är det viktigt att ha kontroll över tänkbara orsaker till läckage genom vallen. Annars finns det risk för att vallen ej fungerar som tänkt och att den fungerar enligt principen kommunicerande kärl, det vill säga med lika högt vatten innanför som utanför vallen. Den vanligaste orsaken till läckage är dagvatten- och andra ledningar som mynnar i vattendraget utanför vallen. För att slippa läckage genom sådana ledningar bör dessa förses med backventiler eller manuella avstängningsanordningar. Även dagvattenledningar som har sitt utlopp i havet eller i vattendrag kan förses med backventiler för att förhindra att vatten går baklänges och orsakar översvämningsvatten. Stabilitetsutredningar kan även behöva tas fram om vallar skulle bli aktuellt, för att säkerställa att markens stabilitet inte riskerar att påverkas negativt.

Erosionsskydd

För att skydda kustlinjen och även vattendragens strandsidor kan olika typ av erosionsskydd användas. Erosionsskydd delas oftast upp i:

- Mjuka erosionsskydd - byggda av naturmaterial såsom rötter, levande växter eller sand.
- Hårda erosionsskydd - konstruerade av sten, betong eller liknande.

Det mest naturliga sättet att skydda stränder mot erosion och översvämningsvatten är att återställa en eroderande strand till sitt ursprungliga utseende, alternativt till ett annat önskvärt utseende, genom att tillföra sand, så kallad strandfodring. Ett annat sätt är att etablera ett vegetationstäck på naturliga eller konstgjorda sanddynor, vilket ger en ökad motståndskraft mot erosion.

Även stenmaterial eller gabioner, alltså stenfyllda metallnätskorgar, kombinerade med växter kan vara ett alternativ när erosionsprocesserna är kraftiga och strandfodring inte är ett alternativ. Betonghålsten kombinerat med växter har använts med gott resultat längs flera kustpartier i Skåne. Växter, buskar och träd kan etablera sig i hålrummen och rötterna armerar marken under betongplattorna.

Ett annat sätt är att anlägga någon form av hårt skydd, tex stenskoningar. Strandskoning är ett samlingsbegrepp för olika typer av konstruktioner som uppförs på stränder som är utsatta för erosion, särskilt där vångangreppen är svåra. Den vanligaste typen av strandskoning utgörs av block eller sprängsten som placeras ut längs stranden.

Andra sätt att skydda en kust från erosion kan vara att anlägga vågbrytare eller pirar, antingen vinkelrätt mot eller parallellt med stranden.

Värmebölja och torka

Klimatförändringarna kan förutom kraftiga skyfall och översvämning även medföra extremoväder i form av en ökad risk för värmebölja, torka och bränder. Värme och torka medför ökade uttag i kommunala och enskilda vattentäkter för dricksvattenbehov och bevattning. Längre torrperioder utan någon större påfyllnad i vattenmagasin riskerar låga flöden och grundvattennivåer vilket förutom risken för vattenbrist även kan medföra försämrad vattenkvalitet. Ihållande perioder med reducerad vattentillgång kan få stora negativa effekter på våra samhällen. Städerna består idag till stora delar av hårdgjorda ytor med material som drar åt sig värme vilket gör dem påtagligt varmare än omgivningen, så kallade urbana värmeöar. Genom att använda material eller ljusare färger som reflekterar bort solstrålningen samt en ökad mängd växtlighet kan temperaturerna i våra samhällen sänkas. Men det är inte bara städerna som påverkas av varmare perioder utan även jordbruket som står inför stora utmaningar. En förlängd vegetationsperiod och varmare vintrar gynnar odlingsmöjligheterna men riskerar samtidigt sämre etablering och tillväxt för både grödor, foder och skog. Genom att hushålla med vatten och att ha en robust dricksvattenhantering kan vattentillgången säkerställas.

Som stöd till kommunens klimatanpassningsarbete har MSB tagit fram en värmekartering som visar maximala marktemperaturer som uppmäts, sommarmånaderna 2017–2022. Karteringen bör analyseras vidare i kommunens arbete med en energi- och klimatstrategi. Vid detaljplanering eller lov- och tillståndsprövning bör värmekarteringen vara en vägledande information för vidare analys av lämplighetsbedömning och klimatanpassning.

Ställningstagande klimatanpassning

- Vi ska reservera mark för omhändertagande av dagvatten eller utjämningsdammar.
- Vi ska verka för att ytor för dagvattenhantering fungerar för klimatanpassning och vara mångfunktionella.
- Inom påverkanszon för klimatanpassning, havsnivåhöjning reserveras ytor för eventuella framtida skyddsanordningar i form av vall, mur eller liknande.
- Vi ska i detaljplaner och bygglovsprövning säkerställa att naturligt översvämmande vatten upp till +3,05 meter över nollplanet inte skadar byggnadens konstruktion.
- Vid kust- och vattennära planarbeten tar vi hänsyn till områden med erosions-, ras- och översvämningsrisk genom påverkanszoner avsedda för klimatanpassningsåtgärder, samt utreda markens lämplighet vid våra vattendrag inom riskområde för ras och skred.
- Vi ska utreda tillgång och kvalitet för framtida råvattenuttag för att säkerställa dricksvattenförsörjning under eventuell torka.
- Vi ska skydda allmänna VA-anläggning, samhällsviktiga byggnader samt infrastruktur vid skyfall och havsnivåhöjning.
- Vi ska informera fastighetsägare med små avloppsanläggningar eller enskilda brunnar om hur de kan klimatanpassas och säkras.

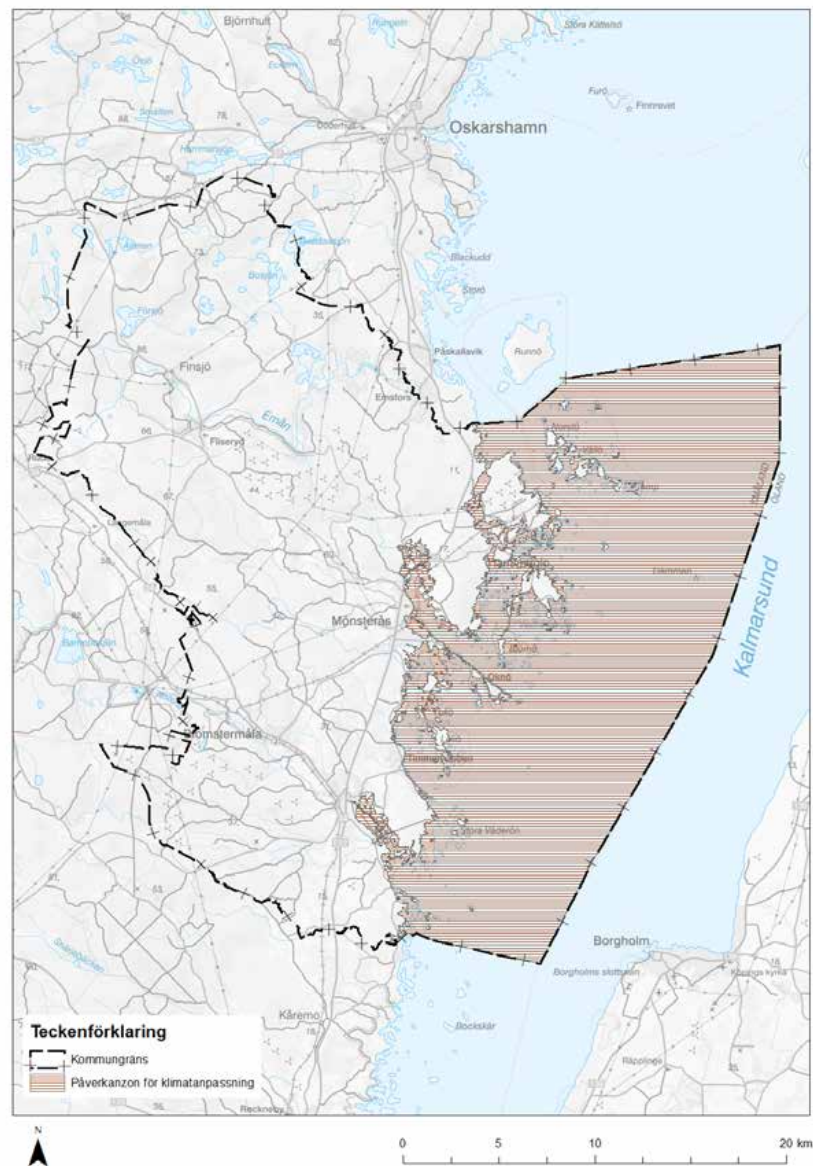
Påverkanszoner

Mönsterås är en kustkommun och står därför inför den stora utmaningen med framför allt stigande havsnivåer. Planläggning ska enligt PBL ske med hänsyn till miljö- och klimataspekter. Syftet med bestämmelsen är att främja goda miljöförhållanden dels genom anpassning till klimatförändringar, dels genom en minskad klimatpåverkan. Att anpassa bebyggelse utifrån förväntade klimatförändringar är således ett allmänt intresse enligt PBL. De förväntade följderna av klimatförändringar måste beaktas i planläggning för att bedöma markens lämplighet utifrån risker för översvämning, ras, skred och erosion.

För att göra en lämplighetsbedömning av marken utifrån dessa risker har mark- och vattenanvändningskartan utformats utifrån de riskområden som identifierats i *Dagvatten-, risk- och sårbarhetsanalys* (WSP, 2022). För att ytterligare tydliggöra den mark som ligger inom riskområden har olika påverkanszoner tagits fram i mark- och vattenanvändningskartan. Nedan följer en beskrivning av de olika påverkanszonerna samt vilka riktlinjer som gäller för dem.

Påverkanszon för klimatanpassning: havsnivåhöjning

Hänsyn till stigande havsnivåer och konsekvenser av kraftiga skyfall är nödvändig vid all fysisk planering för att säkerställa en hållbar och långsiktig samhällsutveckling. Att belysa dessa områden ger vid efterföljande planläggning, lov- och tillståndsprövning en tydlig indikation på att hänsyn måste tas och vidare utredning kring risker ska göras innan förändringar av den fysiska miljön kan genomföras. För att säkerställa att frågor kring klimatanpassning utreds har Mönsterås kommun valt att närmast kusten markera ut en påverkanszon för havsnivåhöjning. Det är viktigt att påpeka att geotekniska risker som skred, ras och erosion i samband med klimatrelaterade risker kan behöva hanteras i plan- och lovgivning även utanför påverkanszonen för havsnivåhöjning.

Figur 37. Påverkanszonen för klimatanpassning som belyser områden som riskerar att översvämmas vid +3,1 meter över medelvattennivån enligt RH2000.

Påverkanszonen sträcker sig från kustlinjen upp till höjdkurvan för +3,1 meter över havsnivån för att ta höjd för havsnivåhöjning och belysa vilka områden som ligger inom riskzon.

Enligt scenarion för havsnivåhöjning för 100 år framåt förväntas en normal havsnivåhöjning om 1,5 meter. Därutöver tillkommer temporära höjningar på ytterligare 1,55 meter. I Boverkets tillsynsvägledning framgår att beräkningen vid samlad ny bebyggelse ska utgå från den högsta beräknade översvämningsnivån minus landhöjning. Därutöver ska man lägga till planeringshorisonten för byggnationerna. Länsstyrelsen i Kalmar län utgår från en planeringshorisont på 100 år (år 2025) vilket tillsammans med den beräknade högsta översvämningsnivån sammantaget ger 305 centimeter över medelvattennivån i RH 2000 i Mönsterås kommun. För Kalmar län gäller därmed 305 centimeter medelvattennivån i RH 2000. Nivån på +3,05 meter är således en säkerhetsnivå som Länsstyrelsen i Kalmar län bedömer som ett lämpligt riktvärde för ny bebyggelse. Det kommer ständigt globala och regionala data som ger bättre kunskap om effekter av ett förändrat klimat. Om riktvärdet justeras bör säkerhetsnivån i översiktsplanens ställningstaganden revideras så den redovisar aktuell rekommendation.

De riktlinjer som gäller inom påverkanszonen omfattar ny bebyggelse av varaktig karaktär, exempelvis bostadshus eller byggnader för samhällsviktiga funktioner. I de scenarion som tagits fram för högsta och lägsta medelvattenstånd handlar det om långsiktiga perspektiv. Mönsterås översiktsplan gäller fram till år 2040 med utblick till år 2050. Därför väljer kommunen att i samhällsplaneringen ta hänsyn till scenarion som visar 100 år framåt gällande havsnivåhöjning för att förhindra skada på egendom samt risk för människors säkerhet och hälsa. Hänsynstagandet till det långa tidsperspektivet görs även för att medvetandegöra de klimathot vi står inför.

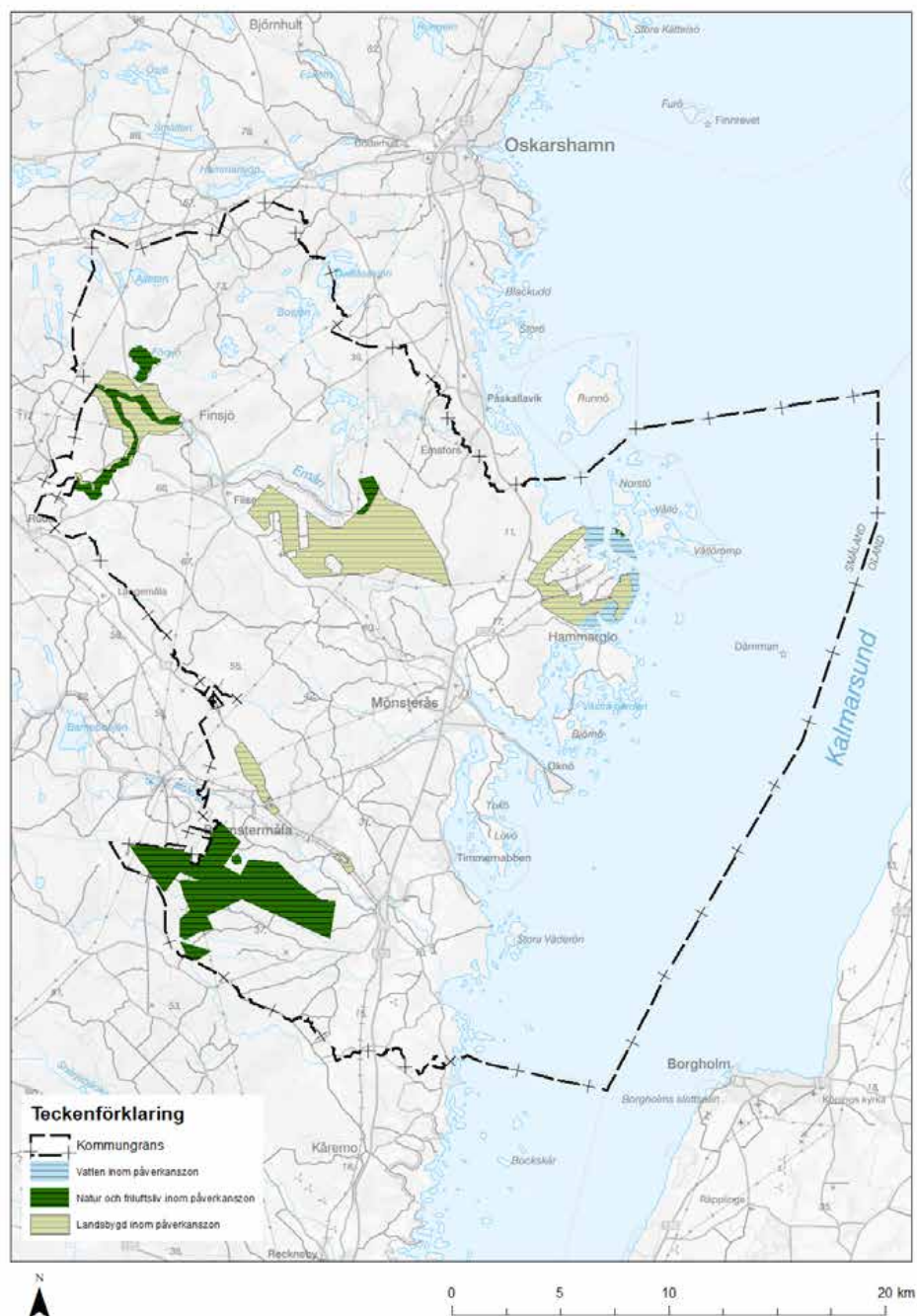
Vid all efterföljande fysisk planering ska hänsyn tas vid planläggning inom påverkanszonerna. En bedömning av huruvida skyddsbestämmelser eller fysiska skydd ska säkerställa klimatanpassningen görs från fall till fall, men inom dessa områden ska markens lämplighet studeras närmare och utredas. Fysiska skyddsåtgärder mot översvämnningar eller skyfall kan ha en direkt inverkan på markens stabilitet. Till exempel kan otillräcklig dränering eller felaktigt placerade stödmurar skapa ökade tryck på marken eller skapa avrinning som kan destabilisera marken. Därför är det viktigt att noggrant utvärdera markförhållanden och ta hjälp av experter vid utformning och genomförande av skyddsåtgärder för att minimera eventuella negativa effekter på markens stabilitet. Kommunen har genom översiktsplanen belyst påverkanszonerna som eventuella områden för skyddsanordningar. Tillsammans med fastighetsägare som berörs av påverkanszonen krävs ett långsiktigt ansvar för att skydda bebyggelse och infrastruktur mot stående vatten.

Geotekniska risker finns även utanför de utpekade påverkanszonerna, framför allt i områdena längs Emån och Alsterån. Riktlinjerna inom påverkanszon för klimatanpassningen är fokuserade på havsnivåhöjningar, men även vid fysisk planering eller lov- och tillståndsprövning inom områden med geotekniska risker ska marken utredas för att säkerställa en klimatanpassad utveckling.

Påverkanszonen påverkar inte enskilda markägares anspråk på marken utan lyfter riskerna med placering av ny bebyggelse inom området och kräver lämplighetsprövning vid byggnation.

Riktlinjer för fysisk planering och lov- och tillståndsprövning inom påverkanszon för klimatanpassning:

- Nya huvudbyggnader av varaktig karaktär ska uppföras så att naturligt översvämnande vatten upp till +3,05 meter över nollplanet inte skadar byggnadens konstruktion.
- Dagvattenhanteringen måste säkerställas. I efterföljande detaljplanering bör dagvattenutredningar visa hur dagvattnet tas hand om, fördröjs och renas genom helt eller delvis öppna system där det är möjligt.
- I områden med stor risk för översvämning ska skyddsbestämmelser i detaljplanen säkerställa att skydd mot stigande havsnivåer eller erosion, ras eller skred säkerställer att byggnader och infrastruktur inte påverkas.

Figur 38. Påverkanszoner intill omgivningspåverkande verksamheter, vattenskyddsområden och vindkraft.

Påverkanszon för omgivningspåverkande verksamhet

Inom påverkanszon för omgivningspåverkande verksamhet bör ny bebyggelse utan anknytning till verksamheten begränsas och störningar från verksamheten ska kunna accepteras. Omgivningspåverkan kan innefatta störningar som exempelvis lukt, buller eller vibrationer. Ofta är det industrier eller liknande verksamheter som är förknippade med omgivningspåverkan. Påverkanszonen tydliggör den hänsyn som bör tas till verksamhetens påverkan och att nybyggnation av exempelvis bostäder i området kan vara olämplig. Påverkanszonen hindrar inte samlokalisering av liknande verksamheter så länge markanvändningen och detaljplanen tillåter det men då behöver eventuell påverkan accepteras.

Påverkanszon för vattenskyddsområde

Beslutade vattenskyddsområden finns markerade i mark- och vattenanvändningskartan vid Finsjö, Sandbäckshult och Århult. Dessa områden är upprättade för att skydda det grund- och ytvatten som utgör råvatten för kommunal dricksvattenproduktion. Områdena skyddas med särskilda skyddsföreskrifter för att säkerställa fortsatt tillgång till vatten av god kvalitet och kvantitet. Skyddsföreskrifterna gäller såväl för verksamheter som boende inom området och är utformade med hänsyn till de risker som förutsågs när vattenskyddsområdet inrättades. Därför krävs särskild varsamhet vid planläggning och lovgivning i anslutning till dessa vattenskyddsområden.

Påverkanszon för vindkraft

Påverkanszonerna för befintliga vindkraftsområden finns markerade i mark- och vattenanvändningskartan och utgår från projekteringsområden för uppförda vindkraftverk samt områden under handläggning. Påverkanszonerna är utpekade för att tydliggöra att vindkraftverk finns i området, vilket kan påverka vid fysisk planering eller lov- och tillståndsärenden. Påverkanszonen utgår från det område som avsatts för vindbruk och där hänsyn tagits till exempelvis bebyggelse, infrastruktur och känslig natur. Parallellt med översiktsplanen tas en aktuell vindbruksplan fram för att fungera som framtida underlag vid beslut om vindkraftsetableringar.

Genomförande

Genomförande i efterföljande planering

Genomförandet av översiktsplanens intentioner sker i den efterföljande planeringen, men också i det kontinuerliga översiktsplanarbetet med planeringsstrategier för att följa upp och se till att översiktsplanen är ständigt aktuell. En planeringsstrategi ska antas 24 månader efter ordinarie val, och antas av kommunfullmäktige.

Mönsterås kommuns översiktsplan visar viljeinriktningen för den fysiska planeringen till år 2040, med sikte på år 2050. Planens mark- och vattenanvändningskarta möjliggör för en samhällsutveckling med utvecklingsområden för ett stort antal bostäder, verksamhetsområden, infrastrukturer och rekreationsmöjligheter.

Översiktsplanen fungerar som en vägvisare för efterföljande planering, och kommunens verktyg för att genomföra översiktsplanen är till stor del genom olika förstudier, planprogram och detaljplaner. Detaljplaneringen är ett viktigt verktyg för den fysiska planeringen, där kommunen har planmonopol och beslutar hur mark- och vattenområden ska användas. I den efterkommande bygglovsprocessen ges tillstånd att bygga och säkerställer att det så görs i enlighet med detaljplanen. Genomförande kan också ske genom kommunala investeringsprojekt i form av utbyggnad av den allmänna platsmarken genom exempelvis parker eller vägar.

Kommunen har stora möjligheter och rådighet över genomförandet som sker på mark där kommunen äger. Men översiktsplanen pekar också ut en del utvecklingsområden på annan mark, vilket innebär att genomförandet behöver initieras av fastighetsägarna. I vissa frågor är andra offentliga aktörer viktiga för genomförandet, exempelvis Region Kalmar län, Trafikverket som har hand om byggande och förvaltandet av infrastrukturer och kollektivtrafik.

Prioritering av utvecklingsområden

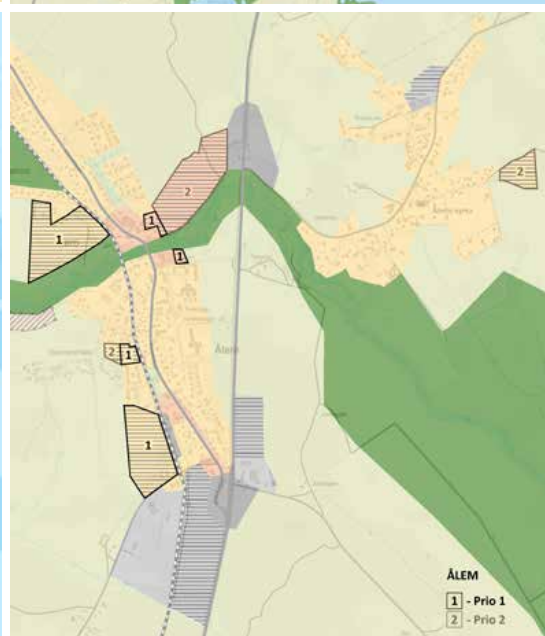
Översiktsplanen pekar ut områden där framtida bebyggelse är önskvärd och ska vara vägledande i efterföljande planering och beslut. De utpekade ytorna i översiktsplanen ska säkerställa en hållbar samhällsutveckling och säkerställa en god bostadsförsörjning. För att ha en god planberedskap beroende på hur behovet kan förändras bör ett antal områden bör pekas ut som säkerställer en god bostadsförsörjning när behovet uppstår. Behovet gäller främst områden för sammanhängande bostadsbebyggelse då det är den typen av bostad som flest kommuninvånare efterfrågar, men kan också gälla för mångfunktionella bebyggelseområden. De utpekade utvecklingsområdena är inte aktuella för utbyggnad samtidigt. För att kunna avgöra vilka områden som är aktuella att exploatera på kort sikt respektive längre sikt krävs en prioritering. Prioriteringen utgår från flera olika aspekter som bostadsbehovet utifrån befolkningsutveckling och förändring, planerade investeringar inom infrastruktur, en utvecklad samhällsservice samt behov av mark för verksamheter och industri för ett växande näringsliv.

Den prioriterade utvecklingen i Mönsterås kommun bygger på att den ska möta efterfrågan. Kommunen ska erbjuda en blandning av bostäder med blandade upplåtelseformer och bostadstyper, och det finns en stor efterfrågan på framför allt villatomter. Enligt kommunens bostadsförsörjningsprogram ska det färdigställas 20 bostäder per år, vilket innebär att 300 nya bostäder ska färdigställas i kommunen fram till år 2040.

Utbyggnadsområdena i översiktsplanen har prioriterats utifrån två klasser. Områden med prio 1 bör utredas i första hand, och prio 2 i andra hand. För Mönsterås samhälle prioriteras områdena också med hänsyn till E22 eftersom flera av utbyggnadsområdena endast är möjliga att genomföra först när E22 har fått nya trafikplatser som säkerställer en trygg och säker passage.

Prio 1: Utvecklingsområden för *Mångfunktionell bebyggelse* och *Sammanhängande bostadsbebyggelse* som är belägen på kommunägd mark. För Mönsterås samhälle gäller endast prio 1 för utvecklingsområden öster om E22.

Prio 2: Utvecklingsområden för *Mångfunktionell bebyggelse* och *Sammanhängande bostadsbebyggelse* som är belägen på mark som inte är kommunägd. För Mönsterås samhälle gäller prio 2 även kommunägd mark väster om E22.

Konsekvenser

Miljöbedömning

Enligt 6 kap 3 § MB ska en kommun som upprättar eller ändrar en plan göra en strategisk miljöbedömning, om genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan antas medföra betydande miljöpåverkan.

I miljöbedömningsförordningen (2017:966) anges att betydande miljöpåverkan alltid ska antas när översiktsplanen anger förutsättningar för bland annat tätortsbebyggelse, industriområden, byggande av vägar och olika anläggningar för turism och friluftsliv. Det innebär att en översiktsplan i princip alltid kan antas medföra betydande miljöpåverkan och att en strategisk miljöbedömning inklusive en miljökonsekvensbeskrivning alltid ska göras när en översiktsplan upprättas eller ändras.

Det yttersta syftet med en miljöbedömning är att integrera miljöaspekter i planen för att främja en hållbar utveckling, det vill säga inte enbart att beskriva konsekvenserna av planens genomförande. De metoder som används för miljöbedömningen bör därför väljas både med utgångspunkt att kunna identifiera och värdera planens betydande miljöpåverkan och med avsikt att utröna vilka miljöaspekter som, och på vilket sätt dessa, bör integreras i planen.

Ett steg i den strategiska miljöbedömningen är att avgränsa miljökonsekvensbeskrivningens (MKB) innehåll. Ett avgränsningssamråd hölls med Länsstyrelsen i Kalmar län den 10 maj 2022. Tillsammans med länsstyrelsen har kommunen bedömt att följande aspekter enligt 6 kap 12 § kan medföra en betydande miljöpåverkan, och ska därför hanteras i miljökonsekvensbeskrivningen:

- **Hälsa** – Aspekten innefattar människors hälsa samt risk och säkerhet och avgränsas till att hantera farligt gods, exponering för buller och luftföroreningar samt förorenade områden.
- **Klimat** – Aspekten innefattar klimatanpassning och klimatpåverkan och avgränsas till att hantera potentiell översvämningsrisk, torka, ras och skred, erosion samt behov av ytor för dagvattenhantering. Även översiktsplanens möjligheter till ett klimatsmart resande studeras.
- **Naturresurser** – Det som studeras är påverkan på naturmiljö (grön infrastruktur, värdestrakter, riksintressen, andra områden med höga naturvärden, biologisk mångfald i övrigt), vatten (ytvatten och grundvatten, vatten och avlopp), ekosystemtjänster, rekreation och friluftsliv, påverkan på jord- och skogsbruk.
- **Vatten** – Aspekten innefattar påverkan på vattenmiljö och vattenkvalité inklusive miljökvalitetsnormerna för vatten.
- **Kulturmiljö** – Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på riksintressen för kulturmiljövård, fornlämningar samt påverkan på det gamla kulturella odlingslandskapet.

Länsstyrelsen i Kalmar län har också yttrat sig om att förorenade områden samt buller ska hanteras i MKB.

MKB sammanfattade bedömning av vilka konsekvenser översiktsplanens genomförande bedöms få för de utpekade aspekterna redovisas nedan. MKB i sin helhet ingår som en bilaga till översiktsplanen.

Effekter och konsekvenser – samlad bedömning

Översiktsplanen bidrar till positiva miljökonsekvenser för samtliga av de aspekter som har konsekvensbedömts, med undantag av hushållning med naturresurser. Detta beror på att översiktsplanen föreslår nio utvecklingsområden som i olika omfattning tar jordbruksmark i anspråk (enligt data från Länsstyrelsen gällande produktiv åkermark), vilket medför negativa konsekvenser för jordbruket som näring. Den totala andelen som tas i anspråk är begränsad, och bedöms inte påverka livsmedelsproduktionen på vare sig lokal eller regional nivå, och framför allt inte på nationell nivå. Dock kan jordbruksmarken som ekosystemtjänst påverkas negativt.

Översiktsplanen bidrar framför allt till stora positiva konsekvenser för påverkan på *miljökvalitetsnormerna för vatten*. Mönsterås kommun har antagit en vattentjänstplan, som kommer att utgöra ett tematiskt tillägg till översiktsplanen. Översiktsplanen tillsammans med vattentjänstplanen bedöms medföra måttliga positiva konsekvenser för många av de aspekter som är knutna till klimat samt vattenförsörjning.

För nollalternativet varierar konsekvenserna av negativ grad. Allra störst negativa konsekvenser uppstår för aspekten *Klimatanpassning*, då befintlig översiktsplan i stort saknar ställningstaganden och ambitioner för hur kommunen ska arbeta med klimatrelaterade skyddsåtgärder som exempelvis ökade flöden vid skyfall. De negativa konsekvenserna beror också till stora delar av att nollalternativet saknar ställningstaganden, eller så är dessa svaga och allt för övergripande.

Graden av positiva konsekvenser kan öka om föreslagna åtgärder beaktas i det kommande arbetet. Inom vissa aspekter behöver ställningstaganden kompletteras, göras tydligare eller konkretiseras för att kunna få önskvärda effekter och utgöra ett komplett underlag inför framtida detaljplan- eller bygglovsprocesser.

Översiktsplanen bedöms medverka till att de flesta av de berörda miljömålen uppnås.

I Mönsterås kommun finns ett flertal riksintresseområden. I översiktsplanen ska kommunen redovisa eventuella avvikande ståndpunkter, tolkningar och preciseringar av de utpekade riksintresseanspråken. Mönsterås kommun redovisar ett antal ställningstaganden, både generella ställningstaganden som berör samtliga riksintresseområden, och precisa ställningstaganden för respektive riksintresseändamål. För ett antal riksintressen för kulturmiljövård som bedöms extra känsliga för förändring redovisas även riktlinjer för att värna riksintresset. Översiktsplanens ställningstaganden för respektive riksintresseändamål, medför att det finns goda förutsättningar för att stärka riksintresseområdenas kärnvärden.

Ett antal utvecklingsområden berör riksintresseområden, för samtliga görs bedömningen att ingen påtaglig skada uppstår. Risk kan finnas för en påverkan för några av riksintresseområdena, men detta kan hanteras i kommande detaljplaner genom utredningar samt säkerställande av skyddsåtgärder i detaljplaner. Merparten av riksintresseområdena står inte i konflikt med några föreslagna utbyggnadsområden i översiktsplanen. Hushållningsaspekterna bedöms ha tillgodosetts i kommunens planering.

I översiktsplanen anges ett antal ställningstaganden som medför positiva effekter för MKN för vatten och som är i linje med förbättringskravet. Exempelvis anges att kommunens vatten ska skyddas mot åtgärder som negativt kan påverka vattenkvaliteten, i anslutning till transporter av farligt gods och andra risk-anläggningar ska detta särskilt beaktas. Vidare anges att kommunen

ska säkerställa ytor för dagvattenhantering på allmänplats i detaljplanerna samt att vid plan- och lovgivning så ska kommunen säkerställa att vattenkvaliteten inte försämras i recipienterna. Ställningstagandena visar att kommunen har en medvetenhet samt en vilja med att arbeta för förbättrade vattenförekomster.

Översiktsplanen bedöms till stora delar medföra positiva konsekvenser för de försörjande ekosystemen, såsom vattenförsörjning (dricksvatten). Odlingslandskapet, betesmark och åkermark tillhandahåller flera ekosystemtjänster varav de flesta ingår i de försörjande tjänsterna, exempelvis ekosystemtjänsten matförsörjning. Planen tar i anspråk en liten del av kommunens produktiva jordbruksmark och bedöms leda till små eller obetydliga effekter på de ekosystemtjänster som jordbruksmarken tillhandahåller.

För de stödjande ekosystemtjänsterna bedöms stora positiva konsekvenser uppstå genom att översiktsplanen pekar ut grönområden, samt blågröna strukturer. Dessa bidrar till grön infrastruktur, arters fortplantning, födosök och spridning, samt för variationsrikedom och växelverkan mellan arterna. Nya och bevarade blågröna strukturer bidrar även till pollinering, vilket stärker de stödjande ekosystemtjänsterna.

Översiktsplanen medför att tillgången till grönska och natur för invånarna tryggas och förbättras genom att eftersträva tätortsnära natur samt genom att bevara befintliga grönområden och integreringen av grönytor i bebyggelsen, vilket bedöms bidra till de kulturella ekosystemtjänsterna fysisk hälsa, mentalt välbefinnande, kunskap och inspiration, social interaktion, samt kulturarv och identitet.

Hälsa

Människors hälsa

Aspekten avgränsas till att behandla översiktsplanens påverkan på människors hälsa utifrån buller samt utsläpp till luft.

Sammantaget bedöms översiktsplaneförslaget medföra **små positiva konsekvenser** för aspekten människors hälsa. Bedömningen baseras främst på att planen bidrar till effektiva transporter på järnväg, stärker möjligheterna att åka kollektivt samt ökar möjligheten för invånare att cykla och gå tryggt och säkert. Översiktsplanen bedöms inte medföra att gällande MKN för utomhusluft överskrids.

I översiktsplanen finns ett flertal utbyggnadsområden i sydöstra delen av Mönsterås samhälle och längs vägen ut mot Oknö. Den sammanlagda tillkommande bebyggelsen bidrar till utökad trafik längs med Drakenäsvägen och Kuggåsvägen/Långåsen. Den tillkommande trafiken bedöms kunna bli omfattande och riskerar att bullernivåerna längs med Drakenäsvägen och Kuggåsvägen/Långåsen överskrider riktvärdena för både befintliga och nya bostäder. Skyddsåtgärder kan dock genomföras i samband med detaljplan.

Nollalternativet bedöms medföra *obetydliga konsekvenser*.

Risk och säkerhet

Aspekten är avgränsad till att behandla översiktsplanens påverkan på risker kopplade till farligt gods samt förorenade områden. Risker i samband med klimatförändringar, bedöms under Klimatanpassning.

Planen pekar ut ny bebyggelse i närheten av kommunens primära farligt godsleder. Det innebär att fler människor finns inom potentiella olycksområden samtidigt som risken för att en olycka ska inträffa ökar något till följd av ökad trafik. Det finns inget i planen som indikerar att den ökade risken inte skulle gå att hantera på ett lämpligt sätt i den fortsatta och mer detaljerade planeringen. I översiktsplanen anges att vid planläggning och lovgivning ska hänsyn tas till

transporterleder av farligt gods samt att publikationen *Riktlinjer för riskhänsyn i samhällsplaneringen* (2007), *RIKTSAM* ska beaktas i samband med planeringen.

Översiktsplanen redovisar hur kommunen avser att hantera föroreningssituationen inom misstänkt eller konstaterat förorenade områden inom kommunens planprocesser. I planen redovisas även kommunens kartlagda föroreningsområden samt inom vilka områden som kommunen idag bedömer omfattas av förorenade områden. Kommunen har identifierat risken för läckage av MIFO-områden längs med kusten vid en eventuell havsnivåhöjning, och åtgärder kan därför genomföras i tidigt skede innan föroreningarna sprider sig.

De negativa konsekvenserna för både översiktsplaneförslaget samt nollalternativet bedöms som **obetydliga**.

Klimat

Klimatanpassning

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på klimatet utifrån risker av ras, skred, erosion samt översvämningar.

Sammanfattningsvis har översiktsplanen hanterat de klimatrelaterade riskerna, och ger tydliga ställningstaganden för hur dessa ska hanteras i kommande prövningar. I översiktsplanen tar kommunen hänsyn till scenarion som visar 100 år framåt gällande havsnivåhöjning. Detta visar vidare på att kommunen väl är medvetande inför de klimathot som samhället står inför. Översiktsplanen bedöms medföra **måttliga positiva konsekvenser**, då risken bedöms som minimal för att negativa konsekvenser ska uppstå från de klimatrelaterade riskerna.

I nollalternativet bedöms det finnas risk för att klimatrelaterade risker uppkommer. *Stora negativa konsekvenser* bedöms uppstå.

Klimatpåverkan

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens möjligheter till ett klimatsmart resande.

Sammanfattningsvis eftersträvar översiktsplanen ett minskat transportbehov genom utbyggnadsprinciperna. Samtidigt antas behovet öka något till följd av ökad befolkning i både centrala och perifera lägen, samt de föreslagna åtgärderna med nya trafikplatser i Ålem och Mönsterås. Översiktsplanens konkreta utvecklingsförslag samt dess ställningstaganden bedöms ge goda förutsättningar för en minskad klimatpåverkan. Värt att notera är dock att det i dagsläget är svårt att veta digniteten av det generella och kommande transportbehovet. Översiktsplanen bedöms medföra **måttliga positiva konsekvenser** för klimatpåverkan.

Nollalternativet saknar tydliga strategier för hur kommunen ska arbeta mot ett samhälle som medför en positiv påverkan på klimatmålen. Nollalternativet bedöms medföra **måttliga negativa konsekvenser**.

Naturreсурser

Naturmiljö

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på skyddad natur enligt 7 kap MB, riksintresse för naturmiljö enligt 3 kap MB, grön infrastruktur, biologisk mångfald samt värdeattrakter.

Sammantaget bedöms planen medföra **små positiva konsekvenser** för naturmiljö. Översiktsplanen har goda och höga ambitioner kopplat till kommunens naturvärden. Översiktsplanen främjar konnektivitet, och medför positiva konsekvenser för ett flertal ekosystemtjänster. Vidare anger översiktsplanen specifika riktlinjer för de specifika riksintresseområden som har bedömts som extra känsliga för förändring. Både de generella ställningstagandena samt de specifika riktlinjerna ger ett bra underlag för hur naturmiljövärdena ska hanteras i den fortsatta planeringsprocessen.

Ett antal riksintresseområden för naturmiljö berörs av föreslagna utvecklingsområden. En viss påverkan kan ske, men bedöms kunna hanteras i kommande planprocess. Ingen risk för påtaglig skada bedöms föreligga. I kommunen finns Natura 2000-områden, naturreservat samt ramsarområden. Samtliga av dessa områden ligger inom utpekade blå-gröna stråk på markanvändningskartan, vilket innebär ett delvis skydd från exploatering. Områdena kan påverkas indirekt av exploatering i närområdet.

Nollalternativet bedöms medföra *måttliga negativa konsekvenser*.

Rekreation och friluftsliv

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på riksintresseområden enligt 3 och 4 kap MB, närrekreationsområden samt de grönområden som bedöms vara viktiga för invånarnas hälsa och välbefinnande.

Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra **små positiva konsekvenser** för aspekten rekreation och friluftsliv. Bedömningen grundar sig på att översiktsplanen säkerställer blågröna stråk, samt satsningen på gång- och cykelvägar som tillgängliggöra närrekreationsområden.

Översiktsplanen saknar riktlinjer kring friytor och förhållningssätt om grönytor behövs tas i anspråk. Graden av de positiva konsekvenserna kan öka om miljökonsekvensbeskrivningens förslag till åtgärder beaktas vid vidare arbete med översiktsplanen.

Nollalternativet bedöms som svagare i jämförelse med planförslaget avseende gröna stråk samt tillgång till kvalitativa grönområden. *Små negativa konsekvenser* bedöms uppstå.

Jord- och skogsbruk

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på jord- och skogsbruk.

I översiktsplaneförslaget föreslås nio utvecklingsområden som i olika omfattning tar jordbruksmark i anspråk (enligt data från Länsstyrelsen i Kalmar län gällande produktiv åkermark), vilket medför negativa konsekvenser för jordbruket som näring. För samtliga av dessa har bedömningen utförts att de utgör ett väsentligt samhällsintresse som inte kan lokaliseras på annan plats. Den totala andelen som tas i anspråk för utvecklingsområdena är 1,4% av kommunens totala andel jordbruksmark, vilket bedöms som en liten del. Andelen som tas i anspråk av Kalmar läns totala jordbruksmark är mycket mindre, det vill säga 0,05 %.

Ianspråktagandet av jordbruksmarken bedöms inte försvåra möjligheterna att fortsatt bedriva jordbruk och påverkar bedöms inte påverka livsmedelsproduktionen på vare sig lokal eller regional nivå, och framför allt inte på nationell nivå. Dock kan jordbruksmarken som ekosystemtjänst påverkas negativt, därför görs bedömningen att översiktsplanen medför **små negativa konsekvenser**.

Nollalternativet bedöms medföra *små negativa konsekvenser*.

Vatten

Vattenmiljö

Aspekten avgränsas till att hantera översiktsplanens påverkan på ekologisk och kemisk status på vattenförekomster.

I översiktsplanen anges ett antal ställningstaganden som medför positiva effekter för MKN för vatten och som är i linje med förbättringskravet. Vidare anges att kommunen ska säkerställa ytor för dagvattenhantering på allmän plats i detaljplanerna samt vid plan- och lovgivning att vattenkvaliteten inte försämras i recipienterna.

Parallellt med översiktsplanen har kommunen tagit fram en vattentjänstplan. Denna avses utgöra ett tematiskt tillägg till översiktsplanen. I den miljöbedömning som har utförts i samband med vattentjänstplanen anges att denna skapar goda förutsättningar för att bidra till att vattenkvaliteten i kommunen ökar, samt medverkar till att öka möjligheterna för att uppnå MKN. De prioriteringar, ställningstagande samt åtgärder som anges i planen bidrar till att begränsa tillförseln av näringsämnen och föroreningar till vattenförekomster.

För tre av kommunens ytvattenförekomster har en dagvattenanalys och recipientutredning genomförts (WSP 2021). Resultatet visar att det ökade utsläppet från översiktsplaneförslaget är relativt litet och inte ha en negativ påverkan eller riskera att försämra MKN eller äventyra framtida kvalitetskrav i vattenförekomsterna Lövöområdet, Mönsteråsområdet eller Oknebacken. Då förekomsterna har en relativt god vattenomsättning blir utspädningseffekten stor. Enligt utredningen ökar den totala mängden fosfor och föroreningar, men då denna bedöms som obetydlig påverkas inte vattenförekomsterna negativt. För att helt säkerställa att MKN inte försämras ska det i detaljplanering för dessa områden säkerställa en god dagvattenhantering, i enlighet med översiktsplanens ställningstaganden.

Sammanfattningsvis bedöms översiktsplaneförslaget medföra **stora positiva konsekvenser** för vattenmiljö, och påverkar både den ekologiska och kemiska statusen i positiv riktning.

I nollalternativet saknas resonemang om MKN för vatten, samt vattenrening. Inga ytor för dagvattenhantering pekas ut. Nollalternativet bedöms medföra **stora negativa konsekvenser**.

Hushållning med vatten

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på tillgång av dricksvatten och möjligheter till rening av avloppsvatten.

Tillsammans med tillhörande vattentjänstplan är det sannolikt att med föreslagna åtgärder och prioriteringar medför att tillgången till dricksvattnet säkerställs. Kommunen bör dock identifiera och ta fram ytterligare reservtäckter. **Måttliga positiva konsekvenser** bedöms uppstå för hushållning med vatten.

Nollalternativet bedöms medföra *måttliga negativa konsekvenser*, då ställningstagandena bedöms som svagare jämfört med översiktsplaneförslaget.

Kulturmiljö

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på riksintressen för kulturmiljövård, fornlämnningar samt påverkan på det gamla kulturella odlingslandskapet.

Sammantaget bedöms planen medföra **måttliga positiva konsekvenser** för aspekten kulturmiljö. Översiktsplanen har höga ambitioner kopplade till Mönsterås kommuns kulturmiljövården, vilket visar kommunens medvetenhet om befintliga kulturhistoriska värden.

Inga områden som omfattas av riksintresseområde för kulturmiljö eller kulturreservat berörs av de planerade utvecklingsområdena. Områden som är medtagna i Kulturminnesvårdsprogrammet berörs av utbyggnadsområden. Översiktsplanen anger dock ett flertal ställningstaganden som Planeringsprinciperna medför att kulturmiljöfrågorna väcks i tidigt skede, och negativa konsekvenser kan undvikas i största möjliga mån.

Nollalternativets bedöms medföra *små negativa konsekvenser*. Bedömningen grundar sig på att alternativet bedöms medföra en mer spridd bebyggelse, som kan påverka upplevelsevärdena samt upplevelsen av kommunens kulturlandskap negativt.

Samlad bedömning av miljöpåverkan

Aspekt	Avgränsning av aspekt	Planförslaget	Nollalternativet
Naturmiljö	Påverkan på viktiga naturmiljöer, riksintressen, grön infrastruktur, biologisk mångfald, samt värdeetrakter.	Små positiva konsekvenser	Måttliga negativa konsekvenser
Kulturmiljö	Påverkan på riksintressen för kulturmiljövård, fornlämningar samt påverkan på det gamla kulturella odlingslandskapet.	Måttliga positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser
Rekreation och friluftsliv	Påverkan på riksintresseområden enligt 3 och 4 kap miljöbalken, närrekreationsområden samt de grönområden som bedöms vara viktiga för invånarnas hälsa och välbefinnande.	Små positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser
Jord- och skogsbruk	Påverkan på jord- och skogsbruk	Små negativa konsekvenser	Små negativa konsekvenser
Vattenmiljö	Påverkan på ekologisk och kemisk status på vattenförekomster.	Stora positiva konsekvenser	Stora negativa konsekvenser
Hushållning med vatten	Påverkan på tillgång av dricksvatten och möjligheter till rening av avloppsvatten.	Måttliga positiva konsekvenser	Måttliga negativa konsekvenser
Människors hälsa	Påverkan på människors hälsa från buller samt utsläpp till luft.	Små positiva konsekvenser	Inga/obetydliga konsekvenser
Risk och säkerhet	Aspekten är avgränsad till risker kopplade till farligt gods samt förorenade områden.	Inga/obetydliga konsekvenser	Inga/obetydliga konsekvenser
Klimatanpassning	Påverkan på klimat utifrån risker av ras, skred, erosion samt översvämningar.	Måttliga positiva konsekvenser	Stora negativa konsekvenser
Klimatpåverkan	Möjligheterna till ett klimatsmart resande.	Måttliga positiva konsekvenser	Måttliga negativa konsekvenser

Figur 39. Samlad bedömning av konsekvenserna på avgränsade aspekter. Tabell från miljökonsekvensbeskrivningen.

Översiktsplanen bidrar till positiva miljökonsekvenser för samtliga av de aspekter som har konsekvensbedömts, med undantag av hushållning med naturresurser. Detta beror på att översiktsplanen föreslår nio utvecklingsområden som i olika omfattning tar jordbruksmark i anspråk (enligt data från Länsstyrelsen gällande produktiv åkermark), vilket medför negativa konsekvenser för jordbruket som näring. Den totala andelen som tas i anspråk är begränsad, och bedöms inte påverka livsmedelsproduktionen på vare sig lokal eller regional nivå, och framför allt inte på nationell nivå. Dock kan jordbruksmarken som ekosystemtjänst påverkas negativt.

Översiktsplanen bidrar framför allt till stora positiva konsekvenser för påverkan på MKN för vatten. Mönsterås kommun har antagit en vattentjänstplan, som kommer att utgöra ett tematiskt tillägg till översiktsplanen. Översiktsplanen tillsammans med vattentjänstplanen bedöms medföra *måttliga positiva konsekvenser* för många av de aspekter som är knutna till klimat samt vattenförsörjning.

Påverkan på riksintresseområden

I Mönsterås kommun finns ett flertal riksintresseområden. I översiktsplanen ska kommunen redovisa eventuella avvikande ståndpunkter, tolkningar och preciseringar av de utpekade riksintresseanspråken. Mönsterås kommun redovisar ett antal ställningstaganden, både generella ställningstaganden som berör samtliga riksintresseområden, och precisa ställningstaganden för respektive riksintresseändamål. För ett antal riksintressen för kulturmiljövård som bedöms extra känsliga för förändring redovisas även riktlinjer för att värna riksintresset. Översiktsplanens ställningstaganden för respektive riksintresseändamål, medför att det finns goda förutsättningar för att stärka riksintresseområdenas kärnvärden.

Ett antal utvecklingsområden berör riksintresseområden, för samtliga görs bedömningen att ingen påtaglig skada uppstår. Risk kan finnas för en påverkan för några av riksintresseområdena, men detta kan hanteras i kommande detaljplaner genom utredningar samt säkerställande av skyddsåtgärder i detaljplaner. Merparten av riksintresseområdena står inte i konflikt med några föreslagna utbyggnadsområden i översiktsplanen. Hushållningsaspekterna bedöms ha tillgodosetts i kommunens planering.

Påverkan på miljökvalitetsnormer

MKN anger den lägsta acceptabla miljökvaliteten i mark, vatten och luft och finns reglerade i miljöbalkens kapitel 5. Normerna syftar till att skydda miljön och människors hälsa.

Luft

Luftkvaliteten inom Mönsterås kommun är, liksom i andra glesbygdskommuner, idag god. Översiktsplaneförslaget saknar konkreta ställningstaganden kopplade till luftkvalitet, men då kommunen utgör en landsbygdskommun, och de uppmätta värdena av luftföroreningar är långt under MKN, bedöms inte behovet vara av samma dignitet som för en kommun som har stora och täta städer med hög andel trafik. Föreslagna utbyggnadsområden bedöms inte medföra en så stor trafikökning att det finns risk för att gränsvärdena för MKN för utomhusluft ska överskridas. Exploatering som föreslås nära vägar med hög trafikintensitet bör utredas i detaljplaneskedet för att säkerställa att god luftkvalitet.

Buller

Sannolikt kommer trafiken öka i framtiden, och med den ökar även bullerpåverkan. Den nya bebyggelsen som föreslås i Mönsterås och Ålem ligger i områden som kan vara påverkade av trafikbuller från E22, dock kan åtgärder genomföras och säkerställas i kommande detaljplaner.

I översiktsplanen finns ett flertal utbyggnadsområden i sydöstra delen av Mönsterås samhälle och längs vägen ut mot Oknö. Den sammanlagda tillkommande bebyggelsen bidrar till utökad trafik längs med Drakenäsvägen och Kuggåsvägen/Långåsen. Den tillkommande trafiken bedöms kunna bli omfattande och riskerar att bullernivåerna längs med Drakenäsvägen och Kuggåsvägen/Långåsen överskrider riktvärdena för både befintliga och nya bostäder. Skyddsåtgärder kan dock genomföras i samband med detaljplan.

Vattenförekomster

MKN för landets vattenförekomster är juridiskt bindande (5 kap. MB) och anger den kvalitet som en vattenförekomst ska ha till ett visst år. Enligt EU:s vattendirektiv ska medlemsstaterna skydda, förbättra och återställa alla ytvattenförekomster. Det finns alltså en skyldighet att bidra till en förbättring av recipientens status (det så kallade förbättringskravet).

I översiktsplanen anges ett antal ställningstaganden som medför positiva effekter för MKN för vatten och som är i linje med förbättringskravet. Vidare anges att kommunen ska säkerställa ytor för dagvattenhantering på allmän plats i detaljplanerna samt vid plan- och lovgivning att vattenkvaliteten inte försämras i recipienterna.

Parallellt med översiktsplanen har kommunen tagit fram en vattentjänstplan. Denna avses utgöra ett tematiskt tillägg till översiktsplanen. I den miljöbedömning som har utförts i samband med vattentjänstplanen anges att denna skapar goda förutsättningar för att bidra till att vattenkvaliteten i kommunen ökar, samt medverkar till att öka möjligheterna för att uppnå MKN. De prioriteringar, ställningstagande samt åtgärder som anges i planen bidrar till att begränsa tillförseln av näringsämnen och föroreningar till vattenförekomster. Vattentjänstplanen och översiktsplaneförslaget kompletterar varandra, och den sammantagna bedömningen är att stora positiva konsekvenser bedöms uppstå för kommunens vattenkvalité och möjligheterna att uppnå MKN för vatten.

Fisk- och musselvatten

I vattenområden som har pekats ut som särskilt värdefulla fiskevatten eller vatten för skaldjursodling för livsmedelsproduktion finns MKN för fisk- och musselvatten. MKN för fisk- och musselvatten är i första hand inriktade på utsläpp från avloppsreningsverk och andra miljöfarliga verksamheter, men kan i vissa fall vara relevanta för exempelvis dagvattenutsläpp från bebyggelse. MKN anger gränsvärden eller riktvärden för ett tiotal olika kemiska och fysiska parametrar. MKN för fisk- och musselvatten infördes i syfte att dels upprätthålla vissa fiskebestånd i sötvatten, dels trygga kvaliteten på musslor och snäckor från havet som används som livsmedel. MKN för fisk- och musselvatten finns i förordningen (2001:554) om MKN för fisk- och musselvatten.

Då Emån också omfattas av MKN för fisk- och musselvatten kan LIS-området påverka miljö kvalitetsnormen. MKN för fisk- och musselvatten är i första hand inriktade på utsläpp från avloppsreningsverk och andra miljöfarliga verksamheter, men kan i vissa fall vara relevanta för exempelvis dagvattenutsläpp från bebyggelse. Den framtida dagvattenhanteringen behöver därför säkerställa att de kemiska och fysiska parametrarna i Emån inte försämras. Anpassningsåtgärder kan säkerställas i detaljplaner, varför påverkan bedöms som liten.

Nollalternativ

Ett alternativ som beskriver miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om översiktsplanen inte genomförs ska alltid finnas med. Ett sådant alternativ kallas nollalternativ. Alternativet ska spegla hur miljön påverkas av den troliga utvecklingen om den aktuella översiktsplanen inte genomförs. Det är mot nollalternativet som översiktsplanen ska bedömas. Utgångspunkten för nollalternativet är den nu gällande översiktsplanen samt pågående och gällande detaljplaner. Nuvarande översiktsplan för Mönsterås kommun består av tre delar, antagna år 2002, 2006 och 2012.

För nollalternativet varierar konsekvenserna av negativ grad. Allra störst negativa konsekvenser uppstår för aspekten *Klimatanpassning*, då befintlig översiktsplan i stort saknar ställningstaganden och ambitioner för hur kommunen ska arbeta med klimatrelaterade skyddsåtgärder som exempelvis ökade flöden vid skyfall. De negativa konsekvenserna beror också till stora delar av att nollalternativet saknar ställningstaganden, eller så är dessa svaga och allt för övergripande.

Bilaga - Länsstyrelsens granskningsyttrande

Reviderat granskningsyttrande över översiktsplan för Mönsterås kommun, översiktsplan 2040 – med utblick mot 2050.

Beskrivning av ärendet

Länsstyrelsen har den 30 januari 2024 lämnat ett granskningsyttrande med diarienummer 8394-2023 på kommunens översiktsplan. Mönsterås kommun har den 10 juli 2024 inkommit med ett ändrat planförslag efter granskningstiden utan att en ny granskning äger rum, och begär enligt 3 kap. 18 a § 1 plan- och bygglagen (PBL), att Länsstyrelsen tillhandahåller ett reviderat granskningsyttrande enligt 3 kap. 16 § PBL.

Länsstyrelsen vill upplysa om att kommunen enligt 3 kap. 20 § PBL ska redovisa Länsstyrelsens reviderade granskningsyttrande tillsammans med översiktsplanen.

Under beredningen av yttrandet har Länsstyrelsen tagit del av synpunkter från Sveriges geologiska undersökning (SGU), Statens geotekniska institut (SGI), Luftfartsverket, Tillväxtverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Energimyndigheten, Skogsstyrelsen, Strålsäkerhetsmyndigheten, Trafikverket, samt Post- och telestyrelsen. Kopior av yttrandena överlämnas till kommunen för kännedom.

Länsstyrelsens synpunkter – prövningsgrunder enligt 11 kap. 10 § PBL

Mönsterås kommun har efter granskningen beaktat Länsstyrelsens tidigare synpunkter och ändrat översiktsplanen i flera delar. Många av texterna har förbättrats och förtydligats vilket är positivt. Miljökonsekvensbeskrivningen har kompletterats med tydligare beskrivning av översiktsplanens konsekvenser på jordbruket och jordbruksmark. Länsstyrelsen noterar också att flera utvecklingsområden har justerats sedan granskningen med hänsyn till andra intressen och/eller riksintressen.

Ett antal av de synpunkter som Länsstyrelsen framförde vid granskningen kvarstår dock vilket framgår nedan.

Riksintresse för kulturmiljövård (3 kap. 6 § MB)

Beträffande kulturmiljövårdens riksintressen har översiktsplanen i någon mån förbättrats sedan granskningsskedet. Redovisningen av riksintressenas värden har förtydligats och kommunen redogör tillräckligt godtagbart för hur riksintressena ska tillgodoses. Dock är ställningstagandena fortsatt vaga så att den egentliga bedömningen skjuts till framtida planering och prövningar.

I kapitlet ”*Riksintressen, skyddade områden och andra värden*” återges riksintressebeskrivningarnas exakta formuleringar, vilket är bra eftersom det ger en tydlig redovisning av vilka värden som konstituerar respektive riksintresse. Kapitlet är dock fortfarande otydligt avseende hur risken för påtaglig skada kan identifieras och undvikas. Länsstyrelsen påpekade i granskningsskedet att avsnittet ”Ställningstagande” borde omformuleras, vilket inte skett. Länsstyrelsen föreslog samma lydelse som för naturvårdens respektive friluftslivets riksintressen, där det uttalas att ”*en konsekvensanalys utifrån riksintressebeskrivningen ska tas fram*”. En sådan analys är central för att identifiera och undanröja risken för påtaglig skada. Kommunens ställningstagande att kulturmiljöutredningar och gestaltungsprogram bör tas fram vid detaljplanearbete inom riksintresseområde skyddar inte riksintressena. Sådana underlag är relevanta i många planeringssammanhang, men är normalt sett inte inriktade på det riksintressanta.

Det är bra att översiktsplanen tydligt redovisar var riksintresseområden och utvecklingsområden överlappar eller tangerar varandra, samt hur riksintressena kan tillgodoses i dessa områden. För kulturmiljövårdens riksintressen finns enbart ett sådant område i kommunen, i Ålem. Här föreslås en kulturvärdesinventering och en typ av konsekvensanalys för riksintresset i samband med efterföljande planering eller prövning. I linje med det som sagts ovan, bedömer Länsstyrelsen att åtgärden framstår som logisk och meningsfull.

Miljökonsekvensbeskrivningen behöver uppdateras och rättas på flera punkter. Bland annat återger MKB ännu fel lagtext "... riksintresseområden ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder ...", trots att översiktsplanen rättats på denna punkt. Vidare uppger MKB att "... inga områden som omfattas av riksintresseområde för kulturmiljö eller kulturresevat berörs av de planerade utvecklingsområdena", medan översiktsplanen pekar på att ett utvecklingsområde i Ålem berör ett av kulturmiljövårdens riksintresseområden. Det är också oklart och förvirrande varför MKB omnämner kulturresevat och landskapsbildskydd på sida 39 i MKB:n, två skyddsformer som inte finns representerade inom kommunen.

Länsstyrelsen vill också uppmärksamma kommunen på att översiktsplanen felaktigt uppgett att Fliseryd berörs av riksintresset för kulturmiljövård "Alsteråns nedre delgång".

Riksintresse för naturvård enligt 3 kap. 6 § MB

Länsstyrelsen välkomnar att kommunen har lagt till ett utvecklat övergripande ställningstagande för områden av riksintresse för naturvård med följande lydelse: "Vid framtagande av planer och program ska en konsekvensanalys upprättas där det framgår om en åtgärd kan medföra påtaglig skada på riksintresset för naturvården. Riksintressebeskrivningen ska utgöra underlag i bedömningen".

Länsstyrelsen ser inget hinder med denna hantering ovan men behöver påtala att översiktsplanens slutliga konsekvenser för riksintressena inte kan bedömas i detta skede. Hur riksintressena tillgodoses kvarstår alltså att följa upp i efterföljande prövningar.

Utvecklingsområden inklusive LIS-områden och MKN för vatten

Länsstyrelsen är positiv till att kommunen, efter granskningen har justerats LIS-områdenas geografiska avgränsning vid Skiren, Finsjö, Fliseryd, Århult, Skälleryd och Brotorp för att ta hänsyn till riksintressen. Länsstyrelsen vill dock här vara tydlig med att lämpligheten av exploatering i flertalet av översiktsplanens utvecklingsområden, som exempelvis vid LIS-området Århult och Fliseryd inte slutligt kan bedömas förrän i kommande detaljplaner eller tillståndsansökningar. Det gäller i synnerhet de LIS-områden där kommunen själv pekar på detta genom potentiella konflikter med riksintressen inklusive Natura 2000-område. Länsstyrelsen vill till detta lägga säkerhetsaspekter genom det faktum att några av LIS-områdena, åtminstone delvis tycks sammanfalla med svämytor invid Alsterån.

Länsstyrelsen bedömer vidare att det framgår med stor tydlighet att områden som pekas ut som LIS-områden i översiktsplanen hyser mycket stora värden/skyddsvärden, men det saknas fortfarande beskrivningar/motiveringar av hur miljö kvalitetsnormerna ska uppnås. Kommunen har också valt att använda sig av den generella meningen: "Dagvattenhanteringen för området måste säkerställa att miljö kvalitetsnormer för vatten i X efterföljs".

Länsstyrelsen kan se att det stämmer att kommunen har skrivit till delar som rör miljö kvalitetsnormer för vatten och dagvatten, men gör bedömningen att den tillagda texten fortfarande inte har tagit klivet från att redogöra för vad som ska uppnå till hur kommunen planerar att uppnå miljö kvalitetsnormerna. Länsstyrelsen bedömer tyvärr inte att kommunen har beskrivit det som framfördes tillräckligt tydligt och med underbyggda motiveringar i sin komplettering.

Miljöbedömning

Kommunen anger under rubriken ”*Vatten och vattenkvalité*” att aspekten avgränsas till att hantera översiktsplanens påverkan på miljökvalitetsnormerna för vatten. Som Länsstyrelsen tidigare påpekat kan miljökonsekvensbeskrivning för vatten vid sidan av vattenkvalitet också innefatta hydromorfologiska kvaliteter och kvalitetsfaktorn morfologisk regim med parametrar som exempelvis berör vattenområdenas närområden och deras exploateringsgrad. Detta behandlas fortfarande inte alls i miljöbedömningen vilket får anses vara en kvarvarande brist.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av enhetschef Pär Hansson med planarkitekt Sayf Noel som föredragande. I den slutliga handläggningen har också Mikael Anjar Ödegården, miljöenheten, Åsa Axheden, vattenenheten, Tomas Järnetun, naturskyddsenheten, Per-Markus Jönsson, Daniel Tedenlind och Lotta Lamke, kulturmiljöenheten medverkat.

MÖNSTERÅS KOMMUN

Kvarngatan 2, 383 22 MÖNSTERÅS

Växel: 010-353 70 00

www.monsteras.se